

ÖTÖDIK RÉSZ.

Hogyha az nagy tisztesség és ez világi dicsőség hozzoné és
szerezzené nyugalmas bódog életet és igaz tellyes
és állandó örömet.

Vagyon más oly neme-is az embereknek ez földön, az mellyek nem oly igen űznek, törnek az sok pénz szerzésre és gazdagság keresésre: hanem nagy igyekezettel és minden elmélkedésekkel nagy tisztelteséget, méltóságot és dicsőséget kívánnak, keresnek és halásznak: arra igazittyák minden ő dolgaikat, azon vadnak minden ereikkel, azon fáradoznak minden gondolattyokkal serénykedésekkel, hogy nagy állapotra mehesenek, magoknak nagy nevet szerzenek, hogy minden ember tudgyon mit ő felőlök főlni, hogy mindenekről tiszteltesenek, nagyra becsültesenek, és hogy utánnok nagy hirt, nevet, dicséretet hagyalsanak.

Mennél nemeseb elméiük az emberek, és főeb nemből és eredetből valók, annál inkább űznek, szaggatnak és vágyódnak az nagy tisztességre, méltóságra és nagy dicséretes hirre névre, és neveknek örökké tartó halhatatlan emlékezet szerzésre.

Mint az Nagy Sandoron megláztik, midőn ő még Alexandriai csak kis urácska volna, ottan ki tört és tündöklőt belőle Magi az nagy dolgokra való igyekezet, és az nagy tisztességnek, dicsőségnek kívánása és szereteti. Midőn egyszer hallaná hogy az ő atya az *Philippus* Macedoniai Király az asztal-

nál az

nál az ő nagy győzedelmével, nagy dólgaival, hatalmas cselekedetivel, *victoria*ival kérkednék és dicseködnék, nem örült ő azon semmit, hanem fordul az több Nemes gyermekekhez és mond: *Nil mibi reliquum faciet pater*. Ihon semmit nem hágy meg nekem az én apám, az mivel én-is nagy nevet ferezhetnék magamnak! azt alitván hogynincsenek immár több népek hátra, az kiket ő győzne meg és hódoltatna, és honnan ő-is dicséretet nyerhetne. Mikor néki az többi feleltek volna, hogy mind azok az miket az atya véghez vitt és ferezet volna, mind ő néki lenne javára; Mond ismét *Alexander*, mit gondolok én azzal, ha nagy ország áll rám-is örökben az atyámtól, ha én magam azhoz semmit nem adok, tehetek és ferezhetek, az mellyel én-is oly nagy dicséretet, hirt nevet nyerhetnék. Es micsoda indította egyéb ez jeles nagy Királyt, hogy, midön fel nőtt volna, hogy mayd ez egész világot hadával eltöltené, hanem hogy magának örökké való nagy nevet ferezene; és hogy *Achillest*, az kit *Homerus* oly igen megdicsér, örömeft akarná követni, *emulalni* és meghaladni, az miként hogy *Achiles*-is *Heftort* *emulalka* és követte, és Nagyságos vitézi cselekedetekkel igyekezet-is meghaladni.

Julius Caesar.

C. Julius Caesar, az ki elbánta, végezte magában, hogy az Nagy Sandort kövesse és *emulalka*, midön *Gades* ment volna, és az *Hercules Templum*ában az Nagy Sandor képét látná, nagyot foháskodor, azért hogy ő akkori idős korában, melykorban Sandor mayd az egész világot meghódoltatta, még semmi dicseretes dólgot nem vitt volna véghez.

Ez dicső-

Ez dicsőségre vágyódás és tisztesség kívánás, az mint hogy az mi első bűléinknek esetiből származik, az kik Istennel egyenlökké kívántak lenni; azonkeppen ez máj napon sincsen senki, az ki annak valami rébetskéiét az ő szívében nem találná. Veheti ember ebbébe csak az kis gyermekekben-is, hogy ők mely örömeit kívánnak dicséretetni és tiszteltetni; mely serényen igyekeznek azon, hogy az ő hozzáik hasonló társaikat meg győzhessék, hogy azokat meghaladhassák, fellyül mulhassák; mely igen bánnyák, mely igen ségyenlik mikor mástól meg győztetnek és meghaladtatnak.

Cyrusban az Perfiái hatalmas Királyban, jó ideien kimutatódott, hogy nagyra vágyó elméje volna: Mert midőn gyermekkorában az több gyermekektől játékos társaitól Királlyá tétetnék, oly pompásan, gögősen tudta magát Király módra viselni, hogy mindenek csudálkoznának rajta, noha csak egy pástor fia volna, az mint alittatnék. Szépen ki ostya közöttök az tiszteteket. Az igazságot, törvént őrizi, ből gáltattya, megbünteti az kinyeseket és csintalanokat. Es midőn egy Vrnak fiát megbüntette volna vétkéért, meg mondgya az az atyának és panaszol ráia; *summaia* ez, hogy *Astyages* Királynak-is bémondatik, az ki ez *Cyrust* (mely ő neki leányátul való unokája volna, noha ő azt, nem tudná, mert az leánya gyermekét meg őlni parancsolta volt midőn bűletnék, de egy pástor rá találván feltartotta) hozzáia hozatná; megfeddi őtet, hogy egy ségyény pástor fia lévén, az több nemes gyermekeken való *regnalást* uralkodást felvötte, és nem általlotta olyan nagy Vrnak fiát megbüntetni: *Cyrus*, oly nag bator

szivel és vidámsággal felel, (hogy ő azt cselekedte, az mi az olyanhoz illik az kit arra válastottak és emeltek) úgy hogy *Ashyages* az ő termetin maga viselésén, beszédén fő nemes elmeiét veszi csébe, és azt gondollya, hogy lehetetlen hogy ez paraszt pástor fia vólna, az mint őstán valóban-is megérti, tapasztallya. Mert midőn jobban megtudakozná, végére mégyen és feltalallya, hogy ez *Cyrus* az ő leányának a fia vólna, az mellyet ő elvetni és megöletni parancsolt vólt. Mikor pedig őstán *Cyrus* emberkorra jutott vólna, semmi munkáiát, fáradságát nem kiméllette, hogy ő magának nagy és dicséretes nevet szerzene, az mint meg-is lett.

Mivel azért ez tisztesség kívánás minden emberben természetül oly igen belé nőtt, de kiváltképpen a fő nemből valókba, és nagy éles elmékbe; és ugyan minden emberek oly igen keressék az megtiszteltetést, dicsőséget, és az nagy nevet: Ennekutánna immár azt látsuk meg és tudakozzuk fel, hogyha az nag méltóságok, dicsőségek, tisztességek legyenek az igaz, tellyességes, és álhathatos jó: és ha nyugodalmas bődög életet berezheté és igaz örömet?

I.

Hogyha az tisztesség és a dicsőség legyené az igaz

jó, és ha igaz örömet s' bődög életet berezzené?

NE.M kedvelli bizonyára és nem javallya azt az Mindenható Vr Isten, hogy az embereknek fiaik csak lefüggebbék csüggebbék kezeket, és semmi munkához ne fogianak; se az féle dolgokra ne igyekezzenek, az mellyek által tisztességes nevet és dicséretet be-

retet berezhetsenek magoknak; mert azért-is teremtette azokat az önnön képére és ábrázattára; nem hogy hivolkodók legyenek, és vétkekre adgyák magokat: hanem hogy minden tiszteliségre, tisztaságra és jóságos cselekedetre s jámborságra igyekezzenek és vágyódgyanak, a melyre ön magától tiszteléses név, becsület és dicséret s dicsőség következik. Vadnak *servilia*, szolgálai, *ingenia*, elmék, az mellyek semmi tiszteliségre, dicséretre nem vágyanak, nem igyekeznek, az *virtus*nak magos hegyét hágni nem kívánnyák, semmi jóságos cselekedetekre magokat nem adgyák, mellyel magoknak dicséretes nevet nyernének; hanem igen keveset vagy semmit nem gondolnak azzal, akar jót s-akar gonoszt bállyon ember felölök. Azért mondgya Syrach: Meglásd hogy meg tarcs jó hiredet nevedet; mert jobban megmarad az te néked ezer aranyi kincsnél. Az élet akar mely jó légyen-is, de ugyan csak kevés ideig tarthat, de az jó Név örökké megmarad. Cicero mondgya: *Est angustis animi atque demissi, honores & dignitates contemnere*. Az ki az tiszteliséget és jó Nevet semminek tartya, annak igen szolgálai alávaló elméie vagyon. Az *Spartanusok*, ugy nevelték az ő gyermekeket, hogy dicséretes Névre és tiszteliségre vágyódnának, hogy felötte igen örvidenének, mikor őket dicsérték, és igen elzomorodnának, mikor őket megvernék. De az mellyekben vöttek efebekben, hogy nem igen gondolnának véle, akar őket dicsérné valaki, akar pedig gyalázná, az olyanokat ök mint alkolmatlanokat megvetöttek; és semmi oly jeles dólgot reáiook nem biztanak. Arról mondgya továbbá Cicero: *Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloriâ:*

Cap. 42. 9.
15, 16.

Spartani.

Az tisztesség el tart jó mesterséget,
 Sok jóhágra fel indít nagy elméket,
 Minden munkát ember azért fel veszen,
 Az miből néki dicsősége léssen.
 De hol az tudomány nem tiszteltetik,
 Ott csak rusnya feleség nevekedik.

Az nemes és jeles jó indulatos elmék minden serénységgel és forgalmatosfággal azon vadnak, hogy tisztességes és dicséretes nevek lehessen. Attól nem kiméllik semmi munkáiokat, fáradságokat, nem bánnyák semmi kincseket, jószágokat, nem gondolnak sem testeknek, életeknek gyötrelmével; veszedelmével; kinzást, halált mind kések megfenyvedni, csak hogy tisztességes nevet hagyhasanak utánnok. Innen mondgya Cicero: *Trabimur omnes laudis studio, & optimus quisque maximè gloriâ ducitur.*

Az kik mennél nemesb természetűek,
 Tisztességre leginkább igyekeznek,
 Hogy ők jó hirt és nevet nyerhessenek,
 Az ő nekik koronájok, s'p kincsek,

Cato maior. Perfecti homines, & excellentibus ingenii præditi excitantur spe gloriæ.

Ez földön az job és böltebb emberek,
 Tisztességtől dicső:égtől gerjednek,
 Tudományra, mesterségre vágyódnak,
 Hogy jó hirt és jó nevet talállyanak.

Ez nem gonosz bizonyára, nem-is feddendő, mert mi-
 esoda vad és rusnya élet következnék, hogyha az nem vól-
 na. Minden tisztaság, tisztesség, tökéletesség oda lenne;
 minden bűnre, gyalázatra aytó, kapu nyittatnék, hogyha
 senki az jóságos cselekedet által tisztességes jó névre nem
 igyekeznek. Hogy pedig azért az tisztességre és dicsőségre
 való forgalmatos vágyóldás, és annak keresésében való
 serény fáradozás nyugalmas bódog életet adgyon, és igaz
 örömet

örömet hozzon, bintez, az mit mi mostan tagadunk.

Oka ez, mert ez illyen keresés az nyugodalmas életet sokkal inkább háborította, hogy nem mint legitené. Es hog ez világ annélkül is nem igaz jóságos cselekedettel és Istenességgel, hanem az jóságnak neve alatt, és hamis sine alatt keresi az nagy nevet és az maga dicséretit az köz embereknél. Kevés emberek keresik, gyakorlyák valóságosan az jóságos cselekedetet, de még is ugyan mind nagyra akarnak becsültetni, tiszteltetni és dicsértetni. Az jó név pedig s az tisztesség és az dicséret, nem egyébként, hanem az jóságos cselekedetek által és igaz Istenes jámborság által bereztetethetik, és találhatik. Sőt a tisztesség és a dicséret ugyan magától követi az jóságot és az Istenességet, az mint hogy az árnyék ezköz nélkül, követi az testet. Ha külömben esik, és valaki jóságos cselekedet nélkül akar dicsértetni és tiszteltetni; tehát az a dicséret nem igaz dicséret, hanem csak hamis sine, és csalárd kendőző festék, nem is méltó igaz tisztelet nevezetire. Az mint az olyan jóságos cselekedet is, az honnan ez tisztesség bármazik, nem igaz jóság hanem csak hamis sine az jóságos cselekedetnek, és csak festet sineyes Istenesség. Ez hamis sine mayd mind ez egész világot elfoglalta és elhitette, tévelyítötte, hogy minden ember magát érdemesnek tartya, tiszteltetni akar és dicsértetni, még pedig ennek nem igaz jóságos cselekedet által akaria berritenni; hanem az jóságos cselekedetnek hamis szine alatt és merő képmutatásalat akaria az embereket megcsalni, és bemekeket kitolni.

Kevély ez illyen és felfuvalkodott, frissen viseli magát

és pompáskodik. Egy bót sem ből, az mely egy arany forintot nem érne, az mellyére bebell, és minden lépésit meg olvasza az utzán. Ez gondolatoss keménységnek és álhatatos elmétségnek sine alatt azt keresi, hogy igen tiszteltesék és dicsértetsék; ez pedig valósággal csak azon kevélység és sine bentelség.

Más megint belid engedelmesnek és alázatosnak mutatya magát, kicsidnek tartya és igen sleytnek tetteri magát, és ez tulaydonitott és festékelt alázatossággal keresi az dicséretet és tisztelteséget megnyerni: Holott büvében tellyes kevélységgel. Imez mutogattya gazdagságát; ammaz begénységét mutatya; mindenik azzal akar dicséretet, tisteleter nyerni. Eggyik lép öltözetivel kevélykedik, és az által akar nagynak láttatni: az másik régi avult rongyos ruhát visel, és nagy alázatosságot jelent, az által is akar láttatni és dicsértetni. Es igy csalárdkodik az égesz világ, és igy csalattatik meg; az *Religionak* és Istenelőségnek költöt hamis sinevel.

Laërtius.

Ennekokáért hogy egyber *Laërtius* látná az *Rhodus*-béli ifiakat drága lép ékes öltözetekben pompáson elő sétálni, azt mondgya: *Hic fastus est*. Nagy kevélység ez. Hallyák ezt az *Lacedæmoni* hősök és nemes ifiak, Es felötte alávaló robbas ruhákban öltöznek, hogy az *Laërtius* láttya igy ből: *Hic alius est fastus*. Ez meg más neme az kevélységnek.

Antiſtikeſt
mevati So-
czater:

Illyenképpen csufoltatot meg *Socrates* ből az *Antiſtikes* *Philosophus*, és azt kevélységben vádolta, hogy egy föl-
tos ő köntölt vött volna reáia, s azt mindenek mutogat-
ta, és egy igen alázatos embernek akarna láttatni és dicsér-
tteni.

retni. Mert mind egyféle kevélység, ugyrmond *Erasmus*: *Vilitatem amictus ostentare, & delicato cultu sese venditare.* *Erasmus*
Mind azon egy kevélység, szép friss öltözetben negédeskedni, és az alávaló robbasban tekintéltetni kívánni, és alázatosnak tartatni.

Sokkal jobban tudta az bölcs *Plato* magát alkalmaztatni, az ki minden dolgokban *auream mediocritatem*, az közép mértéket ugy el tudta találni, hogy semmiben nem tudnák vádolni. Annakokáért noha öltözetivel nem frisselkednék, de ugyan szerette azért az tiszta ékeiséget. Ellenben *Diogenes Cynicus* igen rusnyán és moslékolsan viselte magát és azáltal akart nagyra becsültetni és tiszteltetni. *Diogenes*
Hogy egykor az *Plato* házához ment volna, és látná az falokat, padokat, ástalokat szép posztókkal kárpitokkal megékesítetvén, lábaival tapodgya azokat, és mond: *Calco fastum Platonis.* Platonak kevélységét lábaimmal tapodom. *Plato* pedig igazán felel néki: *Calcas, sed maiori fastu.* Tapodod, de nagyobb kevélységgel.

Ez *Diogenes* természetű szerént igen tisztesség kívánó volt, és felőtte igen kívánt magának nagy nevet szerzeni; de mivel hogy vékony ereiű jóságos cselekedetivel arra nem érkezet, azt még-is az jóságos cselekedetnek és az alázatosságnak sine alat akarta megnyerni.

Kivevő azért magát az emberek társaságából, sokkal külömb életet kezd, hogy nem egyéb emberek. Nem akar semmi házban lakni, külön lakik egy hordóba: ez volt néki háza és calastroma, abban hever éyjel nappal, mint à kamaš, Es ez ő hordó házát mind az napra fordítja, à mely felől világosítana s-fénlenék, és magát ugy melegegette.

leggette. Megvetet minden meg tíftelest az mellyel kínál-
tatott. Semmittulaydonul nem akart birni; hanem az
mit az természet néki adott azzal akart megelégedni. Mi-
dön látna egyet az kezéből innya, elveti az ő csébéiét vag
káforkáiát, az melynél több házi edénye sem vólt: és mond
oftán; imé nem tudtam, hogy az természet az embernek,
lámivó edént-is adott vólt.

Szüntelenül azzal szokot kérkedni, *tragicas se ferre, &
implere execrationes*, hogy ő igazán nyavalyáságos ember
vólna, és mindē embernek árka, bitka vólna. Minden em-
berek től eltafitatnék, sem háza, sem jóbága nem vólna,
sem hazáia, sem pólgári szabadsága, annakfelötte kóldus
vólna, és csak rayta valóia sem vólna.

Midön egyber ötett látná *Aristippus* hogy parét mos-
na, mond néki, *Si Dionysio adulareris ista non eses*. Ha *Di-
onysius* Királynak akarnál hizelkedni, nem kellene efféle
parét enned, sem illyen nyomorultul élned: Erre mind-
gyárt meg felel *Diogenes*, és megforditván annak savait,
mond: *Imò si tu ista eses, Dionysio non adulareris*. Hogyha
efféle kőz parét szoktál vólna enni, nem bükség vólna *Dio-
nysius*nak hizelkedned.

De mind ez ő szegénységes életében-is oly nagy aka-
ratu elmével vólt, hogy az Nagy Sandor Királynak sem
engedne, és csak jó bót sem adna annak. Mert midön *A-
lexandert* az Görögök az *Persak* ellen való hadi népeknek
Vezérévé válastották vólna; Minden *Philosophusok* eljöt-
tek, mind közélről, messzéről, és köböntöiték berencséz-
ték *Alexandert*, De hon maradt *Diogenes* az ő hordoia-
ban, és keves gondgya vólt *Alexanderte*. Csudálkozik
ezen *A*

ezen *Alexander*, fel kéből, elhozzáia megyen. Midőn azért az hordóhoz jutot volna, mely az nap fényre vólt fordítva, és őtet megfólitaná és kérdené, hogyha vólnaé valamire szükségé? Kéri őtet *Diogenes*, hogy felig az verőfényből elállana. Mert azt venné el tőle az mit ő nem adhatna, értvén az napnak verőfényét.

Téli időben hideg vízzel öntötte meg magát, kün állott és erőssen fázot egész teste, reszketet keményen. Midőn ezt *Plato* látná, mond az népnek, az mely nézné, és igen bánakodnék ez *Diogenes* fen, *Si vultis commiserari Diogenem, abite*. Ha valóban könyörölni akartok ő rayta, mennyetek el, és ne nézzétek! Mert ő igen jól értette, hog ezt *Diogenes* merő kevélységből cselekedné, és tíftelet kivánságból.

Azért mondgya továbbá *Laërtius*, hogy *Diogenes* az őfegénységében akaratosb vólt, és bívében sokkal kevélyeb és fellyeb héazó, és inkább tetzet magának, hogy nem *Alexander M.* az ő egész Monarchiaiában, birodalmában.

Pogány példa ez jóllehet, de előnkbe iria és ábrázolya mind azáltal ez egész világnak képmutató vóltát. Es kiváltképpen az Lelki renden való két, barátoknak apáczáknak binyes tettető életeteket. Mert nem külömb életet élnek az képmutatók, és minden ő dólgoz arra igazítatott, hogy az Isteneiségnek, főzefségnek és fanyargó életnek fine alatt, mindenektől becsültefsenek, tífteletfensenek és dicsértfensenek, az mint hogy azzal az egyigyű világnak főmeit mesterségesen megvakították. Az főnt Irás ez külömbiséget adgya előnkben az igaz és hamis jószágos cselekedetnek; és abból főarmazó igaz és hamis tíftefségnek

és dicsőségnek az Zibának és Mefibofetnek nevezetes példáiában. Az Mefibofet egyigyű és jámbor: az Ziba ravas és álnok. De az ő álnok voltát oly igen el tudgya röyteni az igaz jóságos cselekedetnek szine alá, hogy azzal még az böles s. David Királyt-is megcsallya, ugyannyira hogy Mefibofetnek minden jóbágát elvéfi, és Zibának engedi: és Davidot oly igen elfoglallya, hogy az Mefibofet menségének femmi hely tőle nem adatnék.

s. Sam. 21.

Ioset Barnabas.

Act. 4. v. 36.

37.

Ezent még nyilvánban láttyuk Ioset Barnabásnak és Ananiafnak két ellenkező példáiában, az Apostalok cselekedetiről irot könyvben. Ioset Barnabás az uy Ecclesiának első félelmes és üldözés miatt veszedelmes állapattyanban és sükségében el adgya fántó földét, és az pénzt egygyű szüböl az Apostalok lábai eleibe viszi: hogy azzal az sükség fenvedő anyasent Egyháznak segítségül légyen. Mely dólgaért oly dicséretes nevet nyer, hog ő az Apostaloktól, Barnabas, *filium consolationis*, vigasztalásnak fiának neveztetnék. Midön ezt látná Ananias, örömeft ő-is bert akarna tenni ez illyen Névre, dicsőségre. El mégyen az ő feleségével, el adgya ő-is az ő örökségét, az árrát viszi az Apostalok lába eleibe: de egy réft el dug belőle, az mellyel mégis az jelen lévő sükségben magának gondgyát viselhetné. Mivel pedig hog nem tőkélletes sivel járna, és nem igaz való jóssággal; hanem a jósságnak, és az adakozásnak sine alatt akar magára gondot viselni, és így hamis sinya lat akar magának jó hirt, nevet szerzeni: Nem csak nem nyeri azt meg az mit keres; hanem kinyilatkozik az ő csalárdsága, hogy ő az sient Lélek ellen hazudot volna. Mellyért gyalázatossan megbégyenyülvén, az Istennek írtetiben cset,

Ananiás:

Act. 5. v. 12.

ben cset,

ben esett, és feleségével egyetemben hirtelen halállal kellett meghalni.

Illyen igen nagy képmutató volt *Caligula* Császár is, kiről azt írta *Svetonius*, hogy azt oly igen kénzotta az tisztetség kivánás, hogy gyakorta panaszolkodnék azon hogy az ő idejében semmi alkolmatofság nem esnék, semmi nyilván való ellenség és nagy had az ő regnolásában nem indulna, az mely által az ő jóságos cselekedetét, vitézségét megmutathatná, és látná ez egész világ és megtapasztalná, micsoda nagy *virtus* borongana ő benne. Azt is kívánta, hogy nyitná meg a föld egybet az ő háját, az mint az előtt, és ő is mint az *Marcus Curtius*, hazájának hábadítására, és nevének örök dicséretire, belé ugranék. Sokálya volt hogy döghalált, éhséget, hadat és egyéb efféle vesélt kívánna, melyben magát oly erős férfinak mutathatná, mint *Alexander M. Scipiones, Julius Caesar* cselekedtenek, maga mind csak kérkedés és merő tisztetség kívánó dicsekedés volna. Az Nemet hadban, midőn semmi dőlga nem volt, az erdők és fák ellen vitte ki az ő hadi népet: se-reget rendelt, és az fáknek ütött, azokat vágta, lötte, mint ha mind ellenség volt volna. Hadakozot az tenger ellen is, és az hadi neppel esigabigákat, fedetett az tenger parton. Az volt az ő *præda* nyeresége, ragadománya, az melyet az ellenségtől elvont. Es osztán az földön egy néhány kicsid haiókat vitetett Romába, hogy megmutatná minemü nagy szerencsen és vesedelembe forgot volna a tengeren. Ir az Tanácsnak és az Pólgárságnak, és felötte keményen feddi, rongállya őket, hogy Romában menyegzősködnének, vendegeskednének, és nagy örömben él-

Caligula

Marius
Curtius

nenek, holot azonközben az ő Vrok és feiek, az vele való hadi neppel, földön, vizen, nagy inségben és vesedelemben forgana. †

Gorombául tévelygenek azért mind azok, az kik magokkal elhitetik, hogy ők igaz jóságos cselekedetnélkül, csak annak sine alatt is nagy tisztességre, hirre névre, és dicsőségre bért tehetnek. Azonközben pedig megvetik az efsközöket, mellyeket az Istennek Lelke ő maga rendelt az tisztességnak és dicséretes névnek megszerzésére.

Annakokáért az Isten igéie ez ilyen hamis binnel tetetes jóságnak sine alatt tisztesség és nagy név kereső embereknek kemény *Zecfiot* ad eleickbe: Ha valaki láttatik magának valaminek lenni, holot semmi, az ollyan önnön magát csallya meg. Minden ember azért az maga cselekedetit próbálja meg, és dicséreti léssen ő magában és nem másban. Mert minden ember az ő maga terhét hordozza. Syrach is mond: Meglásd fiam, hogy az te Isteni bölgálatod képmutatás ne légyen, és ne bölgály ő néki hamis bűböl; Ne keress dicsőséget az embereknél képmutatás által: és jól meglásd mit beélel, mit hi, és mit kezd. Es ne vesd igen fel magadat, hogy le ne efsél, és meg ne bégyenüly. Es az Vr az te álnok okoskodásodat ki ne nyilatkoztassa: és tégedet nyilvánással az emberek előtt le ne hagyitson; azért hog ő néki igaz Isteni félelemben nem bölgáltál, és hamis volt az te bived. Ez bizonyára bép tanítása az bölcs embernek, az kiben kétség nélkül az Istennek Lelke munkálkodott.

Ez mellé adgyuk az *Seneca* tanítását is. Ez jóllehet Pogány volt, de ez külömbséget igen által látta, azért böl
inagy

Gal. 6. v. 3.

Syrach. 1. v.
36, 37.

imigy: *Conscientiam potius quam famam attende. Sed plerique famam; pauci conscientiam verentur.* Azt érte, hogy az az igaz dicséret és tisztesség, az mellyet az minnen lelkünk esméreri ad minékünk, azt kel nekünk megexaminálnunk, mit mondgyon az dologhoz, és nem azt az mit az emberek mondanak. Es az 60. *Epist. Illud præcipue nos impedit, quòd citò nobis placemus, si invenimus qui nos viros bonos dicant, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus. Non sumus modica laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore congestit, tanquam debitum prendimus. Optimos nos esse sapientissimosque affirmantibus assentimur, cum sciamus eos sæpe multa mentiri: adeò quoque indulgemus nobis, ut laudari velimus, in id, cui contraria quàm maximè facimus.* Igen szép mondás, azért akarám egeblen ide írni. *Summa*ja ez:

Nagy akadály és ártalom ez nekünk,

Hogy magunknak felötte igen tetszünk,

Ha dicsérnek hízkekedésből minket,

Nagy örömezt elhíszünk mindeneket,

Ha mondgyák hogy vagyunk jók, Istenelek,

Lámborok, igazak, igen elmések;

Ha bölcseknek, tudósnak mondatunk,

Vgy tetszik hogy immár megbodogultunk,

Azt véllyük hogy ez illyetén tisztelet,

Minket tellyeséggel igazán illet.

Holott azonban bívünk mást bizonyét,

Hogy az jósnak mutattuk csak sínét,

Sőt az minnen magunknak szereteti;

Vgy meg vakít, velünk azt mivelteit,

Hogy abból is akarjunk dicséretet,

Az mellyel ellenkezőt szokunk tenni.

Micsoda hát az igaz tisztesség és

dicsőség?

Z 3

Az igaz

Z igaz dicsőség semmi nem egyéb, hanem az mi tulaydon lelkeink esméretinek valóságos bizonysga, és egyéb Istenfélő tisztességes és értelmes embereknek jó bizonysg tétele, az *Virtus*ról és az jóságos cselekedetről és Isteni félelemtől, az mellyekkel mi minden tetteres és képmutatás nélkül, Istennek tisztességére, és felebarátunknak bógálni igyekezzünk, és azokat cselekedetinkel-is megmutattjuk és bizonyittjuk:

Az ki annakokáért valósággal és igazán olyan, az mineműnek kellyen lenni, avagy az kinek akar tartatni, tehát méltó tisztességre és dicséretre, és méltán mondathatik és tartathatik tisztességes embernek; és ő magának és az övéinek-is méltán szerezhet és hagyhat jó hirt nevet és dicséretes emlékezetet.

Ezent bizonyittya az Istennek Igéie, midőn mi nekünk az kút feiét, az melyből az tisztesség és jó hir név bármazik, mayd mint egy ujjal mutattya, és azt nevezi Vrnak felelmének, *Psal.* III. v. 10. Syrach-is mond: Az Vrnak felelme dicsőség, dicsekedés, öröm és ékes korona. Es ez illyen igaz tisztesség és dicsőség, nemzi oftán az igaz és valóságos örömet, az mint ottan mondgya Syrac az 12 versb. Az Vrnak felelme vidámittya meg az bivet, és örömet ád és vigafságot mind örökké. Sőt annyira dicséri az Isteni felelmet, hogy azt merie mondani: hogy forráfa és kút feie legyen minden bölcseségnek, és hogy az legyen az bizonyos, való Isteni bógálat, mely az szivet jóvá kegyeslé tébi, örömet ád és vigafságot. Meg gazdagit és minden jókat hoz vele. Megtölti az házat az ő adományival, és min-

Vrnak felelme.

Syrach. i. v.

21.

és minden kamarákat az ő kincseivel. Ez az Vrnak felelme az bölcseségnek kezdeti, és az hiveknek szüveiknek mélységében vagyon, és egyedül csak az válaftot abbonyánál lakozik; és egyedül csak az megigazultaknál és hivőkénél, és gazdag békefiséget és idvőséget ad.

Mert ez esközét mutatya b. Pál az tisztességnek és dicsőségnek: Az mellyek igazak, az mellyek tisztességesekek, az mellyek igaz cselekedetek, az mellyek tiszták, az mellyek szerelmetesek, az mellyek jó hírűek. Es ha mi jóság, és ha valami dicseret, azokról gondolkodgyatok. Az régiek azt mondották: *Verum decus in virtute positum est. Honor est virtutis premium & perpetuum comes.*

Phil. 4. vj
2. 9.

Tisztesség az virtusnak koronája,

Az jóságnak tisztesség ő jutalma.

Ez Isteni felelemnek pedig nem hamis festet kendőzött Isteni felelemnek az melytől az hü ház mély földnél távulbb vagyon; hanem igaznak valóságosnak kell lenni, és az Isten parancsolatjából kell származni. Az mint fellyeb az Iesus Syrachból meghallók.

Gyűlölik az emberek az képmutatást, és hamis tetteit, és nem is szenvedhetik. Annakokáert az dicseretes Augustus Csásár is, nem szenvedhette az képmutató hizekedőket. *Pestes rerum publicarum & aularum.* Minden jól rendelt közfégi rendnek és Vrak udvarinak, ártalmas méteyének és dögletinek nevezte azokat.

Augustus

Alexander Severus udvarában volt egy Vetronius Ithyrinus nevű; nagy remenségnek illatozó füstit adta az emberek szemek eleibe. Mindennek igerte, mondta; az kinek az Csásárnál dölga volna; mely igen jól forgatná, veghez

Vetronius,
vel Verconius.

vinne ő annak dólgát, és megberzené az Császárnál. Nagy aiándekekot fel vött az emberektől, sokat igert nekik, de semmit meg nem cselekedet. Neha azt tettette mint ha binte az Császár kamaráiból jöne, ő felszegetől, és azoknak dólgoikat igen jól elővitte volna és jó karba állatta volna, maga semmi nem völt benne. Magától is nemelykor kedves feleletet adott az embereknek, az Császárnak hirenelkül. De az festet hamis biny nem álhat meg sokára. Mídon azért vegre az sok panaszok által ez dolog az Császárnak füleiben esik és jól megértven, oly igen megharagbik, bosszonkodik ez álnok csalárdkodóra, hogy azt nyakon ragadtattya, közönséges helyen, az piatzon egy borbórhoz kötteti, és füsttel, göbbel foytattya, öletti meg, azt kiáltván: *Fumo pereat, qui fumos vendidit.* Meltó és alkolmas dolog, hogy füsttel hallyon meg, az ki csak füstöt párárt, shiába való bót adot penzen el az embereknek, Es ez lett igaz büntetese.

Az b. Irás ez illyen embereket hasonlittya az polyvához porhoz, pozdoriához, az mellyeket az bél elragad és szellyel hint. Az süllyedet *Sodoma* helyen termett almához, mellyek bpepek kívül, de belől telek porral, hamuval, és párával. Es Christus Vrunk oly kába emberhöz hasonlittya őket, az ki az ő házat fővenyen éppiti. Az fellyől feierített mázolt koporsóhoz, kik kívül bpepek látzanak szenlenek, belől pedig rakvák büzzel, undoksággal.

Romaiak:

Az Romaiak ez dólgot az ifiúságnak, és egyebeknek akarván bemek elejében adni; evégre két *templum*okat csináltattak, és egyiker *Templum virtutis*, óság *templumá*nak; az másikat *Templum honoris*; tisztelség *templumá*nak hitták

Templum
virtutis, ho-
notis:

hitták. Azok pedig úgy voltak éppítetvén, hogy embernek az jószág *templuma* által kellene az tisztesség *templumá-*
 ban menni: egyébképpen bé nem mehetne. Mellyel azok az böles emberek azt akarták jelenteni, hogy lehetetlen volna, az tisztességre és dicséretre jutni egyébkint, hanem csak az igaz jószágos cselekedet nélkül, hiv serénység nélkül és való Isteneffé nélkül.

Es az miként hogy, nem kell az *virtus* nak tettetes feftett bínűnek lenni; azonképpen nem-is gondol az *virtus* és jószágos cselekedet *Ramusculis Sinanibus vulgi verbis*, à köz embereknek dicséretekkel hiába való tiszteltetéssel, mellyek többire mind úgy itilnek az dolog felől, az mint mellyiknek nőt az agyára az orralika, nem érthetik az dólgot *fundamentoma* berint; hanem az jószágos cselekedetnek csak feftett bínével-is mindgyárt elhadgyák magokat hitetni, és dicsérik az szidalomra valót, és bídalmazzák az dicséretre méltó dólgot. Igazán mondgya azért *Gregorius*; *Qui pro virtute, quam agit, humanas laudes desiderat, rem magni meriti, vili pretio venalem portat.* Azki az jószágos cselekedetet serényen követi, cselekebbi, és azért igen akar az köz emberektől tiszteltetni, dicsértetni, az úgy cselekebbik, mint az ki az draga nemes kincset, igen ócson és igaz pénzen eladgya. Találatnak annakokáért sok jámbor tőkélletes emberek, kik minden ő cselekedéseket elmulatófokat, arra igazittyák, hogy azok által nem csak nem kívánnak láttatni, dicsértetni, az mint az képmutatók bók-
 tak cselekedni: hanem úgy rendelik az ő dolgokat, ügyeket, hogy tellyességgel ne kívánnanak azzal az emberektől tiszteltetni, láttatni és dicsértetni. Es azok az igaz ke-

Aa

restye-

ket, hogy tellyességgel ne kívánnanak azzal az emberekk-

Matt. 6. v. 5.

Psalm. 115. v. 1.

Christus.

Job. 5. v. 44.

Apostolok.
Péter és Pa-
ulus.

Act. 4. v. 10.

Paulus Bar-
nabas.

restyének, a kik fölől mondgya az Istenek fia, hog az ő bal-
kezek nem tudgya, mit cselekedik az ő jobb kezek, és in-
káb akarnak az ő menyei attyoknak tetzeni, hogy nem
ez földön az embereknek kedveskedni. Mikor azért az
képmutató Phariseusok az utzáknak fegelettyeken imád-
koznának, hogy látratnának minden emberektől, és az
trombitákat futatták, midön alamisnát adnának. Ama-
zok pedig azt mondgyák az Daviddal: *Non nobis Domi-
ne, non nobis.* Nem nekünk Vram, nem nekünk, hanem a
te nevednek adgyad az dicsőséget. Az mint ebben példá-
jok ő nékiek az Istennek örökké való fia, az ő Idvözítőiök;
az ki noha csudákat és jeleket tenne, sántákat, vakokat, és
némákat süketeket gyógyitana, de ezért ugyan nem ki-
vánt dicsértetni, hanem igen megtiltotta őket, hogy sen-
kinek ne mondanák. Es keményen feddi az Sidókat, hog
az emberekről kívánának és keresnének tiszteletet, dicsé-
retet, és az tiszteletet, az mely csak az Istentől származik,
semminek tartanak.

Ezt az ő mestereknek és Vroknak példáiát s. Péter, la-
nos és az több Apostalok is hívségesen követték, valami-
kor ő sántákat, beteget gyógyitottanak, halottakat fel-
támasztottanak, és egyéb csudákat cselekedtenek, min-
denkor minden dicsőséget magokról az Christusra hári-
ttanak, fordítottanak, és nyilvánssággal megvallották,
hogy ő ez ilyen csudákat az Vr Iesus Christusnak nevé-
be cselekednék, és azt inkább titkolták, hogy nem az nép
előt azzal dicsekedtenek volna, avagy azok által nagy te-
kinteteliséget kívántanak volna magoknak nyerni. Azon-
képpen Pál és Barnabas, midön Lystrában, egy sületéfé-
től fog-

től fogva való fánta embert, egy bávokkal meggyógyítottak volna, és őket azért mindenek Isteneknek tartanak, kiáltanának üvöltenének, hogy Istenek jöttek volna alá hozzáik embereknek hasonlatosságában, Barnabást Iupiternek, és Pált Mercuriúnak nevezvén, és ökröket, kosborukat hoztanak elő, hogy nékik áldozzanak: Akkor ez Apostalok az nép közé tudulnak, megszaggyatják ruháikat, kiáltanak és mondanak: Ti emberek, szerelmes anyánk fiait, mit eselekeztetek? Mi is halandó emberek vagyunk, mint ti. Annakokáért noha S. Pál többet munkálkodott, hogy nem mindnyáian az több Apostalok, de még is legkisebnek nevezi magát, az Apostalok között, az ki nem volna méltó hogy Apostalnak hivatnék. Es a Tetsalonicabéliekhez azt írta, és az Istent hija bizonyosságul, hogy ő semmi tisztességet az emberektől, sem az Tetsalonicabéliektől, sem egyebektől, semmi ő munkálkodásiban nem kívánt, és nem keresett.

Bartholomæus, noha az mint írják, Királyi nemből való volna, nem bégyenlette még is az begény nemből való Apostalokkal együtt járni, és vélek az *Evangelium*at prédikálni ez béles világon.

Szent *Bernard*, noha az nála való Isteni szép aiándékokért és Istenes voltáért, igen dicsértetnék ez egész világon, és az fő Pápaságra is és nagy méltóságokra fel mehetett volna: de magát még is mindenkor kicsidnek alávalónak tartotta, és minden tisztesség kínálástól elfordult, és semmi méltóságot fel nem vött.

Azonképpen *Gregorius Magnus*, Romai Pispök, hogy egykor ötetett egy ember bembben, igen meg dicsérné, azt

AA. 14. v. 1

1. Cor. 15. v. 4

9.

Ephes. 3. v. 8.

8.

1. Theff. 2. v. 12

6.

Bartholomæus

122

Bernard.

Gregor. Magt

mondotta, *Precare hospes Deum, ut fiam aliquando iis dignus, quae mihi tribuit, &c.* Kéried az Istent jó barátom, hogy valaha légyek méltó azokra az dicséretre, tisztességre, az mellyeket nékem tulajdonitasz. Es te se légy méltatlan arra, hogy azt az Istentől meg nyerheszed, és úgy mind kettőnknek meg lében az mit kívánhatnánk.

Xenocrates.

Az *Xenocrates*től azt iriák, hogy midőn egy azt mondaná néki, hogy ő az ő nevét, dicséretét oly méltó béllyel kiteriesttette volna; annak ő azt felelte légyen: *Ego pro isto officio bonam repono gratiam, efficiens ut vera praedices.* Azt alitotta ez, hogy ez ő hízeltetésével nagy aiándékot fog nyerni tőle; De *Xenocrates* mond néki. Köszönöm jó barátom, hogy ilyen jót emlited felőlem, azon is lébek minden erőmmel, hogy te és mindenek meglátsák, hallyák, hogy én valóban olyan légyek, az minéműnek te engemet tettett, és mondasz.

Socrates.

Ez ilyenek *regestum*ába való az *Socrates*-is. Noha pogány volna ez is, mind azáltal egész életében úgy viselte magát, hogy nyilván és méltán az igaz és tökéletes jámbor Nevet megálhatná, magát tellyesféggel az *virtus*nak jóságos cselekedetnek és igazságának adná. De mindazáltal csak egybálni jelenségecskéie sem láttatnék, hogy ő ezért valakitől kívánt volna dicsértetni vagy tiszteltetni; hanem inkább minden *titulus*st, meg tisztelést valamint valamely tőle lehetett, mind elkerült, távoztatott. De mivel, az mint oda fel meg mondaték, az dicséret és dicsőség, mint az testet az árnyék, magától követi az jóságos cselekedetet, az mint hogy az vétket az gyalázat és fégyen vallás. Így *Socrates* akarattya ellen is ez világon leghíresb nevesb

nevesb lett. Ez ilyen Pogányok megdúlnak megfégye-
 nitnek sok Keresztényeket, az kiknél a hízelkedés, képmu-
 tatás annyira *regnal*, hogy mayd semmit nem cselekefz-
 nek, az mi, *ad maneam ostentationem*, nem *componat* nek,
 az hiában való mutogatásra nem volna intéztetvén. Csak
 hogy az embereknek valami láttatos fínt fordithassanak,
 tolyhassanak fíemek eleiben, kerülnek ballagnak mint az
 rókácskák, térnek haiolnak mint az kigyócskák, lefüggez-
 tik feieket és Angyali alázatóságban járulnak elő, kiknél
 az Istenségnek vagyón fíne, de annak erejét megtagad-
 gyák. Az ellen tében intést az Syrach: Meglásd fiam, hog Syrach, 5. v.
 az te Isteni félelmed ne légyen képmutatás, és ne bógály 26.
 ő néki hamis fűből; Ne keress dicséretet az embereknel
 képmutatás által, és meg nézd mit cselekedel, és mire fán-
 dékozol. Mint jelentse és nyilatkoztassa pedig ki az Isten
 ez ilyen képmutatást végre, és az képmutatót miképpen
 büntesse és fégyenítse meg, azt is megbeséli osztán Sy-
 rach, az mint oda fel meghallatott.

Summaja azért mind azoknak, az mellyek eddig len-
 béhozattattanak, hogy tudni illik, kedves az Istennél, hog
 ember az igaz jószágos cselekedetre igyekezzék, az melyre
 mind Isten előtt, s mind emberek előtt önnön magától i-
 gaz és való tíftefség és dicsőség következik, az embernek
 nagy érte való bógalmatoskodása nélkül is: De ez világ
 csak hamis fíny által és képmutatás által keresi az jószágos
 cselekedetet és Istenefséget, nagy hirt nevet, és az dicsé-
 retet dicsőséget az köz emberek előtt. Nem adhat azért
 az olyan keresés semmi bódog életert, sem az fűnek nem
 ferezhet igaz örömet. Ebben is vagyón az fogyatkozás,

Ez világ gyalázattal akar tiszteltetni.

hogy ez világ nem csak ily vívba fordult módon akar tiszteltetni és dicsértetni, de még iméz bódultságra vete-medik, hogy gyakorta oly dólgoiban keresi az tisztel-séget, az mellyek az ő termébetek ferint, nem tisztel-séget sem dicséretet, hanem fégyent megcsufoltatást hoznak, az minémük az vétkek és minden felleltségek.

Mint lehetne az mondanád? Nem látodé hogy ez egész világ az jószág helyet, gonofságot, vétke árul és ad el. Es az ő vétkeiben és gyalázattyában akar magafaltatni, és dicsértetni? Nincseneké nagy sokan olyanok, az kik azt alittyák, hogyha komoron néznek, mint ha feritkozódni akarnának, és ha csak elvélte szólnak egy vagy két bót, tehát nagy gravitásnak kell annak lenni és nagy álhatatos kemény férfúságnak? Sokan, az kik álnok *practica*-sok, ravaságra ferények, nagy értelműeknek és okofsággal sokakat meghaladóknak akarnak tartatni. Sokan midön álnoksággal, csalárdsággal megcsallyák, károsfittyák felebaráttokat, pénzt, jószágot vakarcsálnak, gyűtnek öfve, és meggazdagulnak, azt alittyák, hogy immár őket minden embereknek tisztelniük kellyen, és őket mint egy Isten gyanánt kellyen imádniok. Mert ez világnak ez dólga, mert csak azok tartatnak embereknek, azok emeltetnek nagy méltóságos tistekre; az kiknek erbények rakva pénz, mert innet bügségképpen következik, hogy az fejek-is tellyes légyen bölcseséggel és nagy értelemmel, és minden dologra legalkolmatosbak. Ha sok kincsek vagy on ládáiokban, mind ez világ azt alittyá, hogy feiök-is rakvák agyvelövel, csudás bölcseséggel.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores,

Inde gra-

Nincs semmi bizonyos az dicsőségben.

192

Inde gravis Iudex, inde severus eques.

Az szegényeknek minden aytók, utak,
Mindenféle tisztekre bészárattak;

De az gazdagoknak nyitvák mindenek,
Tanács házak, nagy Vdvarok, és tisztek.

Ha az szegény bölcsnél bölcsesb volna is,
Nem bölcsültetnék csak egy fillyerre is.

Az kinek sok kincs vagyon fekrényében,
Nagy bölcseség vagyon annak fejében.

Nemde, nem nagy tisztséggé és dicsőséggé ez mostani
időben, hogyha ki keményen és derekafon ihatik? Nem
kedvelli s- nem dicséri minden? bizattatnaké nagy dól-
gok reaiok? az mint arról oda fel-is meg emlékeztünk.
Némely ugyan dicsekedik vétkeivel, fajtalanságával, mely
jó szerencsés vitéz legyen ő *Venus* hadában, az *Bacchus* bay-
viadallyában, felebaráttjának meg csalásában, megforté-
lyozásában. Mint tréfálta, jázodtatta meg amaszt, mi-
ként toltá ki-imennek szemét, mint rántotta nyakába az
keleptzét. Ezt mint eytette ki az nyeregből, amaszt mint
ültette az két fék közzé.

Quid gloriaris in malitia tua, ugymond az David Pro-
féta; Mit dicsekedel az te gonofsággoddal, és csalárdsá-
ggoddal, te gyalázatos és megvakult világ? *usque adeo pec-
catores gloriabuntur?* O ti bűnöknek nyomorult szőlgai,
meddig kérkedtek bűneitekkel, gonofságtokkal? Micsoda
dicséretet tisztséget kerestek az gyalázatban, fertel-
mes vétkekben? De micsoda nyugalmas bódog életett,
és igaz örömet hozhat té néked az te vétked és gonofsá-
god. Nincsené meg írva ugyan azon Soltárban v. 7. *Pro-
pterea destruet te Deus in aeternum!* Téged azért az Isten-
is tellyességgel megtört, és megtör, haylékodból ki ránt,
ki töröl,

Psal. 56. v. 1.

ki töröl, és az élőknek földéből ki gyomlál. *Sela.*

Micsoda bolondság tőlünk, hogy azokban az dolgokban akarunk dicsértetni, tiszteltetni, az mellyek nem miéink, és nem magunktól sem a miéinktől vöttük? Mert micsodánk vagyon mi nekünk az mint S. Pál mondgya; az mit nem vöttünk volna mástól, ha pedig másunna vöttük, mit dicsekedünk véle? Ha gazdagok, bépek, nemefsek, tudósok, bölcsek és hatalmasok vagyunk, nem mi magunktól vagyunk illyenek, hanem az Istentől, Gyalázatos rút dolog azért, az más jovaival kéikednünk, dicsekednünk, kevélykednünk, és azokból keresnünk dicséretet, hir nevet, az miék nem miéink.

Mint finte az ki azzal az házzal akarna kérkedni, dicsekedni, az melyben ő csak jövevény vendég, avagy valamely leánzó az kölcsön kért ruhában kevélykednék az menyeközben! hiszem nagy kábálkodás volna az! Vgy cselekednek mind azok, valakik az Isten adományival, ajándékival kevélykednek, azokat magokénak tartják, és azokban akarnak nagyra becsültetni és dicsértetni.

Nem ritkán esik az-is, hogy midőn némely nagyokat befél az ő jeles cselekedetiről, azt alitván hogy nagy dicséretet és tisztetséget nyer véle: azonban az értelmes emberekől csak meg nevettek, csufoltatik, és így gyalázattya lében az tisztetség helyett, bégyenülése az dicséret helyett, gyűlölsége az kedves barátság helyet. Az mint erről elég példánk vagyon csak az egy *Ciceroban*-is, az hatalmas és jeles *oratorban* és Romai Pólgár mesterben. Minekutánna az támadás indító *Catilinát* eltörlötte kitette volna, az ki az egész várost felakarta forgatni és el akarta rontani, pusztítani.

Ez bi-

Ez bizonyára jeles és dicséretes dolog volt Cicerótól, az mellyért mindenektől igen kedveltetett és dicsértetett. De mivel hogy ezzel ő maga sokszor kérkedett és dicsekedet, és mayd semmi oly dologot az tanács háznál nem forgatott, az melyben ő *Catilina*val való cselekedetit elő nem említötte volna. Honnérszinte azzal, az mivel nagy dicsőséget reménlet, magának és az ő nagy hírének nevének kifsebséget és gyalázatot szerzett, az mellyet soha el nem törölhetne. Es ha ugyan valóban megfemlélljük, micsoda bódog életett és bizonyos örömet hozhatnának s adhatnának az méltóságok, és nagy tisztességek? Holot ez dicsőségben, méltóságban, az melyre ez világ oly nagy bögalmas serénységgel és igyekezettel tör és vágyódik, magoktól és természetek szerint, semmi nincs benne az mi dicséretre és dicsőségre méltó volna; hanem bükség hogy másunnan bármazzék. Hogy ez igaz légyen innen is megértheted. Meg kell azt vallanod, hogy az nagy méltóságok dicsőségek ez világon, mint az joknak, finte ugy az gonoszoknak is adattatnak, és aianlattatnak. Hogyha azokra bizattatnak és adattatnak, az kik természetek szerint jók és jámborok, azokat ez világi tisztetek és méltóságok jóbbakká és jámborbbakká nem téfik; hanem az minémük természetekből, abban az ő dicsőségeknek állapotában, az ő természeteknek vélek bületet jó volta, annyivalinkáb kimutatódik. Példának okáért, midön egy jámbor ember valamely tartomáinak Fővezérévé, gondviselőiévé, vagy valamely városnak Pólgár mesterévé tétetik, legottan ugy kimutatódik ő benne a kegyes jámborság; hogy ha finte az előt is ugyan azon, és finte olyan jámbor volt

vólna-is; de mivel immár elő vonyatot, és az gubernálásban állatott, az jámborság fokkal inkább ki látzik rayta. Es illyenképpen látni való immár, hogy az dicsőség fenkit jámborrá nem tében. Hanem ha az tisztuek és méltóság-nak dicsértetni kel, tehát azt à tífteletességet és dicséretet attól kel venni és kölcsönözni, à ki à tífben helyhezteter.

Agcflaus.

Ertette ezt az bölcs Görög Feiedelem az *Agcflaus*, ki mikor gondviseletlenségből egy játék néző éppületben, nem hozzáillendő alacson helyre ültettetet vólna; azt felelte, hogy semmi azon nem állana: *Ostendam, non locum viro, sed virum loco conciliare dignitatem.* En azt mindennek cselekedetemmel megmutatom, hogy nem az hely tífтели meg az embert, hanem az ember berez tífteletet az helynek.

Ellenben pedig, ha hol valamely Istentelen gonosz ember, és természetű berint kegyetlen, tíftelességre méltóságra és dicsőségre emeltetik, láttya visontag az ember, hog à méltóságos tíf azt jámborbá nem tébi; hanem fokkal inkább az előbb belé röytözöt gonofságot belöle kigögyögeti; Mert bizonyára midön valaki nag méltóságra jut, à mi az előt titkon reytve vólt az ő bívében, menten ki mutatya magát, mihelt à regnaláshoz fog. Es így nem lében jobbá az felségesb állapattul, hanem inkább à felséges hely és állapot, ő töle meg kifsebitetik, és meggyalázódik az regna'ás, mivel hog ez Vralködás minden ő gyarlóságát, belsö kegyetlen elmeiét és gonofságát világra s. sem eleibe hozza, à mely egyéb kint elröytetvén marado vólna. Söt az nagy dicsőséges méltóságok mutatya ki, hogy semmi fenéb, ártalmasb vad állatt ne légyen az ollyannál; az

mint

mint Neronak, Caligulanak, Heliogabalusnak, Sardanapalnak és számtalan sokaknak példái megmutatták és bizonyították: az mellyek noha annak előtte igen jámboroknak és felideknek jelentöttek magokat, hogy minde- nek felölk igen jó reménségben vólnának, de mihelt az regnalásfra jutottanak, hirtelenséggel elfordultanak, változtanak, és legártalmasb fene *bestiakká*, kegyetlemb *Tyrannus* fokká és medve farkasokká löttének, az mellyek láthatattanak az ég alatt: kik mindent megcselekedtek valamit kívánhattak, és elméikbe érkezhettek. Semmi hatalmas vétek, bűn gyalázat nem völt sok ö nékiek, sem Istennel sem emberekkel nem gondoltanak.

Igy lévén azért mind ezek, ebben végezzük ez első tzikkelt, és ezt rekefityük, s-mondgyuk, hogy semmi bódog életet, semmi valóságos örömet, az nagy méltóságos tisztekben és tekintetes dicsőségben nem remélhetni, nem találhatni: mivel az tisztetség, dicsőség és nagy hírnév, ez világon csak az jóságos cselekedetnek hamis fine alatt kerestetik; Az tisztetségben méltóságban, ö magától semmi bizonyos semmi való igaz nincsen; hanem ha valami dicséretre való benne vagyon, annak másunnan kell származni, tudni illik az Istentől, ki az regnalást uraságot rendelte, és azoktól az kik az tiszten ülnek.

II.

Hogyha az tisztetség és dicsőség tellyes örömet és nyugodalmas életet ferezzené?

Oha ennekelötte megmutattator, hogy az igaz jóságos cselekedeteből, és az Isteneségből, mint tulaydon igaz kútfeiekből származzék az Tisztesség és az jó hir Név; Mindazáltal az dolog így vagyon, hogy noha valaki az igaz jóságos cselekedetnek adgya magát és abban foglalatos, és az által nagy tisztességre és dicsőségre mégyen, de ugyan még sem él nyugodalmasb és bodogb életet. Mert ez illyen méltóságoknak úta igen töretlen, egyenetlen, kemény és darabos igen nehéz és veszedelmes: sima és csúszamékony az járásra. Mert két nem jóságon vagy véteken mégyen által, az holot igen könnyen *exorbitálhat* és ki tántorodhatik, és vagy ebbe vagy amaz vétekebe ütközhetik; az dologban, vagy felöttéb, vagy kevesbé cselekedhetik. Látni való azért, hogy azok az kik nagy erővel az tisztességre, nagy méltóságra és dicséretes hirre Névre üznek, ügyekeznek, ifúságoctól fogva hevet, hideget megfenyvednek, szorgalmatosan tanulnak, török, fárasztják feieket, elméieket: testteket, életeket, vizen, földön, hadakban ütközetekben veszedelemre vetik. Azki egyebek felöt valami akar lenni, és az ő mesterségében másokat meg akar halladni, nagy fáradsággal, vérös veritékkel kell arra bért tenni, és testét, életét meg kell fanyargatni.

Cicero:

Ciceronak, gyermekségétől fogva fok savanyut, kevés édest kellett kóltolni, fok munkát fáradságot meg kellett viselni, veszedelemben kellett forgani, hogy magának nagy Nevet berezhetne. Midőn egykoron egynéhány Nemes ifiácskákat főfő emberek fiait, az kik Romában bévádoltattak vólt, hogy ők az hadi *articulusok*, és vitézljő szokás ellen

ellen vétkeztenek, Cicerohoz küldtek volna *Siciliába*, hogy azokat *procuratorul* meg mentegezné, kiket midőn jeles fő módon megmentett volna és ügyeket oly dicséretesen végbe vitte volna, azt alitotta, hogy ő ez ő dőlgaért Romában nagy jó hirt nevet és dicséretet nyert légyen; hogy az ő tudós böfcs mesterségéről minden ember eleget tudgyon főlni, befélleni. Hogy azért *Siciliából* haza indulna *Roma* felé, és utában egy baráttyához ért volna, és kérlette volna tőle, mit beféllenenek az emberek Romában ő róla és az ő jeles cselekedetiről, ugy felel neki ez baráttya, *Tu verò Cicero, ubi hoc spacio fuisti*, Ha még azt sem halottam hol voltál ez idő alatt, és hol forgódtál. Halván ezt, hogy ő feldőle az emberek oly keveset tudnának, szégyenlette magában, és gondolhatta mely fok kívántatnék arra, hogy ember nagy dicséretet, hirt nevet nyerne.

Es az vén *Boëtius* ez *philosophiát* hozza bé magának vigasztalására. Mivel *Cicero* azt írta egy helyen, hogy az ő ideicében az egész *Romai* birodalomnak hire Neve az *Caucasus* hegyén túl, esméretlen volna, és még oly messze ki nem terjedet volna: alittyaé azért hogy eggyetlen egy embernek és egy *Romai* Pólgárnak neve és nagy hire oly messze elhatna, az melyre az egész *Romai* birodalom el nem juthatna?

Osyrides Egyiptomi Király, hasonlót akart kísérteni, és az egész világon magát esmértefsé akarta tenni, és magának nagy dicséretes hirt nevet akart fzerzeni: Nagy fokságu hadi sereget gyűyt aňakokáért, és minekutánna az ő Királyi feleségét az ő hiv Tanácsosának *Mercurius*nak aiánlotta volna, és udvarának igazgatását *Hercules*re bizta

Osyrides

vólna, és otthon mindent jól elrendelt vólna, azzal az ő véle való hadi néppel az egész világot bé járta, az embereket minden helyeken, földön mivre, bor bűrére; bántásra vétésre, gabona teremtésre, barom nevelésre tartásra megtanította, jó törvényeket írott eleiekbe, és őket nyugodalmas életnek módgyára babra, oktatta. De mit nyert azért ezzel egyebet, hanem hogy sokaknál jó hirt nevet bserzet; azonközben pedig kevés jó napiai vóltanak. Munkát, fáradságot, bforgalmatoskodást, gondot, vesbedelmet látot bsenyvedet, gyakorta köszönet helyett közúnatot nyert, mint az meg nevezett helyen az *Philosophia* bövségelsen kimutattya.

Demosthe-
nes.
Themistocles

A minden napi próbálat és látáshallás bizonyittya igaznak lenni, à mit *Ælianus* és *Plutarchus* *Demosthenes* röl és *Themistocles* röl elő hoznak. Hog ezek az ő hazáioktól és ősi vároloktól mind ketten jót érdemlett emberek gyakran szokták mondani: hogy oly nagy vesbedelem, gond, munka fáradság vólna az *Regnalás*ban, az dicsőséges méltóságban; hogyha ő nékik két út adatnék eleiekbe, melynek egyik az méltóságos tistre dicsőségre, az másik à halálra vinne, és ha nékik válastásra szabadság adatnék; ők sokkal örömesben az halálnak utát válastának, hogy nem az dicsőségre való utatt. Mert igen jól értették ez böles emkerek, mely nagy gond, bszorgalmatos fáradság és vesbedelmes baylódás vólna az *Regimen*ben és Igazgatásban: Mely külömb külömbféle sok bántalan dölgekban, micsoda nagy vigyázással, bszorgalmatoskodással kell embernek forgani, és fáradozni; hogy mindenféle zurzavar és következendő vesbedelem eltávoztattassék; és háboruk, romlá-

romlások megelőztetlenségnek. Es ha ember ugyan minde-
 neket meg cselekedik-is, de ugyan semmi köszönetet, há-
 ládoságot nem várhat: sőt inkább mindenektől, ifiaktól,
 vénektől, imilyen amollyan illetlenektől kell itiltetnie,
 gyaláztatniok, bídalmaztatniok, Es midön magokat e-
 léggé fíraztyák az Pólgári szabadságnak megtartásában,
 mindeneknek bídgaivá kell lenniek, és az ő magok szabad-
 ságát el kell vésteneik. Es midön az hívséges *Regnalók*,
Igazgatók, mindenekkel jól akarnak tenni, tőlök jót ér-
 demleni, minden ő jutalmok oda lett, mindeneknél gyü-
 lősökké lettek, és midön az kölség rendinek jobbúlását
 kívánnák látni, az ön testeket bídakástyák, és életeket fogjat-
 tyák el. Szüntelenül futnak reáíok; és sokkal több gond, és
 bídorgalmaztató elme fíraztatás vagy on feiekbén hogy nem
 mint bídorbál az ő nuft süvegekben, és bídemeckék, izecsekék
 az ő arany lántzokban.

Az mint egykor az *Similis* nevű nagy Vr, ki az *Adria-*
nus Császártól oly nagy méltóságra emeltetett volt, hogy
 az Romai birodalomban második vólna az Császártól,
 hogy végre hívséges bídólgálatya után köszönettel szabadon
 bídacsáttatnék, ugymint hét ébtendővel halála elözt, az mely
 időt magának élt jóbágában, és venné ébében hogy hamar
 időn megfogna halni, imez ígéket jegyezteri az ő kopor-
 só kövére: *Hic Similis iacet, cuius aetas multorum fuit anno-*
rum, ex quibus tantum septem vixit. Az az, Ez kö alatt *Simi-*
lis fekbik halva, az ki íok ébtendőket ért jóllehet, de azok-
 bán csak hetet élt valósággal. Azt értvén rayta, hogy mig-
 len ő az Vdvarnál élt, nem völt ő néki igazán élete.

Similis.

Noha pedig ez nyilvánással igylegyen, hogy az kik
 à nagy

à nagy dicsőséges méltóságokban levegnek, kevés jó nap-
iok, nyugodalmok, békeiségek, csendesiségek vagy on
benne; de még-is az minden napi próbálás bizonyítja,
hogy sok emberek ez nyughatatlan életnek, nagy Név-
nek, tisztetésnek elnyeréséért, nem csak marháiokat,
jóbagokat; hanem testeket, életeket, tudván tudva, nagy
szerencsére és veszedelemre vetik. Az mint sok többek
között, az Persiai *Artaxerxes*nek és az ő Hadnagyinak *Ca-
res*nek és *Mitbridates*nek *Plutarchus*:ól megirt példái meg
mutatják.

Artaxerxes

Mert midőn *Cyrus* az viadalban vesné ez vitézi csele-
kedetet tisztetésnek *Artaxerxes* magának tulajdonítja,
mint ha egyedül ugyan csak ő verte volna meg és vágta
vólna le *Cyrus*: *Cares* és *Mitbridates* az kik azt valósággal
cselekedték, nem akartak ez tisztetésből megfosztatni. Az
Király aiaándékokkal próbálta, hogy arra bírhasa őket,
hogy e tisztetésnek ő néki engedjék, de ugyan semmit nem
használhatott. Életeknek veszedelmével és nagy kínokkal
fenyegeti őket, hogyha néki nem engedendik. Azon sem
ijednek meg, hanem ugyan nyilván beféllik, hogy nem
az Király, hanem ők vágják le *Cyrus*. Ezen meg busul az
Király, s-előfogattya őket, és az nagy kértás, csigazás u-
tan megöleti őket.

Valer. Max.

Indiai Affo-
nyok férjek-
hez hívek.

Az *Indiaiaknál*, *Thraciaknál*, és *Getaknál* ez a szokás,
mikor az férfi meghal, és az mint ő nálók szokot lenni,
négy vagy öt felesége marad meg, tehát annak az mely ő
néki legszerelmelesb vólott, magát vele kellett temettetni.
Mivel ez ő nálók az Legnagyobb tisztetés, nagy villongás
támad az affonyok között, mellyik szeretette az Vrat iokáb,
egyik

eggyik az másik felött akarna az legberelmesbnek láttatni; nem gondol az halálnak félelmével, fáydalmával, csak hogy ő esmértesék az legberelmetesbnek lenni. Az melyik azért annak esmértetik és elválastatik, szép ruhákkal felöltöztetik, és ékefesen fel czifráztatik, és így mindenektől nagy pompával vitetik az Sirhoz: és az legközelb való atyafiától öletik meg az Sirnál, és illyenképpen az meg holt férjével együt égettetik porrá, hamuvá, az hamva a földbe az sirba takartatik, temettetik. Az több feleségei siránkoznak, sívnak rivnak, keferegnek, jaygatnak, kinlódnak, hogy ez nagy tisztésőtől megfoztattanak.

Az mint azért hogy nagy munkával forgalmatoskodással és vesedelemmel, júthatni az nagy dicsőségre, dicséretes hirre Névre; azonképpen senki meg sem tarthatya azt, az nagy szorgalmatos gondal munkával kerestett Dicsőséget és tiszteletes állapotot, testének életének vesedelemben való forgásánélkül és nyughatatlan vigyázódása nélkül. Es senki nincsen oly alá való bölgai elmével, hogy az ő tisztességes nevének csak valami kis kissebbítés-is eltűrhetné, avagy az ő böcsülletes tisztebeli állapotjának valamiben piszkálását megbesnyvedhetné. Az igen jó barátságosok-is elválnak ezaránt, az legközelb való atyafiak-is öbve háborodnak, haragra geriednek ezért. Gyakorta ez miatt orságok, tartományok, és városok megháboritannak; sok ártatlan vér ontatik ki, és bórnyűkegyetlen hadakozások inditannak innen.

Micsoda szerzett minden nyughatatlanságot az *b. Iacob Patriarcha* házánál, az ő fiai közöt, hanem hogy *Ioseph* Gen. 37. v. 4 az ő atyától az többinél inkább szerettetnék, és hogy az ő ál-

2. Reg. 13. v.

11.

Antiq. lib. 3.

cap 3.

mai előjáró postái volnának az ő jövendő dicsőségének. Micsoda csalta meg az Bethlemi vén Profétát, az melyről emlekezet vagyon az Királyok könyvében; hanem hogy az igaz Profétát, melyet *Iosephus* ladónak nevez, hazugságával elhitette, hogy az Vr Istennek fátát ne fogadná, és az miat az oroflántúl el szaggattatnék, ezt mondom, hogy semmi egyéb nem mivelte, hanem az Tisztességnek ördögi nagy kívánása: Mert igen félt azon, hogy ez ny Proféta az Királynál ő nálánál talám nagyobb tekintetben lehetne, az mint gyakorta szokot olyan esni az Vdvaroknál.

Haman.

Ester 3. 4.

Micsoda izgatta őszitöndözte *Hamant Mardocheus* ellett, hanem hogy az előtt fel nem akart állani, és az Isten törvénye ellen, neki Isteni tiszteletet nem akarna tenni; mellyen ugy el bosszonkodik *Haman*, hogy *Astuerus* Királynál azt szerzi *practically*, hog ő nem csak egyedül *Mardocheust*, hanem mind az egész Sidó nemzetséget is teljességgel kigyomlállya, eltöröllye. Azzal pedig semmit nem nyert egyebet, hanem önnön magát feleségestől, gyermekestől, és minden marhástól, jóbágoftól elvesztette, és azon akasztó fára akasztatott, az melyet *Mardocheus*nak éppitetett volt.

Es az miképpen némely minden serénységgel, szorgalmatossággal azon vagyon, abban fáradoz, hogy az ő tisztességes nevét megtartsa, öregbitse; azonképpen hasonló szorgalmatossággal igyekezik és őrizkedik azon, hogy azt el se veszesse. Es ennek felötte keményen izzad, fáradoz ez világ: es senki csak egy kicsid vesztését sem tűrheti, menyvedheti az ő tisztességes Nevének. Kevelsen vadnak oly

nak oly elmével mint az *h. David Király* volt, az ki könnyen eltűrte, szenvedte, hogy az ő tisztességét bídalmazta, gyalázta az *Simeí*, az ő nagy keresztében, nyomoruságában és öldöztetésében: Hadd bídalmazzon, ugymond, mert az Isten parancsolta néki. *Abisainak* felposdul rayta minden vére, haragia, reá akar menni és elakaria az fejét ütni; Ez a hólt eb bídgyaé ugymond, az én Vramat az Királyt? De arra azt mondgya David; Mi dólgom vágon veletek ti Zeruiának fiai? Ihon az én fiam, az ki az én tefemtől bármazott, kergeti az én életemet; hogy ne cselekedné tehát az *Iemini* fia? Hadgyátok bitkozódni, mert az Vr mondotta néki. Talám meg tekinti az Vr az én nyomoruságomat, és jót ad nékem az ő mái bídalma helyett.

David:

2. Sam. 16. V. 6, 7, 8.

Söt kicsoda oly békefséges tűrő, mint az *Néhai Socrates, Plato, Aristides, Dion*, és több sok jeles fő emberek, még az *Pogányok* közdöt is; az kik semmit nem gondoltak véle ha binte rúttul bídalmaztatnának is, tisztességekben sértegettetnének, és bórnyen gyaláztatnának.

Socrates és több békeval tűrők.

Pericles lámpáfsal kísértette azt házához, az ki ötet az Tanácsban nap esttig rúttul dolog mint bídogatta.

Midőn *Socrates Xantippe* cöl napotló nap esttig szidatnék, bossontatnék; és ohtán csak ment volna az utzára leülni, mivel annak sok bitka miatt az házban alig volna helye, azonban onnan fellyül *Xantippe* az huddó edényből az vizellettél jól megönti lotcsantya; arra mond *Socrates*: Gondolám hogy az menydörgés után efféle zápor eíső lenne.

Socrates.

Es mikor egy nyalka, ötett az Itilet előt, artzulütné;

és ötöt az ott állók intenék, hogy azt a csintalan embert bé vádolná, reá panaszlana; így bört: Ha engemet egy samár megrugot volna, az Tanács eleibe kelleneé vonnom, és reá panaszlanom?

Alfonfus.

Kicsoda mostan oly jó és kegyes, mint *Alphonfus* az Neápoli Király? az ki annak sok jóval vólt, az ki ötöt háta megé leginkáb szidalmazta és rágalmazta, hírében nevében martzongotta.

Dion.

Hogy *Dionis* egy ember börtnyen és szünetlen szidná és rutolná, és az nép, az mint börtkás, oda futna, az *Dion* semmit nem felel, hanem veszteg halgatván elmendegel; hanem hogy szinte háza aytaiánál vólna, fordul az szidalmazó felé és mond: Egy börtat sem gondolok az te szitkoddal. Ezen ugy elkeferedik bűsul az börtkos lator, hogy elmenvén fel akasztja magát.

Constantin.
Mag.
Ruffin. lib. 11

Igen bört dicséretelsen emliti *Ruffinus*, emert az *Constantinus Magnus*ól; hogy midön az *Nicenum Concilium*ban gyült Püspökök, egynéhányan ön köztök egymás ellen panaszló és gyalázódó leveleket adnának bé, és kiki mind maga tiftetéségét, híréit nevéit óltalmazván *supplicatio*ját az Csábárnak nyuytaná: ő azokat az írásokat mind magához vörte, de fel sem nyitotta, meg sem olvasta, hanem azt mondotta az Püspököknek: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, ideo nos à vobis rectè iudicamur, &c.* Az Isten rendelt titeket Papokká, és hatalmat adot ti néktek, hogy felölünk itilletet tegyetek, és azért méltán-is itilletünk és feddetünk mi meg ti töletek.

Az mi ldvözitő Vrunk Iesus Christus igazán valóságos tükö-

gos tüköre az ilyen békeféliges türesnek és felid engedelmességnek, ki mikor bídalmaztatnék, senkit nem szídal-maz vala, hanem arra hadgya vala az bossú állást, az ki igazán itél.

Christus.

1. Pet. 2. v.

23.

De mi szegény nyavalyás emberek, csak nem pattanunk fel, ha ki minket csak komorotskán tekint meg is, avagy csak egy szóval érénti-is meg az mi tisztességünket, életünket-is oda bánnyuk miatta.

Szép dolog-is bizonyára, és illendő, hogy ember gondot tartson jó hírére, tisztességes nevére. Mert igaz imez: *Crudelis est in seipsum, qui famam suam negligit. c. nolo. 12. q. 1.* az kinek nincs gondgya hírére nevére, önnön magán kegyetlenkedő az. Mindazonáltal ugyan meg kell látni, kinek kivel vagyon ügye, hogyha méltóé arra, hogy ember valamit kezdgyen véle. Mert az *Tragedia* kevelsé indul meg, az *comedia* nak feddődésén és szikain: mint amaz nagy komondor nem gondol az kutyótska ugatásával. Es ember nem tehet nagyobb bosszuz az ő véle ellenkezőn, mint ha, azt nagyra nem tartya, és semmi ő ellenkedésével, és bídalmával nem gondol semmit. Es nem-is kell embernek mindgyárt fegyvert kapni valami bitok szóért, és menten hadat indítani, hanem hallatlanná kell tenni, avagy mintha nem értene mit akarion.

Jonas-is bent Proféta lévén ugyan nem volt haragoskodásnélkül, és hogy nem mint ő hazugságbólónak talál-tatnék; inkább akarta volna, hogy az egész *Ninive*, annyi fok ház ezer emberrel együt elűllyedne és elveőne.

Jonas.

Marcus Coriolanus-is noha jeles Romai fő Vr volna, *Coriolanus*

ki az ő hazáit erős férfit serény gondviselésével nagy ve-

fedelemből szabadította meg, de még-is csak valami kicsiny gyalázatott sem szenvedhetet el; hanem az Romaiak ellenségéhez adta magát, és megállotta az ő tulaydon hazáit. Kinek haragiát Roma városa, noha magát megalázván esedeznék neki, semmikeppen meg nem engedtelhetette, sem az Lelkiek, sem az világi renden valók. Végre az önnön édes anyja enyhítette meg sűrű könyhullatásával, értelmes befédével, és meztelenitet mellyével, emléiével, az mellyel ötettt boptatta volna, és igy csendesítette le megengedtelhetetlen kemény köbűvét az ő fiának.

Dionysius.

Dionysius Syracusanus midön megértette hogy az ő Verseit *Poëma* irását, *in Olympicocertamine* meg neverték volna, ugy megbusult ez megcsufolatáson, hogy ebtől eltávoznék beléie: az mint az *Lycambes*ről-is olvastatik, midön *Archilobus* poëtaól valami versekkel megttérfaltott, gunyoltatot volna, azért hogy leányát annak nem adta volna. Ez az kis poëta csufolatást nem szenvedhetette meg; hanem magát leányostól felakasztotta.

Lycambes.

Cambyfes.

Cambyfes az Persak Királlya. semmikeppen nem szenvedhette, hogy az ő attyafia az *Smerdes* erősebb kariu volt hogy nem ő. Annakokáért megölette az ő tulaydonötését; és igy meg mocskolta, veštötte mind magát, s mind egész országát,

Micsoda bódította meg egyéb *Aiaxot*, hanem hogy nem nézhetné, hog ő nálánál *Ulyses* fellyeb böcsülternék.

Honnan inditatott az bórnyüséges had *Boas* és *Amafia* között; az *Lacedemoniak* és *Athenas* béliek között, *Sylla* és *Marius* között, *Iulius* és *Pompeius* között, (az mely utolsó hadban tizen egyszert való izáz ezer embernél többen veštönek :

vesztenek: úgy hogy egy ekevonó ökör az ötött ösztönöz-
zönek azt felelte emberi szóval: miért űzsz így engemet:
rövid időn nagyobb fogyatkozás leszén emberekből hogy
nem gabonából.) Ez hadakra, veszedelemre mondom,
hogy semmi egyéb nem adot okot, hanem egyedül csak
az Tisztesség kívánás, hogy eggyik az másinak semmiben
nem akarna engedni, eggyik az másiktól csak egy kis csu-
folásotskát sem akarna felveenni. Ez máj napon-is ilyen
az erkölcsöség!

Mivel azért oly gondos, munkás fáradságos és vesze-
delmes legyen ez világi Tisztességnek, Dicsőségnek meg-
szerzése, megtartása és elvesztése, nyilván nagyon hát innét,
hogy azok, az kik nagy tisztességre, dicsőségre, méltósá-
gos, örökké tartó hirre Névre űznek, törnek és vágyód-
nak, tellyességgel nyavalyáságos fáradságos életet élnek;
és hogy ilyen módon az tisztességben, dicsőségben sem-
mi bölög élet, sem tellyes öröm nem találhatik.

III.

Hogyha az Tisztesség és Dicsőség álhatatos ö-
römet és bölögsgot hozzoné?

ANnakelőtte természeti ez-is minden ez világi
méltóságoknak, hogy azok, mint finte min-
den egyéb emberi dolgok hamar elmulnak, el-
enyevnek és füstben mennek, avagy mint az vi-
rág elfonnyadnak, az mint *Esaias* mondgyz: *Omnis caro* Ésa. 40. v. 6.
fœnum, & omnis gloria eius velut flos agri, exaruit fœnum,
decidit flos. Az az; Minden test olyan mint az béna fű, és
annak bépsége mint az mezei virág, megszárad az fű, az
virág elhull, Nemde,

Nemde, nem nyavalyás, elfutó és elmulandó dologé, minden idő szerint való emberi Dicsőség? az mely nem valami zöld fűhöz, hanem eláradot békához hasonlítás, és nem azokhoz az virágokhoz, az mellyeket az emberi serénység az kertekben nevel, hanem az mezei vadon virághoz, az mely má fen áll, s-hólnap az kementzében vettetik, Az mint Christus Vrank-is, az nagy Salomon Királynak minden ő felséges dicsőségét, nem az kerti liliomokhoz hasonlittya, hanem az mezei liliomokhoz. Sőt aláb valónak mondgya, hog nem csak az egyyk-is azok közzül. Mondom tinétek, ugymond az igazságnak fiaia, hogy még Salomon-is minden ő dicsőségében nem vólt ugy felöltözve, mint azoknak egyyk. Azokhoz mondgya, az mezei liliomokhoz, hogy nem vólt hasonló az Salomon Király, nem az ő mindennapi ékességében, hanem minden ő fényes dicsőségében-is.

Miképpen az fűst hogy az szélről elűzettedik és elfeleztetedik, ugy mulik el ez világnak dicsősége-is és elenyéskik mint az pára. Ezent mutattya az mindennapi próbálar, azt tanittya minden dolgoknak természet, ez világnak minden históriái egyyeznek ebben, hogy ez világnak minden dicsősége addig nevededik, miglen legfőbségére megyen, annakutánna ostant mind szálton száll, és elmulik. Es midőn az embereknek fiaj legfellyeb hágtanak, ortan hamar többire mindenkor hirtelenséggel és veletlenül lerohannak, és annyival meszsebben és mélyebben esnek alá, az menyivel fellyebben és magafsabban hágtanak vólt fel.

Nabucodonozor.

Nabucodonozor, annyira felment vólt az ő felséges dicső-

dicsőségében, hogy ő arany főhöz hasonlítani az ő Királyi birodalmával egyetemben; az mely ez földön minden országoknál fellyeb volt emeltetvén. De az mennyivel ő minden embereken fellyül emeltetett volt ez földön, oly igen mélyen kellett ő néki letafigálatni minden embereken alól, hogy emberhez se lenne ostantan hasonló, hanem az barmokhoz lenne hasonló, az mellyek füvet esnek az mezőn; az égnek harmattya alatt kellene néki fekkenni, miglen az ő haia olyan lenne mint az faszak tollai, és az ő körmei mint az faszak körmei.

Midőn Herodes oly igen fel ment volna, hogy alacson állapotról Királyi méltóságra és dicsőségre emeltetnék, és azzal sem elégednék, hanem azt kívánná, hogy ő néki Isteni tiszteletet is tennének, menten hirtelenséggel levettetett az ő Királyi székiből. Az Vrnak Angyala oly igen levette, hogy az ő nőnből gaj, kik őtet előb Isten gyanánt tisztelték és imádták, mostan ugy mint halandó embert ugy viszik temetni, és orrokat is bé kell dugniok büdöségének miatta.

Herodes

Ast. 15. v. 34

Xerxes az Persiai Király, oly magofsan hágot volt, az mennyire ő előtte egy Persiai Király sem ment, és oly nagy sűrű hatalmas hadi sereg népe volt földön vizen, hogy ő előtte és utánna soha egy Királynak sem volt ez egész földön. Mellyen az ő bive is ugy felemelkedett és fuvalkodott, hogy magát sem esmérné. Nem csak az embereknek, hanem minden teremtet dőlgeknek, élő állatoknak parancsolni akart.

Xerxes

Midőn az tenger szélvéfvel és habokkal háborus volna, dühös bódultságából, és ördögi kevélységéből, azt ő

vefőökkel és korbátsal veretette. Az hegének ellensége: megvető levelet irr; *summa* berint ug viselte magát mintha imár mindeneken fellyül ment volna, és neki nem csak az embereknek; hanem minden *elementum*oknak élető tápláló dolgoknak főlgálniok és engedniek kellene. Mivel azért magofsan fel ment, magofságrol-is kellett alá esni: és az fégyennek gyalázatnak nagyobnak kellett lenni; hog nem az dicsőség és méltóság volt annakelőtte; és midőn azt alitaná, hogy egész Görög orfágot egyber mind befalhatná és elnyelné: elnyelé az őtett, és mind az ő főantalan nagy seregeit megemélté; és az ő gyalázatos faladásában alig őltalmazhatta, menthette életét egy kis haiótskában.

Cyrus.

Szinte olyan maga gondolatlanságban eset volt egykor Cyrus-is. Mert midőn ő neki egy lova, mely a Bálvánnak szenteltetett volt, az Gyndes vizébe, merült és holt volna, az folyó vizen akarta bofőviát megállani. Elhagyattya azért Babylonnak megfállását, az hadi népet egész nyáron mind az Gyndes folyó vizen munkálkodtatta, fáraftotta, és azt főáz nyóltzvan kicsin áfot árkokon akarta eláfatni, elerefgetni, s-elfogyatni. O bódult kevélység! mond az historia: *Elementis non secus ac hominibus irasci Sabius reverentiam exigere.* az *elementum*okra nem különbben mint az emberekre haragunni, és azoktól főfogadó engedelmséget és becsületet kívánni. Minekutánna azért Babylonnak megvetélével nagy dicsőséget nyert volna, hasonló dicséretet kerestett Tomyris Királyné a főbónnak meg győzésével-is; és nagy kevélységből, főfvenységből nem főükséges hadat támaszt ellene: mellyel fégyennél, gyalázatnál megcsufoltatásnál nem nyert egyebet.

egyebet. Holott az ki annakelőtte hatalmas Királyokat meggyőzött, és immár Babylonnak megvételeivel ez világnak Monáráháiává lőtt volna, egy affonyiállattól megcsalattatván, meggyőzöttetvén minden ő hadi népével egyyüt nagy gyalázatosán bégyenséggel levágattatott, és elvefett.

Az igen felment és hirtelen levettetett világi dicsőségnek hasonló példáiát láttyuk az Nagy Sandorban-is, ki midőn nagy hamarsággal oly nagy dicsőséges méltóságra emelkedett volna, és világbiró Monáráhává lett volna, mely fietséggel felment, oly hamarsággal esett le-is.

Alexander
Mag.

Ezen példát láttyuk Cræsusban, és Apriesben az Egyiptomi Királyban, az ki azzal kérkedet, hogy az ő orbbága oly igen megvólna erőfsitetvén, hogy még az menyeyi Isten sem ronthatná azt meg. Hasonlót látunk *Dionysius Syracusanus*ban, *Iulius Caesar*ban; ki midőn oly felment volna ez világi dicsőségbe, kinél fellyeb senki nem ment az Romai birodalomban, és még sem elégednék meg véle, hanem szüntelen háiában forgana az *Plus ultra*, mind fellyeb vágyódnék; végre az Romai Tanács házba aranyas féket tétetet, és fel sem akart kelni az egéb Tanács előtt; minden szavát törvény gyanánt akarná tartatni, és minden hatalmat csak magának akarna tulaydonítani sőt Isteni tífteletet-is kívánna; ez ő igen felemelkedet dicsősége nem álhatott tovább meg, hanem le kellett esni. Mert az igen felvont kéziy-is elbököt törni.

Apriest

Iulius Cæf.

Es micsoda vetette le Pompeiust, hanem hogy igen felment volt dicsősége. Mert egyedül akart minden lenni, és senkit nem benyvedet mellette ha binte nagy méltó-

Pompejusi

ságos volna-is. Azzal-is nyilván kérkedett, hogyha egyik lábát az földre tenné, egész Olasz országot bétölténé hadi néppel. Megkellet azért romlani, és az mely tisztességet senkivel nem akart közleni, maga veszté el: és annak kel hadni az kinek irégylette: és mely dicsőséges volt életében, oly gyalázatos lett halálában.

Ez az, az mit az Vr Istén mond Esaiasnál, *Gloriosus ter-
ra humiliabo*. Az dicsőségeket ez földön megalázom. Es ezt mindenkoron úgy meg cselekedte minden időben, és úgy gyakorlotta az *Deposuit potentes de sede*, az hatalmas-
kodóknak levetéseket, hogy majd semmit gyakrabban nem találunk az egész világ Historiájiban. Hogy megtanulná az ember, hogy semmi nincsen ez földön mulandó és álhatatlanb, ez világi dicsőségnél, pompánál, és tisztességes méltóságnál.

Es ha finte valaki egész életének idejében minden háborunélkül élt volna-is (az mely majd ugyan lehetetlen) az nagy dicsőségben és méltóságban, de még is utóllýára ugyan végének kellet lenni. Es az senkinek nem kedvező halál, az ki minden szempillantásban utánnunk leskődik, meg ragadgya az embereknek fiait az ő nagy dicsőségekben, és az legdicsőb Királyt-is az porba takarja, és büdös döggé téfi, utálatos edényévé és étkévé az férgeknek varas békáknak és mérges kigyóknak.

Saladinus:

Ertette ezt az jeles Egyptomi Szoltán *Saladinus*, az ki megparancsolta az övéinek, hogy az ő halála után egy kopírára csénált vászon lepedőt hordozzanak környül temetések or, és ezt kiáltás mellett: *Saladinus*, az Egyptomi és Asiai hatalmas Király, minden ő dicsőségéből semmit
többet.

többet el nem visen véle ez egy vábon lepedőnél.

Es midőn Romában uy Pápa válaftatik és koronáztatik, azt iriák, hogy egy pálczára kötött kíta kender gyutatik meg, és ez kiáltatik mellette: *Sic transt gloria mundi.* így kél és lobban el ez világnak minden dicsősége.

Annakokáért minden emberi dicsőségnek, ilyen áthatatlan és mulandó voltát meg gondolván, sok jeles nagy Királyok, Vrák, Fejedelmek, az ő dicsőségeknek közepiben, az ő halandó voltokról, és minden idő szerint való dolgoknak mulandóságáról megemlekeztették magokat. Az Macedoniai Filep Király, az Nagy Sandornak Philippus. atya, az Nemes ifiakkal napiába háromszor kiáltatta: *Philippe, memento te hominem esse.* Filep Király, meg emlékezettel róla, hogy halandó ember vagy.

Agatocles az Siciliai Király, minden nap az arany és ezüst edények közzé, cserép edényeket rakatot az ő abtalára. Agatocles.

Villichius az Moguntiai első Ersek Kerékgyártó fia Villichius. volt, és onnan ment erre az dicsőségre. Innen viselnek most is az ott való Ersekek kereket az ő cimerekben: Ez *Villichius* az ő Kamoráiába azt iratta az falra:

Villik, Villik, azt soha el ne feledd,
Hogy Kerékgyártó volt az Atyád néked.

Piaslus alacson állapotból Lengyel országi Királyságra emelte vén, az ő borskorát és bürköntösét, örök emlékezetre az ő Királyi birodalmában mind véle hordozta. Piaslus. Azonképpen *Lescus secundus* is az ő darótz czondoráiát, Cromerus, lib. 2. Lescus. az mely akkor rayta volt mikor Királya válaftatnék, az ő nagy vendégségeiben és tiszteletes napiaiban eleibe tette, hogy büntelen megtekintené.

Mind ezekből az elő fámlált példákból, mint egy világos tükörből nyílán láttyuk, hogy az egész világ nagy és oktalan munkával fáradtsággal, és testi lelki veszedelemmel csak az semmi pusztá árnyékhoz, elmuló fűfűhöz és párához kapdos, midőn ez világi nagy tisztességre méltóságra és dicsőségre faggatt. à hol semmi igaz, semmi tellyes, és semmi állandóság nincsen. Az mint *S. Bernardus* igazán mondta: *Homo nunquam in bonore sine labore, nunquam in pralatione sine tribulatione, nunquam in sublimitate sine vanitate esse potest.*

Munka, gond és fáradtságnélkül senki
Nagy tisztességeknek szerit nem teheti,
Soha senki nem élhet oly fő tisztben,
Hogy irégyi ne legyenek búntelen.
Ez világi dicsőségre vonyítás,
Csak héában valóság és vanitas.

Az kik azért efféle *vanitasra*, és hiába valósággra űznek, dicséretet, tisztességet ez földön az embereknél keresnek, és minden dólgoikat arra igazittják, hogy az emberek től nagyra becsültesenek, dicsértetsenek és magasztaltassanak; ez illyenek mondom, hallyák meg mit mondgyon az Istennek fia: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Bizony mondom tinéktek elvörték az ő jutalmokat, Az bölcs pogány is imigyen ből: *Vera virtus radices agit, atq; etiam propagatur: ficta omnia, tanquam flosculi celeriter decidunt; nec simulatum quicquam potest esse diuturnum.*

Az igaz jószág jól meg gyökerezik,
Erősödik, tenyénik, gyarapodik.
De az mit hamisan költnek, tetretnek,
Mint az virág mind elhulnak, elesnek.

Cicero.

Illyenképpen midőn az *Agesilaus* bölcs Feiedelem kér-
detnék,

detnék, mint berezhetne ember magának jó hirt Nevet,
 így felelt: *Si dicas optima, facias autem pulcherrima.* Ha
 mind bóddal, cselekedetteddel az jóságot követed, jóságos
 cselekedetben vagy foglalatos.

Megelégedgyünk azért azzal, hogy ha az miéinknél
 alkalmas jó hírünk nevünk vagy on, mellyet igaz jóságos
 cselekedetinkel bérzettünk, annak öregbitésére megtar-
 tására igyekezzünk, és az bölcs Syrach tanítását büntelen
 bemeink előtt viseljük: Szerelmes fiam, örömeft megma-
 radgy az alacson állapotban, sokkal jobb az tenéked, hogy
 nem mind az, az mire ez világ faggat és tör. Mennél na-
 gyob vagy, annál inkább meg alázzad magadat, és kedves-
 séget talál az Vrelött. Mert az Isten legfelségesb hatal-
 mú, de még is az alázatosok által cselekezik nagy dólgo-
 kat. Az te elmédet ne bocsásd magafs állaptra való vá-
 gyódásra, és ne gondolkodgyál értekednél fellyeb hágni,
 hanem az mit Isten parancsolt tenéked, abban járy el:

Syr. 31. Vi. 193.
 20. 21.

*Vsibus edocto si quicquam credis amico,
 Vive tibi & longè nomina magna fuge,
 Vive tibi, quantumq; potes pralustria vita,
 saxum pralustri fulmen ab arce venit.*

Ha valamit hisz nekem barátodnak,

Tehát engedgy ez én oktatásomnak:

Ely magadnak, ne úz igen nagy Névre,

Légy csendességben, ne vágy nagy tisztekre.

Mert az ki igen magofsan kezd hágni,

Le kell esni; ségyenét fogja látni.

Az kinek alacson helyen ülése,

Nem les annak magafs helyről elése.

Az menyűtő kő út magas cserfákat,

Nem bántya az alacson békrotkákat.

HATODIK RE'SZ.

*Hogyha az Szep ekes öltözet, rubazat, hozzone valami basz-
not az csendes bodog életre, es az igaz, tellyes
es allandó örömrre?*

SOkan taláztatnak oly emberek, az kiknek főb-
kedvek, gyönyörüségek vagy on az fép ékes cif-
rás öltözetekben, és éyjel nappal azon igyekez-
nek, hogy arra firt tehefsenek, és azt alittyák,
hogyha magokat mint az páva oly szépen felékefithetik,
czifrázhattják, mindenek meg vagy on oštán, valamiek-
nek kellettenni az boldog és nyugodalmas életre: hogy
igy immár eléggé megékefítették, fel czifráztattak, jó kar-
ban vagy on dólgoz, gyakran tükörökben tekintelik szép
öltözeteket, és azt alittyák hogy senki nincs hozzáioz ha-
sonló. Láttjuk innen, hogy ez mostani kevély pompás-
kodó világ, az ő tárafarás, finóros, gombos, vágott me-
rélt, varrott, perémezett öltözetekkel mely igen piperes-
kedgyék, kevélykedgyék, pompáskodgyék. Es senki nem
találhat oly guggos, búbos, tarituppos idegen forma öl-
tözetet, hogy más mindgyárt ne követné, és olyant ne
csénáltatna. Es az mennél dísztelenb, bolyókásab for-
máiu annál kedvesseb és kellemetesb ez gyalázatban bo-
rult és megvakult világnak. Es így egy ebélyös bolond,
fok bolyókás kábákat ferez.

De ezt még fennyen mentegetniek kell az gyaláza-
tos pompáskodást az gyönyörüség haláfo világ fainak:
Az tisztéséges öltözetet, elbenyvedheti az Isten, ugymond
nak ök,

nak ök, az ruházat ékesíti az embert; Vegye reá az kinek
 vagyon *Éc.* Sőt ha binte el distelenit-is és bolondá kábá-
 vá tében-is, ugyan ékesít azért, hogy az madár az ő tollain,
 az eb bőrén elmértethessék meg: Mert nem tudná em-
 ber hogy oly kába galád fantastikos légy, hogyha az tára-
 farán babott metélt vagdalt bélélt prémezet, finórozott,
 boncsokos köntösödről, öltözetedről meg nem elmértet-
 nél: az mellyekben mint amaz széltől térengtetett Lövöl-
 dék, leppendék, ugy fordulb repülb, levegbe elő, mintha
 valami tövis bokorból nőttél, vonyattattál volna ki. nem
 kell csengetyüs fület kápádra csinálni, igen esmérnek öl-
 tözetedről, enyves madarab póznádról, lépes lébádról!

I.

*Hogy az szép es friss öltözetek semmit nem szolgálnak az i-
 gaz örömré: es bodog életet sem szereznek.*

Inek kinek Rendi berint való tisztefséges ruhá-
 ját megengedheti az Isten: Mert önnön maga
 megruházta Adamot és Evat, es meg paranc-
 sollyá, hogy az ő Papiát Aront ékesen felöl-
 töztesék. Es az Istennek fia dicsérvén említi az Salamon-
 nak szép öltözetit: es amaz gazdagot-is nem egy általlyá-
 ban csak az öltözetért, hanem az felettéb való öltözettel
 kevélykedéséért; Es ő magát-is Christus Vrunk bépen fel-
 ékesitetett völegényhöz hasonlittya, es az Anyabent Egy-
 házat az ő jegyesét bépen felöltöztetett, ékesitetett meny-
 asbonyhoz, es az, az ő ékes öltözetiben tündöklő fő Pap-
 hoz. Mind azáltal ugyan kedvetlen ő előtte, es semmi-
 ben nem tetzik ő néki az felöttéb való friss pompáskodás,

Ee

és ez vi-

I.

Gen. 1. v. 27
 Gyűléli Isten
 Öltözeti ke-
 vélységet.
 Exod. 28. v. 11

Luc. 16. v. 19

Mat. 6. v. 29

Esa. 61. v. 10

Luc. 16. v. 19

és ez világ fiainak uy uy forma pompás kevély öltözeti, ruházattya; és ő benne sem hadgya azt büntetésnélkül, mint az frissen öltöző gazdagban, az melynek valóban kell érette örökké izzadni, és pokolbéli kénköves langgal kell helyette öltözödgelni, hogy ez világon az drága bitor és bársony öltözetiben kevélykedett.

Az naponként való látás hallás, és jelen való példák bizonyították, mely igen haragudgyék az Mindenható Ur Isten ez testi gyönyörűségbe merült mostani álhatatlan és tökéletlen világra: holott mayd mind fű és fa levél elenyébbik, az égh és az föld vafsa válik, viz föld, tűz, ereiét, hasznát tőlünk megvonja, és egy drágaság az másikat éri, és napról napra mind inkább inkább nevededik. Noha az embereknek öltözeteken nem látzik meg, mely karcsu légyen erbények és öftövé az konyháio.

24

De vallyons micsoda ékefség az, az mellyet ez vakult bolond világ a friss öltözetben keres? Nem ugy vagyóné hogy ezt az öltözetben való kevélykedést sem Isten, sem emberek nem kedvellik; és azzal az ember magát sokkal inkább megékteleniti, hogy nem mint ékefsitené? Mert az ilyeneket uyjal mutattya, mindenek nevetik, csufollyák, és az értelmes emberek mint az repeső Lövöldékeket utállják, midön látják; ő nekik pedig ugyan meg uyjul könnyebbül bívök ez kinyes kevélykedésből. Maga ő magokban-is midön valami tiszteletes fő ember eleiébe találkoznak, ruházattya miatt megbégyenlik magokat, és megpirulnak bégyenletekben.

Mert szivök vádollya hogy ez ő illetlen öltözetekkel megéktelenitötték magokat, és bolondokká tötték. Miért kerestek

Az felöttéb
való ékefség
megrutittya
az embert.

kereettek tehát ti világ nyomorult fiai, dicséretet, tisztel-
get, ékeiséget, dísziséget, az hol valósággal igaz ékeiség
nincsen. Az Isteneiség és a jóságos cselekedetek ékesítik
az embert, és kiváltképpen az ihúságot. Az tudomány
mesterség, tisztaság, és tisztelég ékesít és szépít titeket és
nem az felöttéb való friss öltözetek.

Mert ha valami ékeiség az drága öltözetben volna, te-
hát az kurvák-is, és az kurvás latrok-is ékesek és tisztete-
sek volnának, mert azok gyakorta frissebb öltözetekben sé-
tálgatnak téltova; hog nem a tisztetes és becsületes szemé-
lyek. Nem teheti az tisztátalan híres kurva az ő frantzus
feiere, és bégyentelen homlokára az ő gyöngyös kontyát,
pártáiát, kosoruiát, binte olyan könnyen fel? és nem te-
keritheti nyaka körül az ő két válla félin levegő csipke fo-
dor gallérát? Nem fedezhetik binte ugy selyemmel, bár-
sonnyal, tafotával az ő fertelmes testeket, nem viselhet-
nek gyűrőt, arany lántzot, mint binte valamely tisztel-
ges mátronák, kegyes asszonyiállatok? Ekeesebbé amaz
azért és tisztetesbé azzal? Nyilván vagon innen és bi-
zony dolog; hogy az öltözet, igaz ékeiséget nem berez.

Midőn látná egykor, az Törvényberző *Zelencum*, hog <sup>Zelencus öltö-
zeti rendje</sup> efféle öltözeti ékeiség és kevélykedés mind az *Syracusana*
*nusok*nál és mind az *Zocrubéliek*nél igen bé csuított vol-
na, oly törvént irt és adott ki ez gonofság ellen, hogy az
férfiak bársonnyal, selyem ruhával semmiképpen ne éke-
sítetnének, és arany gyűrőt ne viselnének, hanemha berel-
meskedni járnának, és ha házasfág rontásra, és paráznál-
kodni mennének, olyankor bárfont viselhetnének, és
arany gyűrőt tehetnének ujjaikban. Az tisztelleges gazda-

abfnyoknak megengedettett volt hogy egy utánna járó főlgálót tarthatna, de ha valamely abfny meg réfbegülne, tehát két leány követné. Meg volt tőlök az-is tiltva, hogy semmi aranyat testeken ne vífelnének, és semmi kivarrót gyóltsot feieken: és hogy ortzáiokat semmi kendőzö festékkal ne festenék, hanem csak mikor férfiek ellen paráználkodni akarnának, és az ő vélek berelmeskedőknek akarnának tetzeni és kelleni, ugy még-is megengedettett, de külömben nem.

Mit keressett ez fő ember egyebet, ez öltözetről való rendeléssel és törvénnel, hanem hogy az bolondoknak tutorok és óltalmazóiok lenne, és az ő pólgarinak és azoknak nejeinek felötte frisselkedéseket, és a nevedö pópás kevélységet, meggátolná és megzabolázná, az melyből minden időben drágaság, és egyéb közönséges országi csapások és büntetések következnének. Es hogy egybet s-mind azt-is megmutatná, hogy az férfiaknak, abfnyoknak és leányzóknak, igaz ékekségek, nem az kevély öltözetekben állana, hanem az tífsta jámborságban és tífstéségben. Az öltözeti ékekség pedig sokkal inkább fáytalan férfiakhoz, buiálkodó abfnyokhoz, kátzér leányokhoz, parázna férfiekhez, házasság törö gazdabfnyokhoz, fertelmes leánzókhöz illenek inkább, hogy nem mint tífstéséges férfiakhoz, abfnyokhoz és leányzókhöz.

Es miért kellene az házasság férfiuinak, és az tífstéséges házasság abfnyoknak magát oly igen ékesíteni? Kinek kedvéért és beretetiért? Ha mely tífstéséges abfny az ő Vrának, férfiének tetzik, nem bükség egyéb embereknek oly igen tetzeni. Es annak minden felöttéb való ékes öltözetről és

kül és kendőzésnélkül-is tetteztetik. De ha azon kívül-is magát festi bépegeti, és másnak-is akar kelleni, könnyű meg itélni mi légyen bűvébe, és mit várhatni belőle; midőn annak felötte az férfiének egy szép öltözet után mást drágábat kellyen vennie, ferzeni, ha binte hitelbe veszi-is akarattya ellen; hogy ha ugyan békeféségben akar lakni házánál. Egyébkint-is tetteztetik a férfiének, csak hogy binte mint az moslékos rusnya diáknó ugy ne tartsa magát; hanem tisztta légyen ruháia, minden felöttéb való ékesgetés, czifraságnélkül; az mint **S.** Péter Apostol tanittya őket: Az affonyiállatoknak ékesféségek ne légyen külső, mely vagy on haioknak feltekerésében, arannak viselésében, vagy szép palástoknak öltözetiben, hanem az bűben elröytetet ember, az szelid és csendeszléleknek rothadatlanféságában, mely az Isten előtt kedves és becsületes. Mint az **S.** Pál Apostol-istanit és mond: Akarom, hogy az affonyiállatok, tisztféséges öltözettel, szemérmeféséggel és mértékletféséggel ékesfésék magokat, nem haioknak fodorgatásával, vagy arannyal, vagy drága kövekkel, vagy drága öltözetekkel: hanem az mint illik az olyan affonyiállatokhoz, kik Isteni bőlgálatához kötelezték magokat, jó cselekedetekkel: az mint hogy ellenben a férfiakról-is olyant kell érteni.

Innen vagy on az Athenáfi Phocion feleségének nagy <sup>Phocion fésé-
sége.</sup> tisztféséges dicséreti, az ki öltözetiben alázatofsan viselte magát. Midőn egy gazdag affony ö néki, az ö drága ékesféségit, gyöngyös fátyolát, aranylántzát, arány peretzét, karkötőjét, és gyűrűit mutogatná, és kérdené, honnan volna az, hogy Feiedelemné léven az ö rendi bserint, nem

Sabell. lib. 8.
cap. 51

csénálatna ő is efféle ékelségeket? Felel az Phocion felelége: *Mibi Phocion mundus est, iam vicesimum annum Dux Atheniensis.* Az én Vram Phocion az én ékelségem, az ki immár húsz ezttendőig Athenásban dicséretesen regnált, és viselte fejedelemséget. Adná Isten hogy az mi affony népeinknek némely rébe ezt meggondolná, és tanulnának az Pogánnétől, (ha az Isten igéiéből nem akarnak) tisztaságot, jószágos cselekedetet, tisztelést.

Caligula friss
öltözetű.

De तरीünk ismét az mi fel tett czélunkra, hogy az öltözet senkit igazán nem ékesít. Mert noha az Romai *Caligula Csábár* igen frissen viselné magát, és minden nap oly pompás ékelségbe öltözvén járna, mint az *triumfatorok* szokranak, de ugyan még sem volt jób az Deákné vábánánál: Merő ördög volt affől, utálatos bőrnyű fertelmes fene *bestia*.

NERO.

Nero, semmi ruhát nem vett másodszorra, mindenkor vont arant viselt, igen ritkán selymet, vagy bárfont. Lában sarui, arannyal, gyöngyel, drága kövekkel frissen mesterségesen varratattak, ékesítettek, mindazáltal ugyan vérbópó eb volt, és *Pestis generis humani*, Döglelettsége az emberi nemzetnek.

Cleopatra:

Es noha *Cleopatra* az Egyptomi Királyné affony, oly friss és pompás volt drága öltözetiben, az minémű csak egy Királyné affony sem volt az egész világon, de ugyan még-is, (tiszteléssel legyen mondva) bégyenséges, házasság rontó, parázna kuiva volt; és az önnön gyermekeinek bőrnyűséges gyilkosa. Ez ő bégyenséges gyalázattyát minden ő vont arany szoknyái, ékelségi, gyöngyel, drága kövel rakott füzött drága öltözetiben sem lödözheték el.

Az fű.

Az fülein oly drága nagy két Nap támadati gyöngy függött, melyeknek egyik egyik harmad fél tonna aranyra becsültetett, oly nemes bép és drága nagy volt hog azt *Plinius*, *Unicum opus naturæ*, az természetnek kiváltképpen való mesterséges munkájának nevezné. Minden gyöngyöknél, valamellyek ez világon láttattak legnagyobb, de még-is oda költötte, csak hogy az *Antonius*tól, az ki az-is igen pompáskodó volt frissen vendégeskedéssel meg ne győztetnék. lásd meg az egész históriát, az Második résznek *exordium*ának végén, mintitta meg az harmadfél tonna aranyat, egy huzomban. De ez ő kinyeségét valóban meglakolta, midőn nem sok idővel az után az Romaiak megfogták, egészbirodalmát, kincsét elvették, magát Romába vitték megöletésre; holott bemeivel látni kellett, hogy az második gyöngyöt az füléből erővel kifakasztának, és kétfelé metzenék, és az Romai *Pantheon* nevű *templum*'ban azzal az *Venus* bálvány ékesítették.

Nem ékesíthetnek azért az öltözetek senkit, hanem inkább okot adnak mindenféle vétkekre, bégyenre, gyalázatra; Az Isteneiséggel tisztasággal és jósággal megékesített elme és szív ékesíti az embert.

Értette ezt *Caspar Bruschius Poëta Laureatus Basilea* Casp. Bruschii ban; midőn őtet egkor, mint tudós Tanítóiokat, az ő gazdag *discipulusi* bép drága öltözettel meg ajándékozták volna, és azt reá vötte volna, és ugy az *templum*'ba és az piatzra-is elment volna. Es láttya mely nagy tisztesség tétetik neki, hogy minden ember süvegét emeli; fel áll előtte, sokkal inkább hog nem az előt valaha. Megbőbönködik rajta, hogy annak az ő uyköntösének nagyobb tisztességet téfnek,

nek, hogy nem mint ő magának, haza menvén darabonkint metéli. azt állatván, hogy nem az ruhát, hanem ötet az ő bölcs mesterségéértilletné, az tisztesség.

Alfonfus.

De sokkal jobban cselekedett *Alfonfus* az Arragoniai Király, Mert midőn az övéitől intetnék, hogy magát Királyi módra frissen ruházná, és ne járna oly alázatos ólcsó köntösben, hogy annyival nagyobb tekintetben lenne az köz nép előtt: így felel az bölcs Király: *Malo moribus & autoritate apud meos excellere, quam diademate & purpura.* Inkáb akarok én jó erköltsel, jósággal és tisztességgel tekintetben lenni az enyimeknél, hogy nem az pompás friss öltözettel.

4.

Példák.

Mivel azért hog ez így vagon, mindenkor minden f. jámbor bölcs és értelmes emberek megótták, őrizték magokat az friss pompás öltözeteiktől, és megelégettenek az közferü öltözettel.

Christus öltözeti.

Mind ezek között legjelesb és legfőb az mi Idvözítő Vrunk Iesus Christus, kinek az ő öltözeti egy alsó és egy felső ruha volt, egyik posztóból, az másik kötött varrott volt. *Sabellicus* azt alittyá (az mint némely régiek-is) hogy ez szövetlen kötött köntös, az Vr Christussal gyermekségétől fogva az ő teste állapotjának nevedése ferint mind öregbedet, bővebbedet, és hogy nem ok nélkül jövendőt az fent Lélek az Soltárban oly régenten erről az köntösről. Olvasuk bizonyára, az Pubrában búdosó Izraélitákról, hogy 40. estendő által az ő öltözettyek ruházatyok meg nem avúlt, és saruiok el nem szakadoztak. és az nem kifseb csuda volt azok között, mellyeket Isten ő vélek cselekedet,

Deut. 29. v.

9.

Az fent

Az bent Proféták, és Apostalok semmi friss lágy ruhát nem viseltenek. Illyesről azt mondgya az Bibliai Írás, hogy kemény bőr köntöse volt légyen, és bőü öve volt az ő ágyékán. Proféták öltözeti. Eliafé.

Keresztelő Ianosról is azt írja S. Mathe, hogy tevébőr-
ből csinált köntöst viselt légyen, és bőrtövet az ő ágyékán. Keresztelő Ianos. Matth. 3. 6. u. v. 8.
Christus Vrunk is bizonyította, hogy Keresztelő Ianoson semmi lágy és friss ruha nem láttatott légyen sem éreztett. Az kik olyant akarnának látni, mennének az Királyok házaikba. Vgy volt azért öltözve az mint az ő rendi és alkolmatosága hozta, nem friss, nem is igen robbas. Azért alittyák az Tudós emberek, hogy ez a tevébőr, közgyapiu csemélet volt légyen.

Sabellicus beszél az S. Bernardról, hogy az ő rendi berint való ruhát viselt, nem friss, pompást, jóllehet, nem is igen alá valót, rongyost és rusnyát; hanem szép tisztát, és azt szokta mondani: *Tunicam sordibus obsoletam, testem desidiam, atq; inertiae esse, Seius vilitatem interdum ad hypocrisis spectare.* Az mocskos és lustos ruha, rest, tunya és csunya embert mutat, és az igen rongyos és szakadozott köntösnek viselése képmutatásnak jelensége. Az minémüket ez mai napon főkat találni, az kik csak robbas, mocskos és foltos köntösben igyekeznek járni, csak azért hogy alázatos embereknek láttassanak. Bernard köntölet

Az Sidókhöz írott levél azt mondgya az első *Ecclesiastikának* *Martyrai* felől, hogy féllyel jártanak ködmönökben, és kecskéknak bőrokben, éhségben nyomoruságban, az kikre nem volt méltó ez világ. Hebr. 11. Régi Martyrok.

Annakfelötte hiszem az ember az Istennek nemesebb 5.

Az öltözet
hamis éke-
ség.

teremtett állattya ez földön, és az okofságnak, értelemnek, elmének, az nyelvnek és minden *sensufok*nak, érzékenységnek ékességével, és szépségével oly felségefsen megékesítetett az Istenről, hogy semmi külső és oktalan vad állatoktól kölcsönözöt ékesítésre ne legyen néki büksége; Annakokáért mindennek kiváltképpen arra kell igyekezni, hogy magát leginkáb belső és véle termett ékességgel ékesgelse, díbesítse, hogy az ő elméiének aiándékit, az jóságának büntelen való gyakorlásával, serényen tanulással, olvasással, meggondolással felindítsa és megvidámitsa; így ékesítheti ez életben legjőbban meg magát az jósággal és annak cselekedetivel. Sőt az Vr Isten az ő bent Lelke által az hitnek fokkal drágalátosb és felségesb lelki aiándékival ékesített fel bennünket, az mellyeket mi bennünk az Isteni igének halgatása által és áhítatos könyörgés által az f. Lélek gerieft, felindét, és munkálkodtat. Es így elég dicsőségefsen megvagyunk ékesítetvén.

Nem oly nagy dicsőséges ékessége ez, az mellyért mi fohaörökké elég hálát nem adhatunk az mi Vrunknak Istenünknek, hogy minket az mi Idvözitő Christufunk által Istennek fiaivá tett, az bent Léleknek *templumává*, lakó haylékává alkotott, melyben ~~az egész~~ *stellyes bent Háromság* akar lakozni? Hogy minket Christus az ő igafságának ruháiával, az idvőségnek öltözetivel, mint az völegény az ő jegyesét felöltözteti. Mint az fő Pap az ő bentséges ékességében, mi-is oly dicsőségefsen ékeskedgyünk és tündököllyünk az Isten fine előtt.

Miért adnók tehát oly igen magunkat, az öltözetnek semmire kellő külső ékesgetésére, a mellyet az moly megében,

1. Cor. 3. v.

16.

2. Cor 6. v.

16.

Esa. 61. v. 10

ében, és az férgek megemésztnek, mit igyekeznénk oly igen è bűnös testnek, férgek sáknak öltöztetésére és ékesgetésére, és az mellet az lelket puftán és mezitelen hadni; és meg sem gondolni, mint kellene annak megékesítenni.

O ha meg gondolnók, azt az szép ékesiséget az mellyel az mi első bűléink az somoru esetnek előtte vóltanak megékesítvén; holott ők testben, lélekben, fénlettenek, tündöklörttenek mint az drága *carbunculus*, és az fényes nap, és mindenkoron kedves nyáiaszkodások és egyyességek vólt az Vr Istennel! bánkodnánk bizonyára, és szomorkodnánk annak az drága bentséges ékesiségnek elvesztésén, és kevesebbé gyönyörködneék forgalmatoskodnánk az öltözeti ékesiségnek keresésében,

O ha meg gondolná az bódult világ, mikor gondolta légyen Adam és Eva, hogy magokat fige levéllel fedezgessék, takargassák? Az esetnek előtte bűpen fel valának ékesítvén az Istennek képével, ábrázattyaival: De hogy az somoru eset meglőn, hogy az Istennek ábrázattját tőlők elveszték, úgy vették esekbe hogy mezitelének vólnának. Akkor gondolkodtak ostan arról, mint ruházhatnák magokat az figefa levelekkel. Mikor nyittatott pedig meg az ő bűmek, hogy mezitelenségeket megláthatnák? Előb nem, hanem hogy az Istennek ábrázattya, az sáránnak szégyenséges ábrázattyára változott, és ők azt az ördögnek és halálnak rutalmas ábrázattját öltözték fel, akkor kezdtek öltözetet, ruházatot keresni. Mikor ruházta fel azért őket az Isten az bárány bőr ködmönnel? Nem akkoré, midőn immár az örvendetes paradicsomból kiűzettenek vólna! midőn immár az somoru bűm kivetés-

Ekesiség az
set előt.

nek siralmas völgyében, fáradságos munkáiokhoz kezdenének!

Miért kevélykednénk tehát oly igen az friss öltözetekkel? Az melynek inkább az mi nyavalyáságunknak, szomorú esetünknek, az mi bűneink büntetésének jelenségének és megemlekeztetésének kellene nálunk lenni! Mint valamely fogolynak, az ki az ő gonosztételéért halálra *sententia*ztatott, de valamely fő Urnak kérésére élete megengedtetnék, ilyen ok alatt hogy egész életének minden napjaiban, azt az istrangot, az mellyel fel kellett volna akasztatni, nyilván mindenek láttára nyakán hordoznáia. ő pedig ostán elmenne, és azzal az kötéllel, a melynek az ő bűnéről való megemlekeztetésnek kellene lenni, még nagy frissen kevélykednék és negédeskednék. Szinte azért nem öltöztette az Ur Isten az mi Szüléinket selyemben, bársonyban, hanem csak köz bárány bőrben, hogy azzal ő Belsőségünk azt jelentené; mely igen ellene volna ő néki, hogy ez világ nyavalyás fiai; az ő bűnös vóltokra emlekeztető istrangból, arany lántzot esénálnának nyakok környül, selyem ruhában, bársonyban pompáskodnának, kevélykednének. Mind ezekből azért eléggé megérthetni, hogy az szép friss drága öltözetekben semmi igaz bódogságu élet nincs, sem az szívben nem szereszhet igaz örömet az ékes öltözet és ruházat.

II.

Hogyha azért, az ékes öltözet hozhate embernek tellyesleges es allhatatos örömet e

Hogy

Hogy a frisékes és pompás öltözetek semmi tellyes és állandó örömet nem berezhetnek, megtetzik ¹⁹ Ar öltözet bűt nem enyhit imez okokból; hogy azok az szűnek somoruságát sérelmét meg nem enyhithetik, el sem vehetik. Ha valaki oly ékessen öltöznék-is mint Salomon, és oly drága pompásan mint az Cræsus, de ugyan nem űzhetné azzal el az öbűvének forgalmaztató gondolatir, keferüségét fáydalmit. Bé fedezheti jóllehet az ö buval bánattal és keferüséggel tellyes mellyét, bűvét à bép frifs öltözzettel, de à forgalmaztató sérelmet, fáydalmat nem kisébbiti sem el nem csendesitheti. Ióllehet némelleyek bép bársonyban, selyem ruhában, nestben, nuftban, párdutzbán rókában öltözzvén frissen járulnak elő; de ha az öbűvőknek barlangocskáiban bétekinthetnél, nézhetnél ezereféle szomoruságot, bűt, bánatot, keferüséget, sérelmet, fáydalmat találnál benne, az mellyeket az ö ékes öltözetek el nem vehetnek.

Es mivelhogy, az mint oda fel megemlitök, hogy az ²⁰ Frifs öltözet Isten haragját gerjesztis Vr Isten igen gyűlöli az öltözeti kevelységet: igen könnyű azért az kevely öltözzettel, frifs pompáskodással, annak naponkint való uyításával az Istennek haragiát felindítani és arra felgeriefteni; hogy öket bűsulásában meglátogassza és megbüntesse, az mint erről igen világos példánk vagy on az Herodesben.

Mert midön ez az Romai Császárnak tiftetségére *Caesare*ban nagy drága *Theatromi* játékot szereztetne, felötte bép aranyas drágaköves frifs öltözzetet vött reáia, Azzal ö jó reggel az játék néző helyben, fel ül az ö magofsan fel emelt Királyi székiben. Midön azért az fényes nap az ö a-

ranyas öltözetire tündöklének, és oly csudás villamú ragyagással fénlének, az ő udvari bizelkedő főlgai az Király békéi eleibe borulnak, és ötet Isten gyanánt imádgják, hog ő nékik irgalmazna. Ez dolog mivel ő néki igen tettzenék, és frífs öltözetiben igen fel fuvalkodnék: artzul veri érte az Istennek angyala, ugy hogy az békéből alá taszitatnék, és ottan hamar az ő bűneiben börtnyen meg halna és elvebne.

A. 12.
Iosephus lib.
29. Antiq.
cap. 17.

3.
Frífs öltözet
vefedelmet
hoz.

Ptolomæus.

Es sokan az ő ékes és drága öltözetekkel való pompáskodások miatt, testeknek, életeknek nagy veszedelmében estenek, és sok Királyok, Fejedelmek, Vrak, országokat, jószágokat és népeket elvebítették. Az mint az Iuba Király fiáról *Ptolomæus*ól olvaszuk az *Svetonius*ban. Kit *Caligula* Csásár hozzáia hivatott, és nagy frífsen és tisztességben tartott. Midön pedig egybér azt az játéknéző helyre vitte volna véle: Es minden ember bemeit ő reá fordítaná, mivel hogy igen drága bép ruhában volna; ugy meg iréglyi, bofbullya ezt az *Caligula*, mert fél-is azon, hogy az nép ez ifú Vrat ugy meg bérerethné, hogy idővel ő hozzá vonnának, és Királyná választanák. Annakokáért titkon megöleti. Ez volt haszna az ő drága öltözetinek.

Demetrius.

Demetrius Király-is midön igen el menne ez ilyen pompáskodásban, egy Királyi köntöst ollyat csénáltat, az melyre az egész egek forgása az csillagokkal, *planetákkal* egybe, arannyal, drága kövekkel csuda szép mesterséggel volna csénálva és ékesítve. és hogy azt előbör reá vörte előjáróul az népnek bemei elejében; és oly nagy gyűlötségben esik, hogy egész Macedoniai birodalmát oda veszti. Es soha obtán oly bátor fővű Király nem vólt, az ki ez öltözetet reá merete volna venni.

Az

Az Lydiai *Craesus* Királynak historiája igen ismérletes: Mely igen gögösködöt Királyi öltözetiben. De ez ő pöpáskodása miatt országát és minden kincsét elvesztette, és annakfelotte testének s. életének nagy veszedelmében esett.

Craesus.

Nem kevelsen estenek egyebeknél gyűlötségben, irégységben, némellyek meg-is ölettettek az ő friss ékes öltözetek miatt, midőn azokban másoknál fellyel akarnának láttatni.

Az látott hallot próbálat-is bizonyittya, hogy országok, tartományok, városok vesztenek, pusztultanak el, az öltözetekkel való kevelység miatt. Es gyakorta meg lé-
4. öltözetű váf. tozifra, más változif is következik.

sen az; midőn az országban, és városokban, az férfiaknak öltözetek és kiváltképpen az aszfényoknak változik, ottan hamar változása következik utánna, vagy az Egyházi rendelésnek, avagy az pölgári s. köfségi igazgatásnak.

Az mint minnen magunk, az N. országban, nagy helyére hozhatatlan kárunkal megtapaštaltuk, és vettük éfünkbe.

Carolus Quintus Csásár idejében, sok idegen és jövevény nemzetség járt alá s. fel Német országban, ezt látván sok emberek, (az mint sokások az Németeknek, hogy akar mely uy forma öltözeteken kapnak, és minden uyságot majom módra követnek) idegen módra kezdtek öltözni ruházódni. Hogy ezt látná az bölcs és eszes vén Wirtenbergi *Huldericus* Hertzeg, nagy erős keménység-
Huldericus Ludovicus.

gel megtiltya az ő Tartományiban, az idegen uy öltözeteket, és gyakorta mondotta: Az idegen öltözetek, ideg erkölcsöket; az idegen erkölcsök, idegen vendéget hoznak az országba. Meg sem csalta ötöt ez öitéleti. Mert ottan hamar

hamar az után Anno 1547. hogy az Csásár az *Saxoniai* választó Fejedelmet, és az *Hassiai Philep Landgraviust* megfogta, nagy kárával látta Német ország, az idegen öltözetek, micsoda idegen vendégeket hoztanak az országban, és azok micsoda csintalan fortélyozásokat cselekedtenek legyen.

Ez dicséretes *Huldericus* Fejedelemnek tiszteletes fia *Christophorus*, ki az atyának nem csak az birodalomban lőtt örököse, hanem annak minden Istenességét keresztényeni és Fejedelmi jóságos cselekedetét igazán követte, és a tékozló költség vesztegetést és kevélységet természet szerint gyűlölte. midőn nagy fivének fájdalmával látná, hogy nem csak az vitézlőknel, hanem az pölgároknál is és egyebeknél amaz utálatos ördögi formás öltözet és hobbu bőv lompos nadrág oly igen bécsusna másna, és annyira terjedne, hogy annak semmi módon elieét nem vehetné, és el nem hagyathatná. Végre ez tanácsot találta; hogy az hóhér vagy az Bertent, ilyen rút bővséges fárközépig lenyult lompos plundrába öltöztette, és megparancsolta, hogy abban jöjjön udvarhoz, és úgy járion az Piatzon, az utzákon és mindenütt félyel, hogy mindenekkel láttassa magát és kellő lomposát: Erre ostant az pölgárok és az ifiak letették az rutalmas lompos, és fégyenlették viselni az hóhér öltözetéhez hasonlóságáért. Mely dicséretes példát ostant sok Fejedelmek, Vrak és fő városi pölgár mesterek követtek. Ezek azért így lévén: és hogy semmi bódog élet: semmi igaz, tellyes és állandó öröm ne legyen az friss öltözetben, hanem inkább ezekkel ellenkező találatásék az drága ékes ruházatbau: Bizonyos tehát az-is, hogy

hogy az Legfőbb jó nincsen az frisselkedő pompás drága öltözetben.

HETEDIK RÉSZ.

Hogyba az szépség, ekes termet hozzone igaz, tellyes es allando örömet, es bodogéletet

VAgyon még egy szép ékesség, az melyei é világ magát czifrázza, ékes geti, az melyre igen vágyódik, és mellyet igen nagyra becsül, az melyben az ő bódogéletét, örömet és gyönyörüségét keresi, és az Legfőbb jót is abban itéli lenni. az mely az ember testének szép termeti, és artzulattyának szépsége. Ez-is egyyik ez világ javainak, és az testnek javai közzé tartozik. Mivel pedig hogy ez jó-is változás alá vagyon vettetvén, mint finte az berencse ön maga, és minden ő javai, ide tartozik azért ennek meg gondolattyá-is.

Az ifjú világ oly nagynak tartya az szép termetett, és oly nagyra becsülli, hogy némely úgy bizzék az ő szépségéhez, mint az Bak az ő barvához; megvét egyebeket, és magát tartya legjőbnak, sőt minden embereknél legjőb szerencsésnek. Innen vagyon, hogy midőn látná Absolon, hogy az ő szépségével minden akkori embereket fellyül mulna, oly igen el kevélyeder, negédesült, hogy azt vélné, hogy ez földön nem vólna jőb ember nálánál; és ő vólna arra méltó, hogy Kiráallyá lenne, és nem az Attya; az kit magához képest megútt, és végre azt az orfágból-is ki-

Abfolon

E. Rög. 14.

üzte. Es az ő bépségének örök emlékezetire egy oblopot is emeltetett az Ierusalem völgyén.

Lib. 4.
Darius.

Es *Herodotus* bizonyította, hogy *Darius* az Persek Királya, az ő maga képenek *Thraciában* az viz mellett *Theatrumot*, játék néző helyet építetett; jilyen felibe iratással: *Eddig hozta az Darius, Histaspia fia az nagy Király, Persiának és ez egész vilagnak nagy Királya, az legjob és legszebb minden embereknel ez földön, az ő hadi nepeit, az Scythiaiak ellen.*

Noha azért ez világ az ő bépségével oly igen pompásodik, dicsekedik, de mi ugyan mindazonáltal megmutogattyuk, hogy az testnek szép termeti nem tartozik az legfőbb jóra: mivel az sem igaz, sem tellyes és sem állandó jó: Es semmi igaz tellyes, és álhataros örömet nem berez, bódog életet sem adhat. Mellyet bükséggéppen megcselkednék, hogyha az vólna az Legfőbb jó, avagy ugyan ahhoz tartoznék.

I.

Hogy az szép termet, nem igaz, tellyes és állandó io.

O magában bizonyára nem megvethető, és nem szidalmazandó az Testnek szép termeti, mert jó ajándéka az Istennek, és dicséreti vagy on az Isten igéiben is. Kiváltképpen midőn az szép termettel egygyűr, az jósnak bereteti, Isteni félelem tisztaság, buzzezség és tisztesség is vagy on: Es az szép és ekes termetű testben, szép, buz, kegyes, belid és alázatos lélek is lakozik.

Mi mondathatnék az szép termetről dicséretesb és dicsőségeseb, annál az mit *Syrách* mond az szép és jámbor

tisztelése-

tisztelteséges, jóság berető aßbonyról: Nincsen ez földön semmi drágalátosb, az tista kegyes aßbonnál. Minémü az Vrnak magafságban feltamadott fényes napia, olyan az jó aßbonyiállatnak bépsége az ő házának ékelségére. Minémük az bent gyertya tartóban fénlő bövétnekek, olyan ennek ábrázattyának szépsége az ő megállapadott ideiben. Az álhatatos elméü aßbonyiállat olyan mint az arany oblop az ezüst *fundamentum*on.

Azonképpen az Isteni Írásban nagy dicséreték vagyon az ő szépségekről és egyber s- mind Istenfélő vóltokról jóságokról, tibraságokról és tökéletes tisztelteségekről imez bent aßbonyoknak, Saranak, Rachelnek, Rebecának, Esthernek: Es az Iuditról-is kiváltképpen mondatik, hogy Istentől néki ez kegyelem adatott, hogy szerelmes volt légyen tekintetre, mivel nem vakmerőségből, hané az Isteñek dicséretire, ékelsitötte vólna felmagát. Midön azért ez az kettők együt lehetnek: à bépség és az jószág, semmi aranyhoz, drága köbhöz nem hasonlitathatnak, hanem minden kincset fellyül mulnak. Nincs-is ez földön semmi berelmesb; mindazáltal inkább kell nézni az jóságra, és az Isteni félelemre, hogy nem mint az szépségre. Ha pedig mind kettő együt lehet, tehát oly nagy kincs, az mellyet még az bölcs Salomon Király sem dicsérhet eléggé meg: és azt mondgya, hogy drágáb az gyöngynél. Az ő urának sive reá bizhattya magát, és eleségből, marhából nem lében fogyatkozása, jóval illeti az ő férjét, és nem gonosssal egész életinek napiaiban. Gyapjat keres és lent gyűyt ő sive, és munkálkodik az ő kezeivel. Olyan ő mint az áros emberek haióia, nagy mefszöl bé-

cap. 26. v. 1,
2, 3, 4

hozza az ő eleségét; és az többi azon helyen. Syrách-is mond az előb megnevezet helyen: Bódog az férje az jó affonyiállatnak, két annyit él az ollyan. Az serény gondviselő affony örömet, vidámságot berez az ő férjének, és nyugodalmat berez annak. Az jóságos cselekedetű affonyiállat drága bép aiándék, és annak adatik az ki az Istent féli. Akar gazdags-akar begény légyen, de vigasztalása ő nékie. és ötet mindenkor megörvendözteti. *Item v. 16, 17, 18.* Az affonyiállatnak édes beszéde gyönyörködteti az ő férjét, és annak csontait meghizlallya az ő tudománya. Istennek adománya az vesztegletes és jó akaró affonyiállat, és femminek nincs oly nagy árra, az kinél az fellyeb nem becsültetnék.

De az bépség az jóság és Isteni félelemnélkül, tisztaság és serénység nélkül, nem méltó hogy ember meg-is tekin-cse, avagy valamire becsüllye. Sőt annyival inkább örizedgyék embertőle, az mennyivel szebb az jóságnélkül való affonyiállat, mert annál inkább elhíttet és nagy kárt tehet az ő bépségével. Azonképpen az bép ifjú legény-is az Isteni félelemnélkül, és az jóság és tisztéségnélkül való, önnön magát és egebeket elhíttethet, és vesztelemben viheti. Az mint az bölcs Salomon *Prov. cap. 31. v. 29.* hivséges in-téft tében, és az elől bocsátot dicséretit az Istenes affonyiállatnak, és mind azt az egész könyvét ezen végezi: *Fallax gratia & vana est pulcritudo, &c.* Csalárd az kedvelség, és héában való az bépség. Az mely affonyiállat féli az V-rát, ez dicséretet berez ő magának. Es az *6. cap. v. 25.* Ne kívánnyad az ő bépségét az te bivedben, és meg ne fogat-talsál az ő szömöldökétől. Az *11. caputnak 22. versében-is hason-*

hasonlóképpen szól: Az okofságnélkül való szép affonyi-
állat, olyan mint az diónó orrában az arany peretz. Sy-
rách-is hoszbu *registrumat* tölt el az jóságnélkül való szép
affonnak gyalázatos vétkeivel; és hiven int azon: hogy
el kellyen távoztatni és mond: Meg ne csalattasál attól Syr. 23. 231
hogy ő szép; és ne kívánnyad ötet azért. v. 19. Mert nincsen
nagyob álnokság az affonyálnokságánál. Ismét: Nin-
csen ravaszbab fő az kígyó feiénéél, és semmi harag nem ke-
ferüb az affonyiállat haragiánál. örömesben laknám az
orozlánnyal és sárkánnyal, hogy nem az gonos affonyi-
állattal, &c. Ismét az 42. *caput*ban imigyen int: v. 12, 13, 14.
Ne nézdegeld az szép embert, és az affonyiállatok között
ne üly. Mert az mint az ruhákból moly jö ki, azonképpen
fok gonos jö ki az affonyiállatokból. Bátorságosb az go-
nos férfiúval lenni, hogy nem az nyáias aszszonnyal, az
mely megfégyenit és meggyaláz.

Mivel azért az szép termet az jóság és tisztességnélkül
ártalmasb inkább, hogy nem mint hasznos volna, és inkább
bántására vagyon az igaz, tellyes és állandó örömnék,
hogy nem azt elősegitené, sőt oka minden nyavalyának,
vesélynek: Mit mondgyunk hát azokról az kik természet
szerint nem szépek, de hogy ök-is előkelhesenek, az férfiak- Festésés köm-
dösés.
tól, jifiaktól meg szeretettessenek, kenik, festik magokat, az
Istentől teremtettt szépségekkel, termetekkel meg nem elé-
gednek, hanem sokkal sebbekké akariák magokat tenni,
hogy nem az Isten őket teremtötte. Es mivel hogy jósá-
gos cselekedetek által, Istenességek tisztaságok, jámbor-
ságok által házaságra nem mehetnek: ezzel az ördögi
kevelységgel, család binességgel akarnak előkelni.

Ki nem mondhatni mely nagy veletség, és vakmerő Istentől elfordult, világhoz és ördöghöz haylott szívnek jelensége legyen és festőzés, kendőzés. Kiválképpen ha asbonyok az kiknek fériek vagyon, azok festik kenik magokat. utálatofság az mind isten előtt és mind emberek előtt. Mert ki kedvéért cselekebib ezt? kit akarnak azzal megcsalni? kit akarnak berelmekre geriefteni? Bizonyára nem az férieket, mert azok annélkül is beretik az házasági hittel való kötelelségért. Azt mondom annakokáért, hogy az mely asbony ugy keni, festi magát, ha finite nem parázna-is, de parázna és Istentelen bive és elméie vagyon.

Cap. 3. v. 16.

17.

Haragfik I.
sten az czif-
rálkodásért.

Azt mondgya az Vr Isten Esaias prófétánál: Mivel-hogy az Sionnak leányi kevélyek, és felemelt nyakkal járnak, festet ortzáiokkal, fényes, szemekkel ideftova pillogatnak, rétova porobkálván járnak, és az ő lábokkal nagy zengéft bongáft bereznek. Azért az Vr megkopasittya az Sion leányinak teteieket, és az Vr az ő bémérmeket megmeziteleniti. Az napon elvész az Vr az ő lábokon való faygo ékefségeket, az retzés főkötöket, és az kősonnyüket, az jó illatra való függöket, arany lántzokat és az fátyolokat, az birétromokat, szép csizmákat, boros ruhákat, melyre való ékefségeket és az földön függöket. Az arany gyűröket, és az orrokon függő ékefséget. Az inneplő ruhákat, palástokat, fédeleket, és az gombostöket: Tüköröket, vékony gyólt sokat, kefbkendöket, kezzeleket. Es lész az drága illat helyébe, büdöség: és az drága pártá ő helyébe, fakadozott és elteriedett ruha, és az szép fodor hay helyébe, kopáfság: és az borító ruha helyébe, boros sák: és az szép gyengesség helyébe az napnak sütése. Mind ezek lésznek ugy-

nek ugymond az Vr az te szépséged helyet. Az te férfiad fegyver miatt hullanak el, és az erőfseked az hartzon vesznek. Bánkodnak pedig és sirnak az te kapuid, és elpusztítván Ierusalem az porban ül. Akkor az időben hét aszbonyalatok, megragadnak egy férfiat, és azt mondgyák: Az mi kenyérünket efsük, és mi magunk ruházzuk magunkat, csak hogy az te nevedről neveztefsünk, csak hogy elvétefsék mi rólunk az mi nagy gyalázatunk.

Nézbe hogyha ez mondás az mostani pompáskodó világnak minden féle frissen ékesgetését, kendőzését, czifraságát nem eléggé elő pingallyaé? Es mint tetüdgyék az Vr Istennek ez ilyen feltet himeskedés: és ez kevélységre minémü büntetés következzék; mind megaláztatik ez Esaias által megiratott mondásban.

Es micsoda csalta meg az mi első bűléinket egyéb, ha nem az almának szépsége. Melybe idő berint való és örök halálra csödmörlöttenek, minden nyavalyát, nyomoruságot magokra és az egész emberi nemzetségre vontanak; és az vélek teremtett saját szépséget és dicsőségeket elveftötték. Innen vagyon hogy ez máj napon is minden test csak béna: és minden ő dicsősége mint az mezei fűnek virága. Innen vagyon hogy az első és uy világ, az ő első és jób virágát és szépségét elveftette, és minden teremtet dolgok megromlottanak és fogyatkoztabbakká lettenek.

Es midön az Istennek az első Patriarchoaktól való fiait, az embereknek leányit látnák hogy bépek vólnának, és az azal az szépséggel ugy el csábitatnának és el hitettetnének, hogy azok közzül külömbség nélkül elvennék az mellyia ket akarnák, és azokkal vér ellen is fertelmeskednének, olyigen

Gen. 3. v. 6.
Rom. 5. v. 12.
1. Cor. 15. v. 22.

Esa. 40. v. 8.
Psal. 103. 15.

Gen. 4. v. 1.
3. 4.

oly igen reáiook geriedet az Istennek haragia: hogy nem csak imez somoru szózatot hallatná: Bánom én hogy teremtettem az embert. Minden testnek vége előmbe juttott: Minden test megferteztette az ő utát. Soha többé az én lelkem nem vetekedik az emberek felől, mivel hog testek, mindazáltal engedek nékik megtérésre sáz hűb életendőt, mert akkor az emberek sokkal hosszab életűek vóltanak: hanem az ő semeknek legeltetését, gönyörködését: az vizdözönnel-is ugy meglátogatta, hogy minden test elvebne, és az ő ssep termete, ékessége, az halálnak sörnyű utálatos képévé válnék.

Az séspség azért és ékes termet nem igazán jó, nem-is használ az bódog életre, hanem sokkal inkább bántására vagy on annak.

II.

Hozbate az szept termet tellyes örömet?

S Emmiképpen nem. Mert nagy bűnökre ad okot sokaknak, sok vétkekre gyalázatos buiaságra, kevélységre és kényeségre haytya az embert. Az séspség sokakat meg fosztot tisztességétől, sokakat paráznaságba és nagy vétkekbe kevert és silyesített. Micsoda tötte az Istennek sive berint való emberét David profétát gyilkosná és paráznává, hogyha nem az Bethsabénak séspsége? Honnét orságából ki üzetest, ágyasi meg ferteztettenek, gyermekei vér ellen paráználkodtanak, egymástól megölettettek, és minden féle nyavalya, nyomoruság innen sármazott.

Az idegen orsági asszonyoknak séspsége bolondította ugy

ta úgy meg Salomont, hogy az Istentől elszakadna, és ide- SALOMON: 1. REG. 12. V. 3, 3, 4.
gen Isteneknek bálválja: *Astartó*nak, az Sidoniusok bál-
vány Istenének; és Milkomnak az Ammoniták utálatos-
ságának. Az mely rettenetes dolog az olyan böles és nag-
Királytól; az ki Jerusalemben az egy igaz elő Istennek tisz-
teletire az dicsőséges *Templum*ot éppitette, az kinek ön
maga megjelent az Isten, bált véle, magát véle meg ismér-
tette, és az bálványozástól oly igen megiltotta, hogyha
ugyan az megerősített Királyi országát megakarná tar-
tani.

Medusáról azt tanították az *Poëta*k, hogy az ő szépsé- MEDUSA
gével minden ő bérétőlét, vagy kövekké, vagy pedig okta-
lan állatokká változtatta, és hogy binte ezen ő erejét az ő
feie mind meg tartotta, még mikor az nyakáról elvágták
vólna-is. Mit akartak ezzel az *poëta*k vagy pogány profé-
ták egyebet jelenteni és tanítani; hanem hogy az állati-
állatoknak szépségek némely embert oly igé elcsábítanak,
elhitetnek, hogy ő mint az okatlan vad állat oly bódultul
és dühöksen mégyen az szépség után, úgy megvakítván
az bérélemtől, hogy nem tudgya mit cselekedgyék, bün-
re és gyalázatra vetemedik: nem használ néki semmi in-
tés, megfeddés, tanácslás és büntetés: Vgy megkeménye-
dik az ő bive mint az kemény kova kő, és nem lágyíttatha-
tik meg. Azt alittyá hogy az legfőbb jót immár megnyer-
te, és nincsen már bódogb ember nálánál ez földön, mi-
vel annak szerét reheti az mit szive kíván. Ha rövidségre
nem igyekezném, sok bántalan példákkal meg mutathat-
nám, mely nagy bünre, gyalázatra, nyomoruságra és vebe-
delemre vetemedtenek némelleyek az szép természetnek vak

Berelme miatt; melyről az 6. Irásban-is példáink vadnak. Sárának szépsége, az ő férjét Abrahámot az minden hívőknek atyát két izben csak nem életének veszedelmében tabította: annakfelőtte *Pharaon*nak egész Királyi udvarát, az mint hasonlóképpen *Abimelec*nek udvarát-is csak nem nagy veszedelembé hozta. Így esett dólga *Isac*nak-is *Abimeleck*kel az *Philisteus*ok Királyával Gérárban.

S A K A.

Gen. 12. v. 11.

201. v. 1-2.

Rebecca.

Gen. 26. v. 3.

Ioseph. Gen.

19. v. 20.

Lucretia.

Malena.

Iosephnek-is izében esett az ő szép termeti, mert fog-ságot kellett miatta viselni: noha ártatlanul.

Lucretia testét életét vesztette szépsége miatt.

Ilona minden asszonyoknál sebb vala az egész pogán-ságban; de bőrnű nagy veszedelmet szerzet szépségével; hogy egész Görög orfágot hadba rezzentené, midőn őtett Paris elragadta és elvitte volna. Az ő szép termete miatt vesztenek el az legerősb és hiresb jeles fő vitéz emberek: orfágok népek megdulattak, prédáltattak, rablattak, városok faluk megégettettek, pusztitattak, és az egész Troiai birodalom tövéből ki rontatott.

III.

Az szépség es ekes termet nem allando.

A ki meg gondollya mely igen nem állandó az szépség, és mely hamar és mely könnyen megváltozzék, bizonyára nem keres az olyan semmi állandó örömet abban. Az mint ez földön hogy minden dolog mulandó, azonképpen elmulik az szépség-is. Es az mint az idő mindent megemésti, azonképpen megemésti az idő embernek szépségét-is. Betegség, forgalmatos gond, bú, fáradság, vénység és az halál; ezek

ezek az molyférgék, az mellyek az embernek szépségét megrágiák, megefik: Azért mondgya Esaias: Minden cap. 40. v. test olyan mint az fű, és annak szépsége mint az mezei virág; megbárad az fű, le esik az virág. 6.

Seneca.

Breve donum est pulcritudo & exigui temporis, & velox celeri pede labitur.

Ovidius.

Forma bonum fragile est. quantumq; accedit ad annos,

Fit minor, & spacio carpitur ipsa suo.

Non semper viola, nec semper lilia florent,

Et riget amissa spina reliet a rosa.

Et tibi iam venient cani formose capilli:

Iam venient ruga, qua tibi corpus arent,

idem.

Ipsa decens facies, longi vitiabitur annu,

Rugaq; in antiqua fronte senilis erit

Inicietq; manus forma damnosa senectus,

Qua strepitum, passu non faciente venit.

Az szépség, hidgyed. igen romlando jó,

Elmuló és kevés ideig tartó.

Mennél közelb jut te hozzád az vénység,

Annyival messzeb fút tőled az szépség.

Mint az szép virág Nyári melegségben,

Es az liliom s' viola az kertben,

Az rósa is nem mindenkor virágzik,

Ha kemény fél éri elhull, leelik.

Az szépség is elmulik azonképpen,

Mert az idő meg emészi hirtelen.

Mind ezekből az béhozott példákból és igaz mondásokból nyilván vagyon, hogy nincsen az szép természetben, ékes ábrázatban az *Summum bonum*, az legfőbjó. Mivel semmi való igaz, semmi tellyes és álhatatos benne nincs, nem is adhat semmi bizonyos, tellyes és állandó örömet.

NYOLTZAD RE SZ.

Hogyba az nagy kedves épületek igaz, tellyes es allando örömet s- bódog életet hozhatnak es szerezhetnek?

AZ ki ez világot széllal meg tekintéli, az ollyannak még más *obiektum*a fordul seme közé, ez világi örömmek. Illyenek az pompás drága szép épületek. Az mellyekben sok emberek keresik az ő gyönyörüségeket és legtöbb örömöket. Es ha ők nag ékes házakat, és várakat és gyönyörüséges kerteket építhetnek, abban vagon nekik minden gjönyörüségek, minden örömdök. Es midön ők nag fényes házakban laknak, vagy (à mint Esaias mondgya) egy házat à másíkhöz vonhatnak, ez egész földön mindeneknél legberencséssebbeknek és bódogbakknak alittyák magokat.

Ennek világos példáiát láttjuk Nabugodonozorban az Afsyriai Monárchában, az kiröl az fent iras emliti, hog igen gyönyörködöt légyen az nagy pompás épületben, és fíve abban fel fuvalkodot és kevélykedett, és így szolt: Ez à nagy Babylon, mellyet én építtettem Királyi házamnak az én nagy hatalmommal, az én dicsőségemnek tífteletire. Iosephus hozza bé *Berosus*ból, hogy nem elégedet az nagy ékes várral, az melyben az ő elötte valók udvart tartottanak, és az *Semiramis* Királyné affbonytól építtetet volt: hanem sokkal dicsőségesbet és pompásabbat építtetett; és sok főval mondgya hogy lehetetlen dollog, hogy annak drága ékességét, fényes czifrázattyát e-
léggé

Esa. 5. v. 2.

Nabugodonozor.

Lib. 1. contr.
Appium
Gramm.

léggé megirhatnák; az mely drága ékességű felötte nagy éppületet 15 napra elkébitetett, és elvégeztetett. Hogy ha ez igaz valóság, bizonyára sok ezer munkásoknak és mestereknek bűkség volt ott jelen lenniük. Mely mellé kertet is éppitetett, mellyet nagy bólt hátráfokra helyeztetett, melyben mint az erdőn, oly igen nagy fák nőttek.

Nincs bándékunk hogy itt előbámlállyuk mind az hatalmas nagy éppületeket, az mellyekről az historiákban széllyel emlekezet vagyon: Kiváltképpen *Plinius*ban, mert az igen messze teriedne: hanem csak egynéhány nevezetesbokról akarunk megemlekezni.

Ki nem csudálkoznék, midőn az benti Irást olvasza az Salomon *Templum*áról és Királyi házáról? Mert minek utánna hét ebteendő éppített volna az *templum*on, tizenhárom ebteendőig munkálkodtatott immár az ő házában a vagy várán, minek előtte elvégeztetnék. Melyről bővségfesen ír *Iosephus*, de mi rövidségnek okáért csak imez kevés bókatiujuk ide: Nehéz volna (ugymond) előbámlálni mind az dicsőséges ékességet, czifrás bepséget: mind pedig az sok bántalan folyosókat, cellákat, kamorákat, tornácokat, palotákat, mind az föld alatt valókat, és az magasan felvitt éppületeket. *Summa*berint az égész éppület merő bép feier marvány köből, Cedrus fákból, aranyból és ezüstből állott. Az falak és bóltozatok arannyal voltak megburítva, és az aranyban drága kövek voltak foglaltatva, és drága bép mesterséggel voltak kiformalva. az mint az *templum*bóltozati és falai is hasonlatosképpen voltak megékésítve.

Salomon tem-
pluma és vá-
ra.
i. Reg. 6. 7.

Antiq. lib. 8.
CAP. 5.

CYRUS.

Cyrus az Persák Királlya oly pompás dicsőségű szép házat csénáltatott, hogy az köveket mind arany kötésefekkel foglaltatná öfve, aſtalokat, padokat merő aranyból és ezüſtből csénáltatott, az falokat arannyal vonyatta bé és burította meg: de kiváltképpen az bálthaytáfokat vonyatta meg arannyal, és az égnek egéſ forgását ugy formáltatta ki, hogy az csillagok helyett drága kövek csillag módra tündöklenének.

De mind ezeket fellyül haladgya az Romai **Nero** Császár, ki oly várat épített mely ſép városhoz volna haſonló; és azt tüzzel égettette meg; és oſtán aſnál-is pompásbat és dicsőségesbet építetett, és azt *Auream domum*, Arany várnak nevezte, melyben az ő lakó helyei vóltnak, mint az alma kerekded gömbölyüen építetve, melyben az egéſegeknek járása arannyal és drága kövekkel csillagostól vólt kiformalva, czifrázva: és az egéſ lakóház minden huſon négy orára egyet fordulna mint ſinte az csillagos égnek forgása.

Abſolon.
1. Reg. 18.

Es az miképpen hogy **Abſolon** legſzebb vólt az ő idejében, az ő ſépségének örök emlekezetire egy igen nagy ſép oſlopot emeltetett fel Ierušálem völgyén: Azonképpen cselekeſnek ez moſtani időben-is ſok Királyok, Fejedelmek és Vrak, és nagy értékű gazdag dús emberek, mivel láttyák azt hogy ő nekik ez idő ſerint való bódog életben ſemmiből fogyatkozáfok nincs egyéb az halhatatlanságnál; hogy így magoknak örökké való halhatatlan nevet ſerezzenek, mert tudgyák hogy ugyan el kell mulniok, azért költenek annyi pénzt, marhát, kincset az dicsőséges nagy pompás épületekre. Eppitenek hatalmas városo-

városokat, erős várakat, ékes bép házakat, dicsőséges *templum*okat, calastromokat, gyönyörűséges kerteket és kertbéli épületeket, mesterségesen vízeknek felviteleir, béliyel folttatásit, és estéléket egyebeket, az mellyekben ez világ foglalatostodik, és az mely héába valóságokban az ő gyönyörűségét, és nevének halhatatlanságát keresi, és hog utánna örök dicséretes nevet és emlékezetet hagyhasson nagy héában fáradoz.

Altalásatnak tartományokat, nagy erdőket, és őszve foglalnak, vesznek, ereftnek egymáshoz távol való vizeket, tókat, tengereket bántalan nagy sok pénz pázárlással. Elmertzenek, vonnak nagy falka földeket, egyenésen fel hoznak nagy völgyeket, megalacsonitnak nagy magas hegyeket; által vágatnak nagy erős kősziklákat. Néha az kemény földre veszik fel az tengert; hol ismét az földel borittják el másuvá az tenger vizét; és az egész természetelforditatik, az embereknek hasontalan *curiositása* és elméjének nyughatatlansága, tisztességnek módnélkül való kívánsága által. Sőt az magos hegyeket, erős kősziklákat, mellyeket az lsten és az természet az tengernek és nagy sebess folyó vizeknek partul és erős martul adott helyheztetett, hogy az vizeknek kemény habiokat megrontsák, visszaveriék, hogy mindenek el ne merüllyenek, burullyanak; azokat sem hagyhatták helyeken, le kell baggattatniok és el kell háritatniok. Az mély völgyekből az vizet fel visszük az magas hegyekre. Az viznek közepén nagy magas hegyet emelünk, és az nagy völgyeken, és az holot annak elötte az tenger láttatott, mostan ottogyon drága bép paloták, pompás várak és nagy erősségek épitetnek és láttat-

és láttatnak, semmi nem egyéb okért, hanem hogy az mi gyönyörűségünket legeltessük, és mayd mind Isten ellen és az természet ellen-is hadat inditsunk.

Babylon tor-
nya.

Illyen módon az kevély Torony éppitők Babylonban oly tornyot akartak éppíteni melynek az teteie az eget érné.

XERXES.

Hasonlóképpen az Persiai *Xerxes* Király régenten az Athon hegyét az rayta való öt városokkal egygüt Isthmusban az merő erős földtől elmettette.

CYRUS.

Herod. lib. 11

Cyrus-is azonképpen az Gindes nagy folyóvizet, háromszáz hatvan szakadék árkolásokra vötte és bocsátotta; és az *Euphrates*-t, az nagy nevezetes vizet, mely Babylonon foly által, egy arra kékítetett völgyre bocsátta és vötte, hog az ő hadi népe azon által lábbolhatna és gázolhatna; és ugy venné és gyözné meg Babylont.

Nitocris.

Herodotus ir csuda dólgot, *Nitocris*ról az Babyloni Királyné asszonyról, miképpé ez azt a Mediából igen esen Babylonban folyó *Euphrates* vizet sok ásásokkal tegergősen körül vitette, hogy háromszor folyná környül egy Babylonhoz közel való nagy falut; ugy hogy az kik Mediából jönének vizen, háromszor kellene ahoz az Arderica faluhoz mennick, és pedig három napon. Ezt *Nitocris* azért cselekedte, hogy az Medusoknak naponkint nevedő hatalmokról ne félne, hogy hamar és könnyen Babylonra ne jöhetnének.

Semiramis.

Diod. l. 2. c.
5.

Diodorus Siculus iria *Semiramis* felől, hogy ez igen nagy és mayd emberi erő felett való munkával egy felötte hósfu utat, Babylonból az *Iarcius* hegyig Mediába igen meg rövidített. Mert az hegy nem völt messze Babylontól, de igen

igen mebbe út volt oda, az magas hegy körül, mély völgyeken, az Toók és mocsárok, förtök miatt, az mellyek közöleg vóltanak, és az mellyek között csudálatos úton kellett kerengeni, és kerülvén fáradozni. Ez magas hegyet ez *Semiramis* Királyné aßony által áfatta, és az kößiklákat által vágatta, az tavokat, mocsárokat bétöltette, és így rövid által utat csénáltatott.

Az Nagy *Alexander*-is az Corinthusi Isthmust, az *Ionium* és *Aegeum* két tengerek között való kemény és erős földet által akarta áfadni, és így mind az két nagy tengert egybe akarta foglalni, à mint egyebek-is próbálták ugyan azont. De az kößikláknak gyözhetetlen kemény vóltok miatt félben kellett hadni. Mert midön az kößiklát vágták az szemekbe bökött az éles kö morfalék.

Meg kell itt emlitenünk az *Scylla*t és az *Charybdis*t, az *Scylla*, *Charybdis*, mellyekről sokat irtak, és imez példabeféd-is barmazott: *Evitata Charybdi in Scyllam incidi*. Ezek két nagy erős kößiklák vóltanak. kiknek egyik Mefséna városnál, à másik Rhegiumnál vólt. Mivelhogy azért ez kößiziklák kiváltképpen való örvént, és haión járóknak az tengeren nagy vebedelmes zenebonát inditanának: az erős vitéz *Hercules* mind kettőt nagy hatalommal és serénységgel, és arra gondolt eßközök által elhárította. Vgyan azon *Hercules* az *Calidoni*usoknak kedvéért, az *Achelous* viznek folyását más felé vötte, és azzal az ő szántó földjeiket és réteket igen megjöbbitotta és gyümölcsösbökké és sírofsabbakká tötte. Innen barmazott az *fabula*, hogy *Hercules* az *Achelous*sal, az mely ökör formába változott vö megvina, és az első öszve menésben-is mind gyárt egytö zarvát lebegte

begte volna, az mellyet az *Aetholusok*nak aiándékozott, melynek *Amaltheæ cornu* volt neve: Melyben mindenféle gyümölcsök, almák, körtvélyek, földök vadnak, az melynek *pingalt* képe gyakorta láttatik, kiváltképpen mikor az *picctorok* képirók az ősi időt akariák előnkben irni.

Herculesnek tizenket munkáitól.

Ivel *Herculesre* jutott befédünk, ne légyen unalmunkra, ha az ő *Duodecim labores*, tizenkét nagdolgait itten előbbámlállyuk, mellyeket *Eurystheus* az *Agræi* Király vetett vólt reáia. Mellyekről fok iráfok, *picturnak* és irott képek vadnak.

7. Először az vólt reá vetve, hogy az bőrnű nagy oróflánt, az mellyen semmi fegyver nem fogott, ököllet megölye. Ez mihezt *Hercules*t megláttya, menten az ő ballangióban, lyukába fút. utánna futamik az *Hercules*, bédugia az kijövő helyét, megragadgya azt és megfoytja; osztán levonba az bőrét, és azt viselte ostán mente gyanánt.

II. Második munka ez adatot vólt *Herculesre*, hogy egy nagy *Hydra* kigyót, vagy ház feiű sárkánt ölne meg, melynek, ha egy feiét elcsapná, mindgyárt más szörnyeb feie nőne helyette. Ezzel így cselekedett, meg hadta *Iolaus*nak, hogy valamikor ez ház feiű *Hydrának* egy egy feiét elűtné, mind ott állana egy égő tüzes fáklyával, és az feie helyét megégetné, hogy vére ne folya, és más fő ne nőne meg. Ez munkát-is így vitte véghöz, és hogy ez sárkánt az jövőndna, annak az vérevel az ő nyilait megkenté, és Ann iadalra azokat megmérgefitötte.

III. utánna az vólt néki meghagyva, hogy egy bőrnű nagy

nyű nagy Erymanthius medvét, az mely az Arcadiai mezőt és fántó földeket pusztitáná, veszténé, elevenen hozná elő. Mely néki nehéz munka volt, mert ugy kellett hozzá fogni, hogy tőle *Hercules* meg ne sértetnék. De oly okossággal élt, hogy azt megfogná és *Euristheus* nak vinné. Mellyen ugy el csudálkozik és elrémül ez Király, hogy féltében *Hercules* előtt egy vas hordóban buyna.

Negyedőser egy nagy fereg Oriásokat kellett meggyözni, kik ő ellene egy részént feyűekkel bárdokkal, más részént kövekkel, és az földből gyökereftől ki rántott fákkal vittanak, kik közzül némelyleket meg ölt, s- az többit megfutamtatta.

ötödőser egy régi gyors arany farvu nagy farvaft kellett megfogni, és eleven előhozni. mellyet nagy serénységével meg is cselekedett.

Hatodőser az hagyatott volt meg néki, hogy az sok fántalan madarakat, mellyek Arcadiában, az Stymphaló város mellet való tónál laknának, és az városnak s- az környül való tartománnak nagy kárt tennének, elűzné és elkergetné. Az mely munka noha lehetetlennek láttzanék, de gyorsaságával ugyan meg cselekedte. Mert egy igen nagy réz tárgyat csénáltatott és az tó mellet felemeltette; és midőn azt verné, és annak hangosága és sokatlan csengése az egész tóra ki zöndülne, elrettentek az madarak is és ugy elrémültek, hogy csak egy sem maradna meg.

Hetedőser meg csufoltatására és meg gyaláztatására azt vetötték reá, hogy az Augia város Majoriát, iftálóíát, mely teli volt ganéval, sárral, mocsárral бүdös locspocscsal, egyedül tisztitáná meg senki segedelmenélkül. Ez do-

IV.

V.

VI.

VII.

log ő néki igen illetlennek, es az ő nemes nemzetségével ellenkezőnek és kifsebségnek látrzott, és igen megcsufoltatásnak, hogy ha vállán, hátán kellene kihordani onnan az undok lárt, bűdös ganét. Annakokáért az Pignion folyó vizet nagy munkával egy nap oda vitte és reábo csátta, az mely egész maiort elvötte eltöltötte, burította, és könnyen ki mosta és megtisztította. Es így azzal is nagy dicséretet és tisztetséget nyert, az mellyel ötett megakarták gyalázní és ségyeniteni.

VIII.

Az nyóltzadik munka az vólt, hogy az Creta figetből az Minotaurust kikellene hozni.

IX.

Kilentzedésér ez parancsoltatott néki, hogy az *Diomedes* útas jeles jó lovait Thraciából elkellene hozni. Ezeknek jáblai merőrézből és értzből vóltak csénálva, és az zaboláiai kötő fékei erős vas lántzok vóltak, az lovaknak nagy csintalan erős és nyughatatlan vidám vóltok miatt: nem is oly abrakkal tartották őket, mint egyéb lovakat; hanem ember hufsal. Mert ott minden jövevént meg ölte, valamellyek oda érkeztenek. és azoknak hufokat az lovaknak adták megenni. Hogy *Hercules* oda érkezik, és minden dólgookról megtudakozik, előbör is az *Diomedes* Királyt fogja meg, és megölvén, az testét, húsát, az mint ő egyebekkel cselekedet, az lovak eleibe adgya hogy meg egyék. annak utánna megzabolázván azokat elhozta vele, és *Eurystheus*nak kezéhez adta; és azt parancsollya *Eurystheus* nékie, hogy az erős vitézlő Amazon affbonyok Királynéiának Hippolitának övét elhozná. *Hercules* hadat gyűyt, és azzal az Amazonok ellen megyen, megfogdossa az erőssebbit, az mellyek reájönek, és az ő seregeket egyedül megfutamtartya.

Tized-

Tizedszer ez hagyatik meg néki, hogy a Hispaniai Gerion Királynak ökreit, kik ott az Tenger mellett legeltetnének elhoznáia. Mely valóban nagy munka lenne. Mert tudta *Eurysteus* hogy minekelötte *Hercules* az ökrökhöz jutna, annak előtte az Királyt és annak három fiát, kiknek külön mindeniknek hadi serege volna, és azokat mind meg kellene birni és meggyözni; az mely *Hercules*től lehetetlen volna. *Hercules* pedig sereget berez, az megnyit ez dologra bükségesnek itil lenni: mellyel elmegyén Spaniol országba, megveri az Király három fiát, és az Királyt is minden hadi seregével egyetemben. Elhaytya az ökröket; és nagy munkával eleibe mutattya az *Eurysteus* Királynak. Mely munkának előbeféllésében sok idő telnék.

X.

Annakutánna tizenegyedszer az parancsoltatik néki hogy az pokolbéli *Cerberus* ebet, pokolból elhozza.

XI.

és midőn azt nagy munkával megcselekedte volna, azt vetik reá tizenkettősdszer, hogy az Hesperides arany almáikat hozná el. De annak az kertnek elejébe egy rettenetes Sárkány állatott, az melynek sok feici vóltanak és tűz langot okádna. Ezt is megölte az *Hercules*, és így az arany almákat *Eurysteus*nak meghozta. Ezek az *Duodecim labores Herculis*, az melyről az régi *Poéták* annyit *fabuláltak*, példáztak, az mellyeket mi is azon helyben és értekekben hagyunk, és mindazáltal ez *Hercules* tizenkét munkáit az köz embereknek értésekre ide helyhezettük, mivel sokat irnak, pingálnak felölök, és példázot értelmeke is hoznak ki belölök. Hogy ember tudgya mit tegyenek az olyan itások, pingalt képiratások. Noha mind csak *Poéták* költeményi, találmányi.

XII.

Több dólgai-is iratnak meg *Hercules*nek, az mellyeket ez tizenkettőkben munkálkodván közöfleg cselekedet. Melyek közt nem kifseb ez, hog az ő nevének örök emlékezetire, azt az tengeri útát, az mellyen az Hispaniai tengerről az *Mediterraneum* közép tengerre eveznek által áfatta és csénálta: és így ezt az két hatalmas nagy tengert, az mellyek egymástul elvóltak szakasztva, öfzve foglaltá, hogy azon az uton egyik tengerről az másikra mehetni és evezhetni. Az melyre bizonyára nagy kibefélhetetlen nagy munka kivántatott. Holott nagy magas hegyeket és kemény köfbiklákat kellett elválni, elhordani; és mind két felől nagy hegyeket kellett tölteni, mellyeket *Herculis columna*, avagy *Hercules* oblopinak neveztenek.

De hogy minden pompás, munkás drága nagy éppületeket ne kellefsék előszámálnunk, az *Septem mundi*, ez világnak hét csudás nagy éppületit iriuk ide, azoknak kedvekre, az kik azokat gyakorta hallják, de nem tudják mik vóltanak.

Ez világnak hét Csudai.

I.

Babiloni köfalak.

NINUS.

Ninive.

Z első és régiebb csudás éppülett ez világnak az Babilon kerítésének köfalai, avagy inkább az egész Babilon városa, mely az *Semiramis* Királyné a szbonytól éppitetett. Mert minekutánna az ő Vra *Ninus*, az Afsyriai Monarcha, tizenhat esztendő alatt, egész Afiát meghódolratta, ez győzedelemnek örök emlékezetire, az hatalmas és régi várost Ninivét éppitette, és az önnön nevéről nevezette. Az mely városnak kerületi mayd 58. Olaf mélyföldnire vólt, az mint ezer s-öt fáz tor-

Száz tornyai vóltnak az kerrületin szélyyel. Az város kerítési köfalai Ninive körül száz geometriai lábnyom magasságnira vóltnak, széllésege oly vólt, hogy három bekér egymás mellet rayta elmehetett.

De midön *Semiramis*, az ő Vrát fellyül akarná haladni, az ki ő töle megöletett vólt, az mint oda fel megmondattott, más sokkal pompásb és dicsőségesb várost akart építeni, Babylonia tartományában, az mely ostán Babylonnak neveztetett. Mely városnak az mint *Plinius* iria, hatvan Olas mély föld vólt az kerületi. *Herodotus* és *Diodorus* valamennyivel külömben iriák. *Diodorus* az igen régi *Ctesias Gnidius*ból azt iria, hogy ez városnak köfalai 365 lábnyomni magassak vóltak, az mint az hosszúsága 365 stadiumni vólt légyen, és nem csak három bekér mint Ninivében, hanem hat bekér-is egy beltében mehetne el rayta. *Herodotus* iria hogy ez városnak száz kapui vóltanak, Az kapu deska helyett réz kapuk vóltak minden oldalról huson öt kapu. De ez nagyobb hogy ez köfalak egy esztendőben csénáltattanak és végeztettenek el. Esháromszor való száz ezer emberek munkálkodtak rayta, ilyen rendel: Mivel ez város kerületi annyi stadiumot vagy az mély földnek annyi nyóltzad rébét foglallya bé, az mennyi nap egy esztendőben vagy on, tudni illik 365. tehát minden nap egy stadiumot vagy mély földnek nyóltzadát kellett elvégezniek. *Semiramis*-is azért annyi népet rendelt, hogy egy nap ennyi dólgot könnyen elvégezhetnének. Innét *Iosephus* azt hozza bé *Berosus*ból, az régi autorból, hogy az Afsyriai nagy Monarcha az Nabugodonozor, minekutánna Iudgából, az hová ötött az atya Nabulafsar kül-

Babyloni
Lib. II.

Tiz jo Ma-
gyarmély-
föld.

Lib. cont.
App. Gram.

dötte

dötte volna, az visszálkodó Sidóknak megaláztatására, az Sidókkal az mellyeket Babylonba vitt az fogságra, haza jutott volna, és az atya immár megholt volna; ő az Babylon városát még más hat kerítéssel vétette volna körül.

Igen csudálatos szép ékes város volt ez, az mely tellyeséggel minden jókkal bővölködött. Az nagy *Euphrates* vize, mely az bent lrásban phratnak nevezetik, közepet folyt által rayta, mely az várost két részre osztotta, és mind az két felől való partya oly erős temérdek köfal volt, mint binte körül az város kerítése. Az hol ez folyóvíz legkeskenyeb Délfelől, tudniillik csak öt stadiumni szélességű, 30. lábnyomni széless hid volt rayta, az alatta való hidlábok 12. talpnyomnira voltak egymástól, nagy munkával és mesterséggel voltak az víznek fenekéről felrakva, mind merő nagy faragot kövekből, nagy kötő vasakkal öfve foglalva, közébe öntöt önnal, mésh nélkül. Az két végen Napkelet felől és Napenyifet felől két vára volt avagy erőssége, az Napenyifeti vár három kerítéssel volt körül vétetvén. *Iosephus* írja, hogy az harmadik várat Nabugodonozor sokkal dicsőségesben építette, hogy nem az előbbeni kettő volt. Azt is említi Daniel proféta felől, hogy minekutánna az oroflánok vermekből dicsőségesen megmenekedett volna; és mind az Királynál s. az egész orfágban, és mind az somféd orfági népeknél, az ő csudálatos meg szabadításáért, bentségéért, bölcseségéért igen dicséretessen tiszteltetnék: ennek a meg szabadításának örökké való emelkezetire, nem messze Babylontól *Ec-batana* ban egy igen nagy drága szép tornyot építetett, az mely fok ház elztendőkig tartott, és mindenkor megtar-

totta az ő bép fényes ékességét, bínét festékét, és olyannak láttzott mint ha csak akkor éppitetett volna.

Azt-is bizonyítja továbbá az historia, hogy Baby-^{Kertek Baby-}lonban drága bép gyönyörűséges kertek vóltanak, az *Euphrates* vizen való bóltok felett, mellyeket nagy munkával és költséggel hoztak raktak fel az folyó viznek fenekéről, és ugy éppitettek az egymás felött való bóltokon, oly temérdek földel rakattak töltettek fel, hogy rayta minden fele öreg fák teremhetnek, némellyek nyóltz sing temérdekségük-is nőttek, és mint az nagy hegyek és erdők ugy állottanak; és látásra szép kedvesek és gyönyörűségesek vóltak. Drága bép gyümölcs fás kertek-is vóltak az város köfalain belől. mind az egész város köröskörnyül.

Az házak nagyobb rébbere bóltthaytással vóltanak, két, három és négy bóltthaytás egymás felött, nagyok magasak, és igen bép czifra pompásággal ékésítettek. ^{Házak.}

Aristoteles és *Caelius* azt iriák, hogy ez város oly nagy vólt, hogy midön egybér az ellenségtől megvétetet volna; azok az kik az más végfelé laktanak, azt harmad nap mulva vették oltán ebbekbe. ^{Nagy az Ba-}^{bylon.}

Az mi legdicőségesb láttatott ez városban, az *Belus* ^{Templum}*Jupiter templuma* vólt, legjelesb s-dicőségesb *templuma* az ^{Babylonban.} ő felségesb Istenöknek, *Semiramis* által, az mint az historiák mondgyák, binte az város közepén négbegű formán vólt éppitetve. melynek mindenik óldal fala egy fertály Olab mélyföldni hóbbsu vólt.

Ennek az *templum* nak közepén oly hatalmas nagy torony vólt, de belől nem vólt ház, hanem merő tellyes ^{Torony Ba-}^{bylonban.} vólt mind magassága s- mind temérdeksége egy *stadium*-ni vólt.

ni vólt, az az, egy Olaf mélyföldnek nyóltzad rébe. Ezen az tornyon meg más hét egyenlő magafságu tornyok vóltanak, de a mellyeknek temérdekségek hová fellyeb mind inkább vékonyodtanak, ugy hogy ez toronnak egész magafsága egy Olaf mélyföldni vólt. Az grádicsok és környül az folyofók, oly mesterségesen vóltanak éppitetvén, hogy ember mindenüt megnyugodhatott, és az eleséstől bátorságos lehetett.

Kapólna Ba-
bylonba.

Az torony teteién *Semiramis* egy kápolnát éppitetett, az melyben három *statuak*at, vagy képeket helyheztetett, *Iupiterét*, *Iunoét* és *Opisét*. mindeniket 40. lábnyomni magafságra, merő mind tista aranyból. Az *Opis* képe pedig egy arany békbe vólt formálva, és az lábainál két oroslányok állottanak, és bórnyű nagy két kigyók feküttének. Ez képek előtt egy 40. lábnyomni hosszú, és 12. lábni széles merő arany ástalon két nagy drága Királyi ivó edények állottanak, és két füstlő edények, és az ástalon előtt három pohárok mind merő aranyból. Mellyeknek egyik *Iupiternek* benteletett, tizenkét fáz Babylo-niai mását nyomott. *Summa* berint mind az egész arany ez kápolnában egybe vettevén, fám berint tében 5340. öreg Babylo-niai másátt, az többet tében tizenkét fáz ezer tonna aranynál. Mely drága nemes prédáia lett *Cyrusnak* mikoron Babylo-nt ostant megvótte.

Semmi historiában nem olvassuk, hogy valahol oly nagy dicsőséges és erős vár éppitetett vólna, mint az harmadik vár Babylo-niában; attól az egytül elválva, melyről *Herodotus* ír, hogy az *Deioces* Királyné éppitetett Mediában, mely *Ecbatana*nak neveztetett. Hét keritéssel vólt környül

Lib. II

Ecbatana

környül erősitve az à vár, és mind magafsab vólt az egyik az másíknál. Nem az falak magafsága miatt, hanem az hegynek, az mellyen állott, mivólta ferint, az mely lassan lassan mind fellyeb fellyeb emelkedett. Mindenik kö falnak, az alsótól elválva, csak az teteje láttott, mellyeknek mivel mindenik kiválképpen való szinnel festetett meg, és az két utólsók, és az hatodik ezüsttel, az hetedik arannyal, telette bép pompásak és gyönyörűségesek vóltak látáfra. Ez várban őriztetett akkoron az Királyi kincs.

Második csudaia ez világnak.

II.

Z második csudás éppületi ez világnak, vólt az drága bép ékes *Templum* a Diánának *Ephesus*ban. Melyről b. Lukács *Evangelista*-is emlekezik az Apostoli cselekedetben: midőn azt kiáltanak: Nagy az *Ephesus*béli Diána. Ez *templum*on egész *Asia* 220 éftendeig éppített, az mint *Plinius* írja: még pedig mo csáros és vizenyős helyen; hogy föld indulás miatt valaha kára ne esnék. Hogy pedig keményen meg-is állana, az *fundamentum*át törött hólt fénnel megelegyített gyapiuból vetették. Igen magafsan vólt ez *templum* éppítve. Ho fbasága 425. lábnyomnira ért, szélessége 220. *Geometria*s talpnyomni vólt. Száz és huszon hét Királyok nagy mesterséges ékességgel és drága nagy költséggel emeltettek beléie 127. czifrás oblopotkat. Az ábok talpak barufak merő *Cedrus* gerendák vóltak, az aytók *cyparissus* fákából vóltak csénáltarva. Midőn ez *templum* 400. éftendeig állott vólna, *Plinius* ideiében, sinte oly uy vólt, mint ha csak akkor csénálták vólna, oly forgalmatos gondal, és mester-

Templum Dianæ

Act. 19. v. 28.

Plin. lib. 16. c. 14.

séggel volt alkotva, erősítve és ékesítve.

Heroftratus Egy igen gonosz lator ember még-is az tisztesség kívánó *Heroftratus*, midőn látná hogy jóságos cselekedetivel magának hirt nevet nem szerezhetné, de mindazáltal valamiglen ez világ tartana, hogy ő róla emlékezet lenne, ezt az drága bép *templum*ot felgyuytotta, és tüzze megégette, 13. *Septemb.* binte azon az napon, mellyen *Alexander M.* született. Annakokáért az *Ephesus*béliek parancsolatott adtak ki, hogy feie veftése alatt tenki ez égető lator tolvaynak az után nevét ne emlitené, hogy annak bérít ne tehetné az mire vágyódott.

III.

Harmadik csudaia ez vilagnak.

Pyramides Egyptumban Ez vilagnak harmadik csudás eppületi, az Egyptomi *Pyramis*ok és *Labyrinth*usok voltak. Az *Pyramis*ok nagy temérdek magass tornyok *Egyptus*ban az *Nilus* vize mellet, alatt béllések, oda fellyeb mind hegyesbek, de belől nem ürefsek, hanem merőn töltöttek. Az legnagyobbik *Cheopise* volt az *Egyptomi Királyé*. Négy bégű volt, és oly béles hogy mindenik bégeleti vagy ódala, a mint *Herodotus* írta, 80. höld föld hobbányira volt, *Iugera* 80. Egy *iugerum* annyi föld, az menyit két ökör egy nap meg bánthat. Húsz *geometria* lábnyomni béle, hobbá meg annyi.

Legnagyobb
Pyramis.

Plin. l. 36. c.
12.

Plinius és *Theodorus* bizonyittyák, hogy három százharvaló száz ezer és hatvan ezer emberek húsb estendeig munkálkodtak csak ez egy *Pyramison*, és mind erős kösziklából négybegré vágott darabokból rakták, de előb minde- nekre bép ékes formáiu kepeket faragtak váytak, mellyeknek egyik sem volt kifeseb húsz talpnyomninál, Felőtte
nagy

nagy erős bõrnyû munkával jutottak hozzá, az kõbiklának keménysége miatt nehéz volt kivágni, faragni; és felõtte nehéz isonyû mebbe uton kellett az Nilus vizére hordani, az kõbiklás Arabiának kietlen hegyébõl kellett kivágni, és nagy fáradsággal kellett az Nilus mellé hurtzolni, febegetni, és az haiókra rakni, és az Africus hegy alá vinni, az hol ott igen fõvenyes helyen volt az Pyramis éppitve, az hol ostán semmi nyoma, jelensége annak ne láttzanék, hogy ott valaha emberek voltak volna, az kik ezt feléppítették volna, oly igen bép apró fõveny volt körül az éppület mellet, hogy semmi kõ morfalekot ember ott elizebe nem vehetne. mint ha az a nagy éppület magától termett volna ott, avagy az Istenektõl tétetett volna oda. Ez nagy erõs éppületre azt mondgya *Herodotus*, hogy csak petreselyem, vereshagyma, és fokhagyma, költ el, 1600. mása arany érõ. a mely tében kilentzvenbber való báz ezer és hatvan ezer koronás aranyat. Az mellyet örök emlekezetre ez Pyramisre felirtanak. Es ez kiváltképpen való csuda, hogy közepében ez toronnak nagy vermet csénáltak, az melybe bé vöttek az Nilus vizét.

Az negyedik Király ez Cheopis után vólt Egyptumban az Afichis. Ez mind az õ elõtte valókat megakarta haladni, annakokáért egy Pyramist éppitetett merõ égett téglákból, és hogy azt elvégezte volna, imez felibe való irást jegyeztette reá: *Ne me cæteris Pyramidibus compares, quæ tantum illis præcello, quantum Iupiter cæteris diis. Nam fundum lacus conto verberantes, quod luti conto adberescebat, id colligentes me composuerunt, Sin talem mensuram redegerunt.* Ne hasonlits engem az több Pyramisokhoz,

Afichis.

mely oly igen fellyül haladom azokat, mint az Iupiter az tőb lsteneket. Mert az sár melyből ez éppület ál, az Tónak fenekéről nagy hóbbu csákyákkal haláftatott, s vonyator ki, az melyreáiok maradt ragadva, abból éppitettek engem ilyen naggyá és magafsá.

Az Labyrinthokrol.

EDe tartoznak az Egyptomi, Cretai és Lemnos-béli Labyrinthok avagy csudás várak, Ezek között legrégieb és legnagyobb az Egyptomi, legmesterségesb az Creta figetbéli. Ezek iminnen fármaztanak, Az időben, az mint régi szokás volt, Egyptomban tizenkét Királyt válaftottak, ezek az mint egy értelemmel, fivel, elmével vóltanak életekben: azonképpen mindnyáian kimulások után azon egy sírba, egymásmellé akartak temetkeztetni és helyhezteni. Hogy ők ennek az következendőknél örök emlekezetit hagynák, azt végezték, hogy az ő temetségekre, egy igen szép drága Labyrinthust, avagy csudálatos várat éppitsenek az ő közönséges költségekkel igen igen szép ékelsen faragot czifráz ott kövekből, és mind merő azon bólthaytásokból. Ez éppület tizenkét udvarokra vólt osztva, hata északra, s hata délre, egymás ellenébe való kapukkal. Egy közönséges köfállal környül kerítve. Kétféle kamarái vóltanak, némelyek az föld alatt, némelyek az föld felöttes egymás felet vóltanak éppitve. *Summa* berint az kamarák száma 3500. fok körüljárói, pitvarai vóltak fok aytó fok a mellyek könnyen eltévlyitötték az embert, és az előbbi pitvarba vittek. Minekelőtte pedig ember az csudálatos környüljáróba jutna, az magafs dicsőséges palotákba és szép ékes mulató sétá

Egyptomila-
byinthus.

lató fétáló helyekre érne, az mellyekre 90. lépezős grádicson kellene felmenni, és minekelötte ezt eljárta, immár is elfáradot az ember. Hogyha valaki ez csudás várban igen tudós, esméretes, igen jártas út mutató embernélkül akarna járni, (egy nagy gombolyag czérnanélkül, az mellyet az hova menne mind addig vonna) oly igen meg tévelyednék, hogy soha semmiképpen belöle ki ne jöhetne, az mint fokakon meg esett. Belöl ez az csudálatos vár, drága szép verős de feiér csepekkel megtarkált márvánkő oszlopokkal, jeles bálvány képekkel, Királyi *statuakkal*, álló képpekkel, ábrázatokkal, *crocodilus* fokkal, kik ő nálók bentségefek, és az Egyptomi Királyok koporsóit ékesírték. Az falak mindenütt bép ékesen meg voltak képekkel irva, *pingalva*, mesterségefsen iratófok. Némely kamoráknak aytaji oly mesterségefsen és csudálatosan voltak csénálva, hogy midön azt fel nyitnák, oly zendülést indított, mint ha rettenetes mendörgés lett volna.

13. Az másik Labyrinthus vagy csudás vár, az Creta Szigetben vagy Candiában, amaz jeles fő mester *Dædalus*tól, az Egyptominak példáiára volt éppitve. Az mely jóllehet mesterségesb volt, de csak fárad rébényi sem volt annak, nagyságához képest, az mint *Plinius* írja.

Diod. l. 42
cap. 13a

Negyedik csudai az világnak.

13. Az negyedik csuda volt Olympuli *Iupiternek* templuma, merő azon Elefánt réteimből éppitetett az legbölcsebb mester embertől *Phidias*tól.

IV.
Olympus Iu-
piter Tem-
ploma.

Ötödik csuda.

13. Ez világ ötödik csuda épületi volt az *Mausolus* koporsója, temetése, mellyet ő néki az ő meghagyatott felesége az

V.
Mausolus te-
metése.

sége az

sége az Artemisia, hozzá való nagy szerelméből, oly drága mesterségesen és ékiesen csénáltatott; hog' erről az *Mausolus*ról még ez napon is, minden Királyoknak, fejedelmeknek, uraknak, friss pompás drága temetések, vagy koporsóra építések *Mausoleum*oknak neveztetnek, Deák és Görög nyelven.

Az magassága 25 *geometria*i lincnire vólt, az kerületi 111. lábnyomni; és harmincz hat olzlopi vóltak környül benne. Mindenik félén vagy oldalán egy igen tö köfaragó mester, és mind az négy félén az legmesterségesb köfaragók munkálkodtanak, és szép képeket faragtak reáia, mind az Artemisia haláláig. Annak halála után sem akartak az dologtól meg bűnni, miglen azt el nem végeznék; hogy magoknak és az ő mesterségeknek örökké tartó emlékezetit hadnák. Az ötödik mester oda fel egy Pyramison vagy hegyes tornyon épített; mely oly magass vólt, mind ide alá az egész Temetési épület. Az hatodik mester is megakarta magát mutatni; az teteiére egy márván köből csénált négy kerekű békereget helyhez tetett. Mellyel az egész épület 140. talpnyomni magasságu vólt légyen.

Hatodik csuda épület.

Ezek közzé az világ csudái közzé bálalalyák az hatalmas nagy Oblopot-is, mellyet *Semiramis* Királyné a bony emeltetett, az melynek hossza 150. *geometria*i lábnyomni, az temerdeksége 24. vólt. az Arabiai hegyben csak egy köből vólt kivágva, és birtelen nagy munkával, fáradsággal, sok egy más után nyuytott békereken nagy hosszú úton mind az *Euphrates* vizéig vitetett, egy hajóra tétetett, és binte Babylonig vonatott, és az leglátatós és közönségesb utza

PICHIAS.

VI.

Semiramis
oblopa.

gesb utza úttyán emeltetett fel, csuda gyönyörűséges vólt nézésre.

Az hetedik világi csuda.

Hetedik csudás éppületi ez világnak vólt az Persiai Syrus Monárchának igen drága szép pompás Háza ; oly frissen éppitetett, hogy az köfalai-is nem mébbel, hanem merő arannyal vólnának öbve foglalva. Aftalok, padok, székek, merő aranyból, ezüstből, és drága kövekkel vóltanak csénáltatva; az bóltozat alatt, az égnek folyása drágalátosképpen vólt kiformalva, à mint odafel megmondatot.

Ez hét csudás éppületek közzéámlállyák némelleyk az Jerusalemi *Templumot*. *Plinius* azt tartya, hogy ez egész világon nem vólt csudálatosb és dicsőfségesb éppülett, mint az mesterséges víz vitel Rómában. Mellyet *Caius Iulius Caesar* kezdett éppíteni; és *Claudius Csásár* végezet el. Ez vízi mesterség ugy csénáltatott, hogy azon által az víz nagy mébbe földről Romába az legmagafsab hegyekre vitetnék, oly nagy bövségesen, hogy az egész városban minden közönséges, és külön való fördő házakat, halas tókat, házakat, utzát, fokokat, kerteket, és maiorokat vízzel légségesen bövölködtetne. Hogy ez arra vétetnék, sok nagy kö *arcus*okat, bólt haytásokat kellett mesterségesen éppíteni, hegyeket által áfni, nagy völgyeket fertelen sok munkával fel tölteni, melyre töb ment az mi pénzünk berint 14. tonna arannál.

Templum Jerusalemben.

Víz vitel Rómában.

Illyenképpen azért im ez világot az ő gyönyörűségével és éppületi örömével megtekintélők: Láfsuk meg immár továbbá és tudakozzuk fel, hogy ha ez illyen öröm, igaz, tellyes, és állandó légyené, és berezhetsenébódogé-

letett. Azt keresi jóllehet ez világ, de keményképpen meg csalatik az ő itéletiben.

I.

Az igen szép pompás éppületek semmi igaz gyönyörűséget és örömet nem adhatnak.

I.

Istennek nem
kellenek.

Ert annélkül-is ez ilyen felöttéb pompás éppületek, az ő hamis finekkel bépségekkel megvakittyák az embereknek szívöket, elméiket, hogők azokat legigazab jónak alítsák, maga valósággal nem azok; és egyedül csak az bemekeket legelgetik: De az Vr Istennek ugyan vóltaképpen viszfza tettezenek mennyekben.

II.

Haragra in-
dittyák az I-
stent.

Nincsen-is egyéb gyümölcsök és hasznok, hanem hog az Istennek haragiát geriebtik, és mindenféle csapásokat és büntetéseket vonfnak magokra és az egész orfágra: az mint a kevély Babyloni Torony éppitők példáiából eléggé láttyuk; mely igen nem tettzet legyen az Istennek az ő kevélységek, hogy az nyelveknek börtnyü megzavarását, változtatását bocsátaná reáik: az mely még mostan-is fok egyeneltenségnek, villongásnak oka ez világon.

Bizonyára az szép kedves éppület ő magában nem kelletlen az Isten előtt, mivel hogy igen-is kedvellette az lerusalemi *Templum*nak drága éppületit, mellyet azzal-is megmutatott, oly becsületefnek és bentségesnek tartván azt, hogy Davidot mivel ő fok hadat viselt vólna, és vért ontott vólna, nem tartaná illendönek arra, hogy az éppitené azt ő nékie: hanem az békefséges Salomonnak kellet ostán azt éppitetni. Es hogy ostán elvégeztetett, két-

berjé-

x. Samt 7. v. 11

z. Paral. 29.

v. 1, & 24

ber jelent meg néki az Isten és meg bizonyította, hogy néki tettzenék és kedves volna ez épülett. Es mint tettzenésék az Istennek midőn az ő háza nem építetik, meglátni az *Haggai* profétánál. Miért nem kedvel tehát az Isten minden ékes pompás épületeket? azért hogy az emberek nem együgyű sűből építik, hanem nagy hiában valóságokat űznek az építésben.

Mert némelyek csak kevélységből és negédségből építenek, és csak mutogatni, láttatni akariák az ő pompáságokat, frisségeket, gazdagságokat, nagy értékeket, hatalmakat, kiváltképpen való bölcseségeket, nagy értelmeket fitogtattyák.

Vgy épít Nabugodonozor és mond: Ez a nagy Babilon az mellyet én építettem az én dicsőségemnek tiszteletire, &c. Ezért tében fenyegetést az Isten az *Amos* prófétánál, Megesküött az VR (ugymond az próféta) az ő Lelkére, azt mondgya az *Zebaob* Vr Isten; hogy gyűlölm a Iacobnak kevélységét, és iszonyodom az ő Palotáiktól; és várofokat is kézbe adom minden benne valókkal együtt: és ha binte tiz férfiak maradnak meg is egy házba, de ugyan meg kell halniok, &c. Mert az Vr parancsolta meg, hogy megütögefésék, tángallyák az nagy házakot, hogy meghafadozzanak, és az kisebb házakat, hogy lyukak, réfsek legyenek raytok.

Másodszor az emberek fiai nem sűkségre valót építnek, hanem felotte pompásan, hogy magoknak örökké tartó nagy nevet ferezzenek. Vgy építettenek az Babiloniai Torony építők hogy emlékezetett hadgyanak útánok. Ez pedig minémű bolondság és héába valóság

légyen; meghallottuk odafel az 5. cap. *Cbrystostomus* mondgya: *Domos ædificemus, ut habitemus, non ut superbiamus.* Vgy éppitsünk házakat, hogy benne lakhatsunk, nem hogy vélek kevélykedgyünk.

3.

Gyönyörköd-

des.
Az emberek harmadszor éppitnek csak magoknak gyönyörködtetésére, testeknek, hémeknek kedveskednek épületekkel. csak jól lakást üznek az ő házaikban, és földi paradicsomokban; sőt azokban az ő menyországok ez földön. Sz. Iános pedig azt mondgya: hogy el mulik ez világ, és az ő kivánsága.

2. Iohan. 2.
v. 17.

4.

Bálványozás

Sokan éppitnek házakat és erősegeket bálványozásukra; de miképpen lében az? Vgy lében, hogy magokat az ő házaikra, és erős váraikra bízzák, azokban vetik reménségeket; és így mindgyárt bálvánt emelnek az ő szüvökben, és elhadgyák az Mindenható Istent, az ki az fővel egyedül akar birni; és az teremtet dőlgekra csüggenek függenek. Mint tetüdyék pedig ez az Istennek, azt nyilván ki jelenti *Jeremias* prófétánál: Az te nagy akaragod, és fővednek kevélysege megcsalt tégedet, mivel az kösziklák hasadékában lakol, és magas hegyekkel bír, és azt mondod az te fővedbe: ki tabitana le engemet? De ha olyan magafsan raknál fébket-is mint az Saskefelyő, de ugyan onnan-is le vonblak tégedet azt mondgya az Seregeknek Vra.

Cap. 49. v.
16.

5.

Fővényiség

Gyakorta az emberek bátorkodással és fősvénkedéssel-is éppitnek; és csak azt gondollyák mint gazdagulhalsanak meg, mint csallyák, fortélyozzák és nyuzzák meg az főgénséget, és az házaikat prédált jókból, ragadományból éppitik, az főgényeknek vérekkel, veritékekkel;

fő az

főt az hegény özvegyeknek, árváknak nyomorgatásokkal, megfosztásokkal, ki üzetésekkel és elkergetésekkel. Kiknek ez Istentelen, fölvény, telhetetlen és irgalmatlan világ az ő kedves édes házokat, néha merőn csak erősséggel elvefik, tolvaiollyák, néha törvény s. igazság sine alatt vefik el tőlök. Az kikre az Mindenható Isten jajt kiált az Esaiasnál: Iay azoknak az kik házokhoz más házakat bakastranak, és az ő bántó földökhöz más bántó földeket, mind addig miglen semmi hely ne maradgyon, hogy egyedül csak ők biriák az földet. Szemeiben és füleiben vadnak ezek az *Zebaotb* Vrnak. Fogadgyuk hogy sok házaknak el kell puktulniok; az nagyjai és az szép ékefsei pufztán fognak állani. Es az harmadik *caput*ban 14. versben: Tellyes az ti házatok az hegényektől el prédált marhával, mellyen az köfalon való kövek, kiáltanak, és az padlásan való gerendák felelgetnek: az az, bizonyságot tesznek az ő ragado-mányikról. Iay annak az ki az ő jóbágát öregbiti más ember jovaiból! vallyons? meddig tart? csak nagy sárt gyűyt magára. Azt mivelé Achab, midőn gyönyörűség kívánó szemeit vetette vólna az Nabot szőlőjére. csak sok ganét vona magára, gonosz lelki esméreret, Istennek haragiát és büntetését.

Esa. 5. v. 8. 9

Habac. 2. 32

v. 61

Achab.

1. Reg. 22

Annakfelőtte gyakran esik az, midőn az emberek sietik pompáson éppíteni házaikat, el feleytik az mi Vrnakat Istenünket; és nem kicsiny héában valóság az, mely minden ház éppítést megvefsteget, hóg semmi igaz öröm és gyönyörűség az ház éppítésből ne jöhessen. Arról panaszkodik az Vr Isten az *Haggæus* profétánál: Azt mondgya ez a Nép: Nem ideie még hogy ember az Isten há-

Istentelenfég?

Hag. 1. v. 1. 32

zát építse! De ti néktek vagyon időtök, hogy az ti szép bõlthaytásos házaitekban lakozzatok, és az én házamnak puftán kell állani. Mostan azért azt mondgya az seregeknek Vra: Gondollyátok meg mint léfzen dõlgotok: Sokat vetetek de keveset hoztok bé abban, *Éc.* és az ki pénz gyűyt, likas erfénybe rakia azt. Sokat vártok, de kevés lében. Es ha finte házatokhoz hordgyátok-is, de porrá téfem azt. De miért ugymond az Seregeknek Vra! Azért hogy az én házam így áll puftán; és ki ki mind az õ házára siet; azért tartoztattya meg az ég az õ harmattyát ti felõttetek, és az föld az õ gyümölcsét, *Éc.*

Mivel azért ez drága pompás éppületek, az megemlített hiában valóságért, az Istennek nem kedvessek, és az õ büntetésére adnak okot, abból eléggé nyilván vagyon, hogy az igen frifs pompás házak éppületek, semmi igaz örömet és gyönyörüsget nem adnak, és semmi bõldog életet nem bereznek.

II.

Az Szép pompas éppületek nem hoznak semmi tellyes örömet.

Mivel szükség kívül építettenek, csak pompáskodásra és gyönyörüségre, és semmi hasnot sem hoznak; azonképpen semmi tellyes örömet sem adhatnak. Es ha ember meg tekintené azt az gyönyörüséget, az mellyet reméni hogy õ véiend az õ építésébõl, és azt ellenében vetné az munkának, fáradságnak, forgalmatos gondoknak, veszedelmeknek, nyughatatlanságnak járásnak, futásnak, költségnek, pénz fogyatás-

gyatásnak, az mellyeket meg kell szenvednie az kik nagy házakat, palotákat építenek: Igy bizonyára az gyönyörűség igen kicsid öröm és gyönyörűség, annyi sok munkához, fáradsághoz és szorgalmatoskodáshoz képest.

Midőn pedig immár az épület el végeződött, el nyerték és el fogiák az emberek az kerestet gyönyörűséget és kívánt örömet? feltalálták az szép örvendetes és nyugalmas életet? Megtanít arról minket az legboldoscseséges építő mester az Salomon; az ki többet építet talám hog Cap. 2. v. 5. & 11. nem akar mely ember ez földön, ez azt mondgya az ő pródikátorában: Felotte igen nagy dolgokat cselekedtem, építtek magamnak házakat, ültetek magamnak bőlöket: csénálék magamnak kerteket, és almás kerteket, mellyekben ültetek mindenféle gyümölcshezó termőfákat. Csénálék magamnak halastókat, hogy abból öntözném az gyümölcs termőfáknak erdeiét: De midőn tekintenek minden én dolgaimra, mellyeket cselekedtenek vala az én kezeim és az én munkáimra, mellyeket szorgalmatossággal kerzettem vala: és imé ezek mind héában valóság, és az léleknek gyötrelme, el annyira hogy nincsen annak semmi hába az Nap alatt.

Némely csénáltat magának igen szép gyönyörűséges mulató házat, nagy szorgalmatoskodással készített igen szép ékes kertet, azt reménli hogy abban magát nagy kedvelsen meg nyugottya, enyegeti, és meg úyittya, és az szorgalmatos gondoktól megmenekedhetik: de veszi osztán efébe hogy igen igen megcsalatott; mert az szorgalmatossággal, gondolatlan nyughatatlan mindgyárt nyomába következik reáia, és ez ő szép kertében, lőt még nyugodalmának ágyában sem hágy békét néki.

III.

Az széppompás éppületek nem állandók.

Oha az régiek felötte igen sokat munkálkodtak és fáradoztak abban, hogy ők vastag erős éppületeket csénálhatnának, az mellyek meg gondolhatatlan sok időkre el tartanának, de igen meg hibázott reménségek. Mert az idő azokat mind meg eméltette.

Esai. 34. v. 13.

14.

Ióllehet az Daniel tornya, az mint megemlitetet, mindön négy ház estendeig állot volna, oly uynak látzot mint ha csak akkor éppitetet volna, de mostan immár ugyan sem helye sem vége nincsen meg. Hol vagyon az nagy és dicsőségesen éppitetet Babylon városa? El vesét, elromlot, mint az Sárkányok lakó helye, és Strutz madarak legelő barlangja, és elöl talályák ott az erdei vadak az mezei vadakat, és az vad ember kiált az ő társának, ott nyugosik az bosorkány és ott talál nyugalmas helyet; ott rak fésket a bagoly, &c. Sőt ollyanná löt mint Sodoma és Gomorra, az mely legbobb volt az országok között ez földön. Illyen nag romlása és vesedelmé lett ennek a bép gyönyörűségés városnak, az mint az Vrlsten az ő szent prófétáinak háiok által annakelötte megjövendöltette.

Hun vannak az bértelen nagy Pyramisek, csudálatos Labyrinthok, és jeles nevezetes éppületek? hol vadnak mind az *Miracula mundi*, Ez világnak hét csudái? Nemde nem elromlottaké, löt nem elenyisztedteneké? Hol vadnak az dicsőséges pompás paloták, az Császári nagy *Theatrumok*, *Amphitheatrumok*, kevély erőfségek, az gyönyörűsé-

nyörűséges kertek Romában, az mellyekről minden hi-
storiák emlekeznek? hol vadnak a sok hires neves nagy váro-
sok? az hova mindenek kívánkoztak, és az áros népek ke-
reskedésre mentek? Hol vadnak Német orsbágnak tulsó
részén északra, az tenger melléki nagy árukkal kereskedő
városok? Hol vagyon *Iulin*? Hol vagyon *Bardevicum*,
az igen régi hatalmas város, mely Roma előtt 25. ebtendő-
vel építetett volt? hol *Viszbae*, és az többi? Nemde nem
mind el vesztének egymás után ennek előtte ugymint
400. ebtendővel, midőn *fatalis terminus*ok elérkezett? Ak-
koron azok virágoztanak. Ezek felől az városok felől, az
mellyek mostan oda az északi tenger mellékén virágoz-
nak, akkor senki semmit nem tudott. Egy sem volt közzü-
lők ennek előtte 500. ebtendővel. hogyha ennekutánna
annyi ebtendeig meg maradnaké, csak Isten tudgya. Orsbá-
goknak, városoknak, uralkodásoknak vagy on bizonyos
ideiek, melyről oda alá bővebben lében bebedünk.

Lubeca 1140. ebtendőben építetett, *Rostochium Anno*
1160. *Riga* 1200. *Sc.* ezek *florealnak* mostan. De hol van-
nak az *autori* és elkezdői, *fundalói*? Az mint senki nem
tudgya kik voltanak légyen, az kik mind az nagy Pyrami-
seket építették. *Plinius* egymás után 12. Historia írókat
fámlál elő, az kik *de Pyramidibus* írtanak, és mind ezeknél,
Lib. 36. cap.
330
hogy végére nem mehet annak tulaydonságképpen, hog-
külön akar mellyik Pyramist mellyik Király építette; e-
zen panaszolkodik, mondom, és így szól: *Iustissimo casu*
obliterat istant.e vanitatis auctoribus! Azt alitván hogy az
Istennek kiváltképpen való intézéséből és büntetéséből
lett légyen, hogy ez ő nagy munkával és sok költséggel

keresett végeket, czéllyokat el nem érték; tudniillik az ő neveiknek örökké tartó emlekezetit, az mellyet oly héába valóságban az ő alattok valóknak, az szegény jobbagyoknak nagy verős verítékekkel akartak magoknak berzeni.

Es ki tudgya, talám az Izraél fiainak-is az 400. éftendők alatt, midőn az Egyptomi b'olgalatnak házában éltek, nehéz sár gyuráfsal, téglá vetéssel, és egyéb udvarhoz való b'olgalattal, ezeknek az héában valóságoknak éppítésében kellett fáradozniok; mivel az Egyptumi Királyok efféle rabota munkával örömeft terheltek őket, mint idegen nemzetet, felvén azon hogy valamiképpen nyakokra ne nevedgyenek.

Es mivel hogy gyakorta hirtelen való változása, vége esik, ez illyen drága éppületekkel keresett örömeft és gyönyörűségnek, ugyan nem adhatnak az nagy b'ép pompás éppületek semmi állandó örömeft.

Nabugodonozor.

Azt gondollya bizonyára Nabugodonozor, hogy ő magát valóban meg gyönyörkdteteti az ő Királyi b'ép Palotáiban; de hirtelen az örömeft nagy keferűségre változik: Midőn imez Isteni b'ózat hallatik: Nabugodonozor, te néked mondatik: Elvéteftik te tőled az te orfágod, és elűzetel az emberek közzül, és az mezei vadakkal kell lenned, füvet, b'énát kell te néked enned mint az ökörnek.

Dán. 4. v. 28
27

Gazdag.

Luce. 12. v. 15
17

Igen rövid örömeft lehet amaz gazdag pórnak b'ent Lukácsnál, az ki azt mondgya vala: En le rontom az én csüremeft, és nagyobbakra éppitem; és azt mondom az én lelkemnek: Vigadgy oh én lelkem; Sok éftendőkre kétséged vagyon; De az Isten monda ő néki: Bold

lond

Jond ez érzakán meg kívánnják te töled az te lelkedet, és kié lében az mit kébítettél.

Cyrusnak-is mely rövid öröme és gyönyörűsége lett legyen az ő ékes drága palotáiban, meg említettük oda fel, Mihelt azok el kébültek, hadba megyen az Mafságéták ellen, és semmiét oftán többé nem láthatta.

Sokan fép uri házakat éppitnek, és midön azt gondollyák hogy azokat fok ebtenedökig birhafsák, azokban örvendezzenek, gyönyörködgyenek, legottan előjö az keserü halál, és ki kívánnya őket az ő kedves házaikból, az ő feleségektől gyermekeiktől, és minden ő remélet örömtől és gyönyörködésektől. Midön alig végefzték el házaiknak éppítését, le fekűsnek és meghalnak.

O nyavalyás, ő nyomorult, ő bánandó életek minden embereknek! O mely kába, bolond és héába való szorgalmatoskodással terhelik magokat à nyomorult Adam fiai! Miért nyughatatlankodnak ilyen igen? Oh mely bódog emberek volnának, hogyha csak ezerez rébét forditanók-is az mi szorgalmatosságunknak az örökké való haylékokra; és ez idő szerint valóságban, az örökké való haylékokat éppitenök, és oda ügyekeznenk, hogy az mi fegény lelkünk, midön oftán ez haylékát el hagyandgya, és itt maradandó városa többé nem lehet, kéb lakó helyet talállyon mennyekben. Es midön ez haylékunknak földi háza elbomol, más éppületünk lehfsen Istentől, nem kézzel csénáltatott. hanem örökké való, menyben. Es ne keresndök oly igen az mik itt alat vadnak, hanem azokat az mellyek oda fel vannak. Es b. Daviddal mondanók; Mikképpen kívánkozik az Szarvas az folyó vizekre, akképpen

Mm 2

kiván-

Luc. 16. v. 9.

Ioh. 14. v. 2.

2. Cor. 5. v. 14.

Colof 3. v. 2.

3. 43

Pfal. 42. v. 4.

Pfal. 25. v. 6.

kivánczik az én lelkem te hozzád Isten! Szomihozik az én lelkem az élő Istenhöz! vallyons mikor mehetek el,

Pfal. 23. v. 6.

hogy bé mutassam magamat az Vr előtt? és így bizonyal az Istennek jóvólta és irgalmasága követne minket

Pfal. 36. v. 9.

életünkben, és lakoznánk az Vrnak házában hobbu ideiglen! Es ugy megelegitennék az ő házának gazdag javaival, és az ő gyönyörűséges folyó vizeivel megitattatnánk.

Pfal. 34. v. 6.

3, 2, 3, 4.

Es azt mondanók: Mely igen berelmeretek az te haylékid. Ó Seregeknek Vra! Az Vrnak tornácziban való menetelnek kívánsága miatt, el fogyatkozik az én lelkem, az én szívem és testem kíváncznak az élő Istenhöz. Mert az veréb is talált házat, és az fecske fébket magának, melyben helyhezteri az ő fiait; tudniillik az te óltáridnál én Istenem

Yerf. 11.

és én Királyom! Mert egy nap jób az te tornáczidban, hogy nem masutt ezer nap. Inkáb akarnék az én Istenem házának küsbőben ülni, hogy nem mint lakni az gonoboknak haylékokban.

Iob. 2.

Ezek vóltanak kezdettől fogva minden bent Patriárchának és prófétának gondolati, ezek vóltanak az ő biveiknek áhitatos fohászkodási és buzgó kívánsági. Sem mi nagy frifs palotákat nem kívántak ez földön építeni. Nem figgeztették bemeiket az iratos mesterséges éppületekre,

Hebr. 11.

ékelsen faragott mivekre; gyönyörűséges mulató házakra; hanem fel emelt fővel, szívvel, az mennyet és annak ékeségét nézelték, az mint *Philo* bizoanyittya az Abrahámról. Innen igen bépen mondgya *Lactantius*: *Multo præclarior est, & homine dignius cælum, quàm cælata intueri.* Sokkal jób és emberhez illendöb az eget, hogy nem az faragott mivet nézni, és bemlélni. *Et hoc pulcherrimum opus intermi-*

cantibus

cantibus astrorum luminibus, tanquam floribus adornatum, quàm picta Esicta & geminis distincta mirari.

Sokkal job nékünk az eget szemlélünk,
Tündöklő csillagival együtt néznünk :
Hogy nem ez földi czifrás szép műveket,
Mesterséggel formált, trótt képeket ;
Mivel minket úgy teremtet az Isten,
Hogy az égre nézhessünk egyenlesen :
Oda fel tekintsünk tehát büntelen,
Es dicsérjük az Isten híveinkben.

KILENTZEDIK RÉSZ.

Az Nemességéről és Vitézlő Vraságról.

Z emberi Nemzetségnek virága és ékessége; és az jóságoknak s Istenességnek igaz jutalma az Nemesség, és az vitézlő Vraság, melynek Istentől-is vagyon eredeti: az ki az emberi nemzetből némellyeket, kik jóságokkal voltak megékesítetvén egyebeken fellyül emelt, és abban az tiszteletes állapotban és rendben állatott és helyheztetett. Mert azt akarja az Isten, hogy külömbség légyen az jóság között, és az vérség között, az restség között és az serénség között: és hogy azt az külömbséget minden ember láthassa: Es hogy az rendeknek külömbsege légyen: hogy némellyek parancsollyanak, jó törvényeket, rendtartásokat szabának; az többi engedgyenek, hót fogadgyanak, az rendelések szerint éllyenek: Hogy illyenképpen az emberi nemzetség csendes nyugalomban és békeességben együtt élvén, az tisztetség, tisztaság és fenyték mind ez egész világon megtartassék.

Az kiket azért az Mindenható és egyedül bölcs Isten arra válaftott, hogy egyebek felibe állattalsanak, és felsőbb méltóságba és tiszteletesb rendbe emeltetsenek és helyhezetsenek, avagy az kik által ő b. Felsege nagy dólgozat, és az emberi nemzetségnek bűkséges és használatos cselekedeteket akar véghez vinni. Az olyanokat egyebek felöltt, jelesb elmének aiándékival, kiváltképpen való bűbéli bátorsággal és főb jószágos cselekedetekkel-is ékesített meg. Sőt még előttök fok estendőkkel-is, hogy következendők lennének megjövendöltette.

CYRUSI
CORRS.
mind egy.

Az miképpen hogy az jeles Monárcháról az *Cyrus*ról bizonyittya az b. Irás, hogy midőn az Isten, az Izraél fiait az Babyloni fogságból ki akarná szabadítani: az Afsyriusoknak avagy Medusoknak, az kik alatt fogságban voltak, kevély pompáskodásokat, bűneiket megakarná büntetni, és az Persiai Monárchiaát avagy Császárságot akarná támaftani: és ő felséges dologban *Cyrus*sal akarna élni, ezt ő annakelőtte nem csak megjövendöltette az ő b. prófétái által, hanem ő magát-is, nagy fok időkkel az előt, mikor még az Izraél fiai soha Babyloniai fogságban sem voltak volna, tulaydon néven nevezette. Mert így szól az Vr Isten Esaiás által, az mely Achab Király idét élt: En vagyok az Vr, az ki mindeneket cselekeftem, ki *Cyrus*nak azt mondom: En páftorom ő, és minden akaratomat véghez viszi, azt mondván az Ierusalemnek: Megéppittel: és az *templum*nak: meg *fundalt*attatol. Es az következendő *caput*nak 1. versében: azt mondgya az Vr Isten; az ő meg kenet Királyáról az *Cyrus*ról, kinek az ő jób kezét fogtam, hogy ő előtte meghóldoltasam az népeket, hog
az Kirá-

Esa. 44: 9. 24

28.

2: Chron. 36.

29.

az Királyoknak derekokat megerőtelenítem, hogy előtted megnyíssam az aytókat, hogy az kapuk bé ne zároltassanak. En te előtted mégyek, az egyenetleneket meg egyenesítem, az értz kapukat megrontom, és az vaszárókat el töröm, Es néked adom az el reyött kincseket, és titkos helyre tétettetett gazdagságokat, hogy megtudgyad hogy én vagyok az Vr, ki tégedet neveden nevezlek, én Izraëlnék Istene, az én főlgámért az Iacobért és választott Izraëlemért, neveztelek tégedet nevedről. Neveden hivtalak én tégedet minckelőtte te engemet nem esmérnél. En vagyok az Vr, és nincsen nálamnál több. Es ő maga *Cyrus* megvallya ezt az ő kibocsátott *Edictum*ában és parancsolattjában: Ezt mondgya *Cyrus* az Persiai Király, 2. Chron. 36. v. 23. az Menynek Vra Istene, az egész földnek birodalmát nékem adta, és ő megparancsolta énnékem hogy az ő házáat megéppítem Ierusalémben az Iuda földén. Az ki azért az ő népe közzül akarja éppíteni azt, az ő Vra Istene légen azzal, mennyen hazáiába.

Azonképpen midőn Isten az Mofest választotta vólna, az Izraël fiainak Egyptumból való kihozására, ötett jeles fő aiándékival ékesítötte fel: Hogy osztán Iosuét támasztotta, hogy azokat Mofes halála után, az Iordanon által az dicséretnek földére bé vinné, és azt közöttök elosztaná, kiváltképpen való feiedelemibátorságos elmét adott nékie. Illyen módon Iudát, Gedeont, Iosephet Samfont, *Éc.* az Izraëlitáknak az Philisteusoktul való megbabadításokra kiváltképpen való jóságokkal, és nagy erősséggel aiándékozta meg.

Davidot választotta az ő népének legeltetésére, és erre
ötet fel-

ötet felékefitötte elől ellátó gondviselőséggel, erősséggel, Istenességgel; Salomont nagyob bölcseséggel, hogy nem mind az ő előtte való Királyokat.

DÁNIEL.

Danielt és az ő társait, nagy és kiváltképpen való csudálatos mesterséggel, bölcseséggel és céséggel aiándékozta meg, hogy az mennyei és el reytöttitkokat, megtudakozná, kijelentenék, és illendők lennének az Perfiái birodalomnak igazgatására, vezérlésére.

Az látás hallás, és az minden napi próbálat bizonyítja, hogy Isten az fő nemből fületteket, kiváltképpen való jószágokkal, Vri bátor elmével és serény értelemmel ékefiti meg. Kiváltképpen való jób szerencsét-is szokot azoknak engedni. Ezt mi nagy csudánkkal láttyuk, az N. Alexanderban, *Darius* Histaspisben, *Julius Caesar*ban, noha pogányokban: De kiváltképpen, Mosesben, Davidban, Sammuellenben, és egyebekben, az mellyekben az Vri fő elme hamar még a böcsöben kitettzet és kimutatódot.

Moses, Exod
2. V. 24.

Az Moses artzulattyában nagy Vri elme tündöklött, midön az ládácskában fekünnék, és az Nilus vizében vetetett vólná. Az mellyet az Pharaó leánya mindgyárt meg látott ő benne, és annak okáért könyörtült ez szép kedvesen pillogató berelmetes gyermekben, felvötte azt és őstán fia gyánánt tartotta.

DAVÍD.

2. Reg. 17.

Mely igen nagy Vri bátorságos elme láttzot ottan hamar meg Davidban, még gyermek korában, innen megtettzik, hogy még gyenge ifiacska lévén medvékkel és oroszlánokkal mért megvini, mellyeket meg is győzött, és csak kezével öklével megfoytotta, meg ölte.

ALEXANDER

Az *Alexander Magnus*ban, oly jeles Vri bátorságos elme mu-

elme mutatódott ki ottan hamar ifiacska korában; hogy amaz nevezetes *Bucephalus* lovat, az kit senki meg nem felidithetet, meg sem zabolázhatott, nagy értelmesség-gel és okossággal, megzabolázta, fekezte és meg nyergelte; mellyért az ő atya örömében őtett megcsókolná ezt mondván: *Quære fili, partibi regnum; siquidem non capite Macedonia.* Fiam keress más országot magadnak, a mely az te jeles fő elmédhöz illendő és egyenlő légyen, Mert Macedonia kicsid kezd te néked lenni. Es ő maga *Alexander M.* midőn az *Darius* Király annyát, feleségét és kis gyermekéjét megfogta volna; fel veszi egykor a gyermeket, és mivel abban kiváltképpen való fő uri elmét venne eszébe, mond az *Ephestion*nak: *Quam vellem Darius vel tantillum ex hac indole habuisset.* Igen akarnám, ha *Darius* ilyen elméü volt volna, mint ez a kis gyermekeske.

Es mit cselekefik egyebet *Xenophon*, az ő könyvecskéiében *De pædia Cyri*, hanem az *Cyrus*nak véle született jószágát, jeles fő elméjét iria meg? Nem elég nagy jelensége valaé az jeles jó elmének, nemes jószágnak, jövődö nagy bátorságnak, vitézlö nagy erősségnek; hogy midőn vadásásra vélek el menne, hogy valami serény farkast látana elő ugrani, és morgolódó medvét nézne elő ballagni, magának nem kedvezvén, a kegyetlen vadnak néki ment, és semmi véle való bólgáktól, drabantoktól nem engedte magát megtartóztatni.

Szinte ezent iriak *Alfonsus*ól, az Arragoniai Ferdinánd Király fiáról, hogy akkori gyermek korában, egy haragos medvét megfutamtartott volna, nem hadta el, hanem erdöken cserén, bokrokon, mocsárokon, veszedel-

mes helyeken, az hol az medve magát őrizni akarta, mind utánna vólt; és mind az sebes Iberus folyó vizig, melybe az medve belé sőköött. Es noha az övéi kiáltánának utánna, és igen ijesztenék az reá következhető vesedelemmel, de ugyan semmiképpen meg nem bűnt, mignem az medvét elérte, és által verte.

Olvasuk az sentsírásban és egyéb historiákban, hogy jeles fő emberek, jó és nemes *ingenium*oknak és urielméieknek, még gyermekkorokban kimutatódat és megláttzot jelensége; ugymint Samuelnek, Augustonnak, Bernardnak, Chrysofomusnak és egyebeknek.

Crczko.

Az Ciceróról írják, hogy még ifiacska korában ki tetzet mi lenne ő belöle. Mert az *Schola*ban úgy viselte magát, hogy nem csak az ő *Præceptor*i és egyéb deák társai; hanem az ön Szüléi-is, s- az Romai polgárok, csudálkoztanak az ő jeles nagy jó *ingenium*ján, és sereggel mentek az *Schola*ban, és ötett nagyon csudálkozáván nézték és halgatták, mint tanult, és mely gyors és serény vólt minden dologban.

Annakokáért hogy tzélunktól messze ne távozzunk, láttyuk hogy az Isten, az ollyant a ki által ő nagy jeles dolgot akar véghez vinni, fő éles értelemmel megajándékozza és tekintetes méltósággal ékesíti fel, és egyebek felött való lép adományokkal láttya, hogy akarki-is meg lássa, hogy az Istentől hivatott arra az nagy dologra, és tőle vezéreltetnek és igazgattatnak, és hogy ez földön az Istennek képét és igazságát kellyen viselniük.

I.

Az Nemesség az isagsnelkül nem igaz is.

Ez kúto

Z Kútfeől vagy on eredeti az Nemessegrnek, midőn azok, az kik az Istentől kiváltképpen való jóssággal meg ékesítettének, és hadakban, viadálokban emberül, tisztességesen és erős vitézmódon viselték magokat; avagy egyébképpen jó tanácsokkal, értelmes végezésekkel, mesterségekkel, serény alkalmaztatásokkal, ékesen bölásokkal hazáioknak hálnáltak, bölgáltak, és attól jót érdemlettének; paisfal, fíakkal, törrel, fegyverrel, az Császároktól, Királyoktól, Feiedelmektől, Vraktól, avagy egyéb orságtól meg tisztelttének és megajándékoztattanak: és azzal az egyéb köz emberektől megválasttának, külömböztettek, és azoknál fellyeb emelttének.

Eredeti az Nemessegrnek.

Illyenképpen, midőn David amaz ifonyu nagy Goliátot meggyőzte volna, nem csak az ifonynépek énekeltek ő néki tiszteletire: hanem Saul Király, az ő jósságos cselekedetiért, vitézi bátorságáért nagy tisztességre emelte, hogy leányát adná nékie és fiának válastaná.

DAVID
1. Sam. 18.

Azonképpen David, minekutánna az jeles fő vitéz Ioáb első vólna, ki az megszállot lebus városának felötte magas köfalát meghágtá; ez ő vitézi bátorságos elméiért meg nemesítette, vitézlő urrá tötte, és az egyéb ő mezei Seregének fő Kapitányává tötte.

1. Sam. 31.

Igy az Ioseph Pharaócul; Daniel az Dariustól és Balthasartól; Mardocheus az Afsuerustól, &c. az ő nagy jeles értelmekért, jósságokért, bátorságos elméikért, erősségekért, tisztességes vóltokért, hivségekért meg nemesítették, megtiszteltettek vitéz Vri rendre emeltettek, Királyi ruhákkal, gyürökkel, arany lántzokkal, paisfal, fíakkal,

2. Sam. 8.

1. Chron. 27.

Gen. 48.

Dan. 1.

Esther. 8.

tiszteltes *titulus* sokkal, hogy hazáioi atyainak neveztetnének, és egyeb vitézlő Nemességnek jeleivel megaiándékoztattak és egyebek felött meg tiszteltettek.

Ez szokás még mostan-is meg tartatik az Császárok, Királyok, Fejedelmek és nagy Vrak udvaraikban; hogy azok meg nemessítésenek, az kik hadakban, viadalokban, űtközetekben egyebek felett jeles jól forgolódtanak, és erős vitéz módra viselték magokat: avagy egyébkint jószágos cselekedetekkel, bölcseségekkel alkotatos helybē serénkedésekkel bōlgáltak, és jót érdemlettenek. Mert az miképpen hogy az jószágos cselekedet örökké tart és meghalhatatlan: azonképpen meg kívánnya az igazság, hogy az jószágos cselekedetnek jutalma-is örökké tartó legyen, és az következendő ágazatokra és csemetékre-is ki teriedgyen.

Annakokáért az jószágos cselekedet annya az vitézlő uri rendnek, *fundamentum*a és eredeti az Nemességnek; és dicséretes, gazdag, bővséges kútfeie az nemes méltóságoknak és dicsőségeknek. Melyből, ellene mondás nélkül az következik, hogy az jószágnélkül és igaz Istenességnélkül, az Nemesség ő magában semmi, de ha finte valami vólna-is, de ugyan nem az igaz jó, és semmi igaz örömet és bódog életet nem adhat.

Az miképpen azért hogy ez egész világon semmi nincsen kedveseb, szerelmetesb, szebb, dicsőségesb, fentségesb az Nemességnél, midőn az, jószággal és Istenességgel meg vagyon ékesítvén: viszontag ez világon sohol semmi nincsen utálatosb, bōrnyűségeseb az Nemességnél, hogy ha jószágnélkül és Istenességnélkül vagyon, avagy midőn

hogy igazán nemes ember az olyan, az ki magát tisztességgel és jósággal, mesterséggel, tudománnyal, nemességgel és vitézlő cselekedetekkel nemessíti; hogy ha szinte alacson rendű Szüléjétől föletet-is, és ha az ő eleiének hobbu *registrumát* elő nem bálálhattya-is. Es hogy valósággal az emberek fiai közt nincsen egyéb külömbség, hanem csak az mellyet az jóságos cselekedet berez. Az mint azt az pogány *Ovidius*-is értette és látta, s-azért mond:

Si modo non census, nec clarum nomen avorum,

Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.

Mintm mindgyárt nemesnek itéletik,

Az ki nagy nemes ágból föletetik;

Avagy kinek fok pénze gazdagsága,

De soha nem láttatik nemes dőlga

Jósága és Istenes kegyelése,

Az embernek ő igaz nemessége.

Boëtius.

Quid genus & pro avos strepitus

Si primordia vestra,

Autorem Deum, spectes,

Nullus degener extat,

Ni vitium peiora fovens

Proprium deserat ortum.

Mit hányod, veted te nemességedet,

Nézd meg inkább az te eredetedet;

Mind begény s' gazdag Istentől kármazik,

Egyenlő eredetünk innen látzík.

Meg nemessit kit kit az kegyes jóság.

Nemtelenné téhen az rút gonoszság.

Innen kérdi az *Seneca*, *Quis ergo generosus?* Kicsoda azért az Nemes? meg felel: *qui a natura ad virtutem bene est compositus*: az kinek természetitől haylandósága vagy on az jóságos cselekedetre. Az annakokáért az igaz nemes, az ki az

az ki az ő nemes eredetű, ágazattját nemességes cselekedetekkel ékesíti. Nemtelen az, az ki az ő nemes rendű gyalázatos vétkekkel mocskollya és fertőzteti. és annál inkább mennél fellyeb való rendből születet. *Horatius.*

Omne animi vitium tanto conspectius in se

Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Mennél felségesb az te tisztod, rended,

Annál láttatósab minden te vétked.

Hogy pedig ezt néked szokásunk berint példa által mutatásuk bemed eleibe: Tekincs meg az *Caligulat*. Nemde, CALIGULA nem felséges Császári rendből való valaé ez? ő maga sem akarta az *Agrippa* Királytól, hanem az *Augustus* Császártól bármazását vallani. Sőt azzal-is díszekedet, hogy ő az Istenektől születet volna; az Istennek *simulacrumi*, és képei közé-is ment állani, és úgy imádtatta magát, tulaydon papokat rendelt, az kik neki füstölő illatot bereznének, és neki áldoznának. Mit használt pedig mind ez ő nékie? mivel mindenféle vétkekben fetrengene, és rútalmas gyalázatos életet élne? Mennél felségesb volna, és mennél fellyeb akarna tiszteltetni, annál tettefeseb, és láttatosb volt az ő fertelmes gonofsága, és minden embereknél nyilvánóságosb volt rútalmas dólga. Holot az ő nemes nemzetű és eredetű, gyalázatos és bégyenséges vétkekkel förtőztetné mocskolná, jób volt volna neki, hogy olyan felséges eredetből ne lett volna.

Azonképpen *Alexander M.* minden embernek csúfoltatásáért, midőn az jósaigtól bucsut vővén, kevélységre, kegyetlenkedésre, tobzódásra és egyéb vétkekre adta magát. Es mennél fellyeb való volna, és mint Isten, és Istenektől bármazott úgy akarna tiszteltetni, minden emberektől

berektől annál inkább megvettetett. Mit használt akkor ő neki az ő felséges nemes helyről való születése, midőn ő minden gonofságnak és gyalázatos vétkeknek lett szolgáláivá.

Mivel hogy azért az Nemességnek minden ő dibességet és ékességét, másunnan kellyen kölcsönözni és venni, tudniillik az jóságos cselekedetektől, mellyeket hanem cselekezik, ő magában mezeitelen, és az embert nem segiti, nem nemelsiti: hanem inkább, az mint megmutatódott, megvetöttétéfői, és így az nemesség az jóságnélkül csak magára nézve, semmi igaz jó nem lehet; semmi igaz örömet nem hozhat, sem bódog életet nem adhat.

II.

Az nemes eredet semmi tellyes örömet nem hoz."

Z miképpen azért hogy az Nemesség ő magában, és az jóságnélkül meggondoltván, semmi bizonyos és igaz örömet nem hozhat, azonképpen tellyes örömet sem adhat. Mivel az nemességi eredet-is ő magában, az jóságnélkül, nem tellyes jó, mert csak ideig való jó, és nem bírálhat az embernek idővségére, hanem csak ez idő berint való életire használ; és annélkül-is az jóságos cselekedet nem szerethetik nagy munka, forgalmatosság és vesedelemben való forgásnélkül.

Mert mivel hogy az mint oda fellyeb megmutattuk, csak az jószág nemessit igazán meg; tehát nyilván vagy on az, hogy az Nemesseknek felötte igen szükséges, hogy az ő nemes Nemeket, ágazatokat, semmi gyalázattal, hamissággal,

sággal, vétkekkel meg ne mocskollyák; és egyebek felött igyekezzenek az jóságokra és azokkal magoknak ékesítésére. Sőt mennél fellyeb való légyen az Nemes, mentől régieb és dicsőségesb az ő eredeti; annál inkább fűkség magát az jóságos cselekedetekre adni; és minden ereivel arra kell igyekezni. Vgy hogy ő néki az ő nemessége egyféle légyen, hanem minden napi *incitamentuma*, és öbtonczése, az jóságra és az Istenességre, nemességes, dicséretes és vitézlő cselekedetekre. Es ő néki mayd mint egy szövetsége, kötése, mely által az jósággal ugyan öszve kötötetett csatlatott, oly erősen, hogy attól semmiképpen el nem fordulhat, se annak szerelmétől el nem válhatik: Az mint az régi Boëtius igazán és jól mondotta: *Si quidem in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut imposta nobilibus necessitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent.* Ha az Nemeségben, valami jó vagyon, azt alitom hogy ez légyen; hogy az nemességre mint egy fűkségképpen vettetett, az nemességhez illendő jóságos cselekedetekre való gondvifelés, hogy az ő régi eleieknek nemes és jóságos cselekedetű nyomdékokat kövessék.

Boëtius.

Ez pedig nem lehet nagy fáradságos munkánélkül és vesédelemben forgásnélkül. Mert ifuságoztól fogva arra kell magokat adniok, jóságos cselekedetekben, és vitézlő uri dólgookban kell foglalatoskodniok, és ez nehéz útó, meredek, magas hegyre kell el felhágniok. Annakokáért az Nemeség tellyes jó sem lehet, nem-is adhat tellyes örömet, sem nyugodalmas bódog életet nem berezhet; mivel ennyi fáradságos munkával, és vesédelemben forgással jár.

III.

Az nemesseggemmi állandó örömet nem ad.

AZ Nemesiség-is azért, az mint egyéb emberi dolgok, igen nem állandó jó; az melytől az embereknek fiai igen könnyen megfojtathatnak. Mert ha finte valaki nagy nemeságból születés, nagy könnyen oly nemtelen és tisztesség ellen való dolgot cselekedhetik, az mely által az ő nemesiségét és vitézlő uri állapattját elveszti, és elvétetik mind paise- mind tzimmerre. Avagy pedig, hogy ha az ő fő nemes eredetivel igen felfuvalkodik, ahhoz bizakodik, kevélykedik, gögösködik, pattog, és egyéb embereket megutál: Legottan rayta az Mindenható Isten, az mely főb nemes nálánál, sőt az ki mindennél legfelségefsebb, leveti és megbünteti őtet, és amaz *Deposuit* játékát kezdi véle; az melyről az b. Sztiz Maria énekel: Es az *Pharao*, *Holofernes*, *Antiochus*, *Nabugodonozor*, *Darius*, *Balthasar* és *Haman* példái bizonyították.

Meglátsák azért az Nemes Vraink, és igen őrizkedgyenek, hogy azt az mit nagy munkával, fáradsággal, és veszedelmekben való forgásokkal, a jóságos eselekedet által kerestének és szerzettenek, az jóság ellen való vétkek által el ne vesbessék. Es semmit ollyat ne cselekedgyenek, az mely által az ő nemes rendeken valami *macula* és gyalázat esnék. Mert mennél nemessebb valamely dolog, annál hamaráb megmocsokoltathatik és meg rontódhatik. Az nemes Napkeleti gyöngy, sokkal hamaráb elolvad az erőss etzetben, hogy nem az egyéb köz gyöngy. Midőn az

veres Carmasin bársonyon valami *macula* esik, soha ki nem vehetni belőle. Azonképpen az nemes bémélyen-is, ha valami gyalázat esik és *macula*, elvešti az ő nemesiségét, és nemtelenné téfi magát.

Ezt akarták az régi Romaiak ki példázni és ábrázni: midőn az nemesek és *patricius*ok ő nálok arany hólodcskát viseltenek az ő saruikon, az mellyet az ki nemes *patricius* nem vólta, nem szabad vólta viselni. Egy farka arany vólta, mint az uy hól, midőn elsöben világosit, ugy vólta formálva: jelentvén azzal az Szerencsének és minden emberi dölgeknek álhatatlan vólta. Mert az mint hogy az hól az ő világosságában gyakorta meg változik; azonképpen az Nemeseknek-is, az Szerencsének sokképpen való változását kell várniok. Az hól előszer csak kicsid világossággal jön elő, hogy azt ember alig esmérheti, de mind nagyob lében mind addig, miglen az ő tellyes világával az nappal ellenben álván dicsösködik. Lassan lassan östán ismét fogyni kezd, miglen minden világosságát elvešti, és tellyeséggel elenyéshik bémekink elől, midőn az nappal *coniungat*atik, és együve járul. Igy kell az nemeseknek, az régi vitézlő uri rendnek eljegyzések által megemlekeztetniek, hogy ök az nem állandó Szerencsének sokféle változási alá legyenek vettetvén; és hogy nem mindenkor lenne ő nékiek világos hól dölte. Hanem hog könnyen meg lehetne az hogy az nálok egy ideig fénylett Szerencse, fogyni térne, és az ő *lunulajok*, hól dölcskáiok elveshtene. Az mint öket az Isten *Esaiás* által fenyegeti. Ne kevéldgyenek azért, és az ő fő nemesiségekhez oly igen ne támazkodgyanak, bizakodgyanak: hanem mennyivel

Eg. 3.

ők eredetek, születések berént főbségesek; annál alázatosb-
 baknak mutatásák magokat minden emberekhez. Oh
 mely nagy jószág és igen szép ékekség, midőn az jeles fő em-
 berek alázatosok és belidségesek. Meg kell azt is látniok
 hogy az *Phaethon* szekerét úgy vezersék és az Isteni féle-
 lemnek közép utát úgy megtartsák, hogy se jobbkézre, se
 balra igen ki ne térjenek, és magokat szekereitől lovastól
 nyakra före alá ne hagyítsák, az mint régen az *Poëta* ar-
 ról *fabula* tanak és példázat által bóltanak.

*Phaethon*nak, ugymond, az Nap fiának nagy hartzá-
 tufakodása volt az *Epaphus*sal az *Jupiter* fiával, az ő nemes
 eredetéről. Eggyik felségesb eredetűnek tartotta magát
 az másiknál; Hogy pedig minden emberek megértenék,
 meglátnák mennyivel nagyobb és főb nemes volna *Phae-*
thon, azon kéri az ő atyát az Napot, hogy engedné meg
 neki, hogy bár csak egy nap vezethetné az Nap szekerét.
 Az atya semmiképpen nem akarná engedni, félvén azon
 hogy nem jól fogna lenni az dolog, mivel az fia még igen
 ifju volna az igazgatásra. De midőn az atyát szüntelen
 üntatná, megengedi végre az atya: és ez tanitást adgya
 eleiébe; hogy mind csak az közép utat tartsa: De az fia el-
 feleyti ez jó intést, és úgy vezeti az Szekeret, hogy midőn
 néha az földhez közel járulna, az nap hévségével az földet
 megégetné, néha mikor messze távoznék az Szerecsene-
 ket az ő országokban az bokatlan nagy hidegséggel bomo-
 ritaná. Az atya nem akaria hogy ez egész világ és minden
 ember el vesssen, hozzá kell az dologhoz fogni, és meny-
 dörgő villámáissal és menyütő kövel kell az fiát az Szekerétől
 levetni.

Az *Phaëthon* az *Poétáknál* jegyez egy olly tudatlan, méréf, kevely és lok dólgozhoz kapdoló ifiat, az ki az ő igazgató títbiben, mindeneket *reformatni*, és uyjab formára akar szabni; uy törvényeket akar rendelni, és az előbbieket mind elakaria változtatni. Azonban pedig mindeneket őfve ront, zurzavar, és az eget földet őfve elegyíti keveri. *Luther* Márton igen helyesen mondgya az 45. *Pfal.* magyarázattyában, hogy: Az *Phaëthon* egy ifu *Regnáló*, az mely tizenegy *regulat* czilt akar eltalálni s-elütni, az holott csak kilentz vagy on. Annakokáért nagy előlátó gondvifelés, Isteni félelem és Keresztyéni imádság kívántatik ahoz, hogy az kik az Vr Istentől ez tiszteletes rendben állattanak, az ideig való uralkodásnak Szekerét ugy vezessék, hogy meg maradhasanak meg tartathassanak.

Mivel hogy azért az Nemességi eredet és bületés minden ő ékességét, valóságát másunnan vészti, tudniillik az jóságos cselekedettől, és az jóságnélkül semmi haszna nincs; hanem inkább ártalmas: nagy forgalmas gondokkal, munkával, veszedelemmel bereztetik és biratik, annak felötte az Szerencsének és az ő álhatatlanságának aláia vettetett; Nem-is lehet tehát az Nemesség az igaz tellyeséges és álhatatos jó, és az *Summum bonum*, avagy az Legfőb jó, az mellyet most keresünk.

AZ TIZEDIK RÉSZ.

Az nagy Urak gratiaiarol, kedveröl, kegyelmeröl.

 vel mi ez világnak minden kiváltkép-
 pen való jovain által járván felkeresgéllyük,
 hogy ha azoknak valamelyikben az *Sum-
 mum bonum*, az Legfőb jó, feltaláltafsék; mely-
 nek az mint el kezdésünkben megemlitők,
 imez három tulaydonsági vadnak: hogy az, igaz, min-
 den hamisságnélkül, tellyesleges, minden fogyatkozás-
 nélkül, és állandó, minden elfvesztésnélkül való légyen:
 Továbbá azért az nagy Vrak Kegyelmeben-is keressükfe
 immár. Mert láttyuk mely igen vágyódgyék arra-is mind
 ez világ; és minden erciével elméiével azon vagy on min-
 den, hogy az Királyoknál, Fejedelmeknél, nagy Vraknál,
 és minden felsőb tisztetekben állatott, hatalommal, jóbá-
 gokkal értekesb embereknel, kedvességbe, és kegyelem-
 ben lehessen: az mellyért sokat próbál, sokat megcsele-
 kezik, sokat izzad, fáradoz, nagy véres veritezést megfeny-
 ved; ésezt kiváltképpen az Vdvarokban láthatni, mint le-
 gyen ott az dolognak folyása; holott nagy serénységgel
 minden azon igyekeznek, hogy néki kegyelmes Vra lehes-
 sen, Vrának kedvében lehessen. Nem mindenkor igaz
 jóssággal pedig, hanem kedveskedéssel, s-hizelkedéssel-is,
 oly igen tudgyák nagy fietséggel az ő Vroknak minden
 akarattyára magokat mesterségesen formálni, alkalmaz-
 tatni, Azoknak kedvekre bólnak avagy halgatnak, men-
 nek avagy állanak, nagy vigyázások, gondgyok vagy on
 annak értésére, mire légyen természetü berint haylandósá-
 ga az Vrnak, s- az berint intézik magokat, az berint sziabák
 minden erkölcsöket, beszédeket. Ha Vrok örömeft ifz-
 nak, örömeft ök-is. örömeft hallya maga dicséretit, dicsé-
 rik min^{er}

rik minden ő bavaít, minden tételit, hagyásit, az égig felmagasztallják. Ha örömeit szerelmeskedő, buiálkodó, keményen segítik Vrokat arra; *Summa* herint minden gondolattyaokat arra igazittják; le nyomnak, tapodnak, megfólnak, gyaláznak, megakadályoznak, szomoritnak sok tisztességes jámbor embereket. Gyakran sok kevély hazugságokat görditnek Vrok eleiébe: csak hogy nagyoknak tartassanak és kegyelemben lehessenek. Es ha arra fert töttének, azt alittyák hogy igen jól halástanak, s-igen jó renden vagyon Izenáiook; ő érettek löttek az könyörgések, és nálók immár az *Summum bonum*, és ök az legbódogságosb emberek ez földön.

De mivel az Vdvari életről egész könyvek vadnak iratván, mi ezt csak röviden forgassuk, és mutassuk meg hogy ez világ az ő ilyen vélekedésében igen megcsalatik, és hogy az *Summum bonumot*, az mellyet az Vrak kegyelmében keressett meg nem berezheti; és hogy az Vrak kedvében *gratia*jában, semmi igaz, tellyeséges, sem állandó nincs semmi, és bódog életet, s- igaz örömet sem adhat.

I.

Hogya az Vrak kedve, kegyelme nem igaz io.

Mint lehetne az, az igaz jó, mint adhatna az bódog esende életet, az mi az Istennek felötte igen nem tettik? Mert meghatta Isten az első Exod. 20. v. 2 parancsolatban, hogy az mi bizodal munkat csak ő benne helyheztesük, és semmi egyéb teremtet álatban ne bizzunk. Sz, David-is azt mondgya: Igen jó Psal. 118. v. 2 az Istenben bizni, és nem reménleni az emberekben. Sok 81 94 kal job

Cap. 17. v. 5. kal jób az Vrban bizni hogynem mint az feiedelmekben.
 És Ieremiánál ugymond az Vr; Atkozott az férfiu, ki bi-
 zik az emberekben, és erőtségét helyhezteni az testben, és
 Pál. 146. v. 3. az ő fűve eltávozott az Vrtól. Másutt ismét mond s. Da-
 vid: Ne bizzatok az Feiedelmekben, kik embereknek fiaj,
 és nincsen szabadításra való erő ő benne.

Bizonyára az nagy Vraknak kedvekbe lenni, és *gratia*-
 jokat kegyelmeket érdemleni, ő magában nem bűn, mi-
 vel azt az Isten az ő kiváltképpen való kegyelmességének
 jelenti, midőn Iosephnek, Hesthernek, Danielnek és egyéb
 ő szerelmes fiainak, ez jó teteményét mutattya, hogy az ő
 Vrok előtt kegyelmet találtak. Es midőn Isten efféle
 ezközt mutat, hogy mi igaz való jószág által, tisztesség, hiv-
 ség, és Istenesség által, kedveséget, szeretetet, kegyelmet
 szerezhetünk magunknak az Istennél, Feiedelmeknél és
 nagy Vraknál és mindeneknél, nem kel azt elmulatnunk,
 megvetnünk: hanem mint Istennek adományát örömeft
 vegyük, és Istennek érötte hálákat adgyunk, és azon-is i-
 gyekezzünk, hogy ha Isten szerint, tisztességgel és jó lelki
 esmérettel lehet, az Istennek kegyelmében, és minden
 embereknek kedvekben és barátságokban lehetsünk, és à
 menyiben mi raytunk áll, minden emberekkel békeféség-
 ben éllyünk.

Rom. 12. v. 16 De bűn az, midőn ember az nagy Vraknak kedvek-
 ben, kegyelmekben helyhezteni fűvének bizodalját, hie-
 delmét, és magát emberre bizza, és nem az VR Istenre.
 Ellene vagy on ez az első parancsolatnak, és igazán bálvá-
 nyozás-is. Vehettyük azért kedveket az embereknek-is,
 de fivünket, az mellyel, az Isten egyedül akar birni, az ok-
 ra ne figgefűk.

Ez-is

Ez-is ide járul, hogy sokan az nagy Vrak kedvét nem igaz jószág által, hiveség és tökéletes tisztesség által, hanem az jószágnak sine alatt, tettett hiveség által, hízeltetés, vadoskodás, és árulkodás által és egyéb vétkek által halászfák és keresik az *gratias*. Mivel *é* gonos *accidentia* járulnak hozzá, és ez világ ilyen módon vadászába keresi az Vrak *gratia*ját, haragra indítja az Istent, és azt az mi *é* magában jó, gonoszába változtattya, bűné és gonoszsággá teszi, megveheti és rongya az jót, és az gonosra csügged; és semmi bódogélete és igaz öröme nem lehet belőle. Arra kell azért minékünk igyekeznünk, hogy minden hízeltetés s-hamiskodás nélkül nyerhesünk kedvet és jó akaratott mindenektől: erünk szerint örömeftől gállyunk minden embereknek, de azonba arra ne bizzuk magunkat, hanem kiváltképpen azt keressük, hogy az Istent semink előtté viseljük, magunkat egyedül csak *é* reá bizzuk, csak az *é* kegyelmességével, jóvóltával vigasztaljuk magunkat, az mi terhünk *é* reá vessük, és az *é* gondviselésére hadgyuk magunkat. Es *é* néki aianlyuk az mi utainkat, és jól mindent megcselekezik *é*, és jól vezérli az mi járásinkat, és gondunkat viseli, és *é* meg igazultakat nem hadgya mind örökké az nyughatatlan habozásban.

Pfal. 55

Pfal. 37

Ennek igen szép példáiát látjuk az Iácob Patriárkában; ez el mégyen Lábántól az *é* hazáiban, maga tudta azt hogy *é* igen megharagitotta az *é* bátyját Esaut, kívánnyanya annak engedelmségét, aiandékot küld néki mindenekből valamivel Isten ötett ferette; és mond: Megengebtelem ötet az elől küldött aiandékkal, *é* tán ugy látom meg ötet, talám hozzá vében engemet. Ez *é* szközzel él jól lehet,

I A C O B

Gen. 32. v. 27

Jacob imádsága.

lehet, de nem hadgya csak abban, hanem főb bizodalmar, reménségét, az Istenbe veti, helyhezteni; azhoz nyuytya i mádságát: O én atyámnak Abrahámnak Istene! és az én a tyámnak Isaknak Istene, Vram ki énnékem azt mondád; Eredgy baza az te földedbe, az te rokonságid közzé, és jól tébek te veled. kifseb vagyok minden te jó téteményidnél, és igafságodnál, mellyet cselekedél az te főlgáddal. Mert egy páltzával mentem által ez Iordán vizén, mostan pedig hét feregem vagyon, Szabadics meg engemet, az én bátyámnak kezéből, az Esaunak kezéből, mert félek ő tőle, *Éc.*

Es noha ez elfordult világ mostan effélet megutál, hogyha ki az hizelkedést főből gyűlöli, és néki igaz jóssággal akar főlgálni: főt haragfik az illyenre. Szereti pedig ellenben azokat, az kik ő néki főia izént befélnek, az mint amaz örömeft halgattya, és egyéb embereket igen bé tudnak főzni, és tisztességes ártatlan embereket rutul megfóktak gyalázni. De az tőkélletes fővű embernek nem kel ezen megindulni, hanem az el kezdett Istenefségben eléb kell menni; és mindeneknek főlgálni, az Istentől néki adott aiándékokkal: De mindazáltal csak egy emberbe sem kell bizakodni; hanem egyedül csak az Vr Istenben kell kinekinek reménségét, bizodalmar, helyhözteni, mint előb is mondók: Es ugy hozza ki az Isten az ő igafságát, mint az világot, és az ő itéletit mint az délt. Mert az Vr szereti az itéletet, és el nem hadgya az ő senteit: de örökké megőriztetnek; az hitetleneknek maradékok kivággatnak. Szereti az Vr az igazakat; erőssége ő azoknak nyomorúságokban. Es ő vélek vagyon az Vr, és megfabadittya

Pf. II. 37. 9. 61.
9. 38. 39.

badittyá őket. megmenti őket az Istentelenektől, és megsegíti őket; mert ő benne biznak.

Másodszor továbbá azért sem lehet az Vrak kedve, kegyelme, igaz jó, nem-is hozhat igaz bódogságot, mivel az embernek szabadságát elvébji és elfofztya, és azt majd mint egy rabiává bőlgaíává tébji annak, az kinek kedvét, kegyelmét oly nagy kívánsággal keresi. Az mely szabadság, megbecsülhetetlen nemes és drága kincs; sem arannyal se semmi jóval fel nem válthatni, bódog és nyugodalmas életet-is berez. Az hol pedig semmi szabadság nincs, nincsen ott semmi nyugodalmas bódog élet-is. Es az ki másnak bőlgaia, elvesztette az, az ő drága nemes kincsét az ő szabadságát ez földön.

Az ki azért nagy serénységgel és igyekezettel keresi hízkelkedése által az nagy Vraknak kedvét, kegyelmét, oda vesztette minden szabadságát, és annak rabiává lett az kinek kedvét kereste: Annak kedvére kell ő néki bólni vagy halgatni, menni, jöni, és állani, minden életét, dólját nem az őn maga akarattya bserint, hanem amannak kedvére és akarattyára. Nem azt kell néki szóllani és cselekedni az mit ő akarna, hanem az mit más akar és kedvel, még maga akarattya ellen-is. Az mely merő nyomoruság, és az igaz tőkéletes bívü embernek felötte nehéz bőlgálat. Mind azáltal az-is igaz, hogy ez emberek, noha ily kemény bőlgálatra köteleztettek, még-is ugy megvakitattak, hogy ez ő bőlgai rabi bőlgálatyokat nem értik, nem tudgyák, hanem azt alittyák hogy ők igen jó bserencsések, és bódog életet élnek.

Ez-is meg esik nagy gyakortá, hogy ez ilyen emberek, az

rek, az kik oly nag' borsalmas serénységgel, hízeltkedéssel, térdepeléssel, hayladozással nagy Vraknak kedvekbe, kegyelmekbe binlik magokat, elvélte avagy soha nincsenek oly jó szüvel, az mint külsöképpen mutattyák magokat. Az illyen hízeltkedők, az kik annyi térdet feiet haytnak, nagy berelmelsen, tiszteletessen mutattyák magokat, gyakorta magok hasznát, nem az Vrokét keresik: Többire mind latorsággal tellyes bégyentelen hízeltkedők, igazán *Ecebolusok*, és *Vértumnusok*, vag' oly álhatatlan szél annyai, kik arra fordittyák mentéieket az honnan az jó Szerencse fűy. Mig Vroknak berencses állapattyok, nagy kedvesen beszélnek, hízésget tettetnek: De ha az berencse változik, és Vroknak borulása esik, nem állják meg helyeket; sőt többire azok elsők, kik tőle elszakadnak.

S E M E I

2. Sami. 16. v.

71

Ennek példáját láttyuk *Semei*ben az David udvaránál. Miglen az Királynak jól volt dólga, senki nem vólt az udvarba urához hízésgebb: senki nem vólt késebb bólgálatu, senki nem vólt nagyob *gratiában*, kegyelemben. Midőn pedig az Szerencse az Királytul valamiglen elfordulna, *Semei*-is elfordult tőlle. Es senki nem vólt ostant az Királynak nálánál ártalmasb, es szörnyűségesb ellensége, és ha lehetett vólna tőle csak egy kanál vízbe-is elvesztette vólna. Az mit azért régen titkon viselt álnok udvari bízében, kiüt immár belőle, midőn az Király az ögonosfiátul Absolontul kiüzetik országából: és azt reméli hogy Absolon Királykodásában fellyeb hágion alafáia: Igy szidalmazza azért Davidot: Eredgy, eredgy te vérbópó és Istentelen ember, visssa adgya mostan te néked az VR az Saulnak minden háza népének vétét, az ki helyében te Királykodol.

ködöl. Többek-is voltak efféle jólsütek az David udvarában, az kiktől jobbat várt volna : az kik nem különben, mint hivséges tanácsosok mutatták magokat. Mostan azért hogy az veszedelem reá rohant, láttya és vészti eszébe mely hivséges tanácsosí vóltanak légyen Achitofel és egyebek. Es mely hitlenek vóltak hozzá Doëg, Siba, Ioab, Amasa, nagy bánatos sérelmével eléggé vötte eszébe. Láttyuk azért hogy még az Bent Király udvara sem vólt efféle embertelen embereknélkül.

II.

Vrak kedve nem ad tellyes örömet.

Mint lehetne valakinek tellyes öröme az nagy Vrak kedvéből, kegyelméből, holott az ő *gratia*-jokat, kedveket, annyi munkával, szorgalmatossággal, veszedelemben forgással kell keresni, megberzeni ; és midőn megnyerettek nem kevesebb forgalmas gondal, fáradsággal kell megtartani és őrizni. Ha mi rendel elő akarnók bámlálni, mind miket cselekedgyenek az nyavalyás emberek, hogy nagy Vrak kedvét nyerhessék : és hogy magokat az miatt nem csak testeknek, életeknek, tisztességeknek és jószágoknak veszedelmére adgyák ; hanem még lelkeknek idvőségét, bódogságát-is berencsére s- veszedelemre vetik, nyughatatlan gonosb lelki esméretekkel, nagy bűnökkel, hazudozással, rágalmazással, árulással, csudálatos fortélyokkal, *practicak*-kal, mesterséggel ; mind ezeket, mondom, hogy ha rendel, s- példákkal elő akarnáik számlálni és szem eliebbe mutatni ariá felötte sok idő kivántatnék.

De csak

Thorinus
Vetronius.

De csak imez egy Példáia-is *Thurinus Vetroniusnak, Alexander Severus* udvarában, eléggé megmutattya, à melyről oda fel emlekezetet tettünk. Az ki az embereket kék füsttel, csalfa, csalárd bebeddel játszodtatta meg, sőt ugyan az Csábárt ő magát-is. Annakokáért füsttel ölette meg-is. Efféle *Thurinusok* mostan-is elegen vadnak az nagy Vrak és Fejedelmek udvariban.

Ier. 9. 4.
5. 9.

Az ilyenekről panaszkodik az Mindenható Isten az Profétánál; Az ő hamis nyelvek merő halálos nyilak: Az ő főiokkal barátságosan bólnak az ő felebaráttikkal, de fi-vőkben incselkednek azok ellen. Egy atyafi meg csallya az másikat, és embernek baráttya elárullja az ő baráttyát, embernek felebaráttya meg csallya az ő felebaráttyát, és nem bólnak csak egy igaz bót-is. Azon igyekeznek mint csalhafsa meg egyik az másikat. és azt saynállják, hogy gonoszbabbul nem cselekedhetnek. Avagy mind ezekért nem látogatomé meg őket? azt mondgya az Vr: vallyon nem állé bősbut az lelkem ez ilyen nemzetségen az minémű ez?

Pfal. 5. 5.

Ihon ez mondásban mely világosson, s-tulaydon fi-néről megiratik és kimutattatik ez mostani világ, és az udvari élet, de az büntetése-is melléie vettetik. Az mint Sz. David-is mondgya: Nem oly Isten vagy te, ki gyönyörködgyél az Istentelenségben; nem lakik te nálad az gonos, nem albatnak meg az te szemeid előtt az kevélyek, gyűlöld mind az gonos cselekedőket. Elveszted az kik hazugságot bólnak: az vérőpó és álnokságnak emberit gyűlöli az Vr.

Másutt-is elönkbe iria ez udvari trágárokat, és mond:
Megéle-

Megélefitik mint az szablyát az ő nyelveket. kik az ő mér-
ges szavokkal lövöldöznek mint az nyilakkal. hogy titkon ^{Pfal. 64. vs}
lövöldöznek az ártatlant nagy hirtelenséggel; nagy hirtel-
lenséggel lövöldözik azt, és nem félnek. Megerősítették
magokat az gonoszban, szóllanak arról hogy tört vesse-
nek; és azt mondják: kiesoda láttya őket? Tudakoz-
nak nagy álnokságokat, megeméltnek azokkal, az mel-
lyeket nagy álnoksággal találtak, oly mélységes és tit-
kos az ő szübbéli *practicája*, álnoksága. De utánna teszi az
büntetést is v. 8. 9. 10. De meglövi az Vroket az ő nyilá-
val, és nagy hirtelenséggel megostoroztatnak, és az ő ma-
gok nyelvekkel megütköznek ő magokba, és megretten-
nek az kik láttyák. Es megláttyák minden emberek, és
besélik az Vrnak dőlőgát, és az ő cselekedetit megértik.
Máfsut-is hasonlóképpen panafolkodik: Az vaynál síkosb ^{Pfal. 55. v. 2a}
az ő aiakok, és besédek, de hadakozó háboruság vagy on
bűvőkben; Az ő szavok simáb az faolaynál, de azonban
meztelen fegyverek. Ez igékből éneki *Buchananus*:

Lacteus blando fluit ore virus;

Bella conspirat fera, spaviorq;

Balsamo sermo, siccata in star ensis

Vulnere caeci

De rayta léfz büntetése, v. 24. Te azért Isten az verembé
tabitod őket, mert az vérőpók és álnokok az ő életeknek
felét sem élik meg. Mond az bölcs Syrách-is: Az fondor ^{Cap. 27. vs}
lókat és két nyelvűket gyűlölljétek, mert sok békefésben ^{vs. 16.}
lévőket elvefettettek. Az két nyelvű sokakat meghábori-
tott, és elbélleltette azokat egy orfágból másba.

Hogyha az Sidósági Királynak *Herodesnek* Vdvarát ^{Herodes Vd}
Iosephus ból megnézzük valósággal megtapaftaljuk mely ^{varat}
igazán

igazán b^olt légyen b. David és az bölcs Syrach. Mért mid^on *Antipater*, az *Herodes* rava^s és álnok fia látná, hogy az ő atya igen gyanakodó volna, és b^untelen félelemben élne, hogy az or^osbágból ki ne üzettetnék, mellyet ő törvéntelenül, kegyetlenséggel, vérontással vont v^olt magához. (az mint arról odaaláb, mid^on az főb jót az Királyságban, or^osbáglásban fोगiuk keresgélni b^ovségesen b^ollunk): Es pedig b^unté ő maga volna, az ki az annyával azon okoskodnék, mint üzhetné el az attyát, és az Királykodáshoz juthatna. De semmiképpen nem jelenti, hanem inkább az attyához adgya magát, véle tartya, és megb^ollyá, az attyánál, bévádolgya mind az két ártatlan attyafiát; és azt költi reáik hogy az Királyi koronára vágjód^onának, és addig baporitgya vádolását, árultatását, rágalalmazását, hogy mind két attyafiait *Alexandert* és *Aristobulust* az annyokkal Mariamnesvel együt megölettetí az gyanakodó attyával. Es így *Antipater* nem nyeri azt meg az mit keres, és nem csak nyughatatlan életet szerez magának, hanem az attyával s-attyafiaival azt cselekefzi hogy soha Királyi or^osbágoknak ne örülhetnének. Nem csak magának szerez vesélt, hanem ártatlan attyafiait veszedelemre tabitgya, és az attyának b^uvét nagy fáydalomba, sérelembé eyti, és az őnn^on ártatlan attyafiaival együt fokakat megfoszt életektől.

Menyi zanabonát, háborut támaszt az szégyenséges hízelkedő *Medius* az Nagy *Alexander* udvarában? Bévádgya és megrágalmazza az udvarnál az legtisztetésesb és hívségesb Tanácsosokat. *Alexandert* nagy bódogtalan gyanakodáfra inditgya, mint ha azok ő néki halálára incselked-

eselkednének. Mely miatt az egész udvari igazgatás, az mely annakelőtte szép ékelsen és bölcsen volt rendelve, és jeles bölcs és tudós emberekkel bővelkednék, oly igen megzavaritatik és felforgattatik, hogy az legbecsületesb, tekintetesb bölcs Vrak, *Callisthenes, Parmenio, Philotas &c.* bőrnnyen megölettetnek. Ez az *Medius* az udvari eselédet egymás között rágalmazásra szokta tanítani, és az megbólálásra, gyalázásra imezt mondogalván szokta gerieftteni és izgatni; *Calumniare audacter, semper aliquid haeret.* Keményen és bátran rágalmaz mindent, hanem igaz-is, és ártatlansága kinyilatkozik-is, ugyan mind egy; mint ha valakit megsebesítenél, ha meggyógyítatik-is ugyan megmarad az seb helye. Vgyan marad az nagy Vrak fivébe valami kis fálkáia az gyanuságnak, az ártatlan emberekhez, és hív bölgákhoz.

Ióllehet voltanak jeles nagy kegyes Fejedelmek-is, és oly Vrak, kik ez illyen álnok rókákat, árulókat, hizelkedőket meg nem halgattanak, Vdvarokban sem bényvedték, mint *Augustus, Constantinus, Theodosius,* és sokan egyebek.

Kiváltképpen az Magyar orobági Mátyás Királyról említi az historia, hogy semmiképpen nem engedte hogy az ő Vdvarában valaki vádoskodnék, és egyebeket megbólalna, kiváltképpen az ő Tanácsosít és egyéb fejedelmi és uri bémélyeket.

Es hogy egykor *Pius II.* Pápa, az Madrusi Miklos Püspököt Magyar országba ez Királyhoz bocsátta volna követségbe, némely dólgoznak véghez vitelére; és az Király az Pápa tífteletire nézve ez Püspököt örömeft látná, és

egébszélén nála tartaná, és néki minden jó akarattját, jó réteményét mutatná. ez alkalmatosággal az Pispök az Fejedelmeknél és az főfő Vraknál az Vdvarban, elméretségben és barátságba szinli és avattya magát: hogy azért immár az oknál barátságos volna, az Királynak-is titkos barátságába akar jutni, és jót akar tőle érdemleni: Kezdi azért az orfágnak némely fő renden valóit az Királynál vádolni, megbólni, mintha nem jó fivel és hiveséggel volna ő Felségéhez, és álnok csalárdságot és árultatást forralnának. Az Király előlátóan és észlesen cselekedik, az Püspök puftabavára nem akar mindgyárt *inquisitiot* indítani az Vrak felől, nem-is hiszen néki: Mindazáltal hog egyfzer az Püspöket, és annak az Vrak ellen, naponkint uytított vádolását megpróbálná, megvizsgálná, és hogy anélkül-is nagy nevezetes gyűlések rendeltetett volna az Fejedelmeknek és Vraknak az udvarnál; Kérdését kezdi az Király véletlenül az Püspöktől; Becsületes Vr Pispök, sokszor sokat mondottál énnékem valami árultatás forralásról én ellenem és ez orfág ellen, az melyet kiváltképpen való fejedelmek és Vrak kezdettek volna. Ihon azért mostan az fő fő rendek egybe gyűtettének, jelents meg azért az ön jelen léteken, melyek legyenek azok, az kik afféle árultatást forgatnak elméieken az melyről szólt kegyelmed, hogy azokra kegyelmed ráiok bizonyítsa. Az Püspök megnémul, elbűgyenül, és bocsánatot kér. Mond azért az Király: Ha az Pápát nem nézném, megmutatnám azt, hogy semmi követhöz nem illik az, hogy Fejedelmek és Vrak udvarában, kiváltképpen idegen országban, háborgatás, villongást és visszavonyást inditson, tiszteltéséges

embere-

embereket és fő Vrakat testeknek, életeknek veszedelmébe hozzon. Annakokáért valóban hagyom és parancsolom néked, hogy két napok alatt innen elmeny, mert nyilván oly példát tébek raytad, hogy az egész világ megértse, hogy az Magyar orfági Matyas Király tellyes szübdöl gyüldöllyön efféle mesterséget, vádoskodást, és hízelkedésből való rágalmozást.

Ezen dicséreti vólt az Romai *Augustus* Császárnak-is, AUGUSTVS az kí az hízelkedő vádoskodást, mint az dögöt ugy gyüldöte, utálta; az mint felöle *Svetonius* bizonyította.

Szokta *Sigmond* Császár-is mondani: *Odi veluti pestem adultores*, SIGISMUNDVS mint az mérges merigy dögöt ugy gyüldölöm az hízelkedőket.

Az Neápolyi dicséretes *Alfonfus* Király, ez földön semmit inkább nem gyüldölt, nem benyvedhetett, mint az hízelkedőket, hamiskodván vádolókat, rágalmozókat az udvardan, és azokat *pestem Principum*, Fejedelmek és Vrak dögleletinek nevezte.

Titus és *Vespassianus*, az hízelkedő vádosokat, beadókat embert megbóllókat veszővel verettette.

Midőn egykor *Sigmond* Császárt egy felötte igen hízelkedvén bembem dicsérné, és Istenekehöz hasonlitaná, oly igen el haragfik reá, hogy fokaknak jelen létében artzulcsapia, és hogy ez mondaná: *Cur me cædis Imperator?* Sigismundus Miért üt engem Császári Felséged. Felel az Csásár: *Cur me mordes adulator e?* Aeneas Sylvius Miért marsz engemet te hízelkedő. Nem külömben tartotta annak bembtelen hízelkedését, az ortzátlan ebnek mardosásánál.

De mire hoznánk fok pogány példákat erről bé, mindenek-

DAVID.

Pfal. 104 v.
4. 5. 7.

deneknél jelesb és drágáb példa az bént David: az ki semmi hízeltkedőket és rágalmozókat nem akart az ő udvarában benyvedni; az mint az ő udvari *psalmus*ban ő maga bizonyította: Az gonosz bívű ember távól leben én tőlem, az gonoszokat hozzám sem bocsátom. Az ő felebaráttyoknak titkon való rágalmozóit, elvettem. Hamis embereket nem tartok én az én házamnál, az hazugokat elűzöm én tőlem.

Es hogy az mi *propositumunkra*, tzielunkra, (az honnan valamennyire elterüünk vala) ismét még vissza tériünk; im látjuk azt bemeinkkel, hogy az embereknek fiai, az nagy Vrak kedvének kegyelmének keresésében, megberzésében nem csak nagy munkával fáradoznak, és testeiket életüket vetik veszedelemre; hanem még lelkeiknek örök időségét, bódogságát-is próbára és berencsére vetik az Vrak kedvéért és kegyelméért. és az megésmért és megvallott igazságot avagy mindenestől fogva meg tagadgják, avagy *dissimulallják* és eltitkollyák. és mindenféle *Religio*hoz úgy tudgyák magokat *accommodalni* és babni; hogy az *Latinusok*nál, jó *Latinusok*, az Magyaroknál jó Magyar hűtön valók legyenek. Sőt az mit az Vra hiszen, azt hiszi az bálga-is az Vrának kedvéért: és ilyenképpen igen jó *Eceboliusok* és *Vertumnusok*.

Ecebolius.

22 p. 13. lib.
Hist. Eccl. 91

Az *Ecebolius*ról azt írta az Egyházi *Historicus Socrates*; hogy az Császári udvarban élt légyen: és mikor Kerebtyén Császárok *regnálnának*, ő-is vélek jó kerebtyén volna, és buzgó szeretőie az *Religionak*; de mikor ismét pogány Császárokodnék, mindgyárt elhagyta az igaz hűtét, és az pogány bálványozáshoz alkalmaztatta magát: Midőn
pedig

pedig az *Julianus* Császár az Istentől meg büntettetnék és megölettetnék, *Ecebolius* ismét kerebryénné lett: az kerebryének *Templuma* küszöbe mellé fekütt, az által menő emberekkel tapodtatta magát és nagy képmutatólan azt kiáltatta magáról, *Calcate salem in spidum!* Tabodgyátok az izetlen sót.

Az Bibliai Historiában-is meg vagyon irva, hogy az *Urias* fő Pap, az Istentelen *Achab* Király kedvére, jóval-lotta s megengedte, hogy az pogány *Religio* bévitetnék az Ierusalemi *templumban!* és az Istentől rendeltetett Isteni ből gálat megváltoztatnék. Az mint az Istentelen *Isa-*son-is cselekedet *Antiochus* Királynak bizelkedvén. Mind kettő örök gyalázatott hagyván utánna.

VRIAS
2. Reg. 16.
v. 16.

IASON
2. Mach. 4.
v. 7.

III.

Az Vrak kedve nem allando.

Aly állandó legyen néha az Királyok, Vrak és Fejedelmek kedve és kegyelme nem csak az Isten igéie bizonyítja eléggé meg, hanem minden időben az Példak-is megmutatták. Tekincse meg ember Mósest az Egyptomi udvarban, Illyest az Achab Királyéban, Esaiast az Akazéban, Ieremiaast az Iojakim és Sedekias udvarában, Danielt és az ő társait, az Assyriai, vagy Chaldeai udvarban: Michat és Amost és sokat többeket, kiknek csak nevöknek előszámolására-is sok idő kivántatnék. Solonnak, Platonak, Dionnak, az Cræsus és Dionysius Syracusanus udvarában talált *gratia*-jok, kedvek, kegyelmek nem sokáig tartott.

Midőn az jeles fő *Iurista Papinianus* az *Antonius Bas-*

franc Császárnak atyafián tött gyilkosságát, (ki az ő atyafiát Getat az birodalom miat, az annya ölében az hová elötte haladot völt, által verte,) nem akarná megmenteni és törvénnel palástolni, de azt mondaná: *Non tū facile excusari parviciidum, quam perpetrari.* Az atyafiu való gyilkosságot sokkal könnyeb megcselekedni, hogy nem mint menteni: Nem csak mindgyárt oda vebrett minden *gratit*, udvari kedvet, kegyelmet, hanem testének, életének veszedelmében esett igaz mondásáért, és sok jeles emberekkel eggyüt meg-is öletett.

Illyen az udvarnak dólga. Nem fényvedhetik az nagy Vrak, hogy nékiek megmondásék az igaz. Az ki azért az ő lelki esméretit szabadságában meg akaria tartani, és az mit főtühöz illik meg akaria cselekedni; azt nyilván elkell néki hiáni s-várni, hogy az esik rayta, az mi *Prexaspes* esett az *Cambyfes* tanácsosán. Mert midön ez az Királyt megintette vólna az ő mindennapi tobzódása rébegeskedése felől, hogy nem illenék olyan hatalmas *regnaló*hoz, az naponkint való rézgeskedés, mert ugy loha eszefsé nem lehetne; sem az birodalmat jól nem igazgathatná. Megparancsolta az Király néki, hogy az önnön fiát felhozatná, az meglévén, az Király az gyermeket elő állattya, egy kézijat fog kezébe, és mond *Prexaspes*nek: hogy megtudgyad mely igen vétkeztél hogy engemet megfeddetél, mint ha én az rébesség miatt nem viselhetnék gondot az Birodalomra, lálsad azért hogy én az te fiadnak az fűvét eltalálom löni; hozzá lövén azért az gyermeknek fivete az fivét talállya. Ez lönjutalma az gyermek atyának, az ő hiveséges főlgálattyaért és jó intéséért.

Sokkal

Sokkal jobban cselekedet pedig az Daniai Király ne-
ből való dicséretes Ersebeth, az Meklenburgi Néhai Vrik
Hertzegnek felesége: Mert hogy egykor egynéhány ud-
vari emberek nem örömezt hallának az keményen meg-
feddö prædikációkat az *templumban*: azt iriák, hogy ő fel-
sege így felelt légyen: Tudok én egy jó fogáft, az ellen,
hogy az prædikátorok mi reánk ne fedgyenek: Alázzuk
meg magunkat az Isten előtt, elmériük meg bűneinket és
hadgyuk el azt, az miért minket az mi lelki pástoraink
feddenek, és így többé nem feddöhetnek mi reánk. Így
cselekefznek mindenkoron az értelmes dicséretes Vrak,
Fejedelmek.

De többire mind különbben vagyon az golog; Mert
Invidia affbony, az Irégység úgy *regnal* az Vdvarokban;
hogy sokan, az kik sok ideig, sokat bógáltak az udvar-
ban, egyebektől könnyen bevádoltatnak, meg gyaláztat-
nak, hazugsággal, rágalmazással terheltetnek, ollyat is
fognak reáik, az mi még álmokban sem jöt elméiekből,
kiváltképpen pedig az ollyanoktól gyaláztatnak, az kik
láttyák hogy egyébképpen elő nem mehetnek, sem urok-
nak kedvét, kegyelmét jóságok által meg nem nyerhetik,
de mindazáltal ök is ugyan nagyra akarnának menni.

Így lett dólga az drága fő vitélő Belisariusnak *Iusti-
nianus* Csásár udvarában. Ki volt nagyob *gratiában*? Ki-
csoda becsültetett nagyobra az egész Romai birodalom-
ban ő nálánál? *Iustinianus* Csásár pénzt veretett ennek tis-
tetségére: az mint oda fel béhoztuk. Sziveberint hivsé-
ges is volt az Csásárhoz. Es midőn ötött Csásári méltó-
sággal kínálák, semmiképpen nem akarta felvenni. De

ugyan

ugyan meg kellett azért néki végre érzeni tapasztalni, mit tehessen az irégység. Mert oly igen ártatlanul rágalmaztatik és adatik bé az udvarban, hog à Csásár nékie ki tolyattyá bemeit, és elvébi néki minden marháiat, kincset, jószágát, és oly nagy begénységre jutattya, hogy az S. Sophia *templuma* előtt fekvén keresné kenyerét *Constantinápolban*.

DARIUS

Illyen játékot kezdett az Irégység Daniellel is és az ő társaival Darius és Nabugodonozor udvaránál, de az Isten ugy intézte az dólgot, hogy az önnön feiekre fordult az mit kezdetek vólt. Az kik Danielt az oroszánok vermébe vitték vólt, önnön magok hányattattak obtán beléie. Es az kik az három férfiaknak az tüzes kementzét befütötték, feleségéstől, gyermekestől ön magok égettettek meg benne. Hámánnak is azon akasztófán kellett meghalni, az mellyet Mardochéusnak csénáltatot vólt.

Trés viri.

Hamani.

Ester. 7.

Henricus
Dux Holsatiz, fervens
appellatus.

Ezent egy időben magán próbálta és érzette az Holsatiai dicséretes Henrik Feiedelem, az Angliai *Eduardus III.* Királynak udvarában; az ki ez Holsatiai Hertzeget igen kedvellette, az ő jóságieért: és vitézi bátorságáért és jó erköltséért; Annakokáért az egyéb Angliai Feiedelmeknél, Vraknál fellyeb is tartotta. Az mellyet keményen bosszulottak, s bántak amazok; azon igyekeznek azért hogy életét elveszessék: és az Királynak távol létében elhittetik az Királyné áhsonnyal, hogy ez az Német az ki Feiedelemnek tettetü magát, igazán nem Feiedelemi nemből, sem valami nagy nemes renden való vólna, és még is ő Felségétől az Királytól náloknál fellyeb emeltetnék és tiszteltetnék: és azt az oroszánly által könnyen megpróbálhatnák.

hatnák. Mert az oroszlának természetiből ilyen tulajdonsága vagy on, hogy megtudná az Nemes vért az Nemeségtelentől választani. Kedvezne az nemes nemzetnek és Feiedelemi vérnek, és semmiben annak nem ártana. Bocsáttatná ki csak ő Felsége északára az oroszlánt az mely az udvarban vólna, ottan esében vehetné kiki minden az Németnek Hertzegségét. Reá beféllik az Királyné afffont, elindul az trágáskodás: az oroszlány el bocsáttatik éjelre. Tudták pedig hogy *Henricus*nak ez vólna szokása, hogy ő jó reggel mindennél előb fel kelne, és az vár közép udvarán sétálna körül; és megnézegetné az kapukat és egyéb dolgokat. Midőn azért szokála szerént ez reggel is ideien fel kelne, és hogy az grádicson félig fel öltözvén, és egy kard lévén hólna alatt, alá ballagna, eleibe mégyen nagy agyarkodva az haragos szörnyü vad, és néki akar menni. Nem retten meg az *Henricus*, hanem nagy bátran ezt mondgya: *Quiesce canis ferox.* Feküdgy le te dühös eb, mindgyárt le fekszik lábai előtt az oroszlány; hozzá nyul ő, és kézzel fogván az ketretzbe viszi, az honnan kijött vólt.

Ezt is beféllik továbbá effelől az vas *Henric* felől, hog egykor az Angliai Vrakkal az udvarban, véletlen az oroszlán kalitkáiá mellett állana; mond azért nékiek: Vagy oné közzületek igazan nemes és Feiedelemi vérből való, az ki olyan; cselekedgye ezt utánnam: Megnyittya azért az istállót, vagy oroszlány ketretzét, bé mégyen és az ő maga koforuiát feieiből kivési, és az szörnyü haragos oroszlának feieibe téfszi, ismét az többihöz mégyen és mond: Ha vagy on köztetek az ki bizik az ő nemes vérehöz s-eredeti-

Crantzius'in
Saxon. lib. 9
c. 24.

höz, mennyen bé, és hozza ki az én kóborumat. De fenki nem mérte azt próbálni, hanem bégyenkedvén elbalagtak onnan.

Es hogy így legyen az dolog az udvarnál, arról nem sükség sok példát bé hoznunk ez világi historiákából, rakva az bent irás efféle példákkal. Mi vitte egyéb Ioábor arra, hogy az jeles fő vitéz Abnert által verné s megölné; hanem hogy azt alitaná, hogy Abner nagyob *gratiában*, kegyelemben vólna David Királynál, hogy nem mint ő.

Micsoda miatt vétett élete az Istenes jámbor Gedaliasnak, hanem az irégység miatt. Mert igen bosszullotta az Ismaél, az ki Királyi nemből való vólna, és egyebek is az kik főbbek vólnának az udvarban, hogy az Gedalias alacsonb helyből való lévén, ő náloknál fellyeb emeltetnék, és az Nabugodonozor Királytól *Regnalová* és igazgatóvá válafratnék és rendeltetnék azokon, az kik az Babyloniai fogságba vitéskor, hon Iudeában meghagyattanak és maradtak; Annakokáért titkon *conspiráltak* és öbve befélnek ellene, vendégségbe hiják, és valsal vendéglik, s megölik.

Az Hamant immár megemlitettük. Mi vólt pedig oka az ő busult haragiának Mardokéus ellen? Nem vólt egyéb, hanem hogy nem akart előtte felállani, és őtett az Isten törvénye ellen nem akarta imadni, noha azt minden egyéb nemzetség meg cselekedné. *Iosephus* ez Historiát bövségelsen megirván, hozzá tébi; hogy ez Mardokéustól való meg nem tiszteltetés, vagy meg gyalázás ő néki oly kefervesen esett, hogy az Mardokéus halálával meg nem elégedhetnék, hanem ő érette az egész Sidó nemzetséget elakar-

IOAB.
3. Sam. 3. v.
27.

Gedaliasi
Ioseph. lib.
10.
ker. 41. v. 3.

HAMANT

elakarná törteni. Es akkoron immár Afsverus Királynál mayd elvölt feledve az à hivség az mellyet Mardokéus ő véllé cselekedett, midön ötett testének, életének jelen való veszedelméből megszabaditaná, megjelentvén az árul tatást az mellyet Afsverus ellen forraltak vólt.

Ezen dologról *Seneca*-is mondhatna nekünk valami énekezét: Ez az *Nero* Császárnak *Præceptor*a vólt ifjusá gátul fogva és nála nagy kegyelemben vólt, úgy hogy *Nero* nagy jószágot-is adna nékie: De annál sokkal többet szerzett ön maga, az ő bölcs mesterségével, ékelesen böl lésével és serénységével. Végtére elfordul az *gratia*, elkél az kegyelem: nem egyéb okért, hanem hogy ennek gaz dagsága, sok jóbága, az háláadatlan *Discipulus*nak és hi tetlen vérfőpónak igen viskettetné és mardosná az beme it, és ő néki igen meggazdagultnak láttzot lenni. Vötte ezt esébe *Seneca*, és ideien elejét-is akarta venni: annak o káért *Neron*nak szabad akarattya berint oda engedi jóbágát, azt vetvén elő, hogy ő immár vén ember vólna, ennyi jó szágnak ő immár gondgyát nem viselhetné. Es végre az udvarból-is kivefí magát. De semmivel nem használha tott semmit, sem életét meg nem menthette. Mindazál tal az ő hivséges és forgalmatos tanításáért még-is ez ud vari *gratias*, hozzá háláadóságot nyerte, hogy megenged tetnek néki, mely halálnak nemével akarna meghalni, azt válafráná, mivel ugyan meg kellene ölettetni. O háláadat lanság! O tudos ember ellen, és bölcs tanító ellen dühös kegyetlenség! O hivséges szólgálatnak udvari gonos ju talma! Hogy azért külömben nem lehetne, az földöház ba mégyen az vén jámbor ember, és az ereket testén mind

SENECÁ

Tacitus:

Clytus.

meg vágattya, és így végezödött élete. *τὰντα τελεῖ τοῦ πόνου.* Ez jutalma az munkának; úgy mond *Plutarchus*, *Clytus* felől. Ez *Clytus* mentette meg életért *Alexander Magnus* nak az *Granicus* folyóviznél kis *Asiában*. Mert *Alexander* immár egy *Persának* akadt volt kezébe, az ki az ő *fisakiát* le-is ütötte volt, és csak ölni akarta. *Clytus* fordította el az *vehedelmet*, az mint megemlítők. De mi lett jutalma néki ezért? *Alexander* ötet bódult részegkorában az *társaság* között megölte.

Aratus Sicyonius-

Aratus Sicyonius igen nagy barátta volt az *Macedoniai Királyoknak*. De azok ő néki végre *lajsu mérget* kékítették, mely ötet mindenestől megeméstené. Az ki ostán hogy *utolsó vérét* vetné ki, mond az jelen lévő barátinak; *τὰντα εἰμι ἐπιχειρῶ τῆς βασιλικῆς Φιλίας*. Ez hasnom benne, hogy *Királyok* voltak barátim.

Symmachus, Boëtius.

Szinte így jártanak *Symmachus* és *Boëtius*-is, az *Theodoricus Veronensis* *Gothus Király* udvarában; méltán módhatni azért:

— *Aula est, olla scatens ferventibus escis,
Sapientis incautus qua nocere labori.*

Az Udvar oly fazék, mely méreggel for,
Melyből gyakran halált esik sok jámbor,

Ezt nagy károkkal vöttek eszékbe, és megtapasztalták sokan, az kik nem akarták hinni; hanem az udvari életben magoknak mérő aranyas hegyeket ígértenek és reménlettenek, de sokkal *külömbet* találtak. és igen későn bánták meg *bolondságokat*; midőn az *kegyelem* helyett *kegyetlenséget*; az *gazdagság* helyett, *szegénységet*; az *dicsőség* helyett *kolduságot*; az *dicséret* és *tiszteltetés* helyet, *szégyent*,

gyent, csufoltatást nyertenek némely udvarokban. No-
 ha azért mi ezt nem minden udvarokról akariuk értetni;
 mivel tudgyuk hogy vadnak sok Keresztyén udvar tartá-
 sok-is, az hol az jó rendelés, tisztaság, tisztesség és az igaz-
 ság-is megtartatik; mindazonáltal ugyan láttyuk azt-is,
 mint folyon ez világnak állapattya. Annakokáért az vd-
 varoknál, és az nagy Vrak kedvekben és kegyelmekben,
 semmiképpen nem kerestethetik és nem találtatik à *Sum-
 mum bonum*, avagy Legfőb jó, mivel az nagy Vrak kedve és
 kegyelme, nem bizonyos igaz, nem tellyesleges, és nem
 álhatatos jó: hanem hamis, tellyeslegnélkül való, és nem
 allandó, az mint egyéb javai ez világnak: Es semmi igaz,
 tellyes, és allandó örömet, és csendes bódog életet nem
 adhat: az mellyet meg kellene cselekedni, hogy ha az
Summum bonum az nagy Vrak *gratiájában* és kegyelmében
 találtatnék. Annakokáért elkerüld és fúsd, az mint töled
 lehet, ha ebed vagyon, az Vdvari életet. Ha pedig ugyan
 oda hivattatol, és az udvarban kell lenned, Ely büntelen
 Isteni félelemben, aianlyad Istennek az te utaidat, ne bizd
 magad igen az Vrak kedvére, kegyelmére, és mindenko-
 ron megemlekezzél az bölcs Salomon mondásáról: Mi-
 koron le ülendefenni az Vrral, szorgalmatofsan reá vi-
 gyáz mi vagyon te elötted, mert kést vernél az te torkod-
 ban, ha mértékletlen lennél.

Prov. 23. v. 12

TIZENEGGYEDIK RÉSZ.

Rf 3

Hogy

Hogyba az *Summum bonum*, az Legfőbb jó, az Királyságban es nagy Vraságban talaltaske?

Hálsan lalsan mind fellyeb fellyeb megyünk ez világi dólgoznak és az Szerencse javainak meggondolattyában, és immáron binte arra jutottunk, az mi legfelségesb ez földön; tudniillik az Királyságokra és nagy Vraságokra; hogy ott is keressnek az *Summum bonum*ot, az Legfőbb jót. Mert holott ez földön semmi felségesb, dicsőségesb nincsen az Királyi orfáglárnál és Vraságnál: és hogy ha ugyan ez földön valamely helyben állapotban tisztben s rendben kellyen az Legfőbb jót találni, tehát nyilván az nagy Vraságban és *regnaló* rendben kellene keresni és feltalálni. Mert lám mayd mind megjártuk, vizsgáltuk ez világnak javait; hogyha valahol az à Legfőbb jó igazán és minden hamiságnélkül, és fogyatkozásnélkül tellyesnek, és minden változásnélkül állandónak találtathatnék, de fel nem találtuk. Mivel ez földön semmi nincsen hamiság, fogyatkozás, és változásnélkül.

Es bizonyára midőn láttyuk, hogy ez világ az Királyságért, *regnaló* uraságért oly nag dólgozat cselekedgyék, minden erejével hatalmával vágyódgyék az uralkodásra, életét jóbágát és mindenét az kinek miye è földön vagy on, mind reá költi, szerencsére veti; megláztik innen valóságosan, hogy ez világ, ez földi Királyságot, és à *regnaló* uraságot tarcsa az ő nagy kincsének, *Summum bonum*ának, Legfőbb javának, és magát igen bódogságotnak itli, hogy ha fűvének ez ilyen kívánságának szerit teheti, és azt megnyerheti.

Sok

Sok Királyok, Fejedelmek s nagy Vrak, minden ő **Datumokat**, bizodalmodokat, reménségeket az ő nagy erősségekben, hatalmas birodalmokban, jól rendelt országokban, és az ő nagy értekekbe helyhezterik. Nabugodonozor midőn az Nagy Babylon városát nézné, és az jeles erősséget, az mellyet abban éppített; felsuvalkodik fűvében, és az ő nagy dicsőségében, mint egy tükörben, nézdegeli magát: Ez, ugy mond, az a nagy Babylon, az mellyet én éppitettem Királyi házamnak, az én nagy hatalmammal, az én dicsőségemnek tisztességére.

Nabugodonozor.
Dan. 4. v. 17

Apris az Egyiptomi Király-is, ugy el bizta magát Királyi országával, hogy ezt mondaná: Vgy megerősíttetem én az én országomat, hogy még az Istenek sem vehetnék el azt én tőlem!

A FRIE

Dionysius Siracusanus azzal sokott kérkedni, hogy az ő országát két erőssé Adamas köből csénált lántzal kötötte meg és övedzette környül.

Dionysius

Bizonyára az örök Mindenható Isten, ez földön az Vraságot, az Királyokat, Fejedelmeket, oly felséges méltósággal és dicsőséggel ruházta fel, és mint Isteneket ugy tisztelte őket meg, ez földön maga képébe, az ő országának tisztviselőjévé tette, maga helyett ugy mint helytartókká rendelte, hatalommal erősítette, Fegyvert kötött oldalokra és Királyi páltzát adott kezekbe. Es az ő maga koronáit mint egy letévé, az ő feiekké tette. Innen élnek, tündöklenek oly nagy tisztességben, és dicsőségben, nagy friss pompával vadnak, arannyal, ezüsttel ékesítettek mindenektől nagyra becsültenek, és mayd Istenek gyanánt tiszteltetnek; drága szép házakban, erős pompás várakban, paloták-

Pfal. 82. v. 30
Sap. 6. v. 4.
Prov. 8. 35. 10
2. Chro. 36. 23

Dan. 5. v. 18.
Rom. 13. v. 12
1. Pet. 3. v. 13

palotákban laknak. Innen ez egész világ mind azt alittya, hogy soha semmi bódogb és dicsőségesb élet nem lehetne, és ha ugyan kerestetnék valami *Summum bonum*, tehát tellyességgel finte itt találtatnék meg.

Továbbá mayd ollyannak-is lázrik, hogy minden emberekkel ugyan vélek fületett légyen az nagy Vraságra való vágyóldás, és természetöl légyen haylandóságok az *Regnalásra*. Mivel az Isten az természetett ugy teremtetete, hogy inkább akarion uralkodni, hogy nem más fellyeb való alatt jobbágykodni. Minekutánna Isten az embert uralkodóiuul rendelte minden állatin, vadain az földnek, az égnek minden madarain, minden halain az tengernek, és minden csuó másó állatokon. *Salustius*-is vötte ez haylandóságot ešébe és ezt mondta: *Natura hominis auida est imperii.*

Az természet adra ezt az emberben,
Hogy uralkodásra vágyóldgyék minden.

Láttyuk ezt az kicsiny gyermekekben, mely örömeft uralkodnak az hozzáiok hasonlókön; mint kívánnák raytok az birodalmat.

Alex. Mag.

Az Nagy *Alexanderről* iriák, hogy még ifiacskak órában vágyóldott az uralkodásra; midön az *Philosophus*okat hallaná *diffutalni*, hogy nem csak egy vólna ez világ, hanem többek-is vólnának, keservefen sirt rayta, hogy még csak egyiknek sem lehetett vólna Vra.

Dionysius.

Es hogy az *Dionysius Siracusanusnak*=is kedvesb völt életénél az ő Királyi oršága, mint az Historia bizonyittya, az mellyet *Cælius Rodiginus* feljegyzett.

Lib. 22. An-
tiq. loci. c. 17

Mert midön kezdeiben az ő oršágglasának, (mellyet
ő nagy

ő nagy okos ravaságával és igen serény forgalmasságával vonyt vólna magára) az orfágnak egynehány tekintetefitől, kik őtet nem akarták esmérni, hanem ellene *conspirat*-
tanak, keményen megbállatott vólna, és nagy borongás-
ban vólna: Es az ő jó baráti és tanácsosi azt tanácsolnák,
hogy az orfágot jó akarattából meg adná, hogy ha életét
megakarná tartani, és az ő ellenséginek csufoltatásokra
nem akarna jutni: és hogy csak ez egy esköz vólna, az je-
len lévő halálból kimenekedésre: Láttya történet szerint
hogy egy őkröt vágnak le; hogy az egy ütésfel mindgyárt
lerohan: Mond azért az ő Tanácsosinak, *Nonne de formē*
eset mortem adeo celerem expavescentes, tantum relinquere
principatum. Nem rút dolog vólnaé, jó Vraim, az haláltul
való félelem miatt ily jeles orfágot elhagyni, holott az ha-
lál oly hamar meglében és hirtelenséggel elmulik.

Mivel azért mind ez világ, és kiváltképpen az fő ne-
mes elméiűiek, az nagy Vraságra oly keményen, szorgal-
massan és életeknek és jószágoknak nagy veszedelmével is
igyekezzenek és vágyódgyanak, minden tizillyokat arra
igazittyák, a bódog életet és az legfőbbjót abban keresik:
Lásuk meg és vizsgállyuk meg forgalmatossan, az Vrasá-
gokat és *regnáló* birodalmodkat, az minéműiek ő magok-
ban legyenek, nem úgy, az mint az köz népnek seme kö-
zétündöklenek: és valóban megértekezzük feltudakoz-
zuk, hogy ha az gyakorta béhozott tulaydonsági az
Summum bonum nak, az Legfőbb jónak az orfáglásokban,
Vralkodó rendben megtaláltafsanaké, és ha az orfágló
méltóságok, oly örvendetes és bódog életet adhatnaké,
az minémű abban alitatik lenni.

I.

Hogyba az Vraságban és regnalo állapotban bizonynyal igaz bodog elet, es valo öröm talaltatike?

Oha mind ez világ az Feiedelemség felől és Vraság felől ilyen értelemben vagy on, de igen meg hibáz az ő itéleti, és igen megcsalatik reménségében. Mert sokkal különbben tanit minket az sent Irás, minden ez világi Királyságokról, Vraságokról, és méltóságokról, és az mindennapi látás hallás, és próbálat-is különbbet mutat. *Esaias* azt mondgya: Minden test olyan mint az széna, és minden ő dicsősége mint az mezei fünek virága. Es az bölcs Salomon Király, minekutánna nagy forgalmatofsággal, nem csak meghánta vette volna ez világnak minden dólgaít, az mellyekben minden emberek forognak, és az mit ő legdicsőségesbnek és felségesbnek tartnak: hanem az őnnön maga Királyi *Maiestas*ban, Felséges dicsőségének tükörében nézte volna meg, és valóságosan megfontolta volna; azt kiáltotta: *Vanitas vanitatum Omnia vanitas*. Felötte igen nagy hiában valóság, azt mondgya az Salomon Király, felötte nagy hiában valóság, ezek mindenek hiában valóság.

Capit. 4. v. 6.

Eccles. 1. v. 2.

Mellyel azt akarta jelenteni, hogy noha az Csásfárok, Feiedelmek, Királyok, Vrak, nagy dicsőséges méltóságban ülnek: nagy fényes, friss, pompás, jeles életet élnek; ha pedig ember életeteket minden részeiben vóltaképpen megtekintéli, szemléli, ugyan csak merő hiában valóság mind az ő dólgok. Hogy ha finte valaki mind ez egész világot

lágot

lágot magáévá tőtte volna, maga alá hódoltatta volna is; és ez egész világon sokkal fellyeb dicsértetnék Salomonnál ő magánál; ugyan még-is meg kellene végtére vallani, hogy mindenek hiában valóságok voltak. Ha mindent megjár, kerül fordul alá s-fel; de ugyan nincsen semmie egyebe ő nékie, mind abból az ő dicsőségéből a mely dicsősége volt egész életében, hanem nagy munkáia, fáradsága, forgalmatoskodása, bívének sérelmes bánattya, és hogy igazán mondra légyen Salomon, hogy *Vanitas, vanitatum, & omnia vanitas.*

Az mint ennekéltte ugy mint ház negyven estendővel, az Arragoniai Istenes vén Iános Király, ez illyen minden *Regnalásoknak* Vralkodásoknak *vanitasát*, hiába valóságát, bántalan sok forgalmatóságát, fáradságos munkáit, és vesedelemben forgását, annakéltte nyavalyáságos életeket minden hatalmas Fejedelmeknek és Vraknak; az ő utolsó óráián nagy indulatos bavaival, és keserves könyhullatásával siratta: Mert midőn kemény hideglésben fekennék igen vén korában Anno 1479. és érzene hogy közel volna az ő vég órája, és immár Istenevel volna töredelmesügye, az Vrvacsoráiával élne, az bent Irásból *Evangeliumat* és *Psalmasokat* olvastatna éltte. Arra őstán nagy méllyen el ájul, hogy minden azt alitaná, hog elköltözött volna, kezei lábai mind megmerevedtenek. De ismét megpihen, felnyittya szemeit, és megnézelli az környüle állókat, és nagy keserves és siralmas *gestalással* mond: *O vanas hominum cogitationes! O miseros omnes, qui ad principatus adspirant, qui divitias, opes & nimios honores affectant!* O hiában való kába gondolati minden embe-

reknek ez földön! O mely nyavalyáságosok azok, az kik nagy Vraságra, *regnalás*ra, ez világnak javaira, gazdagságra dicsőségére vágyódnak és űznek, törnek! O mely bódog állapotban élnek az begények! mely csendes és nyugodalmas az ő életek, az kik ortzáioknak veritékivel élik az ő kenyereket, és kezeiknek munkáival élnek! O nékem nyavalyás embernek micsoda volt életem? Mit háfnált nékem nyavalyásnak az én Királyi országom, dicsőségem, és az nékem egész életemben mutatott tisztelet és becsület? Micsodám volt egyebem azokból, hanem büntetlen való nagy fáradságos munkám, testemnek lelkemnek veszedelemben való forgása, és az én *Regnalásom*nak hofsbu ideieiben, kevés jó óráim és napim voltanak. Iay nékem nyavalyás és bódogtalan embernek, hogy még csak most illyen későre esmérem meg ez világnak csalárdságát és hiába valóságát; és sokkal jobb életet éltem volna, hogy ha nem Király, hanem csak köz paraszt ember lettem volna. Ezeknek utánna felemeli semeit, és az Vresus nagy buzgósággal és sürű könnyhullatással hija segítségül, Oh fentséges Vresus, én hiveséges megváltóm, kegyelmezz meg és kedvezz énnékem nyavalyás méltatlan szolgáltnak! Könyöröly raytam oh én kegyelmes Vram Iesu, és fordicsd el semeidet az én bűneim elől; Nem az én érdeméért, Vram: hanem az te mondhatatlan jó voltodért, és véghetetlen irgalmasságodért, és az te Keresztfán való keserves halálodért, az mellyel te, minket begény embereket az örök haláltól megmentettél és megváltottál: midőn ez ő imádságát nagy buzgósággal alig mondaná ki, elköltözött. Az mint ezen Istenes Királynak dicséretes

öcse-is

őse-is, az Neápolyi *Alfonfus* Király, (Ki az ő Isteneségéért, bölcseségéért, jóvóltaért, vitélő bátorságáért soha eléggé nem dicsértethetik) hintén ezen módon, a *Regnalásoknak* és minden ez világi dicsőségeknek ilyen elmulandó hiában valóságán, siralmas sókkal panaszolkodván kegyefsen múlt ki ez világból.

Es mely hamis és semmire kellő légyen ez világnak és *Regnalásoknak* öröme és dicsősége, arról az Isten féldicséretes Belgiumi Hertzeg *Philippus*, vezeték nevén *Bonus*, nagy gyakorta aftalánál sokat bóllot az ő Tanácsosival. Ennek egykor kedve érkezik arra, hogy vacsora után az udvarból egy piatz helyre az ő tanácsosival aláballagjon, találtatik ott az piatzon fekenni egy igen megrésegült ittas ember, hogy semmi érzékenysége, ebe elméie helyén nem volna, Ez emberen ő az ő időszerint való dólgoznak és kiváltképpen az Királyok és Fejedelmek életinek hiában valóságát megakaria próbálni, és tapasztalni. Megparancsollya hogy menten fel vegyék, és vigyék fel az várba, egy szép palotába, szép tisztán ievetkeztesék, és egy igen szép fejedelmi ágyba fekefsék le, mind reggelig miglen ki alubba itaságát. Egynihány udvari Vrsiak, és nemes gyermekek válahtatnak arra, kik azt szép frissen felöltöztetsék, ő néki nem külömben mint ha őnnön maga volna az fejedelem, hiven sólgállyanak és udvarollyanak, és semmit egyebet se jelentenének, hanem hogy ő fejedelmek és Vrok volna. El bé visik az *templum*ban, onnan meghaza az aftalhoz: ott nagy gazdagon találnak, ételeket fognak: Etel után nyáiaszkodnak, tréfálódnak, mulató kertbe sétálnak, miglen az vacsora ismég elkészül.

Ez ember nem tudja mint jutott ő ez dicsőségre: és mivel hogy tetzik az állapot, nem sokat kérdeződik, gondoskodik, jóvá hágy mindeneket, kíváná-is hogy ez ilyen élet fokát tartana; ugy-is alkalmaztatta magát az dologhoz, mint ha mind ugy kellene lenni. Az vacsora után az vigság tévők, musikák rendeltetnek elő, főkés tántzolás kezderik; és ez ismét oly igen megrésegítetik, hog az ő szokása berint mint az dísznó eldől, leheveredik. Ottan amaz előbbi palotába vitetik, levetkőztetik az feiedelmi ruhából, az ő régi tzondoráiban öltöztetik, és ismét azon helyre vitetik kiaz piatzra, az holott felvétetett volt. Ott fekszik mind addig miglen reggel felferken: Néz két felé, tekintél tétova, és veszi észébe hol légyen, gondolkodik az előbbi dicsőségéről, és nem tudja ha álmában volté, avagy ugyan valóban ugy lett légyen dólga. De ugyan azon helyen látta lenni magát, az holott estve, hogy tovább nem mehetne, lefekütt volt, és elsőben jó kedves fekvése-is volt midön köágyi-prapostfá lett volna. Végre ugyan arra hadgya hogy álom volt légyen, álom gyanánt is beféli az embereknek. Midön ezt az Feiedelem megérti, mond az övéinek: Elő Isten; im csak ez emberen-is mint egy eleven tükörben ugy láttyuk; hogy minden világi dicsőség, és minden Királyoknak, Feiedelmeknek életek, nem egyéb, hanem csak hiában való álom, és árnyék.

Ez historiát egykor David *Chytræus* beszéltette elő az ő *Chronicum*ában, az *Ludovicus viues epistolar*ából; és ily bépigéekkel végezi historiáját: *Quid inter est inter diem illius, & nostros aliquot annos e nihil penitus, nisi quod hæc est*
 pauló

paulo diuturnius somnium, ac si quis unam duntaxat horam, alter verò decem somniaffet. Micsoda különbség vagy on azért ez embernek egy napia, egy napon fejedelmi élete között, és az mi egész életünk között? Tellyességgel femmi; csak hogy az mi életünk valami kevelsé hofbb álom az övénel: mint ha valaki csak egy óráig, más pedig tíz óráig álmodozna. Es ki tanithatna minket nyilvánban meg az Királyoknak, Fejedelmeknek állapattyokról, dicsőségekről, hogy nem mint ön magok az Fejedelmek és az nagy Vrak?

Annakokáért *Damocles*, egy hízkelkedő az ifiab *Dionysius Syracusanus* udvarában, midőn az *Dionysius* kedvére naponkint dicsérné az Királyok dicsőséges életét, és *Dionysius* az ő maestasában és dicsőségében bóldognak mondaná: Kérdi egykor tőle *Dionysius*, hogy ha akarnáé azt megpróbálni, mely dicsőséges és jó volna az Királyi élet? Miért nem ugymond az hízkelkedő, hogy ha Isten hírével, és tíftelességgel meglehetne. Noha, megpróbálhatod. *Dionysius* ötter bép ékes Királyi békbe ilteti, bép aranyas menyezet alatt, drága szép asztalt vettetet eleiébe, minden késületivel, arra ételt italt, arany és ezüst edényekben, és valami kivántatik az Királyi pompára. és az Vdvari Vrfiak és nemes inafok is oda vadnak eleiébe rendezve. Ezek *Damocles*nek bólgálnak, udvarolnak az asztal előt nem különben mint Királynak. Es kedves bép musikák is zengedeznek, és semmi gyönyörkötterő Királyi dicsőségből nincsen semmi fogyatkozás. Tettzenék *Damocles*nek ez illyen élet. Ebbik, íbbik, örvendez, és az repülő madarakra hadgya az forgalmatoskodást. Mikor immár binte na-

gyob

gyob vigasztásban volna, feltekint, és veszi észébe, hogy egy éles pallos csak egy lofarkból való bőr fálon függ az ő feje felött. mindgyárt elkéll és elenyézik minden öröme, vigasztása. minden szempillantásban fél, retteg azon, hogy feire esik az pallos; megváltozik az fine, nem kell az étel néki, az rósa kosoru-is néha kiefik feieből. *Summa* beriot, nagy buban bánatban vagy on, nem-is kíván egyebet, hanem hogy engednék meg, hogy felkelhessen. Nem kívánná többé ez ilyen bódogságot, sem az Királyi életet.

Dionysius
élete.

Es bizonyára ha mi ez *Dionysius*nak életét megnézzük az mint azt *Cicero* megírta, igazán nyavalyás élet volt az olyan *maiestas*ban és dicsőségben. Holott azért mindent megcselekedhetnék, és mindennel birna, de ugyan nem tehetette azért annak berit, az mit oly nagy munkával, fáradsággal kerestett. tudniillik nem nyerhette azt meg, hogy csendeseleges bódog élete lehessen. Annak felötte sünetlen veszedelemben forgott, és csak egy szempillantásban sem volt bátorságos élete. Noha azért sok baráti vólnának és hiv tanácsosi, de ugyan csak egyyikre sem mérte magát bizni. Es hogy semmi barbélytól ne kellene félni, az leányit soktatta arra, hogy az ő haiát elnyirnék. végtére még az önnön saiát leányinak sem hihetett. Az *Camara* körül az melyben hált mély árkont áfacott; és midön az népnek valamit akart megbeszélenni; nem ment az sokott helyre: hanem az várból, vagy valamely magafs toronyból szólott nékik. Es az mi legnyavalyáságosb, még ez nyomorult életből sem mulhatott ki, mikor örömet kívánta volna-is. Ily nagy veszedelemmel kellett néki életét eltölteni, mivel nagy kegyetlenül jutott volt az orbághoz.

Innen

Innen mondgya Cicero: *Huius vita ut compendio dicam, nihil tetrius, miserius, detestabilius excogitari potest.* Hogy summa-ban mondgyam, ugymond, semmi nyomoruságosb nyavalyáfságosb, bõrnyeb, utálatosb nem lehetett ennek életinél!

Olvaftatik egy Királyról, az kit soha nem láttak nevet-^{Nem neve. 3} ni; Hogy soha oly kedves, nevetséges dõlgot nem fordit-^{Király.} hattak, hozhattak eleiébe, hogy valami mosolyodásra indithattak volna? Az udvari nemefsek csudálkoznak rayta, nem tudgyák mint vadnak az õ Vrokkal, és mi légyen oka ez nyomoruságnak, Kérik az Király õcsét, hogy okait meg tudakozná; meg cselekefzi az õcse. Mond néki az Király: Hõnap megtudod az okát. Azonközben egy mély vermet kébitet, és azt tûzzel eleven bennel meg tölteti: arra egy õ féket tétet, de Királyi sünyeggel buritatya bé, Királyi ruhába öltözteti az õcsét, Királyi süveget tében feiébe és Királyi *sceptrum*ot páltzát ad kezébe, és parancsolja hogy az megékesitet fékbe ülljön: Aszalt kébitet eleiébe, drága étkeket és italt rakat reá, arany, ezüst edényekkel együtt, mindenféle vigságtévõ berbámok-is elõ állatnak. Rendel négy fegyveres legényeket-is, igen éles és hegyes kardokkal, egyet eleiébe, mást háta megé, amaz kettõt két oldála felõl. Ezek reá tartyák minden felõl az kardok hegyét, ugy hogy egy felé sem mozdulhat, fordulhat: az feie felibe-is egy kardot kötтетet selyem bálra. Midõn ez így volna rendelve, mond az Király: Ió õcsém, õrvendez immár és légy jó kedvel, egyél, igyál, csu-folkodgyál és neves, hissem Királyi dicsõségben üls. De annak semmi örõmhöz, sem ételhez italhoz nem volt

semmi kedve: izzad veritékezik, az Musica zengés sem örvendeztetheti. Mert valamelyfelől fordulna, alól s-fel-lyül, minden felől halálos veszedelmé volna. az nevetés el drágult nála. Csak felkelést kívánna, Ez dicsőség, mulat-ság többé néki nem kellene. Látod jó öcsém, (mond à Király) honnan légyen, hogy én soha nem nevetek, ha-nem mindenkor somoru vagyok: Mert olyan veszedel-lemben, az melyben te most vagy, ülsök én naponkint. Ki-rály vagyok jóllehet és nagy nevem vagyom: nagy tiszté-séget-is téfnek nekem az én főlgaim és mindenek: meg-vayom Királyi abtalom-is és egyéb minden *Regalia*, s-di-esőségem: de az mellett testemnek életemnek szüntelen való veszedelmében forgok. Mert régi romlékony béken ülsök, mellyet ledőléstől szüntelen féltek. Mivel semmi Ki-rályi ország nem áll oly erőssen, hogy had által, támadás és árultatás által, és bánatosan sok egyéb módon meg ne ron-tathassék; és az Királyok az ő békekből igen könnyen le-vettethetnek. Felöttem vagyom pedig az kemény Itilő Biró mennyekben, az kinek mind testemen, lelkemen ha-talma vagyom. az kinek én egész életemről az mely csak egy vékony tzerina fálon függ, és egész *regnalásom*ról mi-helt kívánnya boros bánmot kell adnom. Alattam az po-kol az ő tüzes langiával, az melytől iszonyodom és irto-zom. Ha előmbe tekintek meg gondolom sokféle vesze-delmeit hátra maradt életemnek. Ha hátra nézek, tehát somorkodom elmúlt életemen, mellyet tudatlanságban, tévelygésben és vétkekben fogyattam el. Mind két felől somorit, és gyötör az sok borgalmatos gond, munka, fá-radság, veszedelem és háboruság, az mellyek az *Regnalas-ban* elő

ban elő fordulnak. az mellyekkel naponkint gyötrődnek, az kik az *Gubernatió*ban forognak. Ithon látod okait, jó öcsém az én bómoruságomnak, és miért oly bűk én nálam az nevetés. Es ilyen életek ez földön minden *regnalók*nak, akar az mely dicsőségesnek láttasék-is.

Igen jól értette ezt amaz nagy Vr-is, az mely midőn az Királyi süveg az koronával együtt néki aiánlattatnék és eleibe tétetnék, fokáig nézi, nem örömeft venné fel, és mond: O ha tudnák sokan, menyi borsalmatos gond, munka, fáradság és vesedelem légyen te alattad, nem venne fel téged ha az utzán az sárba találna-is.

Mivel azért ez világnak legfőb dicsősége-is, csak hiában valóság és nyomorgás: minden időbéli nagy jeles emberek, és nemes elméiűek irtoztanak ez illyen dicsőségtől: Es az nagy Hatalmasoknak és *Regnalóknak* életeket oly igen távul és messze elkerülték, az mint jól tudták, hogy ez élet az *Summum bonum*tól, az igaz valóságos bódog és nyugodalmas élettől mely igen távul légyen.

Moses keményen és fokáig vonyogatta magát, és igen nem örömeft vötte fel, hogy az Izraél fiai Hertzeg legyen az Egyptomból való kihozatásra.

Svetonius írta *Germanicus*ról az *Caligula* attyáról. Midőn az *Augustus* halála után, az hadi nép ötet kívánná és válaftaná Romai Császárnak *Tiberius* ellen, előber magát fokképpen és sok beszéddel mentette, de mivel semmit nem tehetne, ki rántotta Dakosát, és úgy tett mint ha magát által akarná verni. Hogy pedig ez sem használt semmit, sokfélét gondolt, hogy az vitézlők elméiket belidithetné, enyhitené, és az *Tiberius*ra hárichatná. Es sokkal

örömesben akart magán *privatus*, és tiszt nélkül élni: hogyan mint magát oly nagy forgalmatosságba, gondokba avatni, az mellyeket véle hozna az *Regnalás* és Birodalomi igazgatás.

Es az Saxoniai első *Henric* Hertzegről írja *Crantzius*: hogy minekutánna ötöt az Romai Pápa Császárrá választotta volna, és ő ez dicsőségtől magát vonyogatná és mentené; sok bölcs és értelmes emberek kezeket felemelték az ég felé, és hálákat adtanak az Istennek hogy ő nékik ily alázatos Vrat engedett volna.

II.

Hogyba az nagy Regnalásokban es Vraságokban, tellyes öröm es bódog élet talaltatike e

AZ Királyságokban és Nagy Vraságokban is nincsen tellyes bódogság, és tellyesféges öröm sem találtatik azokban. Minekutánna azok nagy munkával, gondal, fáradsággal, testi lelki veszedelemmel, néha nagy bűnnel, kegyetlenséggel, vérontással, hamissággal, csudálatos *practicakkal*, mesterséggel kerestetik, találtatik és biratik, elhagyattatik és elvesztetik.

Vgy vagyon bizonyára, hogy az Királyi Országok, *Regnalások* és Vraságok nagy ajándéki az Istennek. Es semmi Feiedelemség nincs, hanem csak Istentől: és csak ő maga, az ki az Vraságokat *transferalla*, osztja és intézi, az mint oda fel az Isteni íent írásból megbizonyítatott. Midőn azért nagy Vrak az Királyságokban, Tartományokban és Városokban, az *Regnalásra*, igazgatásra, búletternek,

lettetnek, avagy rend szerint való ebközők által mennek és jutnak, tehát rend szerint való tiszben havatásban vadnak, és Isten előtt kedves állapotban, és vig elmével járhatnak el tisztekben, és az igazgatásnak terhét jó szível viselhetik; és kériék-is az Istent, hogy őket bölcseségnek, tanácsnak, és értelemnek, (az mellyeket Isten az *Regna*ókkal bővebben szokott közleni,) lelkével, és csendes békeféséses bódog birodalommal igazgatással áldgya meg, és mind ezeket ő bent Felségétől el-is váriák.

Ez illyenek vigaztalhattyak magokat az Isteni igazgatással, annak őrizésével és őltalmazásával: hogy Isten őket f. Lelkével vezérli, hog jól és dicséretesen *regna*lhasanak, *Gubernálás*oknak terheit megkönnyebíti, megnyhiti őket, az ő angyalinak kegyes őltalmazásával környül véfi, minden ellenséges reáiók ütéstől megőrizi; és az *Regna*lásra minden áldását nyuytya, teriefti, hogy az birodalom alatt valókat ugy igazgassák, hogy előber-is az Vr Christufnak, az ő országok, tartományok, városok, házok és fővők kapui, aytai, ablaki megnyittassanak: hogy az dicsőségnek Királya hozzáiók bétérien; és sok gyümölcsöt hozhasson. Annakutánna hogy az fenyíték, tisztaság, tisztesség, itilet és igazság őltalomban legyenek: Iddő szerint való békeféségkerestésék, megbereztesék, előb mozdittasék és megtartasék, és hogy az ő alattok való, nyugodalmas és csendeséses életet élhelsenek, minden Isteni félelemben és tisztességben, hogy az jószág és az igazság őfve találkozzanak, az igazság szeretésés az békeféség egymást esókolgassák.

Erről meg emlékezteti magát *Artaxerxes* az ő kiboc-

csátott levéli parancsolatnyában, az mely olvastatik az Estherhöz adatott tóldalékban *cap. 13. v. 2.* lóllehet hatalmas Király vagyok én, és legnagyobb ez földön, mindazáltal nem akarám magamat elhinni az én hatalmamban, hanem igyekezem az kegyelmessen és szelidségesen való *regnálásra*, és az jó békefséget, az kinek mindenek örülnek, megakarom tartani: hogy kiki mind csendesfében élhessen és kereskedhesék.

Noha pedig bizonyjal igaz ez; mindazonáltal minden időknek naponkint való példái bizonyittyák, hogy sok Királyi országok, Fejedelemségek, Vraságok, Isten ellen vétetnek el, minden törvény és igazság ellen vonyatanak és foglaltatnak el; hatalommal erősbakkal, *practicakkal*, álnok csalárdsággal: még pedig nagy munkával, gondal, fáradsággal, és lelki testi veszedelemben való forgással.

Alig vagy on régieb historia az pogányságban, mint a mely az *Etheocles*ről, és *Polynices*ről vagy on írva, kik ketten az Thebai birodalomnak igazgatását, ugy intézték, és ilyen okokkal öfötták meg egymás között, hogy egyik az másik után egy egy ebtendeig *gubernálná* és igazgatná. *Etheocles*nek, az ki első ebtendőben *regnálna*, oly jó izűen esik az *regnálás*, (ugy mint kevesett próbált ifiu embernek) hogy ebtendő elmulva, nem akarna engedni az ötcésének; inkább akar minden törvének és igazságnak ellene cselekedni. Annakokáért imezt szokta gyakran mondani: *Si ius violandum est, regni causa violandum est, in cæteris pietatem colas.* Hogyha az törvént s- igazságot megkellyen sérteni, bántani, az *Regnálásért* és *Vraságért* kell

Etheocles,
Polynices,

Euripides in
Phœnissis.

kell megeselekedni; egyéb dolgokban gondot tarthatz az Isteneségre és igazságra. Mit nyert pedig ő ezzel? Ez fogadásnak esküvéssel ígért hiveségnek ilyen erőszakkal való hamis megbegésére nag had következik, siralmas viaskodás és bõrnyü vér ontás: mely miatt mind a egész Theabai birodaló elrontatik, az régi nagy időbeli *Cadmus* nemzetsége, maradéka eltöröltetik: Hét jeles fő Görög Fejedelmek vágatnak le: Az dicséretes Thebæ városa, tövéből ki hányattatik és felforgattatik: és mind a két atyafiak elvesznek az viadalban, bayvívásban, mellyre egymást hívták, és az rendelt helyen egymást által vertek. Az ő bódogtalan ánnok Iokasta asszony, az eggyik fiának testéből kivonván az hegyestört, az fia felött által verte magát, és nem volt semmi vége az bõrnyüféges nyavalyának.

Igazán mondgya azért az böles Syrach: hogy az erőszakért hatalmaskodásért, hamiságért és fősvénységért vitetik az ország és az Regnálás egy néptül más népre. Cap. 10.

Es midõn *Caius Iulius Cesaris*, ez *Eteocles* mondását; *Ius in armis*, az mint elõb mondaték, mindenkor fájában forgatná, és az regnálásért az igazságot is sértegetné, az törvényisgafság ellen cselekednék, õ is minden igazság ellen, midõn Romában törvény teni az Tanács házba ment volna, huson-harom sebet téven rayta öltek megh. Efféle példák fokak találatnának az Irásban.

Es így az regnálásnak és Vraságnak elvételéért, megh bérzéléért nem csak az törvényi igazság vettetik el sem elõl; és utáltatik meg: hanem az Isten õnnõn maga is, az ki merõ azon igazság, és minden természetül való törvényi igazság, az Istentõl az emberek bûveiben óltatott, plántál-

plántáltatott bereter, mind hátra vettetik; és ha midőn arra kél az dolog, hogy ember valamely Fejedelemségre vagy Vraságra mehessen, legottan ez pokolbéli tűznek langjától felgerjésett, Vrakodásnak berelme, kívánsága oly buzgoságos, oly tüzes; hogy sem bűlejeknek az fiak, sem az atyafiak nem kedveznek egy másnak. Elóztatik ez aránt minden házastársi bereter, minden vérberint való rokonság, sógorság eltemtetik, egyik megéteri, foytya, le vágja, megöli az másikat.

Y+ Az atyák anyák könnyen oly ördögi gyanóságban esnek
 atyak gyűlö- az ön fiaikhoz; megfoytják megölik azokat, hogy ők an-
 sege fiaik el- nyival bátorságosabban *regnalhassának*.

Herodes fia. *Herodes* az Sidok Királya, midőn fok fiai volnának, és bűntelen félne azon, hogy az ő fiai ötet ki ne üznék országából, az mellyet ő vérontással és kegyetlenséggel vont vólt magához: többire mindenekit megölte, felmészárolta; még az ő Királyi nemből való feleséget- is *Mariamnest* sem kimellette, az mint oda alá bőségesen megmuttattyuk. *Augustus* Csásbár azért midőn ez ő dühösködését értette vólna, azt mondta legyen; *Malle se Herodis suam, quam filium esse*, hogy örömesben lenne diánaja *Herodesnek*, hogy nem mint fia. Mivel az Sidoktól meg tiltott az diánó husétel, és ugy bátorságosb lehetne az *Herodes* megölesétől.

Athalia. *Athalia* Királyné affony *Judaea*ban, az *Ioram* felesége, midőn hallaná, hogy *Ioram* halála után, az ő fiat *Ochozia*st megölte vólna, el végezi magában, hogy mind megölyye az Király nemből valókat: csak azért hogy egyedül ő maga *regnalhattna*; mellyet meg- is cselekedet. Egyedül csak

csak Ioaz, Ochoziafnak kissebik fia, daykájával egyetembe rőytetet el, Ioseba által, Ioram Király leánya által, és tükön az templumban neveltetett fel. Es csak ez Ioas hia vólt, hogy az istentelen kegyetlen vén Királné dóhőssége által Sz. Davidnak egész nemzetsége el nem fogyatkozot és ki nem törőltetett.

Ez példatul nem igen külömböz, az mint az historiák befélnek Laodiceről, az Cappadociai Királné affőnyról; Az melly hogy az Vra megholt vólna, ő maga regnalhatna, és őstán az őnnön fiaitul az Regnalásból ki ne tudatnék és ki ne téternek; őtöt az fiai közzül méreggel őlt meg, de az hatodik akarattyá ellen is életében megcattott. Az mely őstán, hogy az annya az népnek egy támadas indításában, mint Athalia, megöletett vólna, annak helyébe állot az regnalasba.

Laodice.

Az pompaskodo, tíftelesség haláso kevely Cleopatra Királné, hogy egyedül ő Vralkodhatnék. az fiainak, az ki méltán az birodalomra vágyódtak, nagy ellensége vólt, az egyiket megfoytotta; az másiknak mérges pohárt kéféritet. De az csalárdfág kinyilatkozot; és az fia arra kéfériti, hogy ő maga igya meg az mérges pohárt, az mellyet ő nekie kéféritet.

Cleopatra

Sabellicus
lib. 3.

Illyen ördögi méreg ám az Regnalásnak kívánsága, hogy nem csak az természetül az atyának süvőkben be őltot fiaikhoz való fereteket oltya el: hanem azt az fereteket, keserő méreggé, és megelégithetetlen halalos el lenkedéssé változtattya.

Innen vagyon hogy az Pontusi Mitbridates király az ő fiát, mellyet az Cimmericusok, Bosphorus és Colchus tarto-

Mitridates.

mányi népek, magokon *regnalo* Királnak kivantak, és az attyának nem akartak többé alatta lenni, arany lántzal kötötte meg, fogságba vettette, és ott foytatta meg, minden igazság ellé, természetü és atyai szeretet és hiveség ellen. Hasonló ördögi dühöségből, az fiának két kicsiny fiait, azoknak annyát, és az sayát leányának három gyermekeit, az önnön öcscsét börtny kegyetlen gjanóságából megölte, ez dühös fene bestia és nem ember, az ki méltó hogy az kegyetlen tyrannusok példái közöt megemlítésék, mint az *Pilatus* az *Credóban*.

Sabellicus
lib. 3. Enn. 6.

Dejotatus:

Illyen nem emberhez illendő dühöség olvaftatik *Dejotarus*ól az *Galatak* Királyáról. Kinek sok fiai voltak, hogy azért ő néki azoktul ne kellettnek félni, és hogy az országok akadózás nélkül és megfaggatás nélkül csak egynek hagyhatná utanna, az többit tulaydon kezével mind megölte. Nem külömben (ugymond *Plutarchus*) mint az kertész az földben az soc fiatal földvevők közzül, az mellyek egy tövön nőttek, csak egyet hágy felnőni, az többit mind le metéli, hogy az, az egy annyival erősebb legyen.

Meg mutattya az Isten ígéje-is és az minden napi példák, és vilagi historiák bizonyittyák, hogy ez meg elégíthetetlen *Regnalást* és *Vraságot* bomsjuhozás, az fiaknak büvdökben, az ő szerelmes attyokhoz való minden természetü fiúi szeretet, hiveséget és beczületet kiölte és elenyéft, és csak hogy az *regnaláshoz* juthassanak, az okra mernek támadni, az kiknek minden fiui félelemmel, tíftelettel, becsülettel, szeretettel és hiveséggel méltán tartozának; azokon akarnak *regnalni*, uralkodni: Sőt gyakran oly böl-

26
Iak példái
stryok ellen.

dult

dult dihásködésre vetemednek, hog az *regnalásért*, azoknak törjenek életékre, és néha azokat életektől-is megfosztják, kiktől, Isten urán, életeket vettek. Es illyen istentelen példákat talalni még az *szent* irásbn-is, bizonyára nem az köz emberekben, hanem az legfőbbégekben, sőt az David Király fiaiban-is.

Mert az *Abfolon* az David fia, kire az attyá haragut, az *Abfolon* 2. Sam. 13 öcscsén tött gyilkofságaért, de ismek kegyelmében vötte, és életét mayd mint egy másodszor adta, titkon sekereket csináltat, lovasokat szerez, sölgakat és drabantokat fogad: az egész Izraélnek süvét hizelkedő tettetes maga viselésével, édesbeszédével ugyan magához lopja. Csókollya az embereket, kérdezi azoknak ügyöket; hártmegül megköllya, kissebiti az attyát. Illyeket söl: O ha én volnék biró az Országban, hogy minden ember hozzam jöne, az kinek valami dolga és törvényi ügye volna, hogy azt én fellejtemenem elintéznem. Es így nem csak az birodalomra, *regnalásra* vagyódik; hanem oly hevenyében fogja az dolgot, hogy az ő vén attyát, az országnak annyijávéra sölgalt királt, és az Istennek szent Profetáját, ki üzi az országból: Még azzal sem elégefik, sőt halálára igyekezik, meg ségyenítését gyalázattyát keresi, ágyasit meg fertesiteti fenyess nappal, az népnek szemeláttára. Az kölségis fereggel tódul hozzája, és nálok immár feledékenségbement Davidnak minden jótétemenye, hog őket meg szabadította az *Philistaeus*oknak és minden ellenségeknek kezéből, és oly sölp királyi birodalmat rendelt közöttök: minden néki adott hitökről, esküt ígéretektről elfeletkeztenek.

Azonképpen az Masik fia *Adonias* sem indul meg az nagybonyu büntetésé, és az ő bátyának Absolonnak veszedelmén és gyalázatos halálán; az orsóglásnak kívánsága ötet oly igen elfoglalta, hogy minden előben példákat elfelejtene, az mellyeket látot, mely nagy hiveséges gondgya viselését nyuytotta mindenkor az Isten az ő atyára, Davidra, mint otalmazta ez ő hivőlgáját minden ellenségi ellen. Midőn immár az atya meg vénhedet meg erőrelenült, feltámad ellene, *Ioabnak* és *Abiathar* fő Papnak segedelmeckel; magat koronáztattya megh, de né foká tart koronás királkodása. *Nathan Profeta* és *Betsabe* a Salomon anyja arra visik az királt, hogy Salomont válaftaná királnak. Mely miat *Adoniasnak* és *Ioabnak*, el kél élettek, *Abjathar*-is megfoztatik papi tisztitől.

Caelius Rodiginus egy igen somoru példat bámlál elő *Iustinusból*, és azt tartya hogy ehez hasonlo példá sohol ne legyen.

Artaxerxes az Persiai király báz tizenöt fiaat nevelt, ezek közül csak három volt igaz ágyból való: *Darius*, *Ariarathes*, *Ochus*. Így nevezte őket, noha másut más neveken neveztetnek. Midőn pedig vesé esébe, hogy az ő regbik az *Darius* az regnalásra királságra vágyódnék, minden Persiai törvény s-bokás ellen még élteben királlya teszi azt, hogy így őn magának és az ő házának nyugodalmat szerzene, és hogy az ő maga életét-is bátorságossá tenné. De ezen által veti magát az nagy vesedelembe. Mert *Darius* ottan hamor el felejt az ő atyának ily nagy jótéteményét: az ki ötet még maga élteben, Persiában soha nem hallot sokas serint, királlyá tette, ez dolgáért,
az mely

az mely még hallatlanb dolog, mind birodalmát és mind életét elakarja venni. Es az min inkább csudálkozhatunk, hog ez ő bándékát ötven öcsöcsének jelentette volna meg, és ez dolog feől azzokkal egygyüt tanácskozot, azok közzül csak egy sem találkozot, az ki ez ellen tanácsolt volna, avagy az mellynek nem tettzet volna, és ellene állot volna.

Oka ez támadásnak és rút gyilkosságnak csak ez volt: hogy attya az Coronával egygyüt, az ő leghebbik ágyasát is az Aspasiat néki nem adta: Kellő bép ok, ugymond az Historia, fockal gyalázatosb és rútalmasb, azon fertelmes gyilkosságnál. De az mindenható Vr Isten, az ki ez világot, és minden ez világi dolgokat, Császárokat, királyi országokat bir és igazgat, és annak adgya az kinek akarja; ezt az áruló igyekezettet az attja ellé nem tötte bherencsésé. Az *Conspiratio* és árultatás kinyilatkozik. *Darius* elővonyatik; Halálra ítéltetik feleségestől gyermekestől. Annakfelötte mind azon attya fia, kik ez börnyű és hallatlan attya ellé való gyilkosságra *consentiáltak*, és azt jóvalloták, feleségikkel, gyermekeikkel egyetembe megölettenek.

Azonképpen, söt fockal gyalázatosabbban cselekedet *Antipater*, az Macedonia *Cassander* király fia, ki az ő Antipater anyja ellen az *regnálásnak* bégyenséges kivánságából, mind az fene bestia ugy dühösködöt, nem hogy az vétet volna ellene, és ezt érdemlette volna, hanem hogy *Antipater* azt gondolná, mint ha az anyja a Coronát örömeftben az ő kifsebbik fianak *Alexander*nek holot megholt volna az atyok, inkább kivanna, hogy nem mint ő nékie: azért ölte meg az anyját. Es semmit nem használt véle az

abban hogy magát elégségesen meg mentené, ártalanságot sem elejében adná. Annyi siralmas kérése, keserves konyhullatása, mellyet hullatot életének meg engedésért, és annyi Vraknak érte való egedezése sem menthette meg semmiképpen az haláltól. Muttatta fiának az ő emleit az mellyel őtet boptata, testet méhet az mellyben hordozta, és ez világra hozta. Minden renden való népnek, begények, gazdagok bűnökberint fiánakodtak rayta, és mindenek siránkoztak és könyves semmel keferülték, csak az kegyetlen és irgalmatlan fiu, az bõrnyü meg indulhatatlan dühös fene vad, nem gondol semmit véle. Inkáb egy napot, egy orát sem akarna élni; csak hogy az annyát láthálsa seme elõt meg ölettetni. Az mellyben ugyan egyéb sem lehetet, ugyan megkelliet lenni. Mellyen mind az környüállók elibonyodtak, és mindnyájan keservesen sirtanak. ő pedig egybálné sem bõmorkodor: hanem örömmel nézte az megölt annyát. Oly nagy volt ez istentelen Tyranusban az *Regna* l'asnak berelme, hogy az őn tetméket berint való saját annyának nem kedvezne, sem siralmas könyörgését meg nem halgatná, sem térdességét nem tekintené.

Vitelius.

Sabel. I. 3.

Svatonius.

Illyen fene bestia vólt az *Vitelius-is*, ki midõn egy vén varasló kurvátul megértõtte vólna, hogy ugy erõsitetnek oßrán meg az ő orbága, hogy ha az ő annyának halálát által élhetné, és így az vén kofának favára az annyát *Sextiliat* megöleti.

Cosroes.

Fulgef. I. 9.
g. 11e

Es az historiákban igen esmeretes Perfiat *Cosroes* király, az ő atyát *Hormisdát* azért õzte ki orbágából és ölette meg, hogy az ő õcsesét az *Regna* l'ásban ő nálánál fellyeb becsülte,

becsülte. De az Ur Isten az ő igaz ítéletiből úgy intézte, hogy az mint ő cselekedet az ő jámborattyával; binte azonképpen bánt ő véle-is az ő fia *Siroës* hasonló ügyében; midőn ő-is ő kisseb fiát az *Siröest* az Birodalomra méltótnak ítélte volna.

Caro'us Magnus az istenes, tudos és bölcs Csásár, az ki mint egy tüköre, példája minden Csásári, királyi jószág cselekedeteknek, hűségnek, tökellerefségnek és igaz atyai szeretetnek, az ő gyermekeit isteni félelemben, szép tudományokban, és keresztényeni jóságokban nevelte fel. Mellyről az *Historicus* sokat írnak: De ugyan meg-is sok bűt, gondot, munkát és fáradságot berzet neki az *Pipinus* az ő fia. az görbe hátú, pupos mellyű, és sánta nyomorék ember. Ez az ő jeles vitéz attyát országából ki akarta űzni, és életét-is el akarta vésztetni, és helyete akart *Regna*lni. oly nagy vólt benne az országlásnak kívánsága; hogy noha az atya tekintvén az ő nyomorék benna állapottyát, gyökorta, midőn meghibázna igyekezetiben, ísmeg kegyelmébé venné, és tölle sokat elfenyvedne; de meg-is ugyan nem bűnnék meg az dühös bódultságában előb menni, és mind uyjab uyjab támadást inditana; nem gondolván meg mely illetlen; és alkalmatlan volna az *regna*lásra; mely dolgáért az atya-is végre egy Kalastromba rekesztette.

Es hogy mindenek lathafsák és érthetsék, mely berte-
len nagy börtnyű utálatos bünt cselekedgyenek az Fiak, az kik az ő attyoknak halálokra igyekeznek vagy azokat megölik; az jeles fő Oratornak az *Ciceron*nak szavait ide Pro Roscio
rom.

Solog.

Athéne városa midőn *Cicero* idejében virágoznék, nagy híre névé hirdettetet ez egész világon. Ez városban lakot az Törvény szerző bölcse *Solon*. Ki annak az városnak sűp rendtáttásokot és törvényeket sűbot, az mellyekkel ott mind ez mai napiglan élnek. Ez *Solon*, midőn tőle kérdenék, miért hogy az ő egyéb törvényei közöt büntetést nem rendelt volna azoknak az kik attyokat, annyokat megölnék: azt felelte, hogy ő nem gondolta, hogy oly rettenetes sűrnyű vétket cselekedhetnek az ember. Bizonyára igen bölcse cselekedet ez *Solon*: hogy az olyan bűn ellen nem rendelt büntetést, az mellyet az ő ideje elöte soha senki nem cselekedet. hog az olyan iszonyu gonofságra okot ne adna inkább, hogy nem mint azt megtiltaná. Mert csak az finsz védelemnélkül, midőn ember valami sűkatlan vétket csak meg emlitis. De mennyivel bölcsebben cselekedtenek az mi eleink? Az kik midőn látnák, hogy nem volna oly sűrnyűséges nagy rút vétkek, az mellyet az elfordult feslet emberek meg nem mernének cselekedni: azoknak azért az kik attyokat, annyokat megölnék, bölcse ki gondolt büntetést rendeltének; hogy az kik az természetit és vélek termet sűleikhez való sűreteteket meg nem gondolnák, az ilyen sűrnyűséges és rettenetes bűnnek eltávoztatására: nagy és nehéz büntetés által röttentetnének el arról: Azt rendelték azért, hogy ez ilyen fene gyilkosokat tehén bűrbe varranák, és az vízbe vetnék.

Oh jó és értelmes gondolatból elölellátóság! Nemde igaztaz embert az természetnek egész közönséges folyásából nem ki akartaké vetni, és tellyességgel ugy eltö-

Athen

leni,

leni, mintha soha nem-is vólt vólna? Azt egyfber s-mind minden Elementomoktól égtől, tüztől, földtől és vitzől el akarták fogni és tiltani. Mivel azt életetül meg foftotta, az kitől nékie élete vólt. ötet-is annakokáért méltatlannak itilték mind azokra az dolgokra, az mellyekkel minden emberek és oktalan állatok élnek; tudni illik az négy elementomokra. Arra sem alították méltónak, hog az vad állatoknak vetesék elbággatásra: azért hogy azokkal az vadackal az emberek élnének az ő ételekre és táplálásokra, és nem illenek hogy azok ilyen átkot vagy átkozot dögleletes gyilkost meg illetnének. Csupa mezitelen sem akarták az vízbe vetni: hogy azzal még az vízet is, az mellyel ember mindent tisztit, nem akarnak megh ferteztetni és tisztátalanítani. Vgyan csak tellyességgel semmit nem akartak ezek az régi értelmes bölcs emberek az ilyen rútalmas gonofságos latornak megengedni azokban, az mellyel az emberek naponkint élnének. Mert micsoda hasznosb az élő embernek életének megtartására, az égnél, az mellyet béshivunk, és kilehellunk! az hóltnak micsoda bűkségesb az földnél, az mellyben takartatik és nyugosbik: az tűznélkül, víznélkül sem lehet az ember. azért foftották meg az régiek mind ez-ktől az ilyen isanyatos gonostévő embert. El az tehen bőrben az mig élhet, de ugy hogy semmi eget nem vehet. Meghal, de az tetemeinek nem kel az földet megjilteni, az melly miné-kűek közönséges anyánk. Idestova hanyáttatik az vizi haboktól, és sohol nincsen maradandó helye és nyugodalma.

Bizonyára ez földön az *Regonalásnak*, Vráságnak, nincsen erősebb

Atyafiak el-
lenkedése.

erősség és tartósság kötele, mint az atyafiui hűség, szeretet, és egyesség: a melly kötelet az természet ön maga fűzte fonta övé: ugyan lattjuk mind az által, hogy az *Regnalás*nak szerelme miat, ez kötel és természetű fűvéség gyakorta bűnyen felbontatik és kegyetlenül elfaggattatik: és még az egy másközt szerelmetesb atyafiak-is az Birodalomért, orzáglásért egymásra támadnak, és mint az haragos oróblanyok, medvek egymásra esnek, egy mást öldözik, martzongják, vágják, foytyák, megölik. Es inkább akarnak minden isteni s emberi igazságnak törvének ellene cselekedni, hogy nem mint az uraságot egyik az másiknak engedné: Az mint oda fel nyilván való példát látánk az két atyafiakban *Eteocles*ben és *Polynices*ben.

Cadmus ma-
radéki:

Pelopidák.

Palaeologusok.

Abimelech.

Judic. 9. v. 5:

Ioram

2. Chro. 21

v. 4.

Caracalla.

Innen vagy on hogy az *Cadmus* maradéki, és az *Pelopidák* nemzetséges oly bűnyen vesztenek el, az atyafiui villongas és haborgás miat. Az mint az *Palaeologus* atyafiak-is, magokat és egész ő birodalomokat az egymás közt való egyenetlenkedéssel vesztették el mindeneftől fogva. Az bñt Irás bizonyittya, hogy *Abimelech* hetven fiait öltet meg egy kövön, hog csakegyedül urálkodhatnék.

Az *Ioram*-is hét vér szerint való atyafiait ölte meg, és nem keveset vesztett az kéváltképpen való főfő fejedelmek, urak nemzetiből, az ő feleségének Athaliának az Achab leányának izgatásából; hogy az orzáglást egyedül birható és meg tarthatná.

Az mint *Caracalla*-is az ő atyafiát *Getat*, hasonló okért verte által az annyának ölében: mivel az atya *Severus* úgyrendelte vólt, hogy mind ketten együt igazságsak és birják az Vrafságot és birodalmat.

Es mivel *Cambyses* egy lemmire kellő álomlátás miatt oly gyanakodóval az ő atyafia *Smerdes* ellen, királképpen hogy *Cambyses* nem volna oly erős mint ez, hogy azt nem áltatallaná megölni.

Rettenetes az mit *Diodorus* az ő első könyvének kezdetiben beél az *Typhon*ról, hogy 26. hozzá eskütteckel, *Osyrist* az *Aegyptomi* királt ő néki atyafiát megfogta, és megölte. és az mely hallásra iszonyu, azt annyi darabokra vagdalta, az mennyen az véle öbbsze esküttek voltak, és mindeniknek egy egy darabot vetet elejekbe, hogy őket annyival inkább megkötelestse, hogy tölle el ne szakadhassanak: hanem úgy mint kik véle egyenlo bűnnel és gonofsággal, az orfáglást és birodalmat, segítették meg venni, és oly nagy bőrnny kegyetlenkedéssel kellett szerzeni, annyival hivebben segítsék megoltalmazni és megtartani. De az büntetés ugyan nem maradot azért el: Mert nem sok idővel az után az *Isistől* az *Osyris* feleségétül, az ő fiának *Oris*nak segedelmével, mind az huson hat hozzá eskütteckel egyetemben megölettettek.

De sokkal nagyobb csuda hogy ez Vráskodásnak kívánsága nem csak az férfiakban, hanem az asszonyokban is találtatik. az kik nem kevesb kegyetlenkedéssel és vérontással vágyódtanak az Vráságra és *Regnalás*ra.

Mert *Cleopatra*ról az *Aegyptomi* királnéról olvassuk, hogy az ő edes öseset *Arfinoét* az templumban ölte meg, és egy atyafiát méreggel véstette el, hogy az birodalmat egyedül magának tarthassa.

Az ő leánya *Celeuceis* azon bordából fött, mert nem mellette esik az alma az fájátul. Ez-is hasonlóképpen az ő

nénnyét *Cleopatrát* az Syriai Királynét, az templumban ölette meg. Es az mi bõrnyüségeseb, midõn ez az Isten aßbony képét erõssen megfogta volna, és semmiképpen nem hadná magát attul elbakaftani, meg parancsolta, hogy ha el nem bocsatana az bálvánt, mind az két karját elvágják, az mely meg-is let. Mely bizonyára bõrnyu kegyetlenség volt az aßbonyi állattól.

Es meg ez mostani idõben-is találtatik afféle nem jó az Török birodalomban; valamennyiõer uy Csásár válastatik, ha annak binte ház atyafiai vólnak-is, de azok sem várhatnániak semmit egyebet az bizonyos halálnál. az látás hallás bizonyittia. Mi csak egy példát irunk ide *Cuspinianusból*.

Amurates II. Török Csásár, midõn halála oráján vólna, az õ õregb fiat (*Mahometem II.* az kinek õ utánna kellett uralkodni) nagy sok könnyhullatással kérte, hogy az õ legkisseb fiat *Turfinest* az ki csak 18. hónapi vólna, megtartaná és ne õlne meg. Az mellyet megígért ugy vagjon á attyanak, de né állatta meg. Mert mihelt az attya elhunta semeit, mindgyart futva megyen az *Camarábá*, az melyben az gyermek tartator, neveltetet, fekvé talállya az bõcsõben, és õ rea masolyodván; nem indul õ azon megh, hanem felrántya és az falhos akarja csapni; védelmezi egj *Moses* nevü hivséges baráttya, és igen kéri hogy ne ferteztesse kezét ártatlan vérrel! Azt megnyeri még-is az kegyetlen Tyrannustól, de illy ockal, hogy õ maga *Moses* õllye meg mindgyárt az gyermeket, meg cselekebbi *Moses* és menten egy désa vízbe megfoytya az kis gyermeket, az kegyetlen tyrannusnak jelenlétében.

Sietséggel futamodik az annya, lattya az földõn hal-

Amurates.

Mahometes.

va fekünni. Szörnyű az mit cselekezik, az mint meggon-
dolhatni, sikolt, jaygat minden f-elölt nagy jaygatással,
üvöltéssel; oda bánnya életet-is az nagy remülésben, és
keményen átkozza az Tyrannust, és keservesen rikolt,
síránkozik, végre le rohan, és hólnak láttatik; Felvéteti
az Tyrannus, és enyhíteni, éllebeteni parancsollya. Szép
bóval kérleli mint édes annyát, és vigasztallya az mint leg-
jobbban tudgya. Nem lehetet különbben, és immár megh
sem változtathatik. Tudgya régi időktől fogva való Szó-
kát az Hotomannika nemzetnek, hog csak egynek kel-
lyen regnálni. és az többinek sükség mind megölettet-
ni. Mert az mint hogy egy az Isten mennyekben, és csak
egy nap vagyon az égen, azonképpen az Török Biroda-
lomban sem lehet töb egy Vrnál, egy királynál. Legyen
csendességben azért, ő leben az meg holt fia helyet-is hiv-
séges fia; Es hogy az ő hivséges elmejét érezze, kérjen tö-
le, az mit akar, f-meg adatnék nékie. Az Csábárné bü-
slakodik, haragzik, és hogy egyebet nem tud mit tenni,
az Mofesre fordul haragja, az ki az gyermeket megölte,
azon akarja bosszuját kitölteni: Kéri hogy ez Mofes adas-
sék ő kezébe: Mindgyárt megkötik annak kezeit lábait,
és kezéhez adatik. Az affony ragad egy éles kést, felmet-
zi az melljét, kiáltya Mofes az Vrat, emlekezteti hitire,
hivségére. De semmi haszna. ki metzi testéből süvét,
májját, és az ebeknek veti. Es midön így megállotta boss-
zuját megczendebedik végtére.

Az miképpen azért hogy országokban, Tartományok-
ban és városokban való *Regnalások*, és *Vralkodások*, az i-
steni felelemnek, igazságnak hátra vetésével, atyafiai fe-

Religio Divi
alati

teretnek, hivségnek elnyommasztásával kerestetnek, vonyinatnak és fereztetnek: azonképpen gyakorta, az Istennek fent nevének vißba való éléfevel-is, Religionak fine alat, és egyéb efféle képmutafok által nyerettednek, és birattnak el,

Mert tudgya azt ez világ, hogy semmi nincsen oly hathato ez földön az emberek elmejének elfoglalására és hozzá haytására, mint az Religio. Hogy azért orßág-láft és uraságot vonhasson magához ez világi ember, vißba él az Religióval.

Ieroboam,
1. Keg. 11.
v. 28.

Olyan módon cselekedet *Ieroboam*, midönn az Izraélnek tíz nemzetségét magához vonta volna, és félne-is azon hogy ismeglen elßakadhatnának tőle; hogyha e fent dökint felmennének Jerusalembé az rendelt innepi fenteletre: Egy uy istentelen Religiot gondolt és rendelt, és két arany borjúkat csináltatatt; egyiket Béthelbe, az málikat Dánban helyhezterti, és mond: Es finte oly nagy tíftefségre volnának méltók, noha ő általa csináltatratk volna, mint finte az Jerusalemi templum, az mely csak Salomon által csináltatott volna, és meg-is annyira becsülterik. Soha oly oßtaba dolog nem hozattathatik elő az bálványozó ertnekektől, hogy ne találtatnának oly emberek az kik azt javallának és bene vennek. így let az dolog itten-is. Ottan elseleyterik az Isten igéje az Izraél népénél, és fimek elől, f-füvökből távul tétetik, és az mint fokot lenni, ha elkezdterik az efelyösködes, legottan egy tévelgés után más tevölges következik, és hova tovább mind mélyebben esnek beléjük. Így löt dolga *Ieroboamnak*-is. Nem völt elég az Borjúkkal való bálványozás;

zás; Magaságokat éppit, füstöltet, illatoztat és áldoztat azokon, Papokat nem az Leviták közzül rendel, ha nem az népnek lég aláb valói közzül. Oltárokat éppitet mindenütt bélyel, változtattya, más időre szabja az ünnepeket. egy summába, felforgattya az egész religiot: hogy az tiz nemzetseg, az külömböző és ellenkező Religio által, az *Juda* nemzetsegetül ugy elszakíthatnék és elválnék, hogy soha semmi viszá térés és ismeglen meg egyesülés ne remélnetnék. Noha meg hirdeti az Semaja Profeta, hogy ez az elszakadás az Istentül vólna, az Salomónak bünciért.

2. *Obro n. v. 4.*

Ezt az Mahomet-is az Törököknek autora és kezdője, és az Mahometi Alkoranos Hűnek fundálója, az rava^{Cuspinian} álnok és ördögös mesterseget értő ember, igen jól értette: Hogy sok tőle függőket lelne, és uraságát erősítené, azt mondta: Hogy ő véle az Isten bebélléne, az ki ő néki ez tudomant menyből jelentette vólna meg. Azzal kérkedet, hogy ő binte az Orionig, az égilattatos csilágig emeltetet vólna fel, és nagy Profetája vólna ő az Istennek. De gonosf fogyatkozás vólt bene, mert gyakran elütötte és törte az kország. Hogy pedig ő azt eltitkolná, azt költötte, hogy mikor ő néki oly nehezen vólna dolga, az *Gabriel* angyal bebélléne ollyankor ő véle. Egy galambot bokatot ő arra, hogy az ő füléből venné. Midőn ez lenne az nép előt, azt mondotta, hogy az Sz. Lélek vólna az á galamb, és az ihletné és adna ő beléje az mit kellene cselekedni. Az *Sergius* barátinak, és *Antiochennus* lanosznak segedelmeckel forraltatak és kohlották és irtak az Alkorant és az Török Religiot, és hűt vallást, Rut zurzavar dolga, mind

In vita Ma^{hometis}

mind Sido s. Kereftyén vallásból toldoztatot foldoztatot öfve. Melyről bőven ír *Polydorus Virg. de Invent. R. l. 7. c. 8.*

4.
Sok feles-
nök csalárd-
sággal.

Meg kellene itt azt-is említeni, mely nagy álnok ravaszsággal, serény csalárdkódással, csudálatos praktikákkal fogálokkal, árultatással varáslo ördögölséggel és kerestések gyakorta az *regnálás* és *Vrálkodas*, de sok volna azt itt elő fámlálni.

Artabanus.

Diodorus l. 2. az egy *Artabanus* példájával mutattya meg, mely felötte igen felidithetetlen legyen az embereknél és bégyenséges *regnálás* és *uraság* kívánás. Midőn az *Perfia* *Xerxes* király *Görög Ország*ből dolgot véghöz nem vihervén, bégyennel menne haza, *Artabanus* azon igyekezik, mint ölhesse meg az királyt, és az királyságot magára és az ő fiaira vonyhafsa.

Az béjáro *Camaras Mitbridates* segedelme által éjel be megyen az király hálóházában, és az királt agyon üti aluttrában; Siet menten *Artaxerxes*höz az *Xerxes* király kisebb fiához, és meg jelenti neki, hogy az ő öregb bátyya az *Darius* megölte volna az ő attyát; Az birodalmat magához akarná koporitani, és azonképpen ő nékie sem fogna kedvezni: Gondot viselne azért dolgara, és elejét venné, és az attya halálaért bosszút állana, maga életet otalmazná, és az attyának gyilkosátölné meg; örömeft vele lenne és meg segitené. Az ifiacska meg retten ez híren, és hogy látná az attyát az vérben sekenni, elhişi favát *Artabanus*nak, siet az bátyyához az ki az ő ágyán nyugodot, ez busult ifiu alitván, hogy csak tettetné nyugovását, és mindgyárt által veri és megöli azt. Midőn *Artabanus* álnok

álnok dolga illy elömeneteles volna, azon tanácskozik fiaival, mint vehethné el ez ifju *Artaxerxes*-is. Rea üt arra az ő fiaival együtt, meg sebesíti, de nem halálos sebbel: Mellyel elhalad *Artaxerxes*, erőssíti, békítetteti magát; Megfogja *Artabanust*, és az sok kenzások után minden fiaival és háza népével egyetembe megöletti. Es így vette, silyebrette magát és minden ő nemzetét ez *Artabanus* az *Regnalas*nak szerelme, kívánsága által, holot ha az magaéval türt volna, csendességben, békeségben és tisztességes nyugodalomban élhetet volna.

Hasonló practikával és álnok mesterséggel csélekedet *Perseus*-is az Macedoniai *Filep* király fia. Ki az ő jeles Perseus vitézlő atya fia alá *Demetrius* alá addig áskált, és annyit vit véghez, az attyánál, hogy azt gyanóságba hozná, mintha az attyanak életére törnek, és Coronájára vágyódnék; mely hamis vádolásra meg-is öletik az attya parancsolattyaából. Es mind ezeket *Perseus* csak azért bötte, fontá, mivel látná azt hogy az ő attya fia *Demetrius* az ő szép jósaigiért, vitezi módra indult bátorságos elmejeért mindenektül inkább szeretetnék, és azért igyekezet azon hogy láb alól eltörödhethné, elveštené; és az attya halála után az birodalmat egyedül magának tarthatná. Az mint ezeket *Titus Livius* bövségesen megírja az Tizedik könyvének vége felé, *Decad.* 4.

Minemü csudalatos practikával és csalárd álnoksággal élt *Gyges*, az ki láthatatlanna tudta tenni magát. Gyges. Cael. Rod. l. 6. cap. II. mikor akarta, azt pedig egy gyüröje által, az mellyet ujjában hordozot. Mellyet midön ugy fordítot, hogy az köve belől volna kezébe, senki nem láthatta ötet, de mikor az

drágakö, kívül volna az kezén, minden ember jól látná. Ez alkalmatosság által be megyen az királné abbony kamarájában, és véle hál, és annak tanácsából megöli az királt, s, elvefji az királynét, és Lydiai királya lefen. Innen mondgyák ez példát: Ennel az Gyges gyürője vagyon. *Eras. in Chiliad.*

Lescus Lengyel királságot kíván.

Igy ír *Cromerus* egy *Lescus* nevűről, az ki igen vágyodot az Lengyel orzági királyságra, és egy csudas álnok praktikát gondolt. Mert midőn az királynak halála után az uy királnak válaftásán nem egyezhetnének, Tetzet az Ország Senatorinak, Tanácsinak, Sorsra, Berencsére bizni az válaftást: és á végre egy bizonyos napon az Pallya mezőn tarka lovakon futtatnának, és az ki elől az tzilhoz jutna, az lenne az király. Hogy az nap eljő, ez *Lescus* az futtato helyen hegyes vashorgokat röytetet el titkon, az mellyekben az lovak meg akadván meg esnének, botlánának: az ő Lovának pedig, labai alá vasat csináltatot, az minemű akkor még szokásbá nem vőlt, hog annak az lábseértő vas horgok ne artanának és megh ne akadékoznák: Vgy esik pedig történet berint az dolog, hogy két ifju legények az előt való nap, hogy az Pallya futtatásnak kellenne lenni, játékban az tzélhoz futtatnak, hogy az ki előb oda jut, legyen király. Futtokban megütköznek az eldugot vazhorgokban, keresik az fővényben, megtalállyák azokat, esekbe tartyák azt az helic másod nap, midőn mind az Senatorok, az ő tarka Lovaikon öfvegyülnének, és az tzilhoz faguldani indulnának, ez két legényeknek egyik gyalok indul vélek az futáshoz, nevetik azt az többi. Mivel pedig mind az több lovak megakadoznak az lábkapó

lábkapó horgokban, *Lescus* előbb jut az tziilhoz: ő utánna mindgyárt az ifju. az kirgialog indult az futásnak. Minden ember csudálkozik azon, hogy kinekinek lova botlik s-akadoz: csak az *Lescus*é nem; ki azt az helyet az hol az horgok voltak elröyve, elkerülte; azt alittyák hogy Istentől kiváltképpen való csuda vólna, mellyel ez *Lescust* válastotta vólna királlyá. *Leesvén* azért lovokrol mindnyájan tisztelik, imadgyák mint királlyokat, üdvözlik, be-rencsézik királyságát.

De hogy ez ifju legény által az csaláradság kinyilatkozik, és az lólábkapó horgok feltaláltatnak, és az ló labain való vasak-is előhozatnak, reabizonyodik *Lescusra* az csalárdság, meg ségyenül: és az többtől darabról darabra vagdaltatik. Es őstán arra az sölga legényre, az ki *Lescus* után előben gyalog oda ért, megyen mindeneknek sorfa, voxa, és sententiája, hogy azt illetné igazán és méltán az királyság: Ez köz kiáltasra menten az főfő rendek-isreá haylanak, királlyá válastyák az ifju legént, és *Masodik* *Lescus*nak nevezik.

Igy löt azért ez *Lescus* véletlenül és csudálatosképpen királlyá *Lengyel* Országban, és jó ideig bölcsen és dicséretessen regnált, és mindenektől tisztelségben tartatot az ő *Kereftyéni* jeles joságos cselekedetiért. Es az ő régi alattson állapattyának emlékezetire, az mellyben ő az előt vólt, az ő robbas köntösét, az mely sölga legény korában, az váltság előt vólt rayta, véle hordozta; az ő regnálásában naponkint elejében téttere, hogy az ő királyi dicsőségébenm agát el ne hinné.

Szinte illyent olvasunk az *Siciliai Agatocles* királyról.

Agathocles

is, kinek ez volt szokása, hogy az ő Abtálarára az arany s. e-
zült credencias edények közzé, cserép edényeket is rakat-
na, magat arra emlekeztetvén, hogy ő csak egy begény fa-
zekasfia lévén, királyságra jutot volna.

Darius.

Herod.

Darius csuda fortellyal és trágárul az ő Lovainak
bentelteteie által megyen az Perliai Csabárságra.

Semiramis

Sab. lib. 1.

De igen neverséges, az mit *Sabellius* beszél *Semira-*
*mis*ről, mely az Ninusnak az Assyriai királynak *concupina*; a
vagyágyafsa volt előbb, s ottan hamar oltán házasfarsa
let, és királyné affbony. Vegre minekutánna az Vrat meg-
ölte volna, az Birodalmat egyedül ömmaga gubernálta
és birta. Az mely ilyen módon let. Ez az ő bép ékes ter-
metivel ugy elfoglalta Ninüst; és berelmetes okos befé-
dével ugy elbolondította, hog az nagy berelemnek miat-
ta tellyességgel nékie adná magát és bologjává tötte. sem-
mi nem volt oly nagy, az mit tölle kerni nem merné, és
hogy az meg merné tölle tagadni. Annakokáért midön
egykor az kéré, hogy engedtetnék meg ő néki hogy csak
egy napon regnálna ő helyette. Megigéri néki az király,
meg-is adgya közönséges parancsolattal; hogy kiki
minden engedgyen egy napon az királyné affbonnak és
bófogado legyen. Hogy az á nap eljö, az *Semiramis* az ő
bépékeségében, leg fenyeseb öltözetiben, meg koronáz-
va, felül az királyi békben, nagy sereg darabantockal kör-
nyül vétetven magát, nagy sok nép fút, gyül hozzá, kiki
minden kívánnya látni az egy napi rövid birodalmat; az
királyné affbony előbbre csak aprós dolgokat parancsol:
hogy azok mind véghez vitetnének, lassan lassan mind
nagyobbakat és nehezebeket. Ezek mind az ő kívánfaga
berint

berint véghöz vitetnek; Végre midőn látná, hogy ő nékie mindenkben örömeft akarattyát cselekefik, az legnagyobbakra és felségsbekre igyekezik: Azt kívánnyá hog az királt ő magát hoznák elő. Eldhozatik. Megkötözni parancsollya: meg kötözik: hadgya hogy megölylek; megölik. Így az egy napi regnálásból, allando birodalom leiben: és ecképpen megtartya az koronát; és oštán nagy bölcsen, berencsélsen és dicséretelsen országolt, nagyságos dolgokat cselekedet, hatalmas országokat meg holdoltatot, és birodalmába haytot. Bablyont meg vötte; bertelen nagy köfállal, az mint oda fel meg monda tot, meg keritette, környülvötte, nagy magas ošlopokat emeltetet. *Jupiter* nek dicsőseges templomot csináltatot, az értzet ő találta, és effele jeles és emlekezetes dolgokat többeket cselekedet, az mellyek férfiui, semely-is és nagy vitézlő erős Vr. is alig cselekedhetet vólna.

Az bolondos *Ninus* királnak pedig jól éset jutalma, ki az berelemtől úgy meghadta magát bolondítani, hogy az birodalmat és koronát, az mellyek ő nékie ajá nlattak és reája bizattattak, egy affonyinak adta, az mely nem illet vólna hozája.

Az Királyi birodalmok és nagy Vraságok, nagy munkával, fáradsággal igazgattatnak

és tartatnak meg.

Z mint azért hogy nagy munkával, fáradsággal, sőt bűnnel gonofsággal, álnoksággal és csalárd praetikákkal berebretnek és kerestetnek az nagy Vraságok, Országoknak, városoknak

regnalási és igazgatási: azonképpen azok nem keveseb munkával, fáradsággal, és néha nagyobb kegyetlenséggel egyéb bűnekkel tartatnak meg egy ideiglen.

Mert noha, az mint oda fel is említők, az Királyok, Fejedelmek és nagy Vrák, egyebek, az kik az regnalásban és gubernáló tisztekben ülnek. Isteni tiszben, nagy Majeftásban és dicsőségben élnek: úgy hogy minden ember azt alitsa, hogy tellyességgel bódogságos életet éllyenek, és ki ki minden kívánna ez illyen tisztségre emeltetni: mind az által eléggé megmutattuk immár oda fel; hogy az illyen dicsőség csak merő *fucum*, hamis és csalárd biny legyen; és hogy ez egész földön semmi renden való embernek, fáradságosb, nyavalyáságosb, bomoruságosb gyötrelmesb, és veszedelmesb élete nincsé, mint azoknak az az nagy Regnalásokban és nagy Vraságokban élnek.

Mellyen telötte keservesen panaszkodik Moses az Istennek hiveséges bőlgája, és életinél inkább kívánná halálat, és feddődik is az Istennel az busulásnak miatta, és mond: Miért nyomoritád illyen módon az te bőlgádat, és miért nem találék kegyelmet az te bemeid előtt, hogy az egész népnek terhét én reám vetnéd? Avagy én tölem fogantatotté mind az egész nép, avagy én bültemé ötet, hogy azt mondot ennékem: Hordozt ötet az te kebedben, az miképpen hordozni szokta az dayka a bopó gyermeket, az földre az mellyről meg esküttél az ő attyoknak? Nem viselhetem mind ez egész népet. Mert eröm felöt vagyon. Hogy ha így cselekebel te én vélem, kérlek öly meg engemet, ha te előtted kedves vagyok, és ne lássam az én nyavalyámat.

Mely

Moses,
Num. 2.

Num. 11. v. 12.
13. 14. 15. 16.

Mely igéckel az Profeta, az *regnalás*nak nagy nehézségeit mint egy élő binnel előnkbe mutattya, és mindennek ugy mint fenei eleibe adgya. Mert ő maga egyinhábor voltaképpen megh próbálta, magán tapasztalta, meny nyavalya, nyomorgás, borongás, és veszedelem legyen az *Regnalás*ban: Holot ötet az nép egyinhábor akarta megkövezni, és gyakorta feltámadtak ellenek, sőt még az ön saját bátyjátul Aarontul, és Nénnyetül Miramtul sem maradhatot busítatlan és háborítás nélkül. Summa ez, hogy felétte igen meg fanyargatot ember vólt ő ez földön, abban az ő félséges hivatalában. Es ez mei napon is holot az *Regnalások*ban terheltetési nehézségei hova tovább mind öregbednek, micsodak e gyebek az *Regnalók* és az igazgatók, hanem keményképpen fanyargattot emberek ez földön, és minden embereknek bőlgai? Nyelvel ki nem mondhatni az borsalmatos gondot, munkát, fáradságot, boromgatást, veszedelmet és az egyéb terheltetéseket, az mellyekben az királyok, fejedelmek az országokban és városokban nyegnek, baylódnak és vesékednek; akar az ő életek mely ékesnek, pompásnak és dicsőségségélnek láttasék-is.

Micsoda életet élt *Alexander Magnus, Iulius Cæsar, Alexander Pompeius*? Nagy vólt külsőbnyve dicsőségeknek, de valósággal minden életek rakva vólt merő borsalmatosággal, munkával, fáradsággal, és naponkint s-orankint veszedelmekben forgottanak.

Iulius Cæsar, egyéb életet hadakban, bűntelen való munkában és veszedelmekben, sok mebbe utakban, csatákban, ütközetekben fogyatta el. Midőn immár az birodalom nála

Num. 32. v. 22.

Alexander

C. Iulius
Cæsar

nála

nála volna, megjö Romába, nyugodalomnak akar ülni; s-bínte ottan véletlenül reá ütnek az Tanácsháznál; és kegyetlenül megöletik.

Vgyan azonképpen let dólga az nagy Pompejusnak is. Mely nagy forgalmatoságban, fáratságos munkában fogyatta életet az *Artaxerxes* az Persjai nagy Monarcha, Csak imment-*is* emlekezénk róllá. Minckutánna nagy munkával fáradsággal, sok hadak és ütkezerek által birodalmát meg erősitette, körülötte félyel békeséget berzet, azt reménlette hogy immár meg nyughatik és az ő munkáinak hafnát veheti; de ott kezderik előber-*is* el az ő nagy berencsetlensége, veszedelme az ő házán; az mely az Birodalmon való egyenétlenség miát, elolthatatlanul gerjedez és égten ég. Az fiai, eggyik az másik felöt akar ná az Coronát elnyerni, és mindenik kiyánnya az Birodalmat még az atya élteben, Honnét sockal nagyob nyughatatlansága, fáratsága és munkája volt; hogy nem mint az elöt az külső ellenség miát, és ő ellene partolok és támadás inditok miát, Azt-*is* reménli hogy még mindennek-*is* elejét veheti, és az fellobbant tüzet mególthatrya. Es mivel láttya hogy az fiai az *Regnaláson* veszekednek; Az ő-öregbik fianak *Darius*nak fejében teszi fel az Coronát, és még maga élteben *Regnalóvá* teszi. Es azt hiszi hogy így immár békeséget beretz az ő házának és az ő-veinek, de uyjobban lobban fel az nagyob veszedelem, és dihösködő tüz láng mind inkább inkább akar lobogni és égten égni. Mert az ő háláadatlan fia az *Darius*, az *Aspasiat* kéri az atya ágyasát, az ki csuda fépségeért az atya oly igen beretne, hogy nékie nem adhatná. Innen ez az atyának

Artaxerxes.

Plutarchus
in vita Artab.

tyának halálára igyekezik, és kötést teben ellene. Hogy ez kinyilatkozik; önnön magának kel az fiát vádolni, és annak hohérává lenni. és maga fegyverével kel megölni. Ez löt somoru vége Dariusznak. De az *Artaxerxes* nyomorgásinak ugyan még sincsen vége. Háram fiai vadnak még ugyan. Ezek közzul-is égyik az másik felö akar urálkodni, és az Birodalomhoz jutni; és uyjáb *conspirat*iot és hitlenséget inditnak, és mindenik külön berez tölle függöket. *Ocbus* az legkülseb és leg ifiab, de bátorságosb fiü és nagy akaratu, azon gondolkodik, miként törölhetné el láb alól az ö két bátyait Ariaspest és Arsamest, az kik ö nékie utában állanának. Annakokáért mint az ravaß róka, igen vigyaz érkölcökre, és jól meg gondollya azoknak természeteket. *Ariaspes* igen jámbor és tistra életü és az ö jóságos cselekedetiért, mind az egéß orßágnál kedves és kellemetes. és mindenektül az Fejedelemségre az kívántatik. Az *Arsames* hadokozó és bátor fiü vitez. Azért inkább kedvellete ötet az atya: és örömesben néki engedte volna az Coronát. Az jámbor *Ariaspest* az gonosb *Ocbus* álnoksággal, az erös vitez *Arsamest* hatalommal akarja elnyommasztani. Arrabérli azért az atya bójáróit, *cubicularius*it, mivel ök mindenkor az királnál vadnak, az Ariaspestnek mindenkor fülcibe csiripellyenek, és véle elhitefsék, hogy az ö atya ötet igen gyülöli, söt ugyan nem-is nézheti, sem menyvedheti. De az ö öcsesét *Arsamest* nagy fiüve berint beretné, és azt-is akarná maga helyet királlyá tenni: ötet pedig meg akarná öletni. Noha pedig ebben az atya semmit nem tudna, de ök ez hamis vádolást naponkint annyira üzik, nevelik,

Saporittyák, hogy az ifju urfiát ugy elbomoritták, rémitik, hogy mindenestől fogva kétefsé leben az attya kedve és kegyelme felől: nem külömben mint ha minden órában csak bórnyü kénzásockal való halálra ragadtatnék. Ennek elejét akarván venni mérget veszen bé és megöli magát.

Hogy ez immár oda vólna, arra begödteti bérli, *Ocbus* az Harpatest, hogy Arfamest által ütné és megölné: mely ugy-is leben. Az nyavalyás atya, az ki immár nagy vénségre jutot vólna, midön láttya, hogy az vesedelemnek semmi vege nem vólna, és hogy az ő nemzete maradékan őn magokban, mindé ellenségnek bé ütésénélkül elfogyna, és semmi jóbbulást, bodogb állapotot nem remenlhetne, halálra gyötri magát életének kilentzven negyedik estendejében meghal.

Hísem elég világos tüköre ez minden Vdvárnak, és az nagy *Regnalók* és *Vralkodók* nyavalyáságos életeknek, és tündöklő tettetés dicsőségeknek ez földön. Ez az mellet példa-is, az mellyben nyilván láttyuk, mely igen vágyódgyék az emberi természet az *regnalás*ra és *Vraságra*, mind annyi nagy munkával, fáratsággal és vesedelemmel sem gondolván; és minden természetit, vérberint való atya. fiui beretet, hivséget hátra vetvén. Es midön azt meghberzette, mely nagy bórghalmatos gondal bírja és örizi azt.

Es ha mi erre még egy világos példát kívánnánk az mi itéletünk berint semmi illendöb és alkalmatosb nem lehetne ez dológrol, mint az Herodesnek az Sidoságnak királynának, felete lanyarü életének és keserü udvartatásának példája. Az mely Historiát mivel hogy *Iosepbus*, há-

Herodes.

Antiq. l. 15.

16. 17.

rom

rom könyvben bővségefén megirt, az olvasóknak ked-
vekre rövid summába vonyván így hozzuk elő.

Herodes az királyságot és *regnaláft* nagy munkával,
fáratsággal, fertelen nagy pénz költséggel és fokvéronta-
fal vonta magához. Midőn Ierusalemet és az egész *Iuda* Lib. ij. c. ij.
orfságát elbirta volna: az ő elötte *regnaló* királt *Antigo-*
nust, (kit az ő jámborságáért, dicséretes *regnalása*ért min-
den ember beretet és becsüllöt) az *Antonius*nak külte, ki-
nek ő az *Herodes* izgatására, bárdal üttette el az fejét. *Hog* Antigonbu-
ilyen módon az *Antigonus*nak dicséretes Neve ez gyalá-
zatos halálnak neme által, az Sidoknál meghomályosi-
tatnek és meg kifsebitenék. Az kik oly igen tartottak az
Antigonushoz, hogy közzülök egynihányan, semmi kén-
záfsal, csigázáfsal nem vitethetnének arra, hogy Hero-
dest királyoknak neveznék, avagy tartának. Azzal *He-*
rodes meg nem elégedet: hanem még az orfságnak főfő
rendi közzül 40. jeles személyeket ölet meg egyber s- mind
az kik *Antigonus*sal tartották. és naponkint minden kü-
lömbségnélkül mind öltön ölette valahol feltaláltathatta
az *Antigonushoz* vonyókat; oly nagy serénykedéfsel pe-
dig, hogy minden nap vigyázókat állatna az kapukra,
hogy az megöletteknek hólt testek, közöt valamely *Anti-*
gonisták az bekéren elevenen ki ne vitetnének.

Es noha ily rettenetes kegyetlenséggel erőfsittette völ-
na meg birodalmát, még sem nyughatot soha. Szünte-
lenül félt azon, hogy talam ugyan volna még valaki az ki-
rályi nemből, az ki egykor csak fel támadna, és ötet ki
üzne. El végezi azért magában, hogy az király nemből Lib. ij. c. ij.
valókat tellyeséggel el törtené. Abbol az királyi ágbol

való Aristobulust, az ő feleségének Mariámnésnek atya fiát, nem őkkel az előtő pappá tette volt. Midőn pedig venné eszébe, hogy ez fő Papot az ő jelés jóságért és hogy az Antigonusnak királyi nemzetségéből való volna, az Sidok felőtte igen szeretnék és becsülének: Csálarudul megölette; ilyen formán: Rendelt egynehány embereket, kik ő véle az folyó vizben fürödnének, és trefalódnának sine alat az vízbe bugtatván meg foytanák.

Aristobulus elmerietik.

Hircanus

Hircanus volt egyedül még hátra, ki Babylonban volt főpapjok és fejedelmek azoknak az Sidoknak, az kik az Babyloniai fogságból hozza bocsátaskor, az Persiai birodalomban szabad akarattyok serint ott maradtak volt, az mellyektől nagy becsületben tartatot. Ezt *Herodes* fép főval és nagy igéreteckel hozzá hivta és hozatta, és elsőben nagy tíftelességben tartotta; annakutánna oly sine alat, mint ha utánna lesködöt volna és a királyságra vágyódot volna megölette az nyoltzvan esteendő jó Papurat. Szádekozot arra is hogy *Cleopatrat* is, az Egyptomi királyné absont megölelse, mivel értené hogy nem volna jó akarattal hozzája.

C. 365.

Az őn fiai közt is villongás volt ugyan akkorban. az versengés és haborgás innen támadot; hogy *Antipater* az kisebb fia, nagy kívánsággal gerjedezne az királyi regnálásra. Mivel hogy pedig ez ő fándekának az ő két mostoha atyafiái, *Alexander* és *Aristobulus* akadékára vólnának; és utában állanának, az annyockal Mariámnéssel egyetemben; *Antipater* az ő atya nennyenek Saloméának és az anyjának segedelmével, oly igen beárullyák Mariámnést az Herodofnál, hogy noha igen szeretné, de meg is

nagy

nagy ártatlanul megöleti: Az mint ottan hamar az Annyát-is *Alexandrá*t. Mint ha az-is vétkes volna abban, hogy *Herodes* méreggel ölette meg. Hogy azért az idő alatt *Aristobulus* és *Alexander* Romában, *Iulius Caesar*-nál volnának, és ottán haza jöttek volna, minden embe-
reknél, nagy béreretben volnának, és az attyok-is igen béreretven őket, megházosította mind kettőt, és nagy tífte-
ségben tartotta. *Antipater* és *Salome*, könnyen megitil-
hették, hogyha ez két ifju Vrak így előmmének; az ő an-
nyok halálát Salomé-n és egyebeken, meg kezdik egykor-
torolni; az kik azt hamis vádolásokkal árulójuul megö-
lették.

Annakokáért azon igyekeznek mindenképpen, hogy ez két atyafiát-is az attyoknál Herodesnél gyanóságba hozzák az ő rágalmazásokkal és vádoskodásokkal; mint-
ha az attyoknak halálára lesködnének és incselkednének: és az ő édesannyok ártatlanul megöletéseért bosszút akar-
nának állani: noha elmejébe sem tűnt az soha csak eg-
gyicknek-is. De mivel ők meg nem bünnének, hanem az
vádolást és rágalmazást igen baporitanák, az két ifiak-is ar-
ra néha valami segítő okot-is adnak, (mint ifju emberek
némelly oly bót eytenek, hogy azoknak még el nem en-
gedtetnék tellyefséggel, az kik az ő annyokat Mariamnest
hamis árulásokkal, vádolásokkal megölték.) végre *Antipater*
és *Salome* Herodest úgy elfoglallyák, csabittyák,
hogy gyűlötség és gyanóság gerjedgyen és nevedgyék
bűvében az két fia ellen; és midőn az vádosok *Herodes* el-
mejét azok ellen annyira el kerítették volna, modot és
ezközt akar arra keretni, mint alázhatná és nyommaszthat-

nále kevélységeket és vakmerőségeket ez Mariamnestől való rét fiainak. Mert ez vétkekben voltak hamisan bévándoltarván, Elővebi azért az alatsónb rendű anyátul való fiát, Antipatert, és amazok felöt maga mellet nagy tíftelességben tartya, és ugy tében, mintha rövid időn azt akarná maga helyet királságra emelni. Hogy azért *Antipater* véletlen ez *gratias* tíftelességre jút, ott kezdetik oótán válóságosban el az két atyafiaknak rágal máztatások árulatások ez à annálkül-is gyanofsággal eltölt attyoknál. De mind más rendelt bémélyek által, hogy az álnok ravaszsága ki ne tetüdgyék; Az két atyafiaknak, az kikre tulajdonságkent nézne az orfág, és királyi nem ből való bűletések vólna Mariamnestől, ez dolog igen nagy nehezen eset, és nag sérelmekre völt, és néha sok könyhullatásal is siratnák az ő anyyoknak halálát. Néha magok túrtellenfegekből oly bávok-is esnék, mintha az attyok felöl panafolkodnának, hogy az ő ártatlan anyyokat megölette vólna, és őket-is immár tellyességgel megakarná vetni és tölle eltaszítani. Ez illyeneket amazok az kik arra rendeltetvén bűntelen környüldök vólnának mint tettetet barátik naponkint menten meg vitték az udvarba Saloméának és Antipaternek, ezek mindgyárt lockaltöbbit adván hozzá be mondatták az királynak. Innen azért Antipatert az király amaz kettőnek, lenyom mástására annál is fellyeb emeli, és az anyyát-is az udvarba hozája vebi, és így Romába küldi, hogy ott *Caius Iulius* Csásfárnak-is *gratia*jában kedvébe juttassa. Mind ezek amaz kettőnek, kik semmi becsületben nincsenek, nema kicsin busulásokra vagyunk.

Antipater Romában nagy becsületben vagyon az Császárnál, és semmit nem bánt inkább mint hogy immár az két vádolt atya fiát az attyánál naponkint nem rágal-mazhattya, és nem vádoltathattya, igen fél azon, hogy az Attya elméje visontag ismet amaz két attyafiaihoz ne haylana az ő távollétében, és az ő tanácskozási kine nyilatkoznának. Annakokáért levelei által mozgattya dol-gát Saloménál és az attyánál; az mellyekben mind két attyafiait keményen ruttollya, gyalázza, bídalmazza, bór-nyiti, mintha oly nagy börtalmatos gongya vólna az attyának bodog állapattyára még távól létében-is. Annyi-ra víbi az dolgot, hogy *Herodes* el az Császárhoz megyen, és mind az két bevádolt fiát elő állattya, és reájok pana-sból és őket keményen vádollya, hogy méreg bérzesszel mi-vel igyekeznének néki, hivséges attyoknak, halálára, és Coronájára; noha ötet az Császárt szabadon hadta azon hogy az országban, azt tenné örökösé, az mellyik ő hoz-zá legjőbban és leghivségesben viselné magát. Es hogy hozzájok az illet vólna inkább, hog'josággal és Istenes jámborsággal és fiui becsülettel és engedelmezséggel egyik az máfickal vetekedet vólna, és mindében azon igyekezet vólna, hog' az attyának kedvét tálalta vólna, és ugy ment vólna ostan az Coronának elbirására. Mostan pedig ő el-lene oly nagy gyűlöségre gerjedtek, hogy magok életének veszedelmével-is ő nékie halálára igyekeznének. Es hogy érdemelhetete vólna ő ezt ő töllök? Hiszem magoknak meg-kelet azt vallániok, hogy őket ifuságoktul fogva uri és te-jelelemi tibtefségben nevelté, tartotta, Császárt ő Felségé-nél az Vdvarban, minden féle nemes vitezlő dolgokban

*Herodes fiait
vádollya.*

tani-

tanította, és hog az Vdvarból hazajöttek ökét királyi némből megházasította, és mindeneket meg cselekedet valami illet az hivséges atyához. Mellyért ez jutalmat akarnak adni, hogy neki csak ez egyyet se engednek s- tühbetnek, hogy az nagy munkával, fáradsággal kereset orfágot, egy kevés ideig békeféggel birhatná, és hasznát vehetné. Es így minden törvény s- igazság ellen, sőt az természetül plantaltatot szeretet ellen az ő életének elvehetőseire igyekeznének. Ez ő játékokat ő sok ideig tühre, látatlanná tötte. Mind ezeknek felötte az ő atyai kegyes elméjét hozzájok még ebben-is megmutatná, hogy ő az mint ő neki hatalma és igazsága-is völt vólna arra, hogy öket ő-maga meg büntethette vólna, de hogy ötet tellyesféggel semmiben ne vádolhatnak és igazán semmi panasok ne lenne, öket ide az Csásárhoz, úgy mint közönséges Patronusok és jótévü promotorok elejébe hozta, hogy önnön felsége látná és itilné meg ügyeket. Kérné azért, hogy ez ő ilyen sörnyü igyekezetek ne esnék nekik hiába, hogy magának-is ne kellene életének veszedelmében forgani. Az mint hogy 44. ő magoknak-is az fiainak, az kik ily gonofságos inceselkedéseket jól tudgyák nem hasznos, és nem-is illendö hogy az nap fényet nézhessék.

Midön azért mind ezeket *Herodes* nagy indulatos süből az Csásár elejébe beállene, az két ifiu urak nem tührethetik meg semeket könyhullarástól. Hogy az atyok savát elvégefné-is, az nagy keserves sirásnak miatta sokaig nem solhattak egy söt-is. Nem-is tudták ez csudás ügyben mit kellyen kezdeniek.

Mert mint két felé nehéz vólna az dolog; Hogy ha
az atyok

az attyok ellen mondanának és azt hazuságban vádolnák; de sokkal nehezebb volna hogy ha ez ügyben magukat bűnössé hagynák. Azonközben mind az jelen valók és az Császárd maga is nagy bűvök berint fánakoztak rotytok, és az attyok sem tartoztathatta meg magát az sirástól. Végezetre az öregbik az *Alexander*, meg gondolván attyának fávait, ahoz fordult és imígyen bólt.

Mely atyai kedvel és kegyes elmével vólt mi hozank mindenkoró kegyelmed mi berelmes atyánk, és mostan ismely jó bivel legyen, eléggé megláttzik, ebből az mi ellenünk indított törvény tételből és reánk panasztól. Mert ha valami veszedelmünkre és gonosunkra való vólt volna bűvében kegyelmednek, te hat minket az mi kegyelmes és közönséges Patronusunknak és promotorunknak a Császárnak elejében nem hozot volna, és az panaszt ő Felsége előtt nem tőtte volna, innen láttjuk atyánk hogy nekünk utólso veszedelmünket nem kívánod f-nem keresed; hanem inkább megtartásunkra igyekezel. Mely az mi ügyünket annál inkább meg nehezíti, mivel mi magunk sem itélünk életre méltoknak magunkat, hogy ha ez dologban vétkefsek vólnának, az melyben minket bévádoltanak. Sőt inkább akarunk arttatlanul meghalni, hogy nem ilyen gyanótság felőlünk lévén, több ideig élni. Adná pedig az jó Isten, hogy mi elégségesek vólnánk arra, hogy az igazságot nap fény elejében hozhatnok. Az mely az *Calumnia* és rágalmazas által eloyomattatik; és mi ha fna így az mi életünknek hogy ha az édes atyánknál ilyen gyanóságban kellyen maradnunk? Vgy tettzhetnék jóllehet mivel az mi anyánk elvestetet, és mi is immár időnkre ér-

Alexander
felel az pan
astól.

tünk, mint há mi az *regnal*ásra vágyodnánk. De gondoltasék még, hogy ha bintén ezen, az miben mi vádoltas tunk, volna ügyök egyebeknek is, ugyan nem tulaydonitathatnék nyilvánssággal nékiek. De ez főrnnyű dolgot valakire vallani, nem elég itt az pufca gyanuság. Bizonyára sükség hogy nagyobb jelenségi legyenek ez ilyen rettenetes véteknék. Kicsoda bizonyithattya azért azt mi reánk, hogy mi vagy mérget késítettünk volna, avagy valami *Conspiratio*t indítottunk volna, vagy titkon valakikkel szövetséget vagy valami kötést kötöttünk volna, vagy valakit pénzel vagy ajándékkal berletünk volna valamire, vagy titkon irtunk volna valami levelet atyánk ellen: avagy valami módon fogtunk volna kezünkkel valamihöz, az onnan effele gonosb igyekezet kibizonyittathatnék avagy csak akar miképpen (az mint az rágalmozók mivelnek) kics igaztathatnék avagy kicékertethetnék. Bizonyára nehéz dolog az egyenletlenség az Vdvarban, kiváltképpen az Fejedelmi semelyek között. Es mit nem tehet az jövendő *regnal*ásnak remensége az gonosb természetűekben; az mellyek az ártatlan jámboroknak minden féle férelmet, bánatot és veszedelmet forralnak, koholnak? Mireánk bizonyára soha öröcké semmi gonofságot nem bizonyithatnak: Ellenben pedig lehetetlen is minékünk hog minden rágalmozokat megzáfolyassunk, az ollyannál az ki az ő füleit mi elöttünk bédugja, és az mi rágalmozóinknak süntelenül nyitván tartya. Hogyha sinte valami oly böt hallottak volna-is valaha tölünk, de az is ugyan nem kegyelmed ellen, mi édes atyánk ellen volt, hanem az rágalmozók ellen mondatot. Hogy

ha vala-

ha valamellyikünk némellykor szerelmes anyánkat siratta, nem azért lét, hogy az meg öletet. hanem mivel immár megöletet, az olyanoktul gyaláztatik és ragalmaztatik, az kikhez nem illenék. Es mint vágyódnánk mi az országálra, atyánknak életében, holot minékünk annyi királyi tisztesség adatik, az mellynél többet nem reménihetnénk az birodalomban. Es reménihettük volnaé az *Regnalást*, hogyha az édes atyánkat megöltük volna? Inkább kellett volna bizonynyal az örnyü halált várnuuk, és hogy az föld nyelt volna el bennünket. Szényvedhetet volnaé az birodalom alatt való tisztességes nép efféle attyok megööl *regnalokat*, gyilkosokat raytok uralkodni? Es engedhették volnaé hogy az te töled éppitetet szereséges templumban ily attyok vérevel ferteztetek mentek volna bé! Es ha finte egyebeckel semmit nem gondoltunk volna is, ez ily örnyüségnek véghez vitele után, mint mehetünk s- menekedhettünk volna meg ez jelen való Csásfár Vrunk előtt, és ő felségének méltó haragja előtt. Nincsen ugy szerelmes atyánk, nem nemzet kegyelmed oly istentelen és értetlen fiakat, kik ezt jobban ne értenék és ne tudnák: bódogtalanban lehetnek jollehet az ragalmazoknak beadások által, hogy nem kegyelmednek szerelmes attyánk és az te ügyednek használatos volna. Hozhatnánk többeket is elő magunkmentségére, de mi sükség azt mentegeetni, az mi soha nem volt nemis lében soha öröcké. Csak ezen kérjuk azért mostan az mi Legkegyelmességes Csásfár Vrunkat, az ki most minékünk ez dolokban bíránk; hogyha lehetséges hogy az mi Vrunk attyánk süvöből kibakafthassa és tellyességgel kivethesse és

kiöblíthetse az mi felőlünk bé vőt gyanólságot, és ugy a kar mely nyomorúságósan kel-is még-is kívánánk élni: Ha hol pedig nem, és hogy az mi édes Vrank atyánk, mi miattunk ugyan büntelen való félelemben éllyen, sockal örömesben akarunk inkább meghalni, hogy nem ő néki ellene és büsulására élni, az kitől életünket vöttük. Ez beszéd által mindeneknek bűvök nagy könyörületességre indult ez ifiu Vranknak ártatlan ügyökhöz: Es az Csásár öket az ő bűvében immár-is meentségeseknek tartya, minnekutanna *Herodes* az ő gyanóságának és vádolásának semmi fundamentomát, okát elő nem mutathatná, és mint egy benne maradtúl állana úgy hogy mayd magának volna bűksége arra, hogy valaki mentené. Végezetre hogy az Csásár egy ideig gondolkodot volna, ezt mondgya: Hogy ez ifiu Vrank ebben vóltak vigyázatlanok, mivel nem viselték mindenképpen úgy magokat, az Attyokhoz, hogy annak semmi gyanósága ne indulhatot volna hozzájuk. Ostan fordul *Herodes*höz, és azon kéri hogy minden gyűlöséget, gyanúságot fiaitól való idegenülést, tellyességgel félen tegyen, elfeleítsen, és elmejéből ki vesse. Intis az ifiu Vranknak, hogy attyoknak térdékhöz essenek, békéllyenek, Az attyok ezt nem várja, hanem eleiket akarván venni, felkél és egymás után nyakokra esik, és nagy sürű könyveit hullátván csokollya őket. Mellyen mind az jelen valók, nemefek, nemtelenek, nagy fűbéli könyörületességre és sirásra inditattanak. Es minnekutanna mindnyájan az királynak hálá adó ködönöteket nyuytották volna, kiléptének: és vélek együtt *Antipater*, ki ez esudas játékot így forralta ingattogalta, de magát

magát nem jelentette, hanem inkább bincsen gratulal, és ferencsézi, üdvözli attyafiat, hogy az attyokkal meg békéllettek volna.

Minek utána azért *Herodes* az *David* király koporfoját megdulta és három ezer mása ezüster abból kitolvaylot volna, az Istennek büntetése annál keményebben megragadgya. És az ő háza hova tovább mind nyughatatlanb és csendesegtelenb vált, és maga élete-is mind nehezeb és terheseb let. Mert oly háborgás, viszálykodás, egyenetlenkedés, és belső hadhoz hasonló ellenségeskedés; Mellyek közt kiváltképpen való volt az *Antipater*nek az ő két attyafiai ellen való titkos tanácskozása és praktikálása, és mindazáltal ollyannak tettei magát mintha ő volna az kirazokat mentegezné, barátságossan viseli magát hozzájuk, hogy minden dolgokat vizsgálhatná és kitudakozhatná, hogy annyival könnyebben hozzájuk férhetne. Es nagy serény álnokságával arra-is birta az attyát, hogy az alitaná, hogy egyedül csak *Antipater* volna ő hozzá jó és hiveség. Ennek partyán volna az *Herodes* fő Lovás mestere-is avagy Praefectusa, Gondviselője *Ptolomaeus*, Nem-is cselekednék *Herodes* ennélkül semmit, és ennek az annyának tanácsánélkül. Annakokáért könnyen azok ellen izgathatnák az királt, az kikerők gyűlölnének. Ez igen bosszullyák ismeglen az két atyafiak, és azoknak feleségek, hogy ők oly meg vetettek volnának. Es az *Alexander* felesége Cyláphira gyűlöli visontag Salómét. Salome-is nagy ferenséggel az *Aristobulus* feleségéhez az ő Leányához csatollya magát, és elméjét elfordittya az Vratul, hogy elarulná, valamit az két atyafiak

együtt léteken, az ő megöletet annyókról, és attyokról, ő rola-is Salomérdl, és az vélek tartókról bólnának. Mind ezeket Salome oštán menten megvitte az királynak. Hogy csak egy nap sem vólna az mellyen *Herodes* ezzel és efféle unalmas dolgockal nem baylódnék és nem busítanék. De az nyavalyás *Herodes* hova továb, mind inkább gyöttretetik. Az ő attyafia Pherorás megutállya az ő leányát, az kic néki akart adni, és azon közben egy kurvát tart magánál, az mellyet örömeftben hordoz véle. Mellyből sok villongás támad. Ez Pheroras keményen bólnya rágalmazza az királt, (gonoš hamis sűbdöl, csak hogy az atyát és fiait őšve veštchelse) az *Alexandernél*, mintha az király titkon az *Alexander* feleséget Glaphirat feretné, és tovab magát az ferelemben meg nem tartoztathatná és mérkélhetné. Ezen el réműl *Alexander*; és midön az attya, Glaphirának mindé jóval vólna, és naponkint valamivel megtűstelné, mellyet noha mind az fiáért cselekednek, de *Alexander* ezt, az rágalmazóra nézve, mint atra érttené, mintha az ő feleségéhez való illetlen ferelméből cselekedné. Miglen magát megešméli, bátorittya, és az Pheroras befédét, az attyának nagy konyhullatásal megemliti. Mellyért keményen expostulál, panaszkodik, feddődik Pherorásal. Hogy dolgát az nem tagadhatná, az Saloméra hárittya: ez pedig álhatatosan tagadgya, de úgy hogy az kettözö elme könnyen kitettzenék belöle. Annakokáért *Herodes* mind Pherorást és Salomét, őcseset, hugát ölle elküldi; és ánnal inkább közte oštán *Alexandert* feretni, azért hogy oly tékéletes sűvel völt, hogy ez dologtólle el nem titkolná.

De ez sem tart sokáig, mert egy valaki, az *Antipater* kiftéséből és titkos formálásából megbeséli az királynak, hogy az ő három bójái nagy sok pénzel meg béreltettek *Alexander*-ől az attyának meöletere. Ez ismét nem kevesfé homorittya és gyötri az királr. Ki keményen meg examináltattya és vallattya, az Comornikokat vagy bójárokat: Kik nem szenvedhetvén az nagy kénzásokat reá valottak *Alexanderre*, és azt-is jelentik nagy kinyokban, hogy az főb Tanácsok és az főb Capitanok-is mind ő véle tartanak. Innen *Herodes* még annal-is nagyobb rémulésben esik, ugy hogy immár senkire nem merné magát bizni: mindenek felől egy aránt gyanakodik, itt kezdetik még az sullya. Kiki mind hogy veszedelmét eltávoztathassa, rifeittya, menti magát az ő aytaja elöt, és hogy neki inkább hitel, batorsága lehessen, maft vádol bé; Mely miat nagy sokan ölettettek meg, hogy végre binte ugy az vádolókat mint az bévádoltakat, egy aránt ölettetnének. Es mivel ez főnyü nyavalyában semmi vég nem lenne, hogy egybet bekesége lehetne, mindeneken kiád, és minden bójáikat kiküldi Vdvarából, meg az belsöb Tanácsosfit és jób barátit is, kiket nagy tekintetes völtök miat nem ölethetne megh.

Ezeket mind az álnok *Antipater* vitte végbe, és az attyát ugy elhitette, foglalta, hogy csak ötet alitaná hiveségnek, és hogy egyebek mind halálára igyekeznének. Annakokaért arra-is könnyen rea bírja az attyát, hogy valaki ket ö tudna, hogy *Alexander*rel tartanak nagy feregenkint kenzásra vonyattarnanak. Kik közzül egy meg vallotta kinyában, hogy *Alexander* és *Aristobulus* egymás köze

fövet-

bőverséget verődtek, és arra esküttek, hogy az attyokat az vadászatban megollyék, és ostan Romába mennyenek az Coronának az Császártól való megkérésére. Levele is találatot legyen *Alexander*nek, melyben panaszolkodik öcsésének, hogy az attya uyjobban annyi földet és népet adot volna *Antipater*nek, az mellynek jövedelme 200. talentum lenne eštendőnkent. Azt alitván *Herodes*, hogy egyber immár elégséges okat találta, hogy *Alexander*t nyakon köttve az fogságba vetesse: és minden barátit annak, keményen kénoztattya, csigáztattya, hogy valami bizonyost vehetne kibelőlök. Es noba semmire fert nem tehetetugyan még is megölette; és oly nagy félelmet és remülést berzet az Vdvarba: hogy sohol senki nem merne egy másnak hinni, és végre mayd minden megúna életet is.

Többek közöt egy azt is vallotta, vagy mondotta bé az attyának, hogy *Alexander* írta Romába egy barátjának, hogy kérjék meg az királytól, hogy ő Romába bilitásék, és ő meg jelentené az Császárnak, az ő ellene való arultatást, és hogy az ő attya az Romaiak ellen Mithridateszel tartaná. *Alexander* ön maga midön látná hogj az attya mindent elhinne, és ő immár életét megelégtette és megunta, küld az attyának visontag négy olyan levelet, magátul az attya ellen. Meg vallya hogy tanácskoztak, praktikáltak legyen ő ellene, és hogy az bővettségben az ő attyafia *Pberoras*, és minden ő titkos Tanácsosi béne vólnanak és az ő huga *Salome* ő véle paraznalkodot és fertelmeskedet vólna. Es minden dolgok arra igazítottak, hogy ő meg ölettecsék, hogy ostan kiki mind ked-

ve berint

ve berint élhetne. Nem kellene immár semmi vallatás, kinzás, csigazás; az vallás meg, vagyon.

De ottan hamar az után, nem kicsiny munkával, az Cappadociai *Arbelaus* király által, kinek leánya *Alexander* nál volt, az attyával meg békéltetet. Vólt pedigh egy *Eurydes* nevű az Vdvárbán, az kinek az jó *Alexander* sokat hit vólna, mivel ő velle az álnok ember nagy barátságot veter vólt, de valamit tölle hallot mind megvitte *Antipater* nek, és végre az attyának-is. Két Drabantok-is kinoztattak meg, és az kenzásban az ártatlan *Alexander* re vallottanak Levelek-is irattanak az ő Nevével és az ő keze irásához hasonlók. Maga azokat az *Diophantus* iró Deak csinálta.

Az *calumniak*, rágalmazások-is, mellyeket *Antipater* napokint forralt, formalt, ugy meg sokafodtanak, hogy *Herodes* tellyességgel elhinné, hogy az két fiai, ő neki ugyan csak halálára incselkednének; kiváltképpen hogy az elfutás rajok bizonyodot vólna, hogy *Arbelaus* hoz akarnának menni; az kinek leánya vólt az *Alexander* felesége, és az-is mondatot, hogy ők onnan *Arbelaus* segedelmével Romaba mennének, és az attyokat, az ki immár-is az Csásbár haragjában vólna az *Syllestus* nak hamis vádolásából és rágalmazásából; bé vádólnáják, mellyet *Arbelaus* semmiképpen igazzá nem hagyot.

Midön pedig *Herodes* az ő fiait, az Csásbárnál ismegglen vádollya, és az Csásbár megengedi neki, hogy az mi ez aránt az igaz vólna, azt kezdené és azt tenné; mindazáltal felörcb ne sietne, hanem az dolgot igaz megfisergetésre vinne. Gyüyt azért *Herodes* más fel báz ferfiakat,

kiket biracka hágy; panosból az fiaira és bévádollya azokat, de nem állattya elő őket, hanem ugyeknek meg hallásánélkül, sok vélek tartocskál egygyüt, kiváltképpen az 300. tíst viselőkkal, meg sentétiáztatta. Ezeket *Herodes* mind *Alexandria*-ban; az ő két fiait pedig *Alexandert* és *Arisztobulust* *Sebasteben* ölette meg.

Hogy ezek eltöröltetnek, *Antipater* minden álnoksággal tulaydon csak az attya ellen incselkedik, és az cselekebi hogy Egyptomból egy oly méreg hozzattaték, az mellyel az öveinek kezek által megölettesék. Romába megyen, hogy lenki esébe ne venné, mit akarna; és midőn ez méreg nem elég erős lenne, annal-is erőfsebet küld; de végre ez mind meg tudódik, elárultas által kinyilatkozik. *Herodes* hazakivánnya Romából *Antipatert*, és nyilvánossággal vádollya mint ez nyughatatlanságnak okát.

Hogy, az ő bátyait, megölettette. Mostan immár ő magát az attyátságis, ki őtet annyira tartotta; mindeneken fellyül emelte, és az ő Testamentum levelében *successorának*, utánna következőnek rendelte és valasztotta, és véle minden jót cselekedet; halálára igyekeznék. Es midőn reá bizonyodnék-is, semmit mentéégére nem tudna mondani, és nem felelhetne. Végre azt-is azért az Császárnak jóvallásából megöleti. Es ottan hamar ő maga-is életének hervenedik estendeiben megholt.

Ez historiát azért beszéllem illyen bőven elő, hogy imez ketőt cselekédnem. Először hogy az *Regnalok*nak, *Vralkodók*nak munkas fáratságos, nyavalyas és veszedelemben forgo életeket minden embereknek semeik elejében adnám. Másodszor, hogy minden ember mint egy világos tükör-

gos tükörben látná, mint forgodgyanak nem kevesen; többire mindenkor az álnok hírnév véstéssel, ragalmázással, árultatással, béadással megbólásással az udvarokban: mely nyughatatlan nyavalyás és vébedelembe forgo élet legyen az udvarokban. Hogy ostán azt is megmutatnám, mely igen mélyen bé gyökérezet legyen az embereknek bűveikbe az *Regna* álnak uraságnak kívánsága, és nyughatatlan nyavalyás életnek bérelme; Mely kívánság és bérelem az embernek minden élet, elméjét úgy elvebi, hogy meg se gondolhassa mit cselekedgyék. Csak ő az orbáglásra, uraságra mehesen, minden életét, minden előmenetelét, bérencsejét bé m látomást való eltavoztathatatlan vébedelemre veti.

Innen az is nyilván vagyjon, mely nagy bűvek férelmével, forgalmotóssággal, és fáradozzással véstik el az emberek az ő Vrálkodásokat, *regna* álokat. Sockal inkább halálra vetik magokat, örömesben ki ontyák fok bántalan embereknek véreket, megölik tulaydon gyermekeiket, feleségeket, és minden vérberint való rokonságikat, hogy nem az Vrálkodástól meg válnának, úgy hogy arról nem bűkség több példákat előhozni.

Mivel azért hogy ennyi munkával, fáratsággal, forgalmatoskodással, vébedelemmel, kegyetlenkedéssel, és ártatlan vér ontással béreztetsenek, bírattassanak és véstetsenek el az *Regna* álok, Vrálkodások. Megtettzik ismetfen ezekből az mellyek bővfégsen előbámláltatának, hogy semmi *Summum bonum*, sem nyugodalmas bódog élet, sem tellyes öröm ne legyen ez világi Vrálkodásban,

3.
Az regnálás nagy férclem mel, nem örömet hagyatják el.

ban, sem az nagy Vraknal, Királyoknál, sem az ő udva-
raikban, az fel nem találhatik.

III.

Hogyha az Királyságok és Vrafságok állandóké és
adnaké állandó örömeit

Iképpen hogy valami ez világon vagon, min-
den elmúlik, és semmi állandó nem találta-
tik, hogy az romlandóság és mulandóság alá
ne vettetnék. Sőt az mindennél nemefesegebb
emberi teremtet emberi állat, ki az Istentől minden látha-
to teremtet állatokon urrá tétetet, elmúlik, elfogyátko-
zik és meghal: Azonképpen az birodálmoknak-is va-
gyon *Fatalis periodusok*, az Istentől rendelt, meghatáro-
zott idejek, ebtendejek, az mellyeken azok elkezdetnek,
nevekednek; és vegre megént el kellyen fogyniok.

Az 4. Mo-
narchia azok
nak kezdői.

Az első Monarchia volt az Assyriusoké, mellyet Nimrod
kezdet, ez világ teremtésének, (az sokot bámlálás berint)
1786. ebtendejében, Az viz özön után és az Babylon vá-
rosának éppétefe után 120. ebtendőben. Mert kezdettül
fogva mind az megnevezet időkiglen, ez világon az Atyai
Hatalomnak volt érteke, és az régiebb és eledesb atya volt
minden nemzetségben az előjáró Fejedelem, az mellye-
nek az többi mind örömeit jó akarattal engedtek. De
hogy az embernek gonofsága öregbednek, az Isten az vi-
lági *regnalások*at ugy rendelte az gonofoknak az által va-
ló megtzáfolására. Es ez az első és leg dicsőségesb Mo-
narchia, kiseded eredetből hamar időn ugy nevekedet,
hogy Daniel Profetánál Aranyföhdöz hasonlításék; és leg-
több

Dan. 3. v. 32.

több ideiglen állot az ő tellyes erejében. Tudniillik, 1648. éftendeig és ugy mult oſtrán el.

Az Második Monarchia az Perſaké vólt és az Meduſoké. Az *Cyrus* által kezdetet, Babylon városának megh vétele után, és az utóſló Aſſyriai Monarchának megöleſe után, mely *Daniel*nél *Balthafárnak*, *Herodotus*nal *Labinithus*nak neveztetik: ez világnak 3434. éftendejében kezdetet, midőn az elſő eltöröltetet, és csak 200. éftendeig tartot.

Az harmadik Monarchia az Görögöké, az *Alexander Magnus*tól, Babylon városának meg vétele után, és az Perſiai birodalomnak elrontáſa után, ez világnak 3634. éftendeiben kezdetet; és 286. éftendeig állot, ſ-oſtrán elmult, elkölt.

Az negyedik Monarchia, az Romaiaké, *Iulius Caſar*tól és *Auguſtus*tól kezdetet. Melynek kezdetit közönségsen ſámlállyák ez világnak 3920. éftendejétől. Es immár ez mi időnkig, 1640. éftendőig tartot, de laſan laſan igen kiſſebedik, és az kis Antichriſtusi káromló ſarvacſka, az mely nagyokat beſél immár három királyi orſágokat veſtet ki belőle, és az ő hatalmának-is el kel mulni végtére. Es az negyedik állatnak-is meg kel ölettetni, és az tűzbe kel vettetni. Mert mindeniknek ideje és oraja ſabatot, és határoztatot, ugymond az *Daniel*, meddig kellyen mindenikének állani és tartani. Csak hét éftendő hia pedig, hogy ez utóſſo Monarchia annyi időt nem tartot, az mennyit az elſő. Es minekutánna az káromló ſaru az *Magoſságos*nak ſenteit rontya, és igyekezet időket és törvényeket megváltoztatni, és nékie az ő kezébe egy

idő, és egynéhány idők, és egyfél idő adattak volna: Vgy tétetik obtán az itilet: és elvétetikereje, hatalma, fundamentomából ki töröltetik, és elvéstetik. De az birodalom, erő és hatalom az egész ég alatt, az mindeneknél Magassagosbnak benséséges népének adattatik, az kinék orfága öröcké való, és minden hatalom ő néki bálgál és enged.

Az egyéb királyi orfágoknak is, Fejedelemségeknek, és Vraságoknak az Tartományokban és városokban vagon Periodufok, és habot terminufok, határok, meddig tartanak és meddig kellyen állaniok. Es megmutatták az historiák, hogy semmi orfáglás vagy Vraság az orfágokban és városokban öt ház estendő felőt valami igen nagy változásnélkül meg nem álhatot, némelleyek mégfi kevesseb ideig tartottanak. Söt mayd minden ötven estendőben, valami nagy nevezetes változás éfik az religióban és köfségi igazgatásban. Hogy némelleyek felnevednek, némelleyek állanak és le rohannak. Es többire mindenkor egy Vraságnak nevedése az másiknak, fogyása és vesedelmé.

Nem csak az Vraságok *regnalások* vágnak pedigh ilyen módon az mulandóságnak alája vetterven, hanem az ockalegyetemben az királyok is, az fejedelmek, Vrak ézigazgatók, az kik azokat fundálták, avagy kezékben tartván bírják. Nincsen oly királyi orfág, oly erőtség, oly jól rendelt igazgatás, nincs oly hatalmas hadi sereg, az mely az elmulandóság ellen magát otalmazhatná.

Sok királyok, fejedelmek és Vrak nem lehettek bátorfagos az önnön feleségektől, tulaydon gyermekeiktől,

2.
az királyok
magok is
változás alá
vettettek.

vér s'erint való attyokfjaitól és rokoniktól. Tanácsosúktól és Darabantiktól, és azoktul az kikre bizták magokat. Az kiktől gyakorta gyalázatoson elárultattanak, és megölettettenek.

Ecclef. 40
v. 14.

Az látás, hallás és próbálatís igaznak mutattya az mit *Salomon* mond az ő Pradikatorában: Némelly az fogfágból megyen az királyi meltoságra. Némely az ki királyságában sületet, meg begyenyedik. Ez igen gyakorta meglesben; sok pelda-is vagon róla.

3.
Ki mint tet
mátsal, úgy
tesznek ő ve-
le. is megve-
bek;

Adonibefek herven királyokat tartot fogva, kiknek hivelkeket kezeiken, lábaikon mind elmetéltette, és úgy fedetre vélek az kenyér morsalékot az ő aštala alatt. Annakutánna ő tet-is meg fogta Iuda Izraëlnek birája, és az mint ő másnak cselekedet, ő nékijs úgy let dolga. Kezein és lábain való hivelkejének elvagattatása után, az Iuda aštala alatt kellett néki-is kenyér morsalékot bedegetni. Az mint őn maga megvallya. Az mint én cselekedtem, az Vt úgy fizetet meg ennekem.

Adonibefek.
Iudig. 1. v. 40

Es az mint *Boetius* befét *Regulus*rol az Romai polgár mesterről, hogy az Cathagobélieket, kiket az hadban megfogot az tömlörtzbe szokta vetni. De ottan hamar hogy ötet-is az Cathagobeliek megfogták őt-is visóntag az Fogfagba vetötték és hasonlót hasonlóval fizettek.

Regulus.

Azt bizonyittya továbbá, hogy az Eggptomi *Buzyrides* királynak szokása volt, hogy az mely idegenek oda mennének, megölne és az Isteneknek feláldozná. Es oftan ő maga-is *Hercules*tól hinten úgy áldoztatot fel.

Buzyrides.

Megemlitettük oda fel *Leontius*t, az ki *Iustinianus* Császárt megfogta, és az orrát elmettette, és hámkivetésben

Leontius.

tésben

tésben űzte. Ezt *Tyberius* ismét megfogta, az orrát elmettette, és fogságba vetette. *Tyberius* *Iustinianus* megölvén az fámkivetesből megfogta, és megölette, az mint *Leontium* az ki az ő orrát elmettette volt, mellyet ő abban az fogságban, az kiből őtet *Tyberius* vetötte volt találván, sok kinzáfockal büntette meg. *Iustinianus* visontag, *Philippicus* ölte meg és Csábárrá letöhelyette &c. Az mint továbbá *Anastasius* cselekedet *Philippus*nak arról az Historiák bizonyítanak,

Ezek a példák igazságát erősitik, az *Salomon*bol oda fel tet Regulát: Hogy sokan az fogságból királyságra mennek, és az ki az királyságra bűletet, eltasztatik.

4. Azonközben tista mero igazság az-is; hogy az hamiságért, erőszakért és fősvénységért, az királság egy nemzetről másra megyen. Az mellyet midőn *Nabugodonozor* király nem értene, az Isten álom látás által mutatta meg neki, és önnön mahán értette meg magával.

Királyságegy
ncprol mátra
9al.
Nabugodonozor.

Es noha az Egyptomi *Apries* király azzal kerkednék, hogy az ő orfága oly igen meg volna erősitette, hogy még az Isteneknek-is lehetetlen volna meg venni: mind az által ugyan valóban esébe kellett végre venne, az mit annak előtte nem akart hinni, hogy az V Isten ugyan erősebb volna azért az királyi Orfágnál. Vgy mint az ki azt nem csak elvesztette, hanem az bőlgaitol kötéssel foytattot meg.

Herodotus
lib. 2.

Dionysius.

Noha az Sicilii *Dionysius* király-is dicsekedet azzal, hogy ő az ő fiának *Adamaskö* Lantzal erősitetet, környülkötöztetet orfágot hagyna utánna: De ugyan elsőkadoztak azért azok az Lantzok, és az ő fia kiüzettetet az orfág-

orfbágból, és koldulni kellet, és kenyért kéregetni.

Mert midőn az királyok, fejedelmek és Vrak arta vemednek, hogy az ő magok erejékbe, hatalmokban bizakodgyanak, és az minden királyoknak királyát meg utállják, meg vetik, és magokat annak, mint Vraságoknak adójának, felséges Vroknak engedelmséggel alája nem akarjak adni, sem az ő fenyítését, tanítását nem akarjak venni; avagy ő neki az ő Orfbágoknak kapuit, aytait nem akarják felnyitni, és Tartományikba és városikba nem akarják bébocsátani: megvetik az ő Igéjét, üldözik az ő Plat. 1. & 24 anyaszent Egyházát és hívőlgait, kegyetlenül bánnak az alattok valockal, jóbbágyickal. Szükségképpen annak kel következni, az mir az Sz. Irásannak ellőtte meghirdetet, hogy az királyi orfbágnak, és Vraságnak egy nemzetfégről másra kel menni. Mert az *Dionysius* lantzai, *Vis* Syrac. 10. v. 24 *metus*, erőbak és rőttenés, nem erősitik és nem otalmozák meg az orfbágot: Hanem az Religio, és az fejedelemség allat valoknak az ő Vrokhoz való beretetik. Ez az két adamas köből való Lantz, az mellyek minden *regnalás*okat megerősitének és meg tartnak,

Mert ha az Fejedelemség az igaz Religiónak előb gyamolításával és killyeb plántálásával az Istent jó akaro patronusává teszi, és barátságos oltalmazójává; tehát ugy az Religio oly kötél, mellyel az fejedelemségnek főve, az alatta valókhöz, és az Vraság alatt valóknak fővök az ő Vrokhoz fejedelmekhez erőlsen öfve köttetik és csatoltatik. Es ha ide oly *regnalás* és igazgatás járuland, hogy az jóbbágyok érzik és vehetik ebekebe hogy az Vraság nekik fővök berint javokat kívánnyá; tehát kettős lében az kö-

tés, melly az' *regnalást* és az Vraságot úgy meg kötözi és erősití, hogy semmi külső hatalóm által megh nem ronthatatik. De az holot ezzel ellenkező dolog gyakoroltatik: az Religio kételkedésbe vonyatik, avagy egy rébe nincs jobível hozzá; és az *regnalás*is kinyefséggel és kegyetlenkedéssel vífeltetik, az jóbágyoknak egy jó fő sem adatik, ot az Vraság nem soká álhat meg.

Es hogy ez Caputot egéber elvégezzük, meglátzik mind ezekből, az mellyeket mind eddiglen béhoztunk, hogy az királykodásban, *Regnalásban* és Vraságban az *Summum bonum*, az legfőb jó nem találtatik; sem pedig igaz, tellyes, és állandó öröm azokban nem leletik. és hog az királyok, fejedelmek és Vrak semmiképpen nem oly csendes, nyugodalmas és kívánatos bódog életet élnek, az mint külsőképpen látzhatnék: Hanem sokkal inkább nagy gyakorta legnyavalyásab és gyötrelmesseb emberek ők ez földön, az kiknek egy órában, sém pillántásban sincsen nyugodalmak, békeségek: és sem életek sem Vraságok felől bátorságosok nem lehetnek.

Annakokaért elégedgyék meg kiki minden azzal állapattal, az mellybe Isten őtet rendelte, ne kívánnyon helyeb valót, hogy ha ebe vagyon, az mint *Sirach* tanít: Fiam, meg maradgy örömeft az alattson állapattban, mert jób az mind annál, az mellyre ez világ vágyóldik. Kiváltképpen pedig kiki mind azon legyen és arról gondolkodgyék, hogy önnön magán Vrálkodgyék, Vra legyen maganak és birodalma legyen az ön fáját indulatin: hogy te regnály ő raytok, és nem ők uralkodgyanak te raytad. Mert ez a legjó és díeséretesb Vrálkodás, az mellyre minden

minden embereknek kellene vágyódnok, az melyben nyugodalmás bódog életek és jó lelki esmeretek-is lehet.

Ez az Vraság, midőn ember Vrá ön magának, minden hatalmas Vraknak Vraságokat fellyül mullya ez földön. Nagy Sándórét, *Julius Cæsaret*, Pompejusét, Hannibálét, Samsonét, és egyebeket, az kik jollehet országokat népeket meg győztenek elbirtanak, ön magokat pedig meg nem győzhettek és nem birtak magockal, hanem ez viadalban meg csöckentenek, és elnyomattattanak.

Azért mondgya *Salomon*: Iób az hofferu tőrő az erőf. Prov. 16 v. 32.
nél: és az ki uralkodik az ő indulattján jób annál, hogy nem az ki vároft vében meg. *Qui rectè faciet, non qui dominatur erit Rex:* Aufonius

Mondhatſa meg ki legyen Vr, és királ?

Az, acki indulatin Vr, és regnál.

———— *Tunc omnia iura tenebis,*
Cum poteris rex esse tui. —————

Boëtius.

*Q*ui se vult esse potentem;
Animos domet ille feroces;
Nec victa libidine colla
Fœdus submittat habenis.
Etenim licet indica tellus
Longè tua iura tremiscat,
Et seruiat ultima Thulo;
Tamen atras pellere curas
Miserasq; fugare querelas
Non posse, potentia non est.

AZ ki hatalmas és Vr akar lenni,
Tanullya tanitafomat érseni.

Magán kezdésék ő uralkodása,
 Indulait bölcsen bírja, fogdosza,
 Tisztasággal életeréket éltesse,
 Magát véreket igazában ne eytse,
 Mi haszna ha ki ez Földet mind bírja,
 Hogyha ő maga rút bűnöknek rabja,
 Mert ha saját indulatiddal nem bírő,
 Hatalmat magadnak hiában igrő.

TIZENKETTÖDIK RÉSZ.

Az elmének javairól.

Ekediglen *Corporis & Fortune bona*, az testnek és szerencsének javait nézegettük, vizgaltuk, és azokból akartuk ki keresni és feltudakozni, találni; hogy ha az *Summum bonum*, avagy az Legfőbb jó: igaz, tellyes és állandó öröm, az nyugodalmas bódogélettel együtt abban találtásuké. Nem csak nem találtuk pedig azt meg az mit kerestünk; hanem azzal tellyeséggel ellenkezőt leltünk és tapasztaltunk meg.

De vadnak még több jók-is, mellyeket *Animi bona*: Elmének javainak neveznek; az mellyek sokkal föbbe, nemesebbek, dicsőségesebbek, hogy nem az Testnek és az Szerencsének javai: Mind az mellyek; Bölcsesség, Ertelem, Tudomány, mefferség, jóság és tisztesség &c. Mellyek azért neveztetnek elmének javainak, mivel az embernek elméje és lelke forgattya azokat, és azok által munkálkodik, cselekezik. Es meg kel azt vallanunk, hogy mind az leg tudós Philosophusok, és világi bölcs emberek azt

tartották és tartják, hogy az Legfőbb jó, *in bonis animi*, ezekben az elmének javában legyen: hogy az bódog nyugodalmas élet; igaz tellyes és álhatatos öröm ezekben találtsák. Mert ezekert az jókért tartották ök minden egyéb embereknél fellyeb valóknak magokat. Es azokat dicsérték s tartották bódogoknak, az kik az Istentől bölcseséggel, tudománnyal és jófággal vólnának megajándokozva. Es fok idő telnek benne, ha ez helyen minden ösententiaikat és értelmeiket, (mint írjon és disputáljon érről akar mellyik) ide akarnók béhozni.

Aristoteles, Cicero, Socrates, Plato; felötte igen dicsérik és magasztallják az joságot. *Virtust* vagy joságos cselekedetet: és annak beretében helyheztetik az Legfőbbjót, és azt mondgyák; hogy az joság berzi az igaz csendes bódog életet.

Es bizonyára ha az egészséges épp elmés, okosfág, meg tekint minden teremtet, dolgokat, ez világnak minden jovait és mindent az mi az égalat vagyon, és egyyiket az másikal egybe veti, nem itilhet külömben, hanem azt kel állatni, rekefteni, hogy semmi nincs nemességesb, berelmetesb, dicsőségesb és jobb ez földön, mint az bölcseség, tudomány és joság. Annakokaért nem-is állathat külömbet, hanem hogy az legfőbb jót, *in animi bonis*, az elmének javaiban kellyen keresni: és hogy az kik, ez jókat megnyerték és megberzetek, igazán bódog emberek legyenek.

Innén vagyon hogy az *Studia sapientiae & virtutis*, az tudományi mesterségek, és a joság, nem csak az köz emberecknél hanem az leghatalmasbakknál-is minden-

koronbecsületben és nagy tekintetben vóltanak és tartat-
tanak. és tölök az bölcs értelmes tudos, ékeisen főlo em-
berek feretettek tiszteltettek és mindenkor minden jóval
vóltanak ez illyenekhöz.

Alexander.

Az világ biro Nagy *Alexander*, az tudos embereket i-
gen ferette, és nagyra becsüllötte. Es az ő Vdvara mint
egy Academia vagy fő Iskola, tellyes vólt tudos emberec-
kel, kiket valahová ment mindenkoron nagy sereggel vé-
le hordozot.

Dionysius.

Dionysius Syracusanus-is ferette és nagy becsületben
tartotta az tudos embereket, és amaz igen hires neves
bölcs embereket. Diont és Platót, nagy kölcséggel és sok
pénzel hozatta udvarában, és egy ideig őket magánál tar-
totta.

*Scipio Africanus, Ptolomæus Philadelphus, Augustus,
Iulius Cæsar, Adrianus, Severus, Constantinus Magnus,
Theodosius iunior, Carolus Magnus, Sigismundus I.* Csábá-
rok az mint hogy magok bémélyekben-is tudos és bölcs
fejedelmek és Vrak vóltanak; azoképpen tudos embere-
ket örömeft láttanak és tartottanak mellettek: ferették
azokat, tisztelték, becsülték, allapattyokat fellyebvítették,
és hozzájok minden jóckal vóltanak.

Sigismund.

Sigmond Csábár dolgát némely Vdvari nemes urfiak
nem igen kedvelleték; hogy ő Felsege az tudos embere-
ket promoteálná és azokat emelné elő; és ő reájok nem
tekintene. Mellyet midön vót vólna efébe, mond: *Illos
merito observo, quos natura præ aliis excellere voluit*: Azo-
kat én méltán tartom becsületben, az mellyeket az termé-
ket-is nálatoknál fellyeb emelt.

Es mi-

Es midőn ez dicséretes Csásár az jeles tudos *Juristát Georgius Fiscellinust*, bentölt vitezze tenné vagy megh nemelsitené, és véle az Ország gyűlésére Basileába menne, és az Tanács háznál ösve gyűltek volna, meg béppen *Fiscellinus*-is kételkedik, hogyha az tudos emberekhez üllyőne, avagy az Szentelt vitezlő nemes rendek kozzé. Végre magát meggondolván, à vitezlők kozzé hajol: Mond akkor nékie az Csásár. *Stultè agis, quòd literis militiam præfers. Nam ego mille equites uno die crearem; Doctorem verò unum mille annis non effecerim.* Bolondul miveled, hogy az vitezlő rendet nagyobra tartod, hogy nem az tudos embereket. Mert én egy nap ezer embert meg nemelsithetek, de ezer ébtendeig sem tudnék egyyet doctorrá tenni.

Illyen tisztességben, becsületben vóltanak akkor az időben az bölcs nagy értelmű dicséretes Csásároknál az tudos emberek. Mostá egy peczér inas gyakorta nagyobra becsültetik az Vrak udvarában, hogy nem valamelly tudos ember.

De nem sockal ez előtti, és ez mi időnkben, vóltanak és vadnak királyok, Fejedelmek és Vrak, kik nem csak *Studia literarum*, az tudományokat, tudos emberek szeretik, becsülik, begény Deakokat tartnak, táplálnak, Acaemiakat és gymnasiumokat fundálnak: hanem az kik ö magokis, ifuságoktul fogva serényen tanultanak, és ez által magoknak dicséretes és dicsőséges nevet szerettek ez egész világon.

Nemde nem tudos bölcs és értelmes vólté az nehai *Ferdinand* Csásár, Az Lengyel Orzági *István* király, és az *Ferdinandus* *Stephanus*
Panno-

Pannoniai dicséretes Hunyadi Matyas király. Es az *Megapolitanus* Vlrík hertzeg; kinek dicséretes *regnálásában* fundáltator az Rostokiümi Academia avagy közönséges fő Iskola; mellynek magtartására tekintetes fejedelmi jóvendelmet és segedelmet rendelt.

Hasonlatosképpen az *Saxonia* válašto fejedelmek-is *Augustus* és *Christianus I.* az Vitebergai és Lipsiai Acemiakat dicséretelsen megtartottak, és éppen s-viragozolan hatrák utánnok az mostan *regnálóknak*.

Az dicséretes Brunsvigai Hertzegek nem igen régen éppitették és fundálták az Isten igejéhez és az Tudományokhoz való szeretetekben, az Helmeftádi Acemiát.

Azonképpen az Brandeburgumi Hertzegék-is az Odera vize mellett való Francofurti Acemiát nagy dicséretekre éppitették. Es az Hafsiai Landgraviusok az Marpurgit. Mely dologert örök emlekezetben leßen Dicséretes Nevök vala miglen az szép tudományok ez világon megtartatnak.

I.

Hogyha az elmének javai szerezhetneké bódog életet, és adhatnaké igaz örömet?

Eski nem tudná hogjaz szép tudományi mestersegek, és nyelvek, bölcseseg és ájoság, az Istennek drága nemes ajándeki legyenek, ő Felségétől az embereknek kegyelemből és irgalmaságból adassanak és ajándékoztassanak: De meg-is megmutattyuk azt, hogy ezekben az elmének javaiban, se talaltsék

laltásék és ne legyen az *Summum bonum*: az Legfőbb jó: és hog' ezek sem adnak semmi bódog életet, avagy, ugyan semmi igaz, tellyes és állandó örömet nem berezhetnek.

Mert noha az *anima bona*, az elmének javai, Isten ajándeki legyenek; tudni való mind az által hogy velünk nem úgy bűlettetnek, mint az *Corporis & fortunæ bona*, az testnek és az Szerencsének javai: Hanem nagy forgalmatos gondal, munkával, fáradsággal, veritéckel, ifjuság ideitől fogva való serénykedéssel főtöréssel, kerebtenek és bereztetik, és embernek egész élete belé fogy és keves jó napokat lát mellette, az tanulással testét, fejét erőteleníti, betegesíti.

Mivel az tudományok és jószágok magas Hegyének igen boros és bellyel mebbe kerengő ura vagyon, az mely igen csuszamékony, sikamló, hátahoporjás, kielén, vad, mindeféle rövissel, kóroval bé nőt. Az melyben sokan meg is dűködnek, és az tanulástul elirtoznak. Ha az tanulást némelly elkezdé-is, de ha az nehéz, hobbi és veszedelmes utat látandgya, tekenti előtte, az mellyen által kellyen verekedni, oly igen elibonyodik, hog' az Studiumat, és az Tanulást Istenre bizza és elál mellöle.

Annakelőtte az nehéz fáradságos munka mellett, nincsen egyéb az Studiumban, Tanulásban segétségnél, nyavalyánál és koldúságnál. Mert noha némellyek nagyra mehetnek az tanuság által, de azra csak némellyek tehetnek bért, az kik Tudományok, mestersegek által, serény értelmek és ékeksen bállások által előmehetnek. Azoknak is pedig ottan ottan az berencse játekjához kel magokat alkalmazzatniok, ez világnak kel bízeldkedniek,

I.
Tudomány (jószág) munkával bereztetik.

2.
Az tanulást koldulás

és az joságot, igazságot, tökéletes jámborságot egy ideig Ianos Pap Országában kel bocsátaniok, és ott kel azokat sámkivetésben buydosztatniok, miglen ők azonban érfények töltetik.

De nagy réffént ugyan merő koldufok, és nincsen annyi értekek hogy magokat és az öveiket elráplálhatnák, fot még sájakba vető fallattyokat-is megolvásák, nem is adnak többet nékik, hanē az menyit alég ehetnek meg. Sok jó ingeniumó jámbortanult, elmés ifiak budosnak félyyel az országban, és nem talalnak táplálásokra való. Egy summában, koldulással keresi kenyéret az tudomány, és sem mire nem becsültetik.

Salomon.

Mind ezeket az böles Salomon-is igen vette efébe. Mert ki vólt nálánál az nap alat bölcseb, tudosb, és érteltelmesb? Iollehet ő ámmellet begénységet nem fényvedet, de mennyi munkájában fáratságában vólt legyen nékie, meg jelenti azt az ő Prædikator nevű könyvében, midőn mond: En *Salomon* Prædikator, királya valék Izraélnek Ierusalembe; adván az én elmémet mind azoknak vizsgálására és bölesen meg tudakozására, mellyek lefnek az égek alat; Ezek mind hiába való foglatatóságok, az mellyeket az Isten adot az emberek fiainak, hogy azokban gyötrenék magokat. Láttam minden dolgokat, mellyek lefnek az nap alat, és imé mind ezek hiában valóság, és az léleknek gyötrelme, Adtam annak felötte az én elmémet az böleseségnek tudására, és minden estelenségnek és bolondságnak megtudására, de megismerem ezt is lenni az léleknek nyomoruságának, mivel hogy az böleseségnek fokságában sok busulas vagon, és valaki ö-

Eccles. 1. v.

11. 13. 14.

17. 18.

regbiti

regbiti az bölcseséget öregbiti az gyötrélmét.

Es ha binte valaki nagy borsorgalmas munka, faratság alatt volna-is, és az mellet begénséggel, koldufsággal baylódnék-is, ez még mind menyvedhetőb vólna, és gyamol-sága lehetne; De ennek felötte ide járul az gyalázatos irégység, az melly az emberek életét gyötri, keseríti, fáztya és mindéneket meg veszteget. Mert ha némely, másnál vala mennyivel többet, tanult, rayta mindgyárt az *Invidia* ebagnö, az bégyentelen bestia, irégyli ez ő néki, minden erejével ellene akar állani, meg bollya, meg rágal-mazza, meg kifsebeti, bídalmazza, gyalázza, reformál benne mindent és felforgat. Mellyen némely jámbor tu-dos bémélynek bive megbakodhatna, és az nagy faydalom f-bánat miat meghaládozhatna, hog az ő jó ügyekezettelt töt felvifelt munkáját, fáradságát illy hitván helyre köl-tötte, illy gonofra vonyafsék, és azokért igy nyomdostaf.sék és tapodtatsék.

De még ez gonofst nem elégli az *Invidia* az rutalmas kofa, hanem az minden napi probálat bizonyittya, és nyilván tanit minket, hogy fokak, az ő Tudományok, jeles elméjek és ferény értelmek miat, testeknek, éléteknek és jószágoknak veszedelmébe jutottanak. Mert ez aránt igen zugodik dulful az *Invidia*, az irégység, és az jól ta-nult és tudos ember után addig olálkodik, incselkedik, mindenféle álnok práctikával és ravasb mesterséggel, mi-glen azt tellyeséggel elnyomja és labalól eltollya és ki tö-röllye.

Illyenképpen az *Socrates*, az kit az *Oraculum-is* ez föl-

3^a
Bölcseséget
követ treg-
seg.

4^a
Tudomány
és jószág fok-
nak veszedel-
me hoz.

Socrates

Tertullianus.

tot, amaz Scholabéli Bányosok irégyisége által öleter meg: *Tertullianus* nagybölcs tudományokkal ékesétetet egyhazi tanító, gyűlötek, irégyiségből mardosták, és öldöztek az önnön Tanító társai, az *Romanus clerus*, az Romabéli hizlalt Caninikosok. Mellyen bűve ugy elbufult, és elkeferedet, hogy ez dologért, (az mellyet nem dicsérhetni) az igaz tudomány mellől el áll, az Romai Ecclesiától elbakad, és az *Montanus* eretnekségére adgya magát.

Nazianzenus

Szintén ilyen módon vólt dolga, *Gregorius Nazianzenus*nak, az jeles fő tanítónak.

Athanasius.

Nem külömben Sz. Athanásiusnak-is, az ki az ő tudos voltaért, ékeksen bóláfaért, buzgofagaért és Istenes jamborságaért az Alexandertől és az több Arriánusoktól, az kik az tudományban közel sem vóltak hozzá hasonlók, felette igen meg gyűlöttetet, rágalmaztatot, és öldöztetet. Mit nem bót font, kent, vont erre az bét emberre az mord *Invidia*? mennyi calumniával, rágalmazással terheltetet tőle, minden felső és alsó rendeknél? Micsoda hazugsággal nem vóltak rayta? és mennyi álnok praetikákkal, csalárdkodással nem incselkedtek utánna?

Ez jutalma az jóságnak és istenességnek ez vilagon! Ez az bép bódog és nyugodalmas élet, az mellyet nekünk az elmének javai bereznek.

Erről mondgya, és erről panaszolkodik az bölcs *Salomon* király; Megh nézem az bölcseséget és tudóságot minden dolgokban, ott-is mind gyűlöli egyik az másikat: ez-is mind hiába valóság és munka.

50

Nem ritkán esik az-is, hogy ezek, az elmének drága

nemes

nemes javai, az mellyek noha természetek szerint, az embereket, belidségre, nyájásásra és alázatosságra kibítik, mind az által nemellyek, kik midőn láttyák, hogy valami kévével másnál több ajándékokkal bírnak, sokakat mondom, efféleket megkevélyítnek, felfuvalkottacká és nagyra vágyódocká tévnek, csak magokat tarttyák nagyoknak, bölcsenek, értelmessenek: Egyebeket pedig az semminél-is aláb valónak tartatnak; és ez illyeneknek az ő semeik előt merő bolondoknak, és kábaknak kel lenniek. Ez illyen negédeskedők pedig többire mindenkor amaz félig tudósok, az kik valamit *superficialiter* fellyül el az fi-nén, de fundamentoma szerint semmit nem tanultak. Innen mondgya Szent Pál: hogy, *Scientia inflat*, az tudomány felfuvalkodtat. Ellenben az kik igazán és fundamentomolson tanultanak, igen jolláttyák, mellyaránt legyen fogyatkozások, és annyival alázatosabbak, és egyebeket magoknál sokkal bölcsőbbeknek alírnak és tartnak.

Mert igaz az mit az pogány bölcs Poéta mond:

Didicisse fideliter artes,

Emollit mores, nec sinit esse feros.

Az ki jól tanult és igazán tudos,

Szelideköléső az, és alázatos.

Mind ezekneknek felőtte ide járul, az Istenek drága szép ajándékival való gonosbul élés. Vgy hogy, midőn *in animi bonis & donis*, az elmének efféle javai mellet, ember valami nyugalmas bódogéletet, és igaz, telyes örömetremélnene, az véle való vissza élés mind megh vestget viszontrag mindeneket.

Mert láttyuk ez aránt, hogy az Istennek ajándékával az embereknek fia, nem élnek annak tibteségére, az ki

D d d 3

azokat

Elmének ja-
vai kevélyé-
tévnek.

in Cor. 3. v. 2.

Ovid. de
Ponto.

Elmének ja-
vaival vissza
élés.

azokat ő nékik adta: sem nem az végre élnek vélek, az mellyre adattanak: tudniillik felebaratiknak hasznára és épületekre, és az Christus egész testének gyarapítására, az mint Sz. Pál tanit: Hanem csak magoknak hasznokra, javokra, hogy azok által felemelkedhessenek, nagy méltóságra, tisztességre mehessenek, az köz embereknel nagy dicséretet nyerjenek, hirt nevet ferezzenek az tudatlanoknak, hogy egyebeknel, bölcsébbeknek, tudosbagnak és értelmesebbeknek láttasának, és tartasának.

Sőt annyira megyen dolga ez elmei jóknak, hogy az emberek az kiknek ezeckel az Isten tisztességére, és felebaratiknak javokra kellet volna élniek: az helyet visfba élnek vélek az Vr Istennek becstelenségére és kissebségére, és az ő benséges nevének gyalázattyára: és az ő feleiknek rómlásokra és veszedelmekre. Az mint azt ez világon az szemmel látás füllel hallás bizonyittya: és sok példákkal meg bizonyithatnók, hogy ha ez munka kezünk között, reménységünk felöt immár-is bándékunknál killyeb terjedet és nagyobra nevedet.

Ottan azért csak az egy *Eloquentianak*, ékelsen bölcsésnek példájával mutassuk és bizonyítsuk meg. Bizony dolog, hogy az Ekeszen Bölcsés az Istennek drága szép ajándéka, az mely által az Istennek tisztessége, bent neve és orfága mebbe kiterjesztetik, az Keresztieni Religio és tudomány elöt plantáltatik: az községi igazgatas, itilet és törvény bölgálatás meg tartatik, és sok hasznos és idvöséges dolgok vétehetnek véghöz.

Ha pedig az emberek ez szép adományyal gonosbül élnek az anyafent Egyházban, az Ischolákban, Tanács-
házokban,

házakban, Törvény tételekben, contractusokban, Szerződésekben, öfvebékélfekben, én minden egyéb emberi dolgokban, és ügyökben: akarkiiis könnyen megcitolheti, mely bõrnyü vefélt indithafson az Iften anya bent Egyházában ez illyen vißfa élés, és az jónak nem jól forgatáfa. Mely nagy kára, fakadáfa lehetsen ez nem jól éles által, az igazságnak, Kereftyeni tudománnak, és Religiónak, mennyihadak, háboruk, támadáfok, vérontáfokk forratáfsanak, és menyi gonofra az által okok adattatáfsanak, mely nagy vefedelmet az ékefsen bõlo emberek indithafsanak tamabáfsanak! arrol jól és igazán bõl Sz. Iakab: Az nyelv igen kicsiny tag, de nagy dolgokat indit. Imé egy kicsiny tüz mely nagy erdõt meg éget? az embernek nyelve-istüz, és minden álaokságnak örvénye; acképpen helyhezteret az nyelv az mi tagaink közdöt, mely mind az egész testet meg bõplõfiri, mely az gehennának tüzétül fergerjefitetik. Mert minden vadaknak, madaraknak és esufomáfó állatoknak, és tengerben ufkalóknak természetik meg enyhitetik és meg enyhítettet az emberi természetül. De az nyelvet fenki meg nem enyhitheti; gonof állat az mit meg nem enyhithetf, tellyes halálos méreggel.

Cap. V. §. 6.
6. 7. §.

II.

Hogyha az Elmének javai, tellyes örömet adhatnaké?

Zmint immár azért mind ezekbõl kiterzik e légségelsen, hogy semmi bódog életet, sem igaz örömet, az elmének javai minékünk nem

hozhat-

hozhatnak; azonképpen semmi tellyes és álhatatos örömet sem berezhetnek; mivelhogy ők magokban-is nem tellyeseknek és fogyatkozttaknak taláztatnak ez életben. Vgy vagyon bizonyára, az mint oda fel-is meg említük, hogy az Istennek jeles szép ajándéki, az elmenek javai, és nagy ékesegei, nemés és drága kincse az embernek, és ő magában mayd tellyeséges-is. De ez romlottságban, az veset emberi természet annak tellyes tökéletes voltára nem érkezhetik: mert valóságoson mondatik imez a Sz. Páltól: hogy, az embereknek elméjek meg homályosítator. Es az Syrakis mond: Nagy sokak ennél-is nagyobb röytettenek el, keveset látunk az ő eselekedetiben.

Ephel. 4. v. 3.

Syr. 43. 35.

Sap. 9. v. 14.

35. 16.

Illyenképpen szól az Bölcseségnek könyve-is: Az halandó embereknek okoskodások félelmések, hibás sok, és álhatatlánok az ő gondolatryok. Mert az rothadandóság alá vettetet test meg nehezeti az lelket, és ez földi lakás az sok gondokkal még tölt az elmét ugyan levonssa. Es az mellyek ez földön vadnak azokat csak alig foghattya meg, és mellyek kezeink közöt forognak azokat-is nagy műkával talállyuk meg. Az mellyek pedig menyben vadnak, kicsoda tudhattya meg azokat?

Ha azért az testi, természeti és emberi dolgokat fel nem rúda kozhattjuk: Sockal kevesbé mehetünk végére az mennyei és lelki dolgoknak. Mint az Istennek fia mondgya *Nicodemus* nak: Az fél sű, és hallod az ő zugását, de ugyan nem tudot azért honnon jó, és hová megyen. Ha midön földi dolgokrol szólok tinektek, nem hiszitek, hogy hinnetek el, ha mennyei dolgokat mondanék? Bizonyára merő setétség az embereknek bűvőkben,

Ioh. 1. v. 5.

és az

és az vélek bűletet vakság felötte nagy. Az lelkes ember meg nem foghattya azokat, az mellyek az Istennek lelkéjé: bolondságnak tetzik ő néki, meg sem tudhattya azokat. Meg setétült és homályosodot az ő értelmek. Setétség buritotta el az földet, homályoság az népeket, ugy mond az Profeta *Esaias. cap. 60 v. 2.*

In artibus & scientiis, minden tudományokban és mestersegekbé ez földön, sok *defectivák* sok nem tellyeségesek találatnak, és az egész *Philosophiában* sok *anomala* sok hibas és fogyatkozot dolgok vadnak, az mellyek jób fundamentomat kívánának; az mellyet igen jól értnek tudnak azok, az kik csak valami kevéssé forgottak is benne. Es sok vagyon még elröitve *In rerum natura*, az természetben, a mellyeknek mégfundamentomos végre nem mehettek. és az hová még az emberi okosság, elme, és értelem fel nem érkezet, az mint Iesus Syrakból ez elöt egykevéssé meghallók. Es Sz. Iob-is mond: Nagy dolgokat cselekedik az Vr, az mellyeknek végére nem mehetni: és sok csudákat tében, mellyeket meg nem számálhatni.

Noha igaz, hogy azok az Defectusok-is, nem az Tudományi mestersegekbé, és ő magokbá az elmének javai-ban vadnak; hanem az mi értelmünknek erőtelenségében vadnak, az mely az igen felséges dolgokat meg nem foghattya. Es binte ez, az min panaszkodunk. Innen is vagyon, hogy az Elmének javai semmi bódog életet nem adnak, sem tellyeséges örömet nem serezhetnek, és bűveinkben állandó vigaságot nem indítanak. Mivel-

E e e

hogy

hogy mi ez gyarloságos erőtlenségben azoknak tökéletes tellyeségere nem juthatunk és nem érkezhetünk.

III.

Hogyha az elmének javai állandóké.

Miképpen minden dolog ez világon, és ez világ ö maga-is minden ö dicsőségével egyetemben elmulik; azonképpen elmulnak, elfogynak végre az elmének javai-is. Az értelem kifesebedig, az emlekező elme meg fogjátkozik; Az jóságához, Istenességhez, tisztasághoz è tisztességhöz való szeretet meg hidegül ez avult meg hidegült világban, és végre elvetemedik és vetekké s gonofsággá valik.

Cicero idejében egy *Grammatikus* az ö vensége miatt elfeleytette, elvesztette minden ö mesterseget, tudományát, hog még csak az betüket sem ismerhette. Az mint az jeles fő *Tanito Georgius Trapezuntius*, ki az Deak és Görög nyelvet habnosson promovealta, venségében minden tudományát mesterseget elfeleytette, mint ha soha csak egy betüt sem tanult volna. Az *M. Aurelius Caracalla* Császár, ifjuságátul fogva serényen tanult, de végre ismét mindeneket elfeleytet. mintha az tudományokról egész életében soha semmit nem hallot volna.

Oly igen nagy az emberi értelemnek gyengesége és erőtelensége, hogy ha vala mely dolgot naponkint nem forgatunk, s benne nem forgunk s nem gyakorlunk, és ottárea nem emlekezünk, igen könnyen elfeleythettyük. Mely hamar meg felet kezünk jó barátinkról, az mellyeket egy-

Trapezuntius

Caracalla.

ket egynéhány esteendőket előt esmertünk, vélek egyyüt forgottunk? Hogy ha vélek sembe talalkozunk, ugyan alkalmas ideiglen nem jút eűnkben, kik legyenek.

Mely könnyen meglehet valami kicsid eset által, valamely betegség által, hirtelen megijesztés, megremüles miat, avagy egyéb effele nyavalya s-leefes miat, hogy ember minden *Ingeniumát*, értelmét, memoriaját elméjét mind elvesse! Sokak megifűak, esik, zaballyák minden érzekenséget, értelmeket, okofságokat, elméjüket. Az mellyekről nem keves példákat hóz bé *Plinius Lib. 7. cap. 2.* az mint egy kövel meg hagyítottól, az ki az miat minden mesterségét, tudományát elvesztette feleytette: De egyéb kint minden dolgot megtarthatot elméjében. Hasonlatosképpen emlekezik másról is, kinek egy magas ház hezatról kö eset az fejére, mely után az önnön anyjának atyafiainak minden rokoninak neveiket elfeleytette. Azt is emliti egyről, az ki egy betegsége által, minden bölgainak, bölgálóinak nevet elfeledte: Es az *Messala Corvini Orator* az írja, hogy minden elméjét elvesztette, ugy hogy az ön tulaydon nevet sem tarthatná elméjében.

Messala Corvini.

Azt írják az Thraciaiakról, hogy oly tompa elméjük vóltanak, hog négynél többet nem tudtak olvasni. Nemde nem az Isten Igéje bizonyittyaé, hogy Nabugodonozor az Istennek reá bocsátásából és büntetéséből az ö okofságát és értelmét elvesztette legyen, és az oktalan állathoz let hasonlatosá. Annakokaért kijs vettetet az emberek közzül: és sénéát ött az mezőn mint az barom. Söt még az igen jeles nagy *Ingeniumok* is éreznek valami fo-

Thraci.

Nabugodj Dan. 4.

gyarkozást és gáncsolí-hibát magokon, hogy ollyat-is elfeleylethetnek, az mely nem kevés dolgokban ál, és ha feljegyző pennával nem elnének, mely igen kévelet tartatnánk meg fejünkben?

Lám némellyek effele feledékenséget amaz jeles elméjű férfiakban, *Ciceroban, Plutarchusban, és Aristotelesben*-is vöttek efebekben, és feljegyzették.

Didimus
Grammatic.

Es az *Didimus Grammaticus* ol-is azt írják, hogy egy historiát valóságosan es keményen tagadot: Az â historia pedig az önnön saját kezével írot könyveiben meghmutattatot, az melyről elfelelkezett völt.

Vgyan meg kel annakokaért vallanunk, hogy az elmének javai sem állandók, allando örömet sem adhatnak. Es mivel azok sem igazságosok és nem tellyesek; tehát semmi igaz, tellyes örömnök sincsen ö benne: és így semmi bódog életet, és az legföb jót azokban nem remélhetjük.

Illyenképpen végezzük azért el az mi eckorig nyuytot *Discursusunkat, és Disputationkat*: hogy az fen meg emlíet *Corporis, Fortunæ & Animi bonis*, az Testnek, Szerencsének, és az Elmének javaiban, az igen sokbor kivánt *Summum bonum* avagy Legföb jó, az mellyre ez világ fiai minden valóságos ferény igyekezettel forgalmatossággal, nagy veszedelmeckel-is törnek üznek és vágyódnak, nem leletik, és semmiképpen azokban fel nem találtatik. Imez tulaydonfagai ferint az Legföb jónak: Hogy igaz vólna minden hamiságnélkül; tellyeséges minden fogyatkozásnálkül; álhataratos minden elvefésnélkül, minden elváltozás, elmulásnálkül. Sem annak *Effectumi*, munko-

kálkodási, tudniillik az bódogságos és kivanatos csendes élet, igaz tellyes és állando öröm abban nem éreztetik.

Az minden joságnak, kegyefségnek, kegyelemnek, és irgalmalságnak atya, uyítsa meg és igazgassa, vezérelje az mi biveinket az ő Szent Lelkével, hogy mi azt az Legfőb jót, az mely ot fen, vagyon ez holot Christus vagyon, ülven az Attyának jobján, és nem azt az mi à földön vagyon, kerefsük, s-oda azokra vágyódgyunk, és az Apostallal, s-az Proferával bűne denül mondgyuk: Abba, bserelmes atyánk &c. Vram csak te enyim légy, en nem gondolok semmivel, akar az mely igen jó legyen is ez világon. Nem leben obtan semmiből fogyatkozásunk, akar fen való s-akar alaton állapatban és rendben legyünk, kineckinek az ő hivatalában elege leben, Melyben meg is nyughatik. Végezetre ez siralomnak völgyében való futásunkat, munkálkodásunkat, fáradozásunkat, forgalmatoskodásunkat megeléglévén, az nyugodalomba megyünk. Mellyet az irgalmas Vr Isten mindnyajunknak engedgyen meg kegyelmélsen az ő bserelmes Fiaért á Christus Iesufert,

AMEN.

Dicsőség egyedül az Istennek.

V E G E.

RE-

REGISTROMA AVAGY MVTATO
 táblája az Részeknek és azoknak főfő tzicke-
 lyeinek, az mellyek ez *Discursuban* foglalátanak,
 és meg Magyaraztatnak.

- I. Rész. Ez világnak sokféle javairól és azoknak külömbiségekről. pag. 1.
- II. Rész. Hogyha az Legfőbb jó az Testnek javaiban találatséké? 7.
1. Ha az Gyönyörűségekben találatséké bizonyos öröm és igaz bódogság? 16.
  2. Hogyha az Testi gyönyörűség tellyes bódogságot és örömet hszerezzené? 23.
  3. Legyené az Gyönyörűségben állandó öröm? 32.
- III. Rész. Hogyha az Legfőbb jó az Szerencsébe találatséké? 41.
1. Valami igazán bizonyos találatséké az Szerencsében? 45.
  2. Hogy az nagy Szerencse semmi tellyes örömet nem hoz. 64.

Peldai azoknak.

1. Kiket örvendeztet meg az Szerencse elsőben, és végre meg somorítot? 65.
  2. Az kiket az Szerencse elsőben meg somorítot, és végre ostán meg örvendeztetet. 71.
  3. Kiket ellenkezet az Szerencse elsőben és utolban, középkor pedig kiket meg örvendeztetet? 76.
  4. Kiket örvendeztetet meg az Szerencse előbb és utóbb, középkor pedig somorítot. 79.
3. Hogy az Nagy Szerencse nem hszerez állandó örömet és bódogságot. 85.
- IV. Rész. Hogyha az Legfőbb jó ez Gazdagságokban találatséké? 93.
1. Hogyha az gazdagság igaz örömet és csendes bódog életet hozhaté? 102.
  2. Az sok jószág, gazdagság tellyes örömet hszereheté? 113.
  3. Hogyha ez világnak javai állandó örömet hozhatnak? 160.
- V. Rész. Hogyha az nagy tisztesség és ez világi dicsőség hszerezzené nyugalmat bódog életet és igaz, tellyes és állandó örömet? 168.
1. Hogyha az tisztesség és a dicsőség, igaz jó legyené, és ha igaz örömet és bódog életet hszerez? 171.

REGISTROMA.

Micsoda legyen tehát az igaz tisztesség dicsősége?	182.
1. Hogy az tisztesség és dicsőség telyes örömet és nyugodalmas életet ferezzené?	196.
3. Hogyha az tisztesség és dicsőség állhatatos örömet és bódogságot hozzone?	108.
VI. Rés. Hogyha az szép ékes öltözet ruházat hozzoné valami hasnot az esendei bódog életre, és az igaz telyes és állandó örömet?	217.
1. Hogyha az friss szép öltözetek semmit nem szolgálnaké az igaz örömré, és bódog életet nem ferezneké?	218.
2. Hogyha azért az ékes öltözet hozhaté embernek telyesfészes és állhatatos örömet.	229.
VII. Rés. Hogyha az szépség ékes termet hozzoné igaz telyes és állandó örömet és bódog életet?	234.
1. Hogy az szép termet, nem igaz, telyes és állandó jó.	235.
2. Hozhaté az szép termet telyes örömet?	247.
3. Az szépség és ékes termet nem állandó.	243.
VIII. Rés. Hogyha az nagy kedves épületek igaz telyes, és állandó örömet és bódog életet hozhatnaké.	245.
Herkulesnek tizenket munkairól.	251.
Ez világnak hét csudái.	255.
1. Az igen szép Pompas épületek semmi igaz gyönyörűséget és örömet nem adhatnak.	267.
2. Az szép pompas épületek nem hoznak semmi telyes örömet.	271.
3. Az pompas szép épületek nem állandók.	273.
IX. Rés. Az nemességéről és vitézlő Vraságról.	278.
1. Az nemesség az jóság nélkül nem igaz jó.	283.
2. Az Nemes eredet semmi telyes örömet nem hoz.	289.
3. Az nemesség semmi állandó örömet nem ad.	291.
X. Rés. Az nagy Vrak gratiájáról, kedvétől, kegyelméről.	294.
1. Hogy az Vrak kedve kegyelme nem igaz jó?	296.
2. Vrak kedve nem ad telyes örömet.	302.
3. Az Vrak kedve nem állandó.	310.
XI. Rés. Hogyha az <i>Summum bonum</i> az legfőbb jó az királyságban és nagy Vraságban találatséké?	318.
1. Hogyha az Vraságban és regnáló állapotban bizonynyal igaz bódog élet és való öröm találatséké?	324.
2. Hogyha az nagy regnálásokban és Vraságokban telyes öröm és bódog élet találatséké?	333.
Az királyi birodalmok és uraságok, nagy munkával, fárasztással is gazgattnak és tartatnak meg.	358.
4. Hogyha	

REGISTRUMA.

	3. Hogyha az kiralyságok és Vraságok állandóké, és adnaké álló landó örömet?	381.
XII. Rés.	Az elmének javairól.	382.
1.	Hogyha az elmének javai szerzhetnéké bódog életet és adhatná- ké igaz örömet?	391.
2.	Hogyha az elmének javai helyes örömet adhatnáké.	400.
3.	Az elmének javai állandóké?	401.

V E G E.

